

DET TEKNISKE-NATURVITENSKAPELIGE FAKULTET

MASTEROPPGAVE

Studieprogram/spesialisering: Femårig Master i Teknologi (Siv.ing) i Byutvikling og Urban Design	Vårsemesteret, 2017 Åpen
Forfatter: Monica Reinertsen (signatur forfatter)
Fagansvarlig: Harald N. Røstvik Veileder: Kristin Gustavsen v/Stavanger Sentrum AS	
Tittel på masteroppgaven: Byens festplass i hverdagen - En casestudie av Torget i Stavanger	
Engelsk tittel: The city's main square in everyday life - a casestudy of Torget in Stavanger	
Studiepoeng: 30	
Emneord: Byplanlegging Sentrumsutvikling Byrom Byliv Aktiviteter	Sidetall: 102 + 1 vedlegg Stavanger, 15.06.2017

BYENS FESTPlass I HVERDAGEN - EN CASESTUDIE AV TORGET I STAVANGER

Monica Reinertsen • Masteroppgave • Byutvikling og Urban Design • Universitetet i Stavanger • Våren 2017

FORORD

Byrom, byliv og sentrumsutvikling er noe jeg som fremtidig byplanlegger har stor interesse for. Gjennom hele studiet har jeg bodd i Stavanger og gjennom hele studiet har Torget vært et byrom som ofte blir diskutert. Jeg har lenge forundret meg over hvorfor Torget er som det er, og hva som egentlig er problemet. Debatten om Torget er veldig aktuell her i Stavanger regionen. Det er en spennende oppgave å utforme byrom, men det er ikke bare utformingen som er interessant det er hvordan utformingen knyttes til byliv. Hvorfor brukes noen byrom og andre ikke?

Denne oppgaven er avslutningen på mitt femårige masterstudie innen byutvikling og urban design ved Universitetet i Stavanger. Arbeidet med denne oppgaven har vært spennende, lærerikt og utfordrende. Jeg sitter igjen med mye ny kunnskap om byrom og byliv, samt ny kunnskap om Torget i Stavanger. Nå gleder jeg meg til å gå ut i arbeidslivet å anvende kunnskapen jeg har tilegnet meg gjennom hele utdannelsen og fortsette min faglige utvikling.

Jeg ønsker å takke professor Harald N. Røstvik som har vært min veileder gjennom oppgaven. Han har vært en støttespiller, kommet med gode råd og oppmuntring gjennom hele arbeidet med denne oppgaven.

Jeg ønsker også å rette en stor takk til Kristin Gustavsen ved Stavanger Sentrum AS som har vært min eksterne veileder. Hun ga meg kontorplass hos Stavanger Sentrum AS, gode råd, oppmuntring og har lært meg mye utover selve oppgaven. Jeg vil også takke resten av de ansatte på Stavanger Sentrum AS for mange gode samtaler.

En takk også til Daniela Müller-Eie som har engasjert seg i denne oppgaven og satt meg i kontakt med IDE-studentene Alexander W. Sørensen og Espen S. Vier ved Universitetet i Stavanger. Det takkes også for dette samarbeidet.

Til slutt vil jeg takke min samboer, familie, venner og medelever for stor støtte gjennom masteroppgaven og hele studietiden.

Stavanger, 15.06.2017

Monica Reinertsen

SAMMENDRAG

Fortetting av bysentra er en nasjonal satsning, noe som vil gi bysentra flere hverdagsbrukere. Festplassene som ofte ligger sentralt i byene vil dermed også få flere hverdagsbrukere. Dette er også situasjonen for Torget i Stavanger kommune, som lenge har jobbet med en ambisiøs sentrumsplan. Torget i Stavanger ligger sentralt plassert i byens kjerne og har en lang historie bak seg. Rundt tusenårsskiftet ble det bestemt at Torget sammen med indre Vågen skulle bli Stavanger sitt Tusenårssted. Helt siden prosessen med å fornye Torget startet har Torget skapt mye debatt. Denne debatten pågår den dag i dag, og diskusjonen er sterkt preget av følelser. Målet med denne oppgaven er å tilføre debatten mer fakta gjennom å besvare problemstillingen: Hvordan skape et godt byrom til hverdag og fest på Torget i Stavanger?

Både det fysiske miljøet (byrommet) og det sosiale miljøet (bylivet) på Torget er analysert med ulike analysemetoder. Gjennom en litteraturstudie er det definert ulike krav til hva som er et godt byrom til hverdag og fest. Kravene er kategorisert i en teoretisk modell som fokuserer på 4T-følelser (tilhørighet, trygghet, tilgjengelighet og trivsel). Disse må være tilstede i hverdagen og til fest for alle mennesker. Det fysiske miljøet er analysert gjennom en stedsanalyse kombinert med en evaluering av kravene i den teoretiske modellen. Stedsanalysen viser at Torget har flere kvaliteter blant annet nærhet til kulturminner, fine utsikter og flere ulike sitteplasser. Torget har utsigtsmessige grenser i nord og sør. Dette gjør at byrommet flyter inn i tilgrensende byrom, og skaper sammen et stort byrom. Ved store fester er den store størrelsen en fordel, ettersom det gir rom til å samle mange mennesker. I hverdagen er størrelsen en utfordring og man må bringe inn den menneskelige skalaen ved å skape mindre rom i det store rommet. Torget har i dag 22 salgsplasser som gir mulighet til å skape rom i rommet når de er i bruk.

Det sosiale miljøet (bylivet) på Torget er analysert gjennom metoden behavior mapping ved hjelp av en ny app og direkte observasjoner. Denne appen er utviklet av to IDE studenter ved UiS og første test av appen ble utført gjennom denne oppgaven. Det ble gjort analyser 5 ganger (morgen, formiddag,

ettermiddag, kveld og natt) hver dag i en uke i slutten av mars. Det ble også gjort observasjon av fest på Torget ved en gratiskonsert i mars som samlet omlag 5000 mennesker. Analysen viser at det alltid er mennesker på Torget. 90 % av alle brukerne passerer Torget og 10 % oppholder seg på Torget. Om kvelden er torgflaten belyst med ulike mønster som fungerer som et spennende element. Belysningen utløser spontan aktivitet og folk stopper opp. Salgsbodene kan være et spennende element på dagen, men de er bare i bruk når det er cruisebåter i byen. Det selges i hovedsak suvenirer til cruisebåtturistene. Det er flest mennesker på Torget fredag og lørdag natt. Da er Torget fylt med mennesker som spiser nattmat. Dette resulterer i mye søppel til tross for at Torget har 16 søppeldunker. Morgen etter er alt ryddet opp, og søppelet blir "usynliggjort" for folk flest.

Da Torget i 1999 skulle fornyes ble det bestilt en festplass, et torg og et godt byrom i hverdagen. I dag er Torget en god festplass, en markedslass for cruisebåtturister og et byrom med forbedringsmuligheter i hverdagen.

Oppgaven avslutter med en oppsummering av hvordan Torget svarer på kravene fra den teoretiske modellen. Ut fra dette er det foreslått et mulig konsept for kortsiktige forbedringsmuligheter. Det presenteres ingen designlösning men noen mulige virkemidler for hva som potensielt kan forbedre Torget som et godt byrom i hverdagen. På kort sikt ligger det et stort potensial i å aktivisere torgflaten i hverdagen. Dette kan føre til mer oppholdsaktivitet. Ved å aktivisere torgflaten vil Torget kunne oppfylle flere av kravene til et godt byrom i hverdagen. Aktiviseringen krever en sterk gjennomføringsevne og dermed noen som jobber med daglig programmering av torgflaten, oppfølging og fungerer som et kontaktpunkt for initiativtakere. Helt til slutt kommer oppgaven med noen tanker om hva som bør vurderes å gjøre på lang sikt. En tanke er at det bør jobbes mer helhetlig med programmeringen av fasadenes innhold. Fasadene bør i fremtiden utformes som aktive fasader. Torget i Stavanger sentrum ligger midt i byens hjerte. Byen må bestemme seg for om man ønsker å få hjertet til å pumpe også i hverdagen.

ABSTRACT

Densification of the city center is a national initiative, which will give the city center more everyday users. The city's main square is often centrally located which means that it also will have more everyday users. This is the situation for Torget in Stavanger municipality, which for a long time has been working on an ambitious plan for the city center. Torget in Stavanger is centrally located in the heart of the city and has a long history. Around the turn of the millennium it was decided that Torget together with the inner part of Vågen would be Stavanger's millennium site. Ever since the process of renewing Torget started, there has been a lot of debate about Torget. This debate is ongoing, and the discussion is strongly influenced by emotions. The aim of this thesis is to add more facts to the debate by answering the issue: How to create a good public space for everyday life and occasions of celebration at Torget in Stavanger?

Both the physical environment (the public space) and the social environment (the urban life) at Torget are analysed, using different methods of analysis. Through a literature study, different requirements for what is a good public space for everyday life and celebration are defined. The requirements are categorized in a theoretical model that focuses on 4 emotions (affiliation, security, accessibility and wellbeing) that must be present in everyday life and for celebration. The physical environment is analysed through a site analysis combined with an evaluation of the requirements from the theoretical model. The site analysis shows that Torget has many qualities including proximity to cultural monuments, nice views and many different lots for seating. Torget has unclear borders in the north and south, which makes the space float into adjacent spaces, creating a large public space. When there are large celebrations the big size is however an advantage as it allows the gathering of many people. In everyday life, the size is a challenge and one must bring in the human scale by creating smaller spaces within the big space. Torget currently has 22 places for stalls that can create smaller spaces, when in use.

The social environment (the urban life) at Torget is analysed through the method of behaviour mapping using a new app and direct observations. This app is developed by two IDE students at UiS, and the first test of the app was performed through this thesis. Analyses

were done 5 times (morning, noon, afternoon, evening and night) every day during one week at the end of March. There was also an observation of a celebration at Torget, at a free concert in March, bringing together about 5 000 people. The analysis shows that there are always people at Torget. 90% of all users are passing through Torget, and 10% are staying at Torget. In the evening, the surface at Torget is illuminated with different patterns that act as an exciting element. The illumination triggers spontaneous activity and people are stopping. The stalls can be an exciting element in daytime, but they are only used when there are cruise boats in the city and they mainly sell souvenirs for cruise boat tourists. Friday and Saturday nights are the most busy. Torget is then filled with people who eat midnight snack. This results in a lot of garbage, even though Torget has 16 trash cans, but the morning after, everything is cleaned up so the garbage is "invisible" to most citizens.

When Torget in 1999 was to be renewed, the brief was a space for celebration, a place for stalls and a good public space in everyday life. Today, Torget is a good place for celebration, a marketplace for cruise boat tourists and a public space with improvement opportunities in everyday life.

The thesis concludes with a summary of how Torget responds to the requirements of the theoretical model. Based on this, it is proposed a possible concept for short-term improvement opportunities. There is no design solution presented but some possible tools for what can potentially improve Torget as a good public space in everyday life. In the short term, there is a great potential activating Torget in everyday life. This can lead to more people staying there. By activating Torget, it is possible to achieve more of the requirements for a good public space in everyday life. Activation requires a strong implementation capability and therefore someone who works with daily programming of Torget, follow-up and serves as a contact point for initiators. In the end, the thesis offers some thoughts about what should be considered done in the long run. One could work more coherently with the programming of the content of the facades. They should in the future be designed as active facades. Torget is the heart of the city. The city must decide if it wants to get the heart pumping of everyday life.

INNHOLD

Forord
Sammendrag
Abstract
Innhold

1

1. BYENS FESTPLASS	10-22
1.1 Et nasjonalt perspektiv	11
1.2 Festplassen som byrom	12
1.3 Hverdagsperspektivet	13
1.4 Torget i Stavanger	16

2

2. DET FYSISKE MILJØET - BYROMMET	23-66
2.1 Et godt byrom til hverdag og fest	24-37
2.1.1 De 4T-følelsene	24-33
2.1.1.1 Trygghet	25
2.1.1.2 Tilgjengelighet	27
2.1.1.3 Tilhørighet	29
2.1.1.4 Trivsel	30
2.1.2 Hverdag	34
2.1.3 Fest	34
2.1.4 Mennesker	35
2.2 Metode for å analysere Torget som byrom	38
2.3 Torget i Stavanger som byrom	39-66
2.3.1 Tilhørighet	39-49
2.3.1.1 Historie, kulturminner og kultur	39
2.3.1.2 Prosess og involvering	43
2.3.2 Trygghet	50
2.3.3 Tilgjengelighet	55
2.3.4 Trivsel	60
2.3.5 Hverdagen	64
2.3.6 Fest	65
2.3.7 Mennesker	66
2.3.8 Delkonklusjon av Torget som byrom	66

INNHOLD

3

3. DET SOSIALE MILJØET - BYLIVET	67-84
3.1 Bylivet	68-71
3.1.1 Aktivitetstype	68
3.1.2 Aktivitetsnivå	71
3.1.3 Ytre påvirkninger	71
3.1.4 Hverdag og fest	71
3.1.5 Mennesker	71
3.2 Metode for å analysere bylivet på Torget i Stavanger	72-74
3.2.1 Metodevalg hverdagen	72
3.2.2 Metodevalg fest	74
3.3 Bylivet på Torget i Stavanger	75-84
3.3.1 Bylivet i hverdagen	75-81
3.3.1.1 Uken	75
3.3.1.2 Døgnnet	78
3.3.1.3 Elementer og bruk	79
3.3.1.4 Gjennomføring	80
3.3.2 Bylivet under fest	82-83
3.3.2.1 Vinterlyd 2017 9. mars	82
3.3.2.2 Arrangementer 2015 og 2016	83
3.3.3 Delkonklusjon av bylivet på Torget i Stavanger	84

4

4. TIL HVERDAG OG FEST	85-96
4.1 Det fysiske og det sosiale miljøet på Torget	86-88
4.1.1 Konklusjoner	87
4.1.2 Fremtidsplaner Torget	87
4.2 Anbefalinger for Torget i Stavanger	89
4.3 Overførbarhet	95
4.4 Egenrefleksjon	96
Referanseliste	97
Figurliste	99
Vedlegg 1: Datainnsamling av bylivet på Torget i Stavanger	103

Figur 1.0: Torget og indre Vågen i Stavanger under ONS festivalen i 2008. Mange mennesker kommer for å oppleve fyrverkeri, gratiskonsert og alt det andre festivalen har å by på. (Kallen, 2008)

1. BYENS FESTPLASS

- **Et nasjonalt perspektiv**
- **Festplassen som byrom**
- **Hverdagsperspektivet**
- **Torget i Stavanger**

1.1 ET NASJONALT PERSPEKTIV

” Norge er et langstrakt land nord i Europa med levedyktige byer, tettsteder og spredtbygde områder i alle landsdeler. De fleste av disse byene og tettstedene er små, og vi finner dem i alle deler av landet. Norge skiller seg ut i europeisk målestokk ved at mye av landarealet er fjell og vidder, og ved at det ofte er store avstander mellom arbeidsmarkedene. Det er stor forskjell på hvor mange som bor i tettsteder i de ulike fylkene. Et felles trekk er likevel at en økende del av befolkningen bor i tettbygde områder. ” (Meld. St. 18 (2016-2017), 2017, s.23-24)

I Norge som i resten av verden jobbes det mye med byutvikling, ettersom vi stadig bor tettere. Det jobbes med ulike måter å forbedre byene på for å oppnå klimamålene, gjøre byene robuste, skape gode levekår, øke tiltrekningsskapten til byen osv. I debatten om ulike byutviklingsgrep er det mye snakk om fortetting av bysentre, hvordan få flere til å reise miljøvennlig og hvordan skape et levende sentrum. Dette inngår i kommunenes arbeid med kommunedelplaner for sentrum.

I meldingen til Stortinget nr. 18 *Bærekraftige byer og sterke distrikter* som ble publisert tidlig i 2017, beskrives et levende sentrum med et mangfold av funksjoner, tjenester og tilbud, og fysiske omgivelser som gjør det trygt, trivelig og enkelt å oppholde seg der til fots og med sykkel. Det står også at flere kommuner lykkes godt med sentrumsarbeidet, mens i andre kommuner bæres det preg av tomme gater og lokaler, nedlagte butikker, slitne fasader, få møteplasser og manglende liv. Her påpekes det at utfordringene varierer fra plass til plass avhengig av geografi, størrelse og funksjon. Handel og service har alltid vært en viktig drivkraft for utvikling av byer og tettsteder. Til tross for utvikling av netthandel, nye handelskonsept og ny teknologi som er i ferd med å endre våre handlevaner dramatisk, påpekes det her at et godt handels- og servicetilbud fremdeles vil være en forutsetning for et levende sentrum. Det henvises til undersøkelser som viser at mange steder taper sentrumshandelen markedsandeler og at sentrum blir svekket som handelsområde. Noe som i stor grad kommer av konkurranse fra kjøpesenter og andre handelsformat lokalisert i utkanten av byene. (Meld. St. 18 (2016-2017), 2017)

” For å skape liv i sentrum og gjøre det til en attraktiv etableringsarena for handel og næringsliv, er det nødvendig med en helhetlig og langsiktig lokal innsats. Utviklingen må ta utgangspunkt i hverdagslivet til folk med deltagelse fra innbyggere og næringsliv. Kommunene kan lede arbeidet og aktivt bruke sin rolle som planstyremakt og samfunnsutvikler til å vitalisere sentrum. Et hovedgrep kan være å avgrense sentrum tydelig og lokalisere nye boliger, arbeidsplasser, handel, kultur og offentlig tjenestetilbud inne i sentrum eller tett på, ikke i områder utenfor. ” (Meld. St. 18 (2016-2017), 2017, s. 96)

Tanken om at vi skal bo tettere, reise miljøvennlig og ha et levende sentrum har også gitt et økt fokus på viktigheten av byrommene. Noe som også fremmes i meldingen til Stortinget er at gode og varierte møteplasser tilpasset ulike brukere er viktig. Urbane kvaliteter, åpne fasader og liv i gatene kan legge til rette for at flere bruker byen. (Meld. St. 18 (2016-2017), 2017)

Dette fokuset kommer også tydelig frem ved at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i januar 2017 publiserte *Byrom - En idehåndbok*, som handler om hvordan utvikle byromsnettverket i byer og tettsteder. Et Byromsnettverk defineres her som infrastrukturen av gater, plasser, parker, blågrønne områder og gang- og sykkelforbindelser. Boka skal inspirere og hjelpe kommunene til å utvikle gode byrom og byromsnettverk. (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2017)

1.2 FESTPLASSEN SOM BYROM

” Fra de tidlige markedsplassene og torgene så dagens lys og frem til i dag, har byrommene spilt en viktig rolle i byene. Byrom er mellomrommene, de urbane rekreasjonsområdene og felleskapets møteplasser til hverdag og fest. Gode byrom fungerer som byens lim og gjør stedene mer levende og inkluderende. De fremmer byliv og aktiviteter, og gjør det attraktivt for lokalbefolkningen, besøkende og næringslivet. ”

(Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2017, s. 6)

Det finnes mange ulike typer byrom som har ulik størrelse, utforming, formål og aktivitet. I denne oppgaven fokuseres det på byrommene som fungerer som byens festplass. Alle byer uansett størrelse har som oftest et eller flere byrom som brukes til anledninger hvor byens borgere har et ønske om å være mange sammen. Enten det er den årlege 17. mai feiringen, en gratis konsert for en spesiell begivenhet, politiske markeringer og annet. Disse byrommene fungerer på mange måter som byens festplass.

Mange av festplassene har en lang historie bak seg. I boka *Norske gater og plasser gjennom 200 år* skrevet av Peter Butenschøn beskrives flere av norske byers festplasser og deres historie. Flere ganger i boken beskrives disse byrommene som byens storstue. I norske byer er det ofte de gamle handelstorgene som er de største byrommene. Et av de største er Bragernes torg i Drammen. Det kommer tydelig frem i boka at det ofte er torgene som er byens festplass i Norge. Blant annet nevnes Torvet i Arendal, Tønsberg og Trondheim, Bragernes Torg i Drammen, Stortorget i Hamar, Oslo og Tromsø, Torget i Kristiansand og Stavanger. I Bergen har det et eget byrom kalt Festplassen. Denne plassen har helt siden 1929 blitt brukt til å feire 17. mai og andre begivenheter. I likhet med mange andre festplasser har den blitt brukt til parkeringsplass i lang tid før så å bli gitt en ny utforming på begynnelsen av 2000-tallet. (Butenschøn, 2012)

Handelstorgene lå ofte sentralt i bykjernen og ble til før bilen og de store infrastrukturprosjektene. Med tiden har det meste av handelen flyttet inn i bygninger og nå er handelstorgene først og fremst blitt arenaer for rekreasjon og fest. Festplassene består stort sett av et større areal med hardt dekke slik at hele byen skal kunne samles til ulike anledninger. I boka *Byrom - en idehåndbok* defineres disse som de harde plassene eller grå byrom som hovedsakelig har fast dekke av stein, asfalt og betong. De har også gjerne blå og grønne elementer i form av vann og vegetasjon. (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2017)

” Mange bytorg har gjennom århundre vært formet for å gi rom for store menneske mengder ved store begivenheter. ”

(Butenschøn, 2012, s. 305)

1.3 HVERDAGSPERSPEKTIVET

” Utformingen av de fysiske omgivelsene har mye å si for hverdagen til folk. Gode offentlige rom og møteplasser kan fremme kontakt mellom mennesker og er viktig for det sosiale livet i byen. ” (Meld. St. 18 (2016-2017), 2017, s. 7)

Festplassene er først og fremst utformet for å gi plass til store folkemengder ved ulike begivenheter enkelte dager i året. Men hva skjer alle de andre dagene i året? Blir disse byrommene brukt? Hvordan blir de i så fall brukt? Hvilken rolle har de som byrom i hverdagen? Hva skal eventuelt til få til å gi de en større bruksverdi i hverdagen? Trenger festplassen å gis en spesiell tilrettelegging for hverdagen?

Gjennom arbeidet med å fortette byens sentrum, vil flere bo og arbeide i sentrum. Dette vil gjøre at festplassene vil bli en del av hverdagen for stadig flere mennesker med ulike alder, bakgrunn og behov. Hverdagen er ikke lik for alle, og for at bruksverdien til festplassen skal treffe flest mulig må den være tilpasset flest mulig brukergrupper. Det er ikke bare brukergruppen som er forskjellig det er også ulikt klima gjennom året. Det å få et byrom til å være tilpasset flest mulig brukergrupper og klimavariasjoner samtidig som det er tilrettelagt for store arrangementer, er ingen enkel oppgave. Det er dette denne oppgaven skal prøve å besvare.

PROBLEMSTILLING:

- Hvordan skape et godt byrom til hverdag og fest på Torget i Stavanger?

Problemstillingen besvares gjennom en casestudie av Torget i Stavanger. Hver by og hvert sted er ulikt, slik at for å kunne undersøke dette gjennom stedstilpasning er det valgt en casestudie. *Yin (2014)* beskriver en casestudie som en strategi som benyttes for å studere et fenomen dypere og innen den virkelige konteksten, spesielt om grensene mellom fenomen og konteksten ikke er tydelig nok. Her vil konteksten til Torget i Stavanger analyseres, altså en spesiell situasjon i et avgrenset rom. *Mark Francis (2001)* påpeker også at casestudie kan være fordelaktig som metode for å evaluere og beskrive en prosess eller et prosjekt. I denne oppgaven er det et ønske om å beskrive hvordan Torget i Stavanger

er og fungerer i dag, samt evaluere det opp mot situasjon A = fest og situasjon B = hverdagen. Oppgaven vil også beskrive prosessen bak dagens utforming. På grunn av begrenset tid er det ikke mulig å gå dypt inn i begge deler og dermed er det lagt mindre vekt på prosessen. Dette også fordi dette ikke gir direkte svar på oppgavens problemstilling men fungerer mer som et bakteppe.

Oppgaven er delt inn i to hoveddeler, det fysiske miljøet og det sosiale miljøet. Første del er det fysiske miljøet, selve utformingen og rammene for byrommet. Her presenteres teori rundt gode byrom og det gjøres en stedsanalyse av Torget i Stavanger for å evaluere det fysiske miljøet. Les mer om metodevalg for det fysiske miljøet på side 38. I den andre delen tar oppgaven for seg det sosiale miljøet, bylivet i form av bruken av byrommet. Her presenteres teori rundt menneskers bruk av byrom og det brukes ulike metoder for å dokumentere bylivet på Torget i Stavanger både til hverdag og fest. Les mer om de ulike metodene som er brukt for det sosiale miljøet på side 72.

FORSKNINGSSPØRSMÅLENE:

- Hva er et godt byrom til hverdag og fest?
- Hvordan er det fysiske miljøet på Torget til hverdag og fest?
- Hvordan er det sosiale miljøet på Torget til hverdag og fest?
- Hvorfor er det fysiske og det sosiale miljøet som det er på Torget?

Det er i følge *Blaikie (2010)* tre typer forsknings-spørsmål hva, hvorfor og hvordan. Med å stille hva spørsmål søker man etter beskrivelser, med hvorfor spørsmål søker man forklaringer og forståelse, mens med hvordan spørsmål handler det om hvordan man kan gjøre endringer. Forskningsspørsmål nummer 1 søker etter en beskrivelse som besvares gjennom litteratursøk og diskuteres opp mot funn

PROBLEMSTILLING:

Hvordan skape et godt byrom til hverdag og fest på Torget i Stavanger?

TEORI

ANALYSE

DELKONKLUSJON

DEL 2:
Det fysiske miljøet - Byrommet

DEL 3:
Det sosiale miljøet - Bylivet

FORSKNINGSSPØRSMÅL

1. Hva er et godt byrom til hverdag og fest?

Faglitteratur om byrom
--> Teoretisk modell

Faglitteratur om byliv
--> Teoretisk modell

FORSKNINGSSPØRSMÅL
2. Hvordan er det fysiske miljøet
på Torget i til hverdag og fest?

Stedsanalyse og evaluering
opp mot teoretisk modell

FORSKNINGSSPØRSMÅL
3. Hvordan er det sosiale miljøet
på Torget i til hverdag og fest?

Behaviour mapping og
direkte observasjoner basert
på teoretisk modell

FORSKNINGSSPØRSMÅL
4. Hvorfor er det fysiske og det sosiale miljøet som det er på Torget?

Konklusjoner rundt prosessen
bak utformingen av Torget
og det fysiske miljøet.

Konklusjoner rundt bylivet på
Torget samt gjennomføring og
bruk av ulike fysiske elementer

DEL 4:
Til hverdag og fest

Anbefalinger for Torget på kort sikt og lang sikt

Figur 1.1: Oppgavens oppbygging

fra analyser. Spørsmål nummer 2 og 3 søker etter svar på hvordan det er i dag for deretter å kunne evaluere dette opp mot litteraturen. Spørsmål nummer 4 søker etter en forklaring og forståelse på hvorfor det er som det er, som blir besvart gjennom litteratursøk og analyser. Til sammen skal forskningsspørsmålene danne grunnlaget for å kunne besvare problemstillingen.

ABDUKTIV FORSKNINGSSTRATEGI

I denne oppgaven er det vektlagt en abduktiv forskningsstrategi fordi oppgaven har til formål å beskrive, tolke og forstå hvordan det fysiske miljøet og det sosiale miljøet henger sammen på Torget i Stavanger. *Danemark (2002)* beskriver abduktiv forskningsstrategi som det å tolke og rekontekstualisere hendelser eller fenomener ut fra en tenkt sammenheng eller et mønster. For å få en forståelse av dette begrepet på en ny måte, må en betrakte disse hendelsene i en ny sammenheng. Hvor man ser på data gjennom teoretiske briller, derfor er valg av teori i denne sammenheng viktig. Man beskriver det man ser utfra en teoretisk ramme.

Blaikie (2010) beskriver abduktiv forskningsstrategi ved å referere til den sosiale verden hvor de sosiale aktørene blir observert. Forskeren må gå inn i denne verdenen for å få en forståelse av motivene og grunnene til hvorfor de ulike sosiale aktørene gjør som de gjør. Videre må det produseres en forklaring på hvorfor disse aktivitetene blant aktørene skjer, deretter utvikles en teori om dette for deretter å teste den gjentatte ganger.

Den abduktive forskningsstrategien vil være naturlig å bruke når ønsket er å beskrive, tolke og forstå Torget i Stavanger både i hverdagen og til fest. Det vil også være aktuelt for å kunne evaluere Torget, komme med forslag om eventuelle endringer og for å kunne trekke noen overførbare konklusjoner som kan være gjeldene også for andre festplasser. Danemark sin tilnærming til den abduktive er nok den som vil bli mest naturlig å bruke ettersom denne oppgaven kommer til å ha et teoretisk utgangspunkt. Blaikie sin tilnærming er også aktuell i forhold til å forstå det sosiale miljøet på Torget.

KVALITATIV ORIENTERT FORSKNING

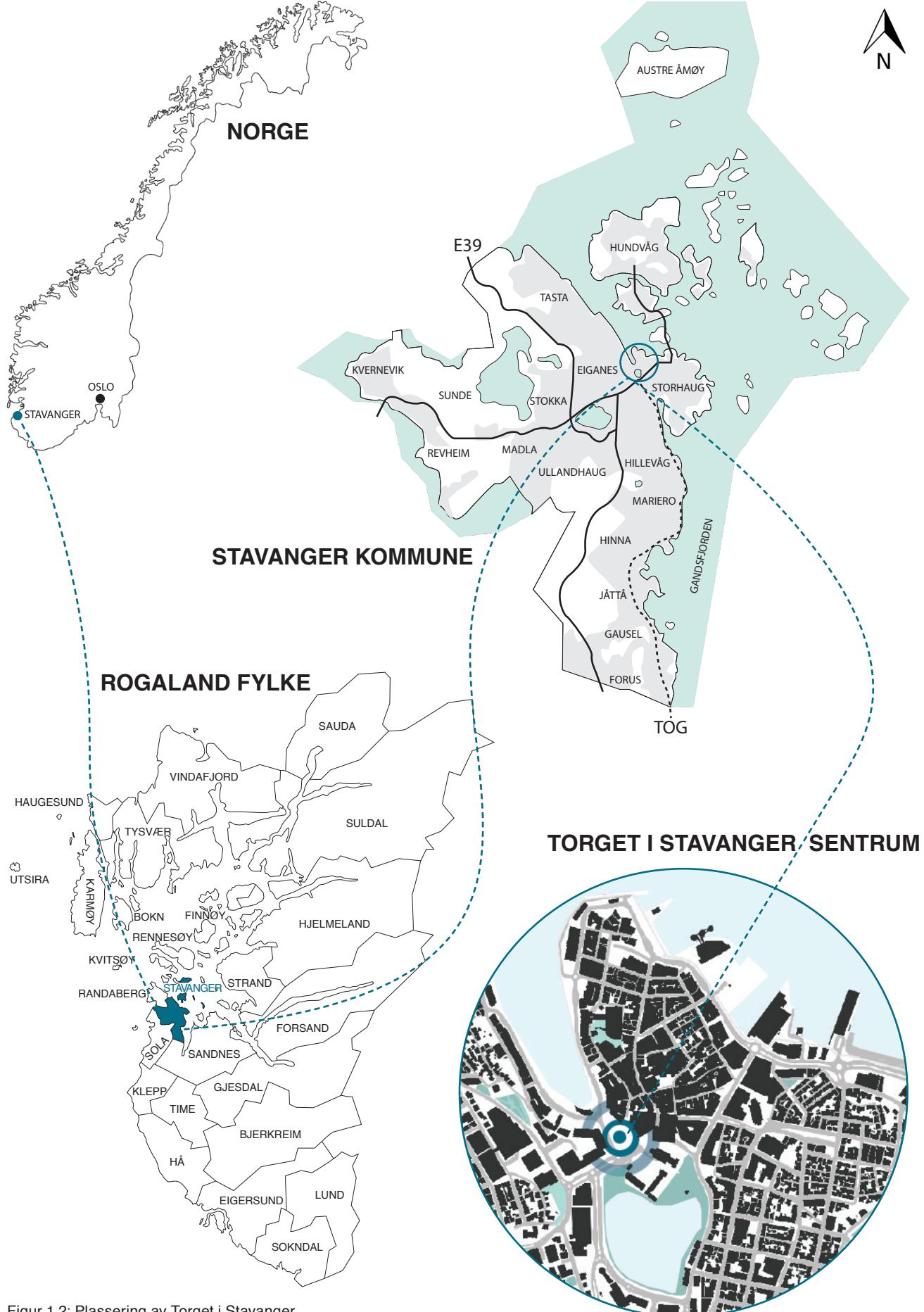
Denne oppgaven baseres seg først og fremst på kvalitativ data, men noe kvantitativ data er også aktuelt. I boken *Skapte virkeligheter* skrevet av *Aase og Fossåskaret (2014)* snakkes det om en slik både og tenkning omtalt som kvalitativt

orientert forskning. *Blaikie (2010)* hevder også at en forskningsoppgave kan bruke begge typer data og kombinere dem på mange ulike måter. Ettersom oppgaven er delt i to og det vil bli brukt ulike metoder på hver del, presenteres det en mer utdypet forklaring av metodebruk og datainnsamling i begge kapitelene 2 og 3.

AVSLUTNING

Denne oppgaven baseres på en hypotese om at det sosiale og det fysiske miljøet henger sammen med hverandre. Avslutningsvis trekkes det konklusjoner basert på sammenhengen og det fremkommer anbefalinger for Torget i Stavanger. Dette vil også bli diskutert opp mot det som foreligger av fremtidige planer for Torget. Til slutt diskuteres oppgavens overførbarhet.

” Hverdagen er sommer, vinter, høst og vår. Det er sol og regn. Det er støvler og sandaler. Det er mandag og lørdag. ”
(Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2017, s. 4)

Figur 1.2: Plassering av Torget i Stavanger

1.4 TORGET I STAVANGER

STAVANGER KOMMUNE

Stavanger kommune har de siste årene jobbet mye med ny kommunedelplan for Stavanger sentrum. Planen var på en omfattende høringsrunde i høsten 2016, og høringsutkastet viste en ambisiøs plan for å styrke sentrum. Det er planlagt å tilrettelegge for fortetting av sentrum med flere boliger, arbeidsplasser og nye byrom. Dette vil gi et betydelig økt antall mennesker som har byens sentrum som sin hverdag. Dette skal bidra til at sentrum oppnår en kritisk masse som sikrer et velfungerende sentrum. (Stavanger kommune, 2016)

” Utgangspunktet for positiv sentrumsutvikling er at sentrum tiltrekker seg mennesker. Ser vi samlet på utfordrings- og mulighetsbildet består denne tiltrekningeskraften av forhold som påvirker vår lyst, vårt behov og vår anledning til å benytte Stavanger sentrum. ” (Stavanger kommune, 2016, s. 11)

STAVANGER SENTRUM

Stavanger sentrum er ikke bare et kommune- og bysentrum men også et fylkessenter for Rogaland og regionsenter for Jæren. De siste ti årene har Stavanger sentrum sin regionale posisjon blitt svekket, grunnet utviklingen av boliger, arbeidsplasser og handel som er blitt etablert utenfor sentrum. Stavanger sentrum har en stor andel historisk bebyggelse med middelalderbyen

Figur 1.3: Flyfoto av Torget i Stavanger (Flyfoto, 2016)

og trehusbyen. Dette gir byen sær preg og identitet. I middelalderbyen finnes det spor helt tilbake til 1100-tallet. Stavanger har alltid vært en havneby og kaiområdene langs Vågen har alltid hatt stor betydning for sentrum. (Stavanger kommune, 2016)

TORGET

Torget som er det største, mest sentrale, kanskje viktigste og mest omdiskuterte byrommet i Stavanger, binder sammen disse kaiområdene og strekker seg opp til Domkirken, Katedralskolen og Breiavatnet. *Butenschøn* (2012) skriver at denne nivåforskjellen alltid har vært en utfordring for Stavanger og er kanskje det fremdeles med skråplan og trapper. Torget ble transformert etter mange års planlegging fra 1997-2008. Det ble arrangert en arkitektkonkurranse i 1999 hvor utfordringen var å gi byen en robust storstue. "Piazza Siddisi" het forslaget som vant konkurransen. Denne transformasjonen omtales som Tusenårsstedet.

Figur 1.4: Torget i Stavanger fra Vågen mot Stavanger Domkirke. (Stavanger Travel AS, 2008)

Stavanger ble europeisk kulturhovedstad i 2008, og planleggere og formgivere fikk armlag for store grep. Ambisjonene for byens viktigste møtested var høye. (Butenschøn, 2012)

DET GAMLE TORGET

Det gamle Torget var et nedsenket areal i brostein, med et trappeanlegg og fotgjengerunderganger. På 1980-tallet gikk trafikken over Domkirkeplassen og rundt Vågen. Det var fire kjørefelt med 20 000 biler i døgnet som passerte forbi kirketrappene. Det ble gjennomført en ambisiøs omlegging av trafikken og ombygging av byens viktigste byrom. (Butenschøn, 2012)

Figur 1.5: Det gamle Torget. (Brueland, 1960-1970)

DET NYE TORGET

På det nye Torget er fotgjengerundergangene fjernet, og biltrafikken ledes med pullerter bort fra torgflaten. Regnvannet ledes i brede renner over Torget og samles i en tidevannsbrønn der det møter tidevannet fra indre Vågen. Det er slake trapper som fungerer som sittetribune, og det gis rom for ulike aktiviteter; torghandel, scene for konserter og offentlige arrangementer. Av hensyn til universell utforming ble hele Torget lagt i plater av lys indisk granitt. (Butenschøn, 2012)

Torget har i mange år blitt brukt som byens festplass. Mange store arrangementer bruker Torget som sin

arena. Størst er kanskje Gladmat festivalen hvor Torget fylles med scene, boder med mat og mange mennesker. Plassen brukes til ulike gratis konserter for eksempel i forbindelse med oljemessen ONS og Krafttak for kreft. Arrangementene er en påkjenning for byrommet ved at det må kunne tåle så store folkemengder. Det skal ryddes fort på plass og ryddes fort bort igjen. Søppel skal ryddes bort så raskt som mulig og rommet skal vedlikeholdes. Det er også en stor jobb i å organisere bruken av byrommet til en hver tid.

” Den daglige skjøtsel av et så viktig og krevende byrom er en stor utfordring for byen. Det er svake tradisjoner for bydrift i norske byer. ” (Butenschøn, 2012, s. 259)

FRAMTIDSPLANER

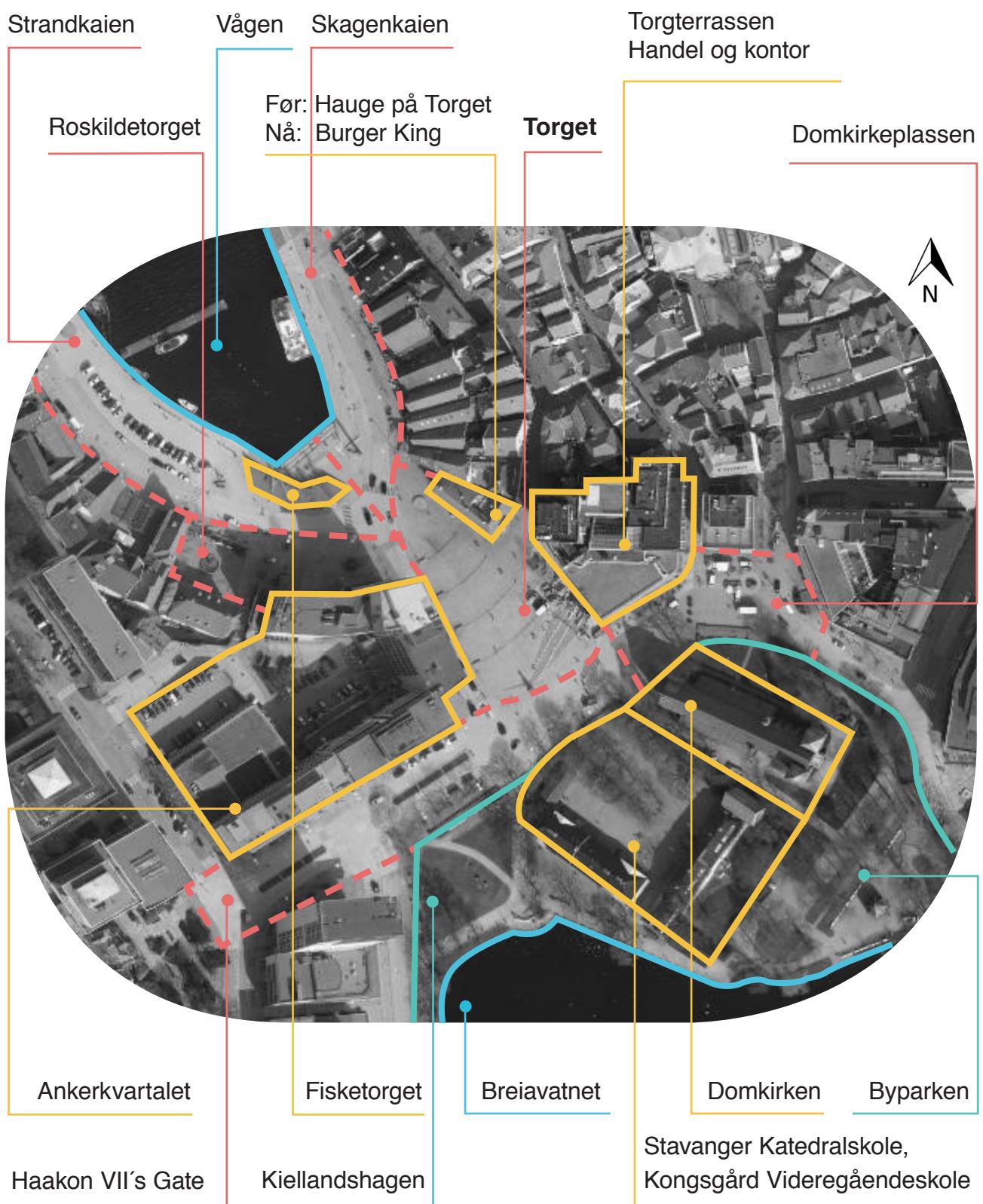
I Stavanger kommune sin høringsversjon av den nye kommunedelplanen for Stavanger sentrum er det lite som er skrevet om Torget. Dette kan kanskje være fordi juridisk og planmessig er Torget slik det burde være. Det som det derimot skrives om er virkemidler som ligger utenfor plan- og bygningsloven. Det er opparbeidet et offentlig-privat samarbeid som skal jobbe med å styrke utradisjonelle virkemidler i sentrumsarbeidet. (Stavanger kommune, 2016).

I meldingen til Stortinget om bærekraftige byer (*Meld. St. 18 (2016-2017), 2017*) skrives det om forpliktende avtaler mellom kommuner, private aktører og innbyggere. Her kommer det fram at flere kommuner jobber med å prøve ut nye verktøy og ulike forpliktende samarbeid i sentrumsarbeidet, da en hoved-utfordring for sentrumsutvikling er mangfoldet av aktører, interesser og behov. Gjennom ulike typer samarbeid kan man samles om strategier, aktiviteter, behov, tiltak for å bygge opp under ett felles mål.

Sentrumsforeningen Stavanger Sentrum AS jobber med dette i Stavanger sentrum. Det prøves ut nye former for samarbeid, verktøy og tiltak for å styrke sentrum. Det jobbes med å få flere gårdeiere til å samarbeide om utviklingen av sine arealer. Hva vil et offentlig-privat samarbeid rundt Torget kunne ha å si for bruken av Torget? Dette er noe som blir drøftet videre i siste del av oppgaven.

ROMLIG AVGRENNSNING

Torget i Stavanger henger sammen med flere byrom (vist i figuren 1.6 under). I nordvest grenser den til de to brede kaiene langs Vågen sammen med Roskilde torget. I sørøst grenser den til Domkirkeplassen og Haakon VII's gate.

Figur 1.6: Avgrensning av Torget i Stavanger og tilgrensende plasser, bygninger, vann og parker.

Torget byens nye Festplass		Har brukt over 4 mill. på Torget uten resultater
15.000 på musikkfest på Torget	Torget får ingen trær likevel	Dette koster Torget
Slåssing på Torget	Hva vil vi med Torget?	Fingrene bort fra Torget
Et nytt, flott Torg	Mer graving ved Torget	Benker, blomster og trær skal gjenopplive Torget
Møt opp på Torget lørdag	Gjør Torget fint	Torget blir forsinkelte igjen
Vil dekke Torget med granitt	Torget vil dø - ønsker utstillingsplass for mat	Torget stenges
Døp Torget om til Festplassen		Middelalderfunn ved Torget
Vil fikse opp Torget på 15,8 millioner	Torget taper handel	“Kånå” på Torget
Undergangen ved Torget stenges	Torget kan vinne lyspris	Bevar Torgtunnelen
Forslag for Torget fosser inn		
Stjal penger på Torget	Indisk granitt på Torget	Torghandlerne vil ikke tilbake til Torget
Torget er blitt bra	Rock på Torget	Informasjon på Torget
Hold Torget reint		
Slik blir det nye Torget, nytt igjen	Vi savner de gamle Torgtrappene	Skjebneår for Torget
Krafttak på Torget	Hauge på Torget - Nå er det slutt	Vil pakke publikum inn i lyd på Torget
Prioriterer lys på Torget	Møteplass eller ikke-sted? - Stavanger Torg	Buss nær Torget
Et ødelagt Torg	Det har alltid blåst på Torget	Skal Torget være så tomt?
Torget dør ut, og sentrum ligger med brukket rygg	Mann gikk amok på Torget	Torget - For hvem?
Torget kan bli byens scene for formidling	Hva med et lattertorg?	Felles gudstjeneste på Torget
Siste nytt på Torget	Torget for alle	Byens befolkning må ta et tak og bruke Torget
Benkene inn, kassene ut - liv på Torget	Slo ned 23-åring på Torget	Et stengt Torg
Torget - Stort og nytt	Folk vil ha et grønnere Torg	Torget juleåpent
Vold på Torget	Bader i blomster på Torget	Tinghuset kan komme ved Torget
Se Garden på Torget		Tett i tett på Torget
Torget blir lekeplass med benker og trær		Torget må være gratis
Burger-Kongen på Torget	Rett bruk av Torget	Ingen stas med handel på torget
Kor fyller Torget med sang	Savner det gamle Torget	Motorsykkel folket vil også til Torget
Gratiskonsert på torget		Rydding av sentrum, Torget skal vaskes
Torghandlerne borte fra Torget - igjen	Torget er flott, men kan bli bedre	
Torget representerer ikke Stavanger		

Figur 1.7: Noen av de mange overskriftene om Torget i Stavanger fra Stavanger Aftenblad sitt arkiv 2003-2017

FOLKEDEBATT

Torget har helt siden prosessen med å bygge det om skapt mye debatt. I figuren 1.7 på forrige side kan man se noen av overskriftene i avisens Stavanger Aftenblad som har omhandlet Torget i perioden 2003-2017. Dette viser det enorme engasjementet og mangfoldet av meninger om byens viktigste rom. Stavanger kommune har investert mye tid og penger i både utforming og utredninger av Torget.

” Opprustningen av Torget har vært en snakkis i Stavanger i mange år. ”

(Jupskås, 2016)

Da det nye Torget sto ferdig var det jubel, men i byggefaseen hadde torghandlerne flyttet fra Torget til Domkirkeplassen. I 2012 var det en folkelig protestbølge mot det nye Torget, Tusenårsstedet. Dette resulterte i at Egil Olsen leder for Kommunalstyret for miljø og utbygging den gang satte i gang en idedugnad for forbedringer til plassen. Det kom inn mange forslag og siden den gang har kommunen jobbet med ulike forbedringstiltak. Noen tiltak er blitt gjort som for eksempel ny belysning og benker. (Jupskås, 2013)

Lokale aviser har fulgt utviklingen av Torget i Stavanger tett fra flere hold som blant annet torghandlerne, nærliggende gårdeiere, fagfolk, kommunens administrasjon og politikere. Det florerer av meninger, forslag til endringer, kritikk og ros. Det som ikke fremmes eller presenteres er studier av selve plassen.

Under arbeid med denne oppgaven ble det publisert flere artikler i Stavanger Aftenblad, blant disse et debattinnlegg *”Jeg er luta lei av den årelange hetsingen av Torget”* skrevet av sivilarkitekt Per Grimnes (2017) som har jobbet på byplankontoret i Stavanger kommune. Videre skriver han at Torget fortjener bedre, kvalitetene er mange, men drukner i et ensidig, negativt mediekjør. I løpet av kort tid kom det hele 35 kommentarer fra ulike folk. Her er et utdrag av noen kommentarer:

“ ...Det er et grått, trist, forblåst og svært utrivelig sted.”

” ...Torget er et dødt og kaldt sted det meste av tiden, men sikkert fantastisk de ytterst få gangene det er fylt med liv og røre...”

” Torget er en katastrofe. Det harde mediekjøret Grimnes klager på er velbegrunnet...”

” Et bokstavelig talt steindødt torg sier jo sitt. Det fungerer bare ikke, enten man liker det eller ei. ”

”Torget er en tragedie. De nytter ikke hvor mange ”sivilarkitekter MNAL” fremsnakker det, men det er en tragedie...”

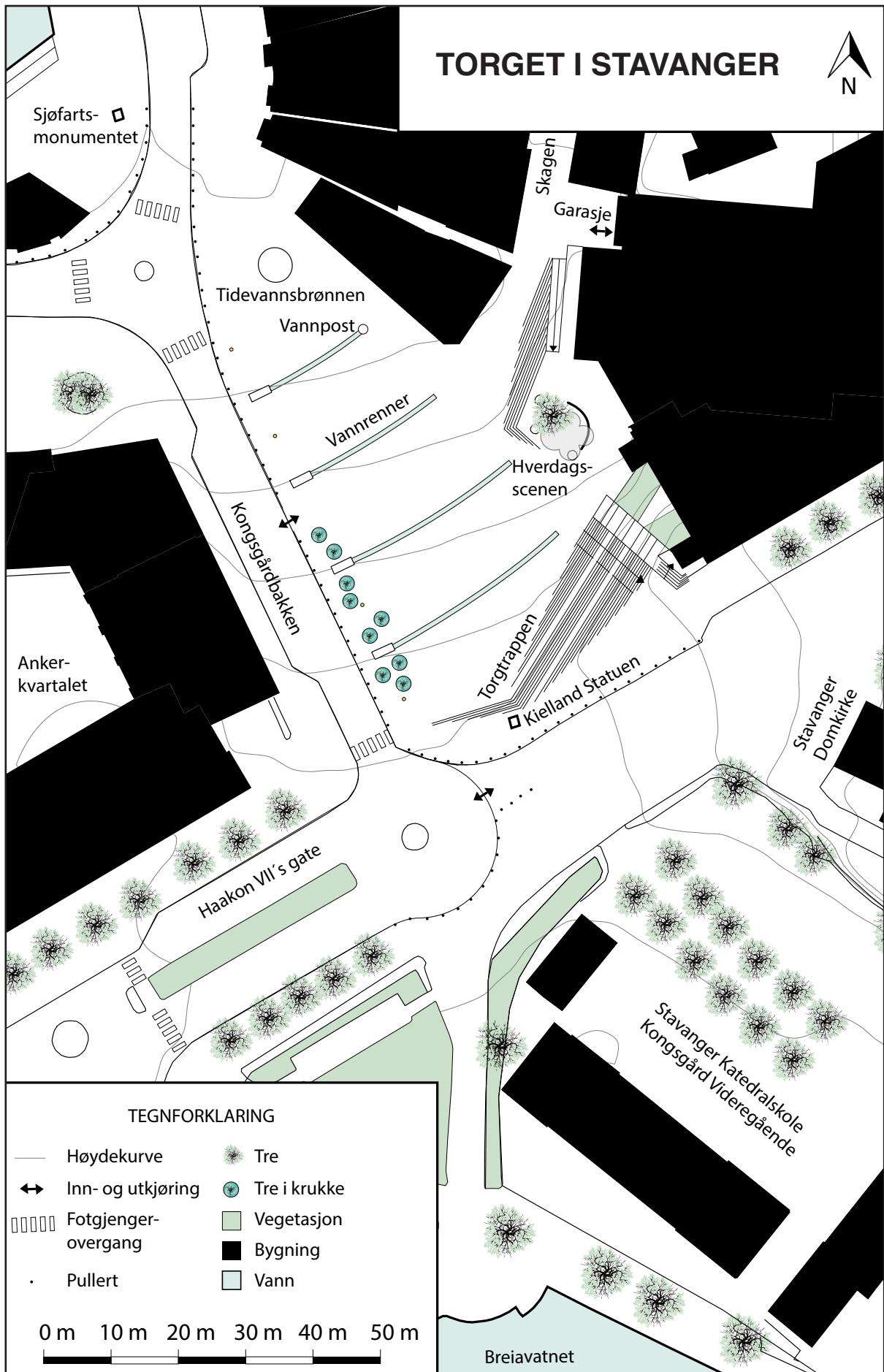
”Jeg er fullstendig enig med Per Grimnes. Det er en fantastisk flott festplass...”

Dette viser bare en liten del av folkedebatten som har pågått i mange år og fortsatt er like tilstede. Det som er veldig tydelig i debatten er at det er utrolig mye følelser involvert og lite fakta som diskuteres. Det vil denne oppgaven prøve å gjøre noe med, ved å tilføre ny kunnskap rundt byrommet og bylivet på plassen ved å stille spørsmålene:

- Hvor mange mennesker bruker plassen i dag? Når brukes den og av hvem?
- Hva er det lov og mulig å arrangere der?
- Hva gjør folk når de oppholder seg der?
- Står de, sitter de, går de forbi, leker de, samles de osv.?
- Hvordan henger oppførselen sammen med den fysiske utformingen?
- Finnes det en visjon og en helhetlig tanke om hvordan plassen skal fungere?

På denne måten kan kanskje debatten komme et steg videre ved å heller fokusere på å fremme fakta. Det vil derfor i denne oppgaven ikke bli fokusert på følelser og folks meninger ovenfor plassen, selv om dette i seg selv også kunne vært en svært spennende oppgave.

Stavanger kommunes arbeid med ny sentrumsplan, Stavanger Sentrum AS sitt arbeid med sentrumsutvikling og nye virkemidler samt folkedebatten gjør at Torget i Stavanger sentrum er en veldig aktuell case for å se på festplasser i hverdagen.

Figur 1.8: Kartutsnitt av Torget i Stavanger 2017

Figur 2.0: Lyssetting på Torget i Stavanger når det mørkner. (Refvem, 2016)

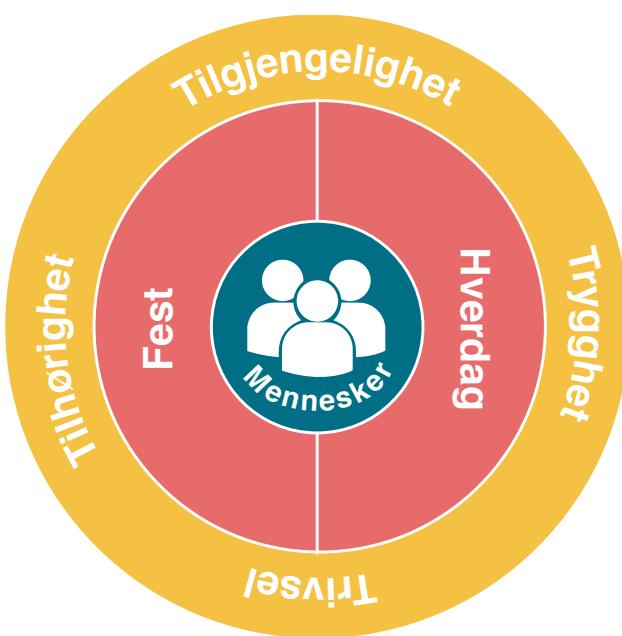
2. DET FYSISKE MILJØET - BYROMMET

- Et godt byrom til hverdag og fest
- Metode for å analysere Torget i Stavanger som byrom
- Torget i Stavanger som byrom

2.1 ET GODT BYROM TIL HVERDAG OG FEST

Det er mange som har forsket på hva som er et godt byrom, og kanskje mest kjent er den danske arkitekten og byplanleggeren Jan Gehl. Han har forsket mye på probabilisme, menneskelig adferd som sannsynliggjøres gjennom kvaliteter i de fysiske omgivelser. Mange andre publiserte teorier om uteområder har tatt utgangspunkt i eller bygget videre på Jan Gehl sin teori. Gjennom litteratursøk er det hentet inn andre teorier rundt gode byrom for å supplere med Jan Gehl sin teori. En av de viktigste her er *William H. Whyte* (1988) som ga ut en film om hvordan han studerte sammenhengen mellom de fysiske elementene i et byrom og adferden i et byrom.

Byrom er et komplekst og sammensatt tema som består av mange ulike elementer. De finnes utrolig mye teori rundt hvert av elementene som for eksempel kulturminner, trafikksikkerhet, beplantning av byrom osv. Det er ikke mulig i denne oppgaven å presentere teori som går dypt inn i hvert enkelt emne, på grunn av tidsbegrensning. Det er derfor fokusert mest på sammenhengene i et byrom gjennom å systematisere utvalgt teori på en ny måte som beskrevet under:

Figur 2.1: Teoretisk modell for et godt byrom til hverdag og fest.

Gjennom litteratursøk ble det tydelig at byrommets fysiske utforming består av mange ulike elementer med ulike funksjoner som skal fremme en eller flere følelser hos menneskene som bruker byrommet. Disse følelsene er trygghet, tilgjengelighet, tilhørighet og trivsel. Dette blir i her omtalt som de 4T-følelsene. Dette er ord som går igjen i teoriene, men med ulike synonymer. Man ønsker å fremme disse følelsene for å oppnå at byrommet skal ha menneskelig aktivitet. De 4T-følelsene skal være tilstede hele året, hele uken og hele døgnet altså i hverdagen og når det er fest. Byrommet må også fungere for ulike mennesker uavhengig av alder, kjønn, behov og interesser.

2.1.1 DE 4T-FØLELSENE

De 4T-følelsene er trygghet, tilgjengelighet, tilhørighet og trivsel. Alle med sine underpunkter av fysiske elementer som har en funksjon som er til for å fremme en eller flere av T-følelsene. I boka *Analysing Architecture* skriver *Simon Unwin* (2009) om dette med at elementer kan gjøre mer enn en ting på en gang. Et eksempel er en statue kan være kunst som fremmer tilhørighet, men den kan være utformet slik at det gir tilgjengelighet for barn til å utforske noe nytt ved at de kan klatre på den, og den kan gi mennesker noe fint å se på som kan bidra til trivsel. Psykolog *Ingrid Gehl* (1971) påpeker i boka *Bo-miljø* at byrommets oppgave er å dekke behov hos mennesker. Mennesker har tre typer behov som kan relateres til byrom:

- Fysiologiske behov:
mosjon, bevegelse, lys, luft og sol.
- Sikkerhetsbehov:
beskyttelse mot andre, skader, negative sansepåvirkninger og ulykker.
- Psykologiske behov:
kontakt, isolasjon, opplevelser, utfoldelse, struktur, identifikasjon og estetikk.

Her kan man finne igjen disse 4T-følelsene. Ved at trygghet relaterer seg til sikkerhetsbehovene. Tilgjengelighet relateres til fysiologiske og psykologiske behov som tilgang til areal å mosjonere

på, bevege seg på, utfolde seg på osv. Tilhørighet relateres til psykologiske behovet for identifikasjon. Trivsel har med de psykologiske behovene for kontakt, isolasjon, struktur og estetikk. *Ingrid Gehl* (1971) mener de psykologiske behovene bør være grunnlaget for hvordan vi utformer de fysiske omgivelsene våre. Under presenteres en utdypet forklaring og begrunnelse for hvordan og hvorfor fremme disse følelsene i et byrom.

2.1.1.1 TRYGGHET

TRAFIKKSIKKERHET

Trygghet i byrom handler først og fremst om trafikkforhold og kriminalitet. *J. Gehl* (2010) snakker om dette i sine 12 kvalitetskriterier for byrom (se figur 2.2) som henger tett sammen med Ingrid Gehl sine punkter om ulike behov. De tre første kriteriene handler om trygghet. Hvor nummer en

er beskyttelse mot trafikk og ulykker, og opplevelse av trygghet i relasjon til trafikken. Dette kan knyttes til farten på bilene, tydelige fotgjengeroverganger, skilting og belysning. Hvis små barn blir holdt i hånden er dette ofte et tegn på at rommet føles utsikt. Hvis barn får løpe fritt rundt kan dette være et tegn på at rommet oppleves trygt.

KRIMINALITET

J. Gehl (2010) sitt neste kriteria er beskyttelse mot kriminalitet og vold. Her nevner Gehl at god belysning, funksjoner som overlapper med dag og natt og mennesker. *J. Gehl* (2010, s. 107-109) henviser videre til boka "The Death and life of great American cities" fra 1961 hvor Jane Jacobs diskuterer viktigheten av trygghet. Hun snakker om at det å ha menneske i gatene har kriminalitetsforebyggende effekter, og på denne måten er det en klar sammenheng mellom målet om å øke bylivet og ønsket om trygghet. Dermed ved å styrke bylivet, ved at flere oppholder og beveger seg i byens rom økes den opplevde og den reelle tryggheten nesten

12 KVALITETSKRITERIER FOR BYROM

BESKYTTELSE

Beskyttelse mot trafikk og ulykker:

- Opplevelse av trygghet i relasjon til trafikk

Beskyttelse mot kriminalitet og vold:

- Opplevelse av trygghet
- Levende byrom
- Funksjoner som overlapper
- God belysning

Beskyttelse mot ubehagelige sansepåvirkninger:

- Vind/trekk, regn/snø
- Kulde/varme
- Forurensing
- Støv, blending og støy

KOMFORT

Mulighet til å gå:

- Plass til å gå
- Respekt for ganglinjer
- Interessante fasader
- Adgang for alle
- Gode overflater

Mulighet for å stå/opphold:

- Oppholdssoner/kanteffekt
- Støttepunkter å stå ved
- Fasader som inviterer til opphold

Mulighet for å sitte:

- Sittesoner med mange fordeler
- Gode sittestedere/-møbler
- Primære og sekundære sittemuligheter

NYTELSE

Mulighet for å se:

- Rimelig se avstand
- Uhindrede siktlinjer
- Interessante utsikter
- Belysning kveld/natt

Mulighet for å snakke og høre:

- Lavt støynivå
- Samtalevennlige sittearrangementer

Mulighet for utfoldelse og aktiviteter:

- Invitasjon til fysisk aktivitet, mosjon, lek og kreativ utfoldelse
- Dag/natt og sommer/vinter

Skala:
- Dimensjonering av bygninger og rom i en menneskelig skala relatert til sanser, bevegelsesmuligheter og adferd

Mulighet til å nyte positive aspekter ved klimaet:

- Sol/skygge
- Varme/kulde
- Le/bris

Estetiske kvaliteter og positive sanseintrykk:

- Godt design
- Gode detaljer
- Fine utsikter

Figur 2.2: Jan Gehl (2010) sine 12 kvalitetskriterier for gode byrom med fokus på byen i øyenhøyde.

Figur 2.3: Piazza del Campo i den toskanske byen Siena (Sailko, 2014)

i alle situasjoner. I boka *Happy city* fra *Montgomery (2013)* trekkes også Jane Jacobs fram for hun hevdet at gatene på 1960 tallet i Greenwich Village ble mer vennlige og trygge på grunn av at de ble delt av mange mennesker. *J. Gehl (2010)* påpeker også den interessante motsetningen med å styrke bylivet mot det å mure eller gjerde inne og mure politi i gatene. Denne formen for kriminalitets forebyggende arbeid med å styrke bylivet gjør at folk møtes i hverdagen, som igjen kan øke følelsen av nærlhet, fortrolighet og gjensidighet.

MENNESKELIG SKALA

Størrelsen på byrommet kan også spille inn på trygghetsfølelsen. *Butenschøn (2012)* sier at rommet må gi overblikk og ikke være for stort. *J. Gehl (2010)* har skrevet mye om størrelsen på byrom og viktigheten av en menneskelig skala. Han snakker om et sosialt synsfelt på 100 meter. På denne avstanden er det mulig å se personer spesielt hvis de er i bevegelse. Han nevner også en grense på 25 meter, for det er først på under 25 meter man kan se følelser og ansiktsuttrykk. Disse to avstandene finner man igjen i mange fysiske anlegg som er laget for å oppleve mennesker. Sport- og konsertnarenaer er ofte på 100 meter fra midten til fjerneste plass på tribunen. Dette gir en øvre grense for antall plasser på en arena. På den olympiske stadion i Beijing

er det plass til 91 000 og på fotballarenaen Camp Nou i Barcelona er det plass til 98 772. I teater og operaer finner man grensen 25 meter fordi da skal man kunne oppleve følelser, ansiktsuttrykk, sang og samtaler.

100 meters grensen forteller *J. Gehl (2010)* at også er å finne på mange torg og plasser i gamle byer. De samme størrelsene og dimensjonene går igjen på gamle torg og plasser i Europa. Plassene er nesten aldri større enn 10 000 m² og de aller fleste ligger mellom 6000-8000 m², og mange er mindre enn dette. Man finner sjeldent avstander på mer enn 100 meter, oftest er det lengder på 80-90 meter. Torgene varier mellom helt kvadratiske mål og mer rektangulære, og et karakteristisk torg er 100 x 70 meter. *J. Gehl (2010)* trekker frem hovedtorget Piazza del Campo i den toskanske byen Siena som et eksempel på et stort byrom. Her er rommet 135 x 90 meter, men en rekke pullerter like innenfor rommets vegger danner et nytt rom med den magiske avstanden på 100 meter. På denne måten kan også store rom ha en menneskelig målestokk. Prinsippet med små rom i store er noe *J. Gehl (2010)* mener kan brukes for å tilføre en menneskelig skala i stor rom. Ved å etablere søyleganger, buenganger, kolonnader som kjent fra mange gamle byer kan fotgjengere bevege seg i et intimt avgrenset rom,

men samtidig tilbys utkikk og overblikk over det større byrommet. Han nevner også at man kan bruke trerekker, markedsboder, fortauskafeer med parasoller og markiser, møbler, pullerter kan bidra til å skape mindre rom i store. Det som i følge J. Gehl (2010) skjer alt for ofte er at i nyere byer blir det for mange store rom, og at det dermed blir kaldt og avvisende eller helt ubruklig. Når denne skaden har skjedd, er det ofte vanskelig å gjøre noe med problemet. Når alt står ferdig er ofte pengene brukt opp før noen kommer på at det mangler noen helt avgjørende kvaliteter som stedskvalitet og en menneskelig skala. Da må man prøve å tilføre den lille skalaen inn i det store rommet med fallskjermer i form av kiosker, beplantning, trær, markiser og møbler for å redusere romdimensjonen. William H. Whyte (1988) snakker også om viktigheten av skalaen og størrelsen. Han sier at det spesielt er viktig i mindre byer, og at det er en tendens til å overskalere i mindre byer. Han sier plasseringen av store byrom også spiller en viktig rolle i mindre byer. De bør plasseres sentralt midt i byen og ha tydelige fasader som rammer inne byrommet. Han nevner også dette med at større rom kan skaleres ned ved å skape mindre rom i rommet.

UBEHAGELIGE SANSEPÅVIRKNINGER

J. Gehl (2010) sitt tredje punkt handler om beskyttelse mot ubehagelige sansepåvirkninger. I nordiske land handler dette ofte om beskyttelse mot vind, regn, snø og kulde. Det gjelder også for varme, men det er ofte noe man ikke trenger beskyttelse mot i nordiske land. Forurensing, støv, søppel og støy er også andre ting man ønsker beskyttelse mot. Montgomery (2013) trekker også frem at for eksempel ved hyppige syn av søppel, graffiti og forfall skaper man fremmedgjøring og depresjon, særlig blant eldre. Disse faktorene er også avgjørende for følelsen av trivsel, men er først og fremst viktig for trygghetsfølelsen.

” For å lykkes med byrom som skal brukes gjennom hele døgnet, er det viktig at kommunen har en god nok beredskap på renhold og vedlikehold, ikke minst i helgene. Gater og plasser skal være innbydende både til hverdag og fest, ikke minst dagen derpå. ” (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2017, s. 28)

Butenschøn (2012, s. 311-3012) har og utarbeidet tre krav til byrom. Hvor nummer en er beskyttelse mot ulykker, uthyggethet og ubezag. Dette samsvarer med teorien beskrevet ovenfor. Han snakker også om belysning i byrommene for å unngå mørke og skjulte steder.

TRYGGHET OPPSUMMERING:

Trafikksikkerhet:

- Tydelige fotgjengeroverganger,
- Lav fartsgrense og god skilting
- Barn som får lov til å løpe fritt rundt

Kriminalitet:

- Funksjoner som overlapper dag og natt
- God belysning
- Alltid mennesker i byrommet

Menneskelig skala:

- Maks lengde på 100 m, optimalt 80-90 m
- Maks 10 000 m², optimalt 6000-8000 m²
- Bruk av små rom i stort rom, eks.: soyleganger, kolonnader, beplantning, markedsboder, møbler, pullerter, kiosker og markiser.
- Plassert sentralt i byen
- Tydelige vegger

Ubehagelige sansepåvirkninger:

- Beskyttelse mot dårlig vær
- God luftkvalitet og lite støy
- Godt vedlikehold

2.1.1.2 TILGJENGELIGHET

BYGULVET

Når man snakker om tilgjengelighet tenker man ofte på universell utforming. Universell utforming handler om å tilrettelegge for alle, og skape mulighet for at alle kan bruke det. Whyte (1988) snakker om dette med at i gode byrom skal alle føle seg velkommen. Han poengterer at ved å skape god tilgjengelighet for bevegelseshemmede skaper man bedre tilgjengelighet for alle. Det handler om bevegelse som en del av byrommet. I idehåndboka fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2017, s. 58) skrives det om prinsipper for utforming av byrom hvor et av de handler om at man skaper en infrastruktur som henger sammen og virker inkluderende. Det betyr at gulvet i byrommet skal henge sammen, både med gater og bygninger. Gulvet skal også være tilpasset fotgjengere og være universelt utformet.

Figur 2.4: Sommer i Bryant Park (*Conradww1, 2012*)

Figur 2.5: Vinter i Bryant Park (*Linetskaya, 2015*)

Jan Gehl (2010) snakker også mye om tilgjengelighet i sine 12 kvalitetskriterier for byrom (figur 2.2), men han bruker ordet mulighet. Han snakker om muligheten for å gå, stå, opphold, sitte, utfoldelse og aktiviteter. For å skape denne muligheten eller tilgjengeligheten fremmer han flere viktige elementer i byrommet. For å skape et miljø som gjør det tilgjengelig å gå sier *J. Gehl (2010)* at det må først og fremst være plass til å gå. Man må kunne gå med høye heller, med barnevogn og rullator. Dette går igjen på universell utforming av gulvet ved at man har gode overflater og at det er tilgjengelig for alle. Mennesker velger enkleste vei og dermed må det være respekt for ganglinjer.

STØTTEPUNKTER OG SITTEPLASSER

Når *J. Gehl (2010)* snakker om muligheten til å stå og oppholde seg i et byrom, nevner han flere forhold som må til for å skape denne muligheten. Det må være tilgang på støttepunkter å stå ved. *J. Gehl (2010)* snakker om tilgang på ulike sittemuligheter ved at man har primære sitteplasser (møbler, benker, stoler) og sekundære sitteplasser (sokler, trapper, pullerter, monumenter osv.). Dette gir alle en mulighet for å finne en sitteplass som passer deres behov og ønske. Han påpeker også viktigheten av å ha gode sitte steder og sittemøbler.

J. Gehl (2010) nevner også et eksempel med bruken av løse stoler i Bryant Park (figur 2.4 og 2.5) i New York som gir mennesker friheten til å arrangere det sosiale rom som de ønsker. De løse stolene kan også enkelt ryddes bort ved behov, for eksempel ved arrangementer eller når været ikke inviterer til å sitte ned. *Whyte (1988)* snakker også en hel del om

viktigheten av sittemuligheter. Han sin konklusjon rundt sitteplasser er at det bør være 1 fot lineær sitteplass for hver 30 m^2 åpen plass. Hvor 10 % prosent av dem må ha ryggstøtte for å ta hensyn til bevegelseshemmende. Hvis man kan sitte på begge sider av et møbel skal det telle dobbelt. Han poengterer at man må lage plassen sittevennlig og spesielt i fronten mot gaten. Han viser til Venezia som et godt eksempel på hvordan man lager sittevennlige byrom. Flyttbare stoler er noe han også poengterer som en kvalitet i at man kan velge sin plass.

MAT

Tilgang på mat er noe *Whyte (1988)* påpeker som viktig. Dette kan være i form av mobile salgsenheter, kiosker, kafeer og utendørs kafeer med border, stoler og parasoller. De tilbyr en service som folk vil ha og tiltrekker seg folk. Han påpeker at det er positivt hvis bordene står tett slik at man nesten blitt tvunget til å ha kontakt med fremmede når man beveger seg inni mellom bordene. Kafeene må passe på å ha nok soppeldunker tilgjengelig og holde plassen ren. 20 % av byrommet sier Whyte skal brukes til utendørsservering. Ved bruk av mobile salgsenheter må man også passe på å ha tilgang til toaletter. Slik at man ikke må forlate plassen hverken for å ta en matbit eller for å gå på toalettet.

SPENNENDE ELEMENTER

For at man skal skape tilgang til å utfolde seg sier *J. Gehl (2010)* at det viktig å skape en invitasjon til fysisk aktivitet, mosjon, lek og kreativ utfoldelse. Dette kan fremmes gjennom å skape spennende elementer i byrommet som gir en lyst til å utfolde seg. For

Figur 2.6: Et eksempel på mobile salgsenheter med utendørs-servering i byrom fra byen Bath i England (Alamy, 2015)

at folk skal føle en tilgjengelighet til å se, høre og snakke. Nevner J. Gehl (2010) at man må ha rimelige se avstander, uhindrede synslinjer, interessante utsikter, samtalevennlige sittearrangementer. Mye av dette går også under det å fremme trivsel.

Whyte (1988) snakker også om viktigheten av å skape spennende elementer i byrom. Han snakker om noe som får fremmede til å samles og snakke med hverandre. Dette kan være andre mennesker som gjøre noe spesielt, men det kan også være en rar skulptur eller noe rart på veggen. Et eksempel han gir er et vindu på gateplan som gir innsikt i en kirke hvor man kan følge med på en gudstjeneste. Dette vekker nysgjerrigheten til mennesker og fremmede samler seg og diskuterer det de ser. Han snakker om noe rart som skaper reaksjon, tiltrekker seg folk, noe å ta på, se på, sitte på og han poengterer at skalaen her er viktig.

PLASSER Å NYTE GOD VÆR

Under trygghet ble det nevnt beskyttelse mot dårlig vær, men man trenger også tilgang på plasser og nyte det gode vær. Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2017, s. 58) snakker om dette i et av sine prinsipper for utforming av byrom. Man skal utnytte lokalklimaet til å etablere ulike soner, som for eksempel solveggen. Skape steder som inviterer til bruk og utnytter sol og skygge. Whyte (1988) starter sin film med en hypotese om at solen er det viktigste årsaken til hvor og når folk setter seg ned. Dette viste seg og ikke være helt riktig. I sommer månedene stemte det ganske godt, men resten av året var det viktigere med beskyttelse mot vind, tilgang på lys og varme. Han viser og til-

at den mest populære plassen i byrommet utenfor Seagrams bygget i New York er plassen hvor det står noen trær i grupper med benker under. Her har man også mulighet til å se ut over plassen. Trærne skaper en hulefølelse som gir en form for trygghet. Dermed er det viktig å skape tilgang på skjermede sitteplasser.

TILGJENGELIGHET OPPSUMMERT:

Bygulvet:

- Universelt utformet
- Sammenhengende med både gater og bygg
- Tilpasset fotgjengere
- Gode overflater
- Respekt for ganglinjer

Støttepunkter og sitteplasser:

- Tilgang på støttepunkter å stå ved
- Tilgang på primære og sekundære sitteplasser
- Buk av løse stoler
- 1 fot lineær sitteplass for hver 30 m² åpen plass, hvor 10% har ryggstøtte

Mat:

- Tilgang på mat, eks.: mobile salgsenheter, kiosk, kafe eller utendørskafe.
- 20 % av byrommet brukes til utendørsservering
- Mange soppeldunker
- Tilgang på toaletter

Spennende elementer:

- Interessante utsikter og noe å se på
- Samtalevennlige sittearrangementer
- Noe rart som samler folk, eks: skulptur, mennesker som opptrer eller kunst

Plasser å nyte god vær

- Utnytte sol og skygge, eks.: solveggen
- Skjermede sitteplasser

2.1.1.3 TILHØRIGHET

” Kulturminner er skattekister som forteller genuine lokale historier, som bidrar til identitet og tilhørighet. ” (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2017, s. 41)

HISTORIE, KULTURMINNER OG KULTUR

Kulturminner kan bestå av gamle bygninger, plasser, anlegg, gater og mye annet. I idehåndboken til Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2017) skrives det at ved å ta vare på historien er man med

på å videreføre identiteten til et sted. Byrommene er fysiske rom, men henger også sammen med et sett av minner, historier og fortellinger. Menneskers forhold til byer, byrom og steder preges av både fornuft og følelser. Tilhørighet er noe som må bygges over tid og historiske spor kan være en ressurs på denne måten når områder skal utvikles og fornyes.

Et prinsipp fra *idehåndboken* (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2017, s. 58) går på å styrke tilhørigheten gjennom å bruke stedets kvaliteter som en ressurs, og det kan være mye forskjellig: utsikt, siktakser, terreng, vann, eksiterende vegetasjon og kulturminner.

Som nevnt snakker Whyte (1988) om at skulpturer kan være det "noe rare" i byrommet som tiltrekker seg folk og skaper reaksjoner. Det kan også være det som gjør rommet annerledes enn andre rom, og styrke identiteten til byrommet. Ved at kunsten kommer fra lokale kunstnere eller symboliserer noe lokalt kan det også styrke tilhørigheten.

Kultur i form av tradisjonelle arrangementer eller oppvisninger som er en del av kulturen kan også fremme tilhørighet. Dette kan være lokale årlige festivaler, 17.mai plassen osv. Arrangementer som forbindes med byrommet kan også være med på å bygge opp følelser av tilhørighet.

"Byrommene har vært kamparenaer mellom interesser og prioriteringer, mellom allmenningens verdier og mer private behov og begjær." (Butenschøn, 2012, s. 18)

INVOLVERING

Når man skal utvikle eller fornye byrom sikres det gjennom Plan- og bygningsloven at man skal ha en prosess for medvirkning. Medvirkning er menneskers rett til å kunne delta i og påvirke offentlige utrednings- og beslutningsprosesser. Graden av medvirkning varierer fra prosjekt til prosjekt. En aktiv medvirkning kan være arbeidskrevende, men kan også spare tid og ressurser ved at man kan unngå misnøye og misforståelser. Ved å involvere brukerne av byrommet kan man fremme en følelse av fellesskap og tilhørighet. Marit Brandtsegg har skrevet om dette i boken utarbeidet av Butenschøn (2012). Hvor hun sier at når byrom skal formes, er

det mange interesser som må avveies. De gode løsningene kommer når man får til et konstruktivt samarbeid mellom mange parter både offentlige etater og ulike private aktører. Slike prosesser tar tid, for å få en enighet. Oppnår man en viss enighet kan byrommet bli godt forankret i folket og da bli fellesie som bidrar til stolthet og tilhørighet.

TILHØRIGHET OPPSUMMERT:

Historie

- Kulturminner
- Historiske spor
- Bruke stedets kvaliteter, eks.: terren og utsikt

Kunst

- Skulpturer og andre kunstverk

Kultur:

- Eks. Tradisjonelle/årlige arrangementer

Involvering:

- Medvirkning og samarbeid

2.1.1.4 TRIVSEL

MATERIALER

Når man snakker om trivsel, brukes ofte ord som komfort, kvalitet, herligetsverdier, velvære og nytelse. I *idehåndboka* til Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2017) skrives det at kvalitetsopplevelsen handler om å utnytte kvalitetene som finnes på steder, som utsikt, terrengforskjell, kantene langs vannet osv. Byrommene skal utformes med tanke på brukbarhet og berike hverdagsøyeblikkene. Videre skrives det at kvalitet handler om materialer som har god kvalitet og er vakre. De må være robuste, tåle å eldes over tid og passe inn på stedet. Dette gjelder alle materialer i både bygulvet, kanter, møblering, belysning og vegetasjon.

VEGETASJON

Magne Brun skriver i boka til Butenschøn (2012) om at et enkelt tre eller en tre gruppe kan skape møtesteder og treffpunkter i byrom. Trær i et byrom er også med på å markere årstidenes veksling, med naturens omskiftende liv. Han hevder trær har en klar betydning for velværet og trivsel. Han sier flere målbare forhold viser at det tydelig at trær også skaper sunnere omgivelser. Ved at det gir høyere luftfuktighet og avkjøling på varme dager, og skaper en stadig tilførsel av friskluft inn i byrommet. Trær er også effektive filtre mot støv og annen

forurensning, som sikrer bedre lufthygiene spesielt i større byer. Whyte (1988) er også opptatt av trær, og fremmer viktigheten av trær i grupper. De kan fremme trivsel og trygghet ved at de beskytter og gir en slags hulefølelse.

VANN

Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2017, s. 58) sitt tredje prinsipp for utforming av byrom handler om vegetasjon og regnvann som en ressurs. Her hevdes det at alle byrom må være klimatilpasset og bruke regnvannet som en ressurs og kvalitet. Løsninger kan være gulv som drenerer vann, regnbed, dammer, renner og annet. Bynatur i form av vann og vegetasjon gir byrom et større biologisk mangfold. Montgomery (2013) snakker mye om naturens påvirkning på mennesker i boka *Happy City*. Han sier at natur er ikke bare godt for oss, men det får frem det gode i oss. Videre sier han at vi vet at natur i byer gjør oss lykkeligere, friskere og vennligere.

Vannelementer er noe Whyte (1988) er opptatt av, og han sier lyden av vann er noe av det viktigste. Lyden kan være høy men fremdeles oppleves behagelig. Vann er også fint å se på og følelsen av å ta på vannet er også viktig. Han viser til ulike steder hvor det er laget flotte vannelementer men vannet er forbudt å ta på, noe han mener er helt feil. Vannet skal være tilgjengelig til å dyppe føttene i og plaske med hendene. Dette kan være en viktig faktor for trivsel.

FASADER

Jan Gehl (2010) snakker om hvordan bløte kanter kan være et godt sted. Her møtes inne og ute i første etasje. Han påpeker at her er ofte lokalklimaet best og langs kanten er ryggen dekket. Dette er også steder for å stå og oppholde seg. Montgomery (2013) snakker også om kantenes påvirkninger. Han sier vi vet at skarpe arkitektoniske kanter lyser opp hjernens fryktsenter akkurat som en kniv, som igjen utløser stresshormoner som gjør det mindre sannsynlig at man vil stoppe opp et sted. J. Gehl (2010) skriver mye om viktigheten av at mennesker opplever byen i øyenhet og i sakte fart ved at man går. Det han kaller 5 km/h miljøer i motsetning til når man kjører bil. Når opplever miljøer i sakte fart trenger man mer detaljrikdom, fordi man har tilbringer lengre tid i miljøet. Montgomery (2013) snakker også om dette, at selv det styggeste stedet kan bli tilført varme som gjør fremmede om til bekjente ved å gi mennesker nok grunner til å bremse ned.

Figur 2.7: Deler av plassen utenfor Seagram bygget i New York (NYC-Architecture, 2017)

” Public life begins when we slow down. ”
(Montgomery, 2013, s. 170)

J. Gehl (2010) påpeker at alminnelig ganghastighet er på over 80 sekunder per 100 meter, som betyr at det bør være nye aktiviteter og tilbud i en fasade omtrent hvert femte sekund. Han viser til over hele verden har velfungerende handlegater ofte en fasadelengde på 5-6 meter, som tilsvarer 15-20 butikker per 100 meter. Dermed gjelder det å sørge for at første etasje er fremtredende med en vertikal fasade. Dette gjelder både der det er butikker i første etasje, boliger eller andre funksjoner. På denne måten vil gåturen oppleves kortere og mer opplevelsesrik. På motsatt side vil et horisontalt formuttrykk med lange vannrette linjer, gjøre at gåturen føles lengre og kjedeligere.

Whyte (1988) er også opptatt av gatene sine fasader, men også byrommet sitt forhold til gaten. Han viser til at byrom som er hevet høyt opp eller lavt ned fra selve gaten fungerer dårligere enn de som har mer direkte kontakt med gaten.

” The street is the river of life of the city. They come to these places not to escape but to partake of it. ” (Whyte, 1988)

Videre forteller J. Gehl (2010) at aktive første etasjer kan bidra til å endre et torg fra et gå-gjennom-

sted til et oppholdssted. Ved at kantene da tilbyr detaljer som signaliserer: stans gjerne opp og ta plass. J. Gehl (2010) har laget en oversikt over grad av aktivitet i fasade:

Aktive fasader:

- Små enheter
- Mange dører (15-20 per 100 meter fasadelengde)
- Stor variasjon av funksjoner
- Ingen lukkede og få passive enheter
- Karakterfulle hakk i fasaden
- Mest vertikal fasadevirkning
- Gode detaljer og materialer

Figur 2.8: Eksempel på en aktiv fasade. (Gehl, 2010, s. 251)

Vennlige fasader:

- Relativt små enheter
- 10-14 dører per 100 meter fasadelengde
- Noen variasjoner av funksjoner
- Få lukkede og passive fasader
- Hakk i fasaden
- En del detaljer

Figur 2.9: Eksempel på en vennlig fasade. (Gehl, 2010, s. 251)

Midt i mellom fasader:

- Små og store enheter
- 6-10 dører per 100 meter fasadelengde
- Beskjeden variasjon av funksjoner
- Lukkede og passive fasader finnes
- Beskjedne hakk i fasaden og få fasadedetaljer

Figur 2.10: Eksempel på en midt i mellom fasade. (Gehl, 2010, s. 251)

Kjedelige fasader:

- Store enheter
- Få dører (2-5 dører per 100 meter fasadelengde)
- Nesten ingen variasjon av funksjoner
- Mest lukkede og passive fasader
- Få eller ingen detaljer

Figur 2.11: Eksempel på en kjedelig fasade. (Gehl, 2010, s. 251)

Inaktive fasader:

- Store enheter
- Få eller ingen dører (0-2 dører per 100 meter fasade)
- Ingen synlig funksjonsvariasjon
- Ensformige fasader
- Ingen detaljer og ingenting å se på

Figur 2.12: Eksempel på en inaktiv fasade. (Gehl, 2010, s. 251)

Montgomery (2013) skriver også om fasader. Han utførte et eksperiment i East Houston Street i New York hvor de fant ut at lange og kjedelige fasader ikke bare får folk til å gå fortare men det drar dem ned følelsesmessig også. Folk rapporterte at de følte

seg betydelig mye mer glade langs den rotete men aktive fasaden enn den ryddige og blanke fasaden.

I konklusjonen til doktoravhandlingen "Pedestrian access to public transport" av Helge Hilnhütter (2016) skrives det om lignende funn. Han fant og at når gangopplevelsen er stressende eller kjedelig går folk raskere. I avslappende miljøer eller i gågater, går folk saktere og det indikerer en mer behagelig turopplevelse. Andre funn var at sosialt aktive fotgjengermiljøer med butikkvinduer øker stimuleringsnivået med 70-90%, sammenlignet med miljøer med store bygninger, monotone fasader og brede gater. Et livlig byrom med butikkvinduer og attraktive fasader kan forlenge akseptabel gangavstand til en holdeplass med 17 %.

**" Venezia ble formet spesielt for å gå.
Her kan man se det hele: tett bystruktur,
korte avstander, fine romforløp, stor
funksjonsblanding, aktive første etasjer, fin
arkitektur og hyggelig utformet detaljer.
Alt i en menneskelig målestokk. Byen
har i århundrer fungert som en ramme
for bylivet, og gjør det fortsatt. Hele
byen er en helhjertet invitasjon til å gå."**
(J. Gehl, 2010, s. 23)

Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2017) påpeker også viktigheten av aktive første etasjer i sine prinsipper. Hvor det skrives at man skal ha smarte relasjoner mellom bygg og uteområde. Bygningen og byrommet skal gi noe til hverandre. Første etasje skal ha aktivitet og variasjon i fasaden, og åpne seg mot byrommet. Innganger skal legges til fasaden mot byrommet og ikke mot parkeringsplass på baksiden. I Norge snakker vi ofte om publikumsrettet virksomhet som en viktig regulering i første etasje. En virksomhet som gir noe til publikummet på gaten.

DETALJER

Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2017) skriver at byrommene skal gi opplevelser for alle sanser som for eksempel farger på bygg, dufter fra sjøen eller trær og lyden av rennende vann.

Butenschøn (2012) snakker også om viktigheten av hva som skjer i detaljene. Han fremmer at det ikke bare er viktig hva som skjer i den store målestokken,

som senterstruktur, gatenett, trafikkavvikling, miljøhensyn og annet. Det er heller ikke bare i den mellomstore målestokken, som kvartalet, bygningene, høydene, fasadene, gateløpene og annet. Det er minst like viktig hva som skjer i den lille målestokken. Han stiller spørsmål med hva skjer i detaljene, nede på gateplan, hos byens brukere?

- Er det granitt i dekket som er godt å gå på, fremfor asfalt?
- Er det skulpturer, fontener, benker og trær?
- Er lysarmaturene laget for å kaste et lavt og mykt lys på fortauet, eller er det fæl motorvei belysning?
- Gir busskuret ly under regnvær og vind?
- Gir rommet informasjon eller bare reklame?
- Er det brukt gode materialer, i en passende fargepalett, som er holdbare?

Butenschøn (2012, s. 18) påpeker at det er dette det må handle om, og det kan være komplisert å se alle målestokkene i sammenheng, sammen med samspillet mellom offentlige og private interesser og samtidig ta utgangspunkt i overordnede planer.

TRIVSEL OPPSUMMERT:

Materialer:

- Robuste
- Passer inn på stedet

Vegetasjon:

- Trær og beplantning
- Trær i grupper

Vann:

- Bruke regnvann som ressurs
- Lyden av vann
- Tilgjengelige vannelement

Fasader:

- Små enheter
- Mange dører
- Store variasjoner av funksjoner
- Mest vertikal fasadeinndeling
- Gode detaljer i fasaden
- Publikumsrettet virksomhet i 1. etg.
- Forholdet til gaten

Detaljer:

- Ulike sanseopplevelser (se, høre og lukte)
- Farger i en passende palett
- Formidling av informasjon ikke bare reklame

2.1.2 HVERDAGEN

” Byrom må planlegges for helårsbruk. Vi har ofte sommeren i tankene når vi tilrettelegger for utendørsaktiviteter i byrom. Men i vintermåneder i året er det viktig at vi også har en strategi for hvordan byrommene kan være attraktive også når det er kuldegrader. På vinteren kan plasser vannes og islegges. Vann kan brukes til skøytebaner i parker og grøntområder i vinterhalvåret. Snøbrøyting kan være mer enn snørydding hvis snøen deponeres på en måte som gir akebakker i nærområdene.” (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2017, s. 26)

landskap, bygninger og beplantning påvirker klimaet. Mikroklima er det faktiske klimaet i det enkelte byrom, i kroker eller rundt benken. Han påpeker at et av de mest vesentlige kvalitetskriteriene for menneskers bruk av byrommene, er om været er godt eller i det minste så godt som mulig i forhold til situasjonen, stedet og årstiden.

HVERDAGEN OPPSUMMERT:

- Årstider (vinter, vår, høst og sommer)
- Ulik klima og vær
- Uken (mandag, tirsdag, onsdag, torsdag, fredag, lørdag og søndag)
- Døgnet (morgen, formiddag, ettermiddag, kveld, natt)

2.1.3 FEST

Fest blir i denne oppgaven brukt i sammenheng med at det er et arrangement som foregår i byrommet. Det kan være en konsert, en festival og andre kulturelle arrangementer som samler flere mennesker for et spesielt formål i byrommet. Det finnes ulike arrangementer i form av hvor mange mennesker det er sannsynlig at vil samles.

Store arrangementer er gjerne nettopp konserter, 17.mai festen og festivaler. Andre typer er gjerne noen lokale initiativtakere som samles om å arrangere noe i et byrom for eksempel ulike former for marked, foodtrucks, konkurranser, forestillinger, opptrædener og annet. En annen type er gjerne informasjons arrangementer ved valg, eller store beslutninger som er gjort for byen, eller demonstrasjoner. Fest er altså i denne oppgaven et arrangement som tiltrekker seg mennesker til rommet for et spesielt formål.

MIDLERTIDIGE OG FLEKSIBLE ANLEGG

J. Gehl (2010) beskriver at det faste i et byrom representerer den faste hverdagslige rammen for bylivet. Det fleksible representerer de ulike midlertidige anlegg og begivenheter som i løpet av året kan finne sted i byrommet. Han kommer med eksempler som svømming og kajakker i havnen om sommeren, skøytebane om vinteren, julemarked, det årlige karnevalet, sirkus, festuken eller andre tilbud og begivenheter, som går på skift i byrommet. Han påpeker skalaen av ulike midlertidigheter. Øverst

ÅRSTIDER OG KLIMA

De 4T-følelsene må være tilstede hele året, hele uken, hele døgnet. Det betyr at rommet må være godt til alle årstider både vinter, sommer, vår og høst. Da blir det naturlig å snakke om klima, det må være godt i regn, sol, vind, kulde og varme. Det må også fungere uavhengig om det er mandag, tirsdag, onsdag, torsdag, fredag, lørdag eller søndag, og uavhengig om det er natt, morgen, dag og kveld. Dette betyr også at det må fungere når det er lyst og mørkt.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2017) skriver om viktigheten av å ta hensyn til stedets klima og skiftende værforhold. Noen ting kan sikres gjennom gode drift- og vedlikeholdsrutiner som brøyting og strøing på vinterstid. Samtidig er det viktig å tenke på plassering og dimensjonering av belysning og møblering, slik at dette kan håndtere snømengder og overvann på en god måte. Byrom som er utsatt for vær og vind, kan benytte levegger, benker med oppvarming og trær. De fremmer også at det å oppleve hardt vær kan være en attraksjon i seg selv.

J. Gehl (2010) snakker også mye om klima og klimabeskyttelse hvor han skiller mellom makro-, lokal- og mikroklima. Makroklima er det generelle og regionale klimaet. Lokalklimaet er i byer, hvor

2.1.4 MENNESKER

Figur 2.13: Covent Garden i London er kjent for sine gateartister. (Alamy, 2010)

har man havnefesten, festfyrverkeri, konserter og annet. Nederst finner man festlige innslag som gatemusikanter, gateater, gatefester, diktlesing og annet. Han sier det er avgjørende at man satser på faste sittemøbler, samtidig også at det fleksible og midlertidige har grunnstrukturen på plass. På denne måten har byen et velposisjonert og inviterende byrom, som inspirerer til ulike aktiviteter fra tid til annen. Da kan man sikre gode muligheter for nye behov, som kan oppstå gjennom kreativiteten og engasjementet til borgerne. Alle andre dager er det bare et nydelig byrom.

OFFENTLIG TILGJENGELIG

En annen faktor når det gjelder fester i form av arrangementer er at det skal være tilgjengelig for alle. Dette betyr også alle typer lommebøker. Hvis et offentlig rom blir avgrenset til et arrangement som koster penger vil dette bli en privatisering av byrommet. Dette gjør at rommet ikke lengre er tilgjengelig for alle. Da blir det et spørsmål om hvor offentlig tilgjengelig er byrommet?

FEST OPPSUMMERT:

- God nok plass og løsninger til ulike arrangementer i byrommet
- Midlertidige og fleksible anlegg til arrangementer i ulike skalaer
- Mulighet eller lov til å arrangere ulike ting i byrommet
- Offentlig tilgjengelighet: Gratis arrangementer

Hverdagen er ikke lik for alle, og alle har ulike behov, interesser og preferanser. *Kommunal- og moderniseringsdepartementet* (2017, s. 58) har et prinsipp som går på dette. Det skrives her at det handler om behovene til menneskene og utforme steder som et interessante for alle både barn, ungdom, voksne, eldre og folk med ulike preferanser. Møbleringen skal gjenspeile behovene til dem som bruker plassen.

Butenschøn (2012) skriver at det er viktig for følelsen av trivelser at byrom kan brukes på ulike måter av ulike grupper til ulike tider på døgnet. *Whyte* (1988) hevder også at i gode byrom tolererer man bedre såkalte "rare" mennesker enn i dårlige byrom.

"En allsidig og god utforming av byrommene inviterer til fleksibel bruk. Byrom som er tilrettelagt for flere brukergrupper, og som samtidig er gratis å benytte, gir økt bruk. Den fysiske utformingen og møbleringen vil være med på å definere hvilke grupper som føler seg hjemme der. Ulike byrom kan tiltrekke seg folk fra ulike sosiale klasser, ulike aldre osv. Tilrettelegging for at ulike grupper kan oppholde seg i samme område samtidig, er et bidrag til at mennesker møtes, til toleranse og inkludering. Slik blir byrom demokratiske møteplasser." (*Kommunal- og moderniseringsdepartementet*, 2017, s. 26)

MENNESKER OPPSUMMERT:

- Ulik alder: barn, ungdom, voksne og eldre
- Ulike interesser og behov
- Tilrettelegge for flere brukergrupper

DE 4T-FØLESEN

TILHØRIGHET:

Historie:

- Kulturminner
- Historiske spor
- Bruke stedets kvaliteter, eks: terren og utsikt

Kunst:

- Skulpturer og andre kunstverk

Kultur:

- Eks: Tradisjonelle/årlige arrangement

Involvering:

- Medvirkning og samarbeid

TILGJENGELIGHET:

Bygulvet:

- Universelt utformet
- Sammenhengende med både gater og bygninger
- Tilpasset fotgjengere
- Gode overflater
- Respekt for ganglinjer

Støttepunkter og sitteplasser:

- Tilgang på støttepunkter å stå ved
- Tilgang på primære og sekundære sitteplasser
- Bruk av løse stoler
- Minst 1 fot (0,3 m.) lineær sitteplass for hver 30 m², hvor 10 % har ryggstøtte.

Mat:

- Tilgang på mat, eks: mobile salgsenheter, kiosk, kafe eller utendørskafe
- 20 % av byrommet skal brukes til utendørsservering
- Mange søppeldunker
- Tilgang på toaletter

Spennende elementer:

- Interessante utsikter og noe å se på
- Samtalevennlige sittearrangementer
- Noe rart som samler folk, eks: skulptur, mennesker som opptrer eller kunst

Plasser å nyte godt vær:

- Utnytte sol og skygge, eks: solveggen
- Skjermede sitteplasser

TRYGGHET:

Trafikksikkerhet:

- Tydelige fotgjengeroverganger
- Lav fartsgrense og god skilting
- Barn som får lov til å løpe fritt rundt

Kriminalitet:

- Funksjoner som overlapper dag og natt
- God belysning
- Alltid mennesker i byrommet

Menneskelig skala:

- Maks lengde på 100 m, optimalt 80-90 m
- Maks 10 000 m², optimalt 6000-8000 m²
- Bruk av små rom i stort rom, eks: Søyleganger, kolonnader, trerekker, markedsboder, pullerter, kiosker osv.
- Plassert sentralt i byen
- Tydelige veggger

Ubehagelige sansepåvirkninger:

- Beskyttelse mot dårlig vær
- God luftkvalitet og lite støy
- Godt vedlikehold

TRIVSEL:

Materialer:

- Robuste
- Passer inn på stedet

Vegetasjon:

- Trær og beplantning
- Trær i grupper

Vann:

- Bruk av regnvann som ressurs
- Lyden av vann
- Tilgjengelige vannelement

Fasader:

- Små enheter
- Mange dører
- Store variasjoner av funksjoner
- Mest vertikal fasadeinndeling
- Gode detaljer i fasaden
- Publikumsrettet virksomhet i 1. etg.
- Forholdet til gaten

Detaljer:

- Ulike sanseopplevelser (se, høre og lukte)
- Farger i en passende palett
- Formidling av informasjon ikke bare reklame

DE 4T-FØLELSENE

TILHØRIGHET • TRYGGHET • TILGJENGELIGHET • TRIVSEL

DE 4T-FØLELSENE SKAL VÆRE TILSTEDE
BÅDE I HVERDAGEN OG TIL FEST

HVERDAGEN:

Årstider:

- Vinter, vår, sommer og høst
- Ulik klima og vær

Ukedager:

- man. tirs. ons. tors. fre. lør. og søn.

Døgnet:

- Morgen, for- og ettermiddag, kveld og natt

FEST:

- God plass og løsninger for ulike arrangementer i byrommet
- Midlertidige og fleksible anlegg til arrangementer i ulike skalaer
- Mulighet og lov til å arrangere ulike arrangement i byrommet
- Offentlig tilgjengelighet (gratis adgang)

FOR ALLE MENNESKER

MENNESKER:

- Ulik alder
 - barn, ungdom, voksne og eldre
- Ulike interesser og behov
- Allsidig utforming som inviterer til fleksibel bruk
- Tilrettelegge for ulike brukergrupper

2.2 METODE FOR Å ANALYSERE TORGET SOM BYROMMET

En stedsanalyse er en vanlig metode for å analysere de fysiske omgivelsene til et sted. Hvor man studerer ulike temaer som klima, trafikk, bebyggelse, typologi, vegetasjon, kulturminner osv. En stedsanalyse oppsummeres ofte i en SWOT-analyse, hvor stedets kvaliteter, svakheter, muligheter og potensielle trusler kommer frem.

I denne oppgaven er det utarbeidet en stedsanalyse basert på den teoretiske modellen beskrevet på foregående sider. Torget i Stavanger analyseres gjennom ulike temaer som er omtalt i teorien for å finne ut hvor vidt det fysiske miljøet møter kravene til de 4T-følelsene både til hverdag og fest for ulike mennesker. Alle de omtalte kravene til det fysiske miljøet blir vurdert og drøftet for til slutt å ende opp med en avkryssing med 3 mulige valg som i en SWOT-analyse:

- **Kvalitet:**
Kravet er oppfylt og er en kvalitet i byrommet
- **Svakhet:**
Kravet er ikke oppfylt og er en svakhet for byrommet
- **Mulighet/Trussel:**
Kravet kan være oppfylt, men er avhengig av andre faktorer som f. eks. gjennomføring.

Avkrysningen gjøres på sjekklisten som er presentert på forrige side (s. 36-37). I en SWOT skiller man vanligvis mellom trussel og muligheter, det er her valgt å legge de sammen ettersom de begge fungerer som en mellom ting mellom at kravet er oppfylt eller ikke. De kan begge være avhengig av andre faktorer som gjennomføring, været, tid og mennesker.

Primær dataen som er samlet inn av forskeren selv er basert på egne observasjoner av fysiske elementer på Torget i Stavanger. Kartgrunnlaget som brukes mye gjennom hele oppgaven er et viktig element.

Kartet ble hentet inn gjennom en kontaktperson på Universitetet i Stavanger. Dette kartgrunnlaget var ikke veldig detaljert, og manglet en del elementer. Derfor måtte forskeren selv måle inn en del av elementene. På denne måten fikk forskeren også forsikret seg om at kartet var riktig og oppdatert.

Sekundærdata er data samlet inn av andre enn forskeren selv. Torget i Stavanger er svært omdiskutert som tidligere nevnt, samt har Stavanger kommune lagt ned mye tid og penger i utformingen av Torget. Dette gjør at det finnes mye relevant informasjon som er tilgjengelig for forskeren gjennom Stavanger kommune, lokale aviser og bøker om lokalhistorie.

En svakhet ved denne metoden er at den har et teoretisk utgangspunkt, som gjør at den er veldig preget av den teorien som er valgt. Det er forsøkt å hente inn teori fra ulike fagfolk for å sikre at den teoretiske modellen som brukes i analysen er noe som baseres på flere teorier om byrom. På grunn av tidsbegrensning har det ikke vært mulighet til å se på flere teorier.

Et byrom består som nevnt av mange elementer og temaer som kunne vært en oppgave i seg selv. For eksempel universell utforming, trafiksikkerhet og møblering av et byrom. Ettersom ønske er å se på helheten av det fysiske miljøet må alle temaene med, men på grunn av tidsbegrensning er det ikke mulig å gå dypt inn i hvert enkelt tema. Dette kan være en annen svakhet med metoden.

Utforming og design er ofte fylt med subjektivitet i form av om noe er stygt eller pent. I teorien ble det funnet beskrivelser om krav som for eksempel vakre, spennende, god utforming, flotte detaljer osv. Det er forsøkt i analysen å unngå denne subjektiviteten samt i den teoretiske modellen. Det vil være variasjon i hvor stor grad enkelte krav er oppfylt eller ikke oppfylt. Dette kan fort bli subjektivt derfor er det ikke skilt mellom det, men det blir diskutert under de temaene det gjelder.

2.3 TORGET I STAVANGER SOM BYROM

2.3.1 TILHØRIGHET

2.3.1.1 HISTORIE, KULTURMINNER OG KULTUR

MIDDELALDEREN: 1000-1537

I 1975 feiret Stavanger 850 års jubileum ettersom man regner at byen ble grunnlagt da Domkirken ble bygget i år 1125. Stavanger var i middelalderen et geistlig sentrum. Det finnes fortsatt tre bevarte steinbygninger fra middelalderen i Stavanger. Dette er Domkirken, Bispekapellet og underetasjen til Bispeboligen (i dag Kongsgård). Domkirken var på denne tiden mye større enn alle de andre bygningene som hovedsakelig besto av trehusbebyggelse langs Vågen og på sentrumshalvøya. (Kvinnestrand, 1996)

Man antar at Stavanger sin eldste bebyggelse har stått på området til Torget i nærhet av gateløpet til Skagen. Det ble gjort arkeologiske utgravinger og grunnboringer på Torget i perioden 1996-2000 som påviste spor av bosetting tilbake til 1200 tallet. (Austbø, Hoff, Hovland, Høiland, Roalkvam, Sørheim, Thime, Thoring, & Wigstrand, 2008).

Figur 2.14: Stavanger Domkirke bygget i 1125 i romansk stil med kor i gotisk stil, og er fredet. (Høyfødt, 2007)

1680-1800 STILLSTAND

Torget er fra 1600-tallet kjent som markedslass. Etter Stavanger fikk kjøpstadprivilegium i 1622 tyder det på at Torget først og fremst var plassen for de tilreisende bøndene. Hver lørdag ble det holdt Torvedag på Torget for "de mest omkringliggende bøndene". (Austbø et al., 2008)

Jacob Kielland (1726-1788) flyttet til Stavanger i 1750 og bosatte seg i et stort trehus ved Torget i Nedre Strandgate 9. Her startet han forretningsvirksomhet med skipsfart og ble i løpet av kort til en av byens rikeste menn. På familiens eiendom innerst i Vågen hadde han et hjemmeverft for skipsbygging og reparasjon av egne skip. Dette er i dag en del av kai- og veisystemet mellom Vågen og Ankerkvarteralet. (Austbø et al., 2008)

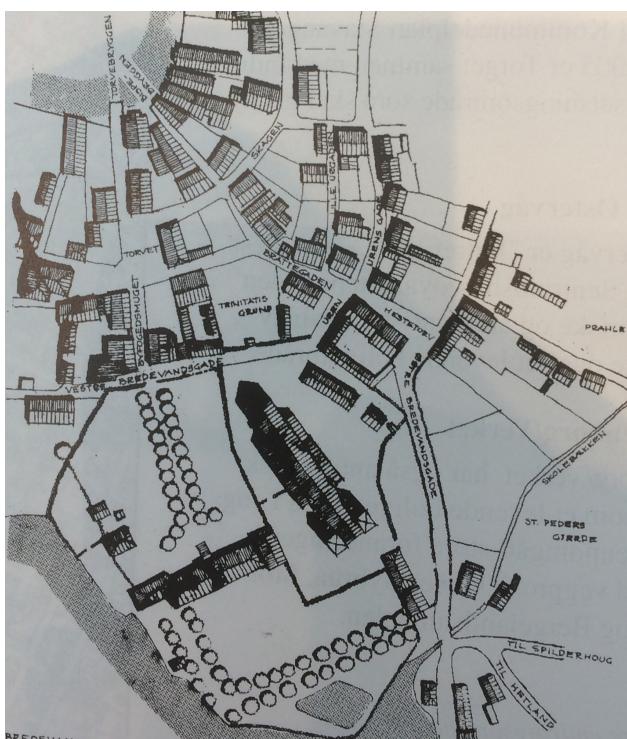

Figur 2.15: Et utsnitt av Aagards kart fra 1726. Fem gater møttes på Torget og kartet viser et nesten lukket areal mellom Vågen, Kongsgård og Domkirken. (Austbø et al., 2008, s. 301)

1815-1860 SILDEBYEN OG EMPIREBYEN

I årene rundt 1850 var Torget en åpen liten plass på omlag 550 m² og her møttes mange av småbyens gater og smau omgitt av trehusbebyggelse. Det var en smal passasje til Torvebryggen ved Vågen langs verftsområdet til firmaet Jacob Kielland & Søn (virksomhet frem til 1857). I sør mellom store trebygninger gikk det en smal passasje kalt Byfogdsmauet som førte til Vestre Bredevandsgate (i dag Haakon VII's gate). Frem til 1865 var det en vannpost på Torget kalt Mortepumpen fordi den lå foran Mortvedtshus. Mortepumpen var et populært samlingssted. (Austbø et al., 2008)

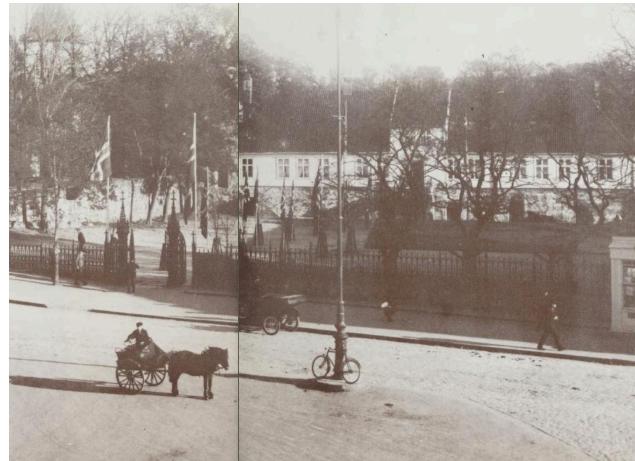
"Hauge på Torget" eller "Hauge huset" som det heter på folkemunne regnes som det eldste huset med adresse til Torget. Her er det funnet bygningsdeler som stammer fra 1836 og 1852. Da det ble oppført ble bygningen omtalt som "Brødrene Haabeths hus" da forretningen Brødrene Haabeth Fartøy lå her. I 1883 etablerte virksomheten Hauge & Co seg i samme bygg. De startet som detaljist for kolonivarer, tekstiler og gulvbelegg. På denne tiden var de også agent for rederiet Dominion Line som gikk med passasjerer til Canada og USA. På slutten drev de med salg av merkevarer innen herrekjær og i dag er det hurtigmatkjeden Burger King som holder til her. (Austbø et al., 2008)

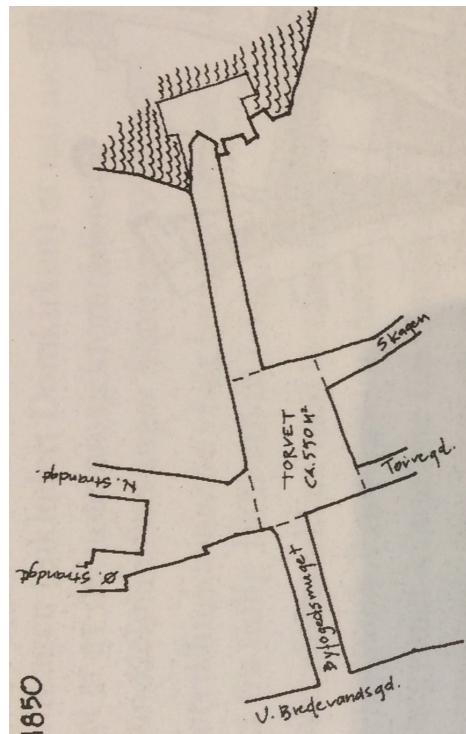
Figur 2.16: En skisse av Stavanger sentrum i ca. 1815
(Kvinnesland, 1996, s. 140)

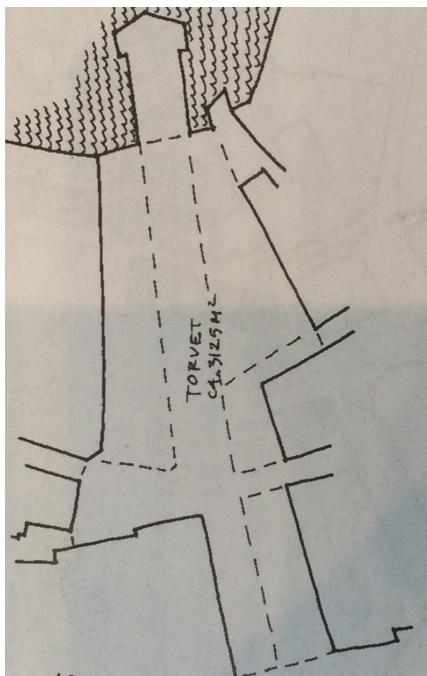
Figur 2.17: Hauge huset på Torget fra rundt 1906-1913.
(Kjellerød, 1906-1913)

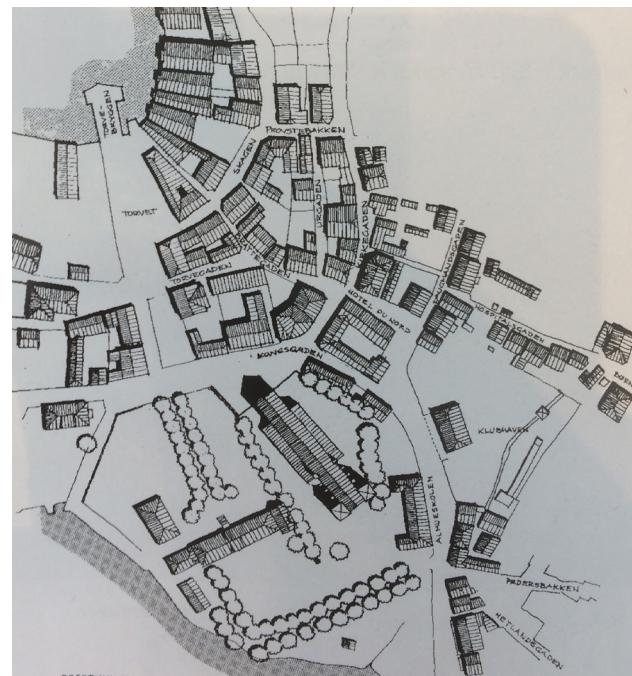
Figur 2.18: Stavanger Katedralskole, fredet: Hovedbygg har grunnmur fra 1260, kjent som Stavangers lærde og borgerskole fra 1826. Bildet er fra omkring 1920 tallet. (Dreyer Bok Stavanger, 1975, s. 66)

Figur 2.19: En skisse av Torget i ca. 1850.
(Kvinnesland, 1996, s. 142)

Figur 2.20: En skisse av Torget i ca. 1865
(Kvinnesland, 1996, s. 142)

Figur 2.21: En skisse av Stavanger sentrum i ca. 1865
(Kvinnesland, 1996, s. 141)

1860-1890 MODERNISERING OG STAGNASJON

En gang etter 1850 ble Torget utvidet ytterligere til omlag 3000 kvadratmeter, ettersom bebyggelsen i Vestre Bredevandsgate ble revet. Da fikk man fri sikt fra Kongsgård og ned til Torvebryggen. Bakgrunnen for utvidelsen var økende behov for plass til handel og det skulle hindre eventuelle branner fra å spre seg i den tett bygde trehusbyen. I 1865 ble vannposten gjenfylt ettersom Stavanger hadde fått vannverk. Det ble plassert en vannfontene i støpejern der vannposten hadde stått. Denne fontene står i dag på RoskildeTorget. Torget var byens mest sentrale handelssted og det førte til at det ble anlagt et eget havnespor i 1878 fra jernbanestasjonen med godsstasjon til Vågen og Torget. (Austbø et al., 2008)

1890-1920 HERMETIKKBYEN

1914-1920 HØYKONJUNKTUR OG AMBISJONER 1920-1940 STAGNASJON OG OMSTILLING

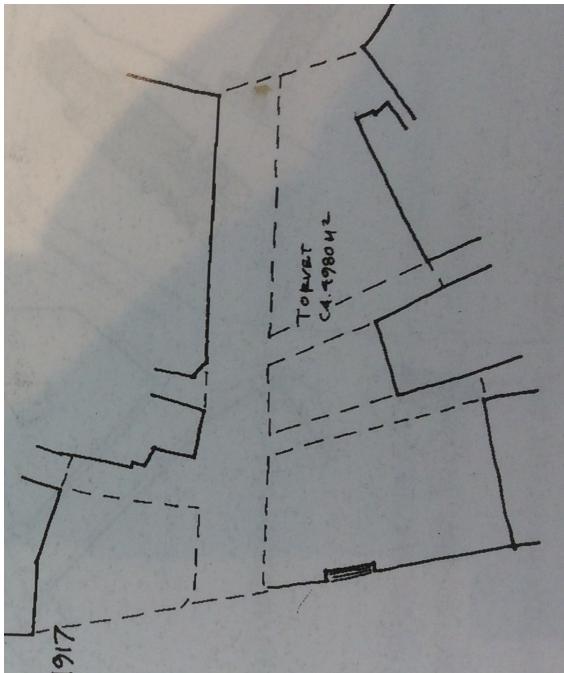
Torget ble igjen utvidet til omlag 5000 kvadratmeter på 1900-tallet. I mange tiår var Torget byens viktigste omsetningsplass for fisk, jordbruk, gartner- og hageprodukter. Når det var frukt og bær sesong kunne det bli så trangt at torgselgerne måtte finne plass oppe på området rundt Domkirken. Alle Stavanger Busselskap sine ruter hadde start og endestasjon ved Torget på denne tiden. I 1928 ble statuen av Alexander L. Kielland avduket på Torget og står fremdeles på Torget. (Austbø et al., 2008)

Figur 2.22: Bildet fra den dagen Alexander Kielland statuen ble avduket, søndag 6. mai 1928. Statuen står fremdeles på Torget i dag. (Gran, 2015)

Figur 2.23: Torget med torghandlere en sommer dag i 1937.
(Waldemar, 1937)

Figur 2.24: Skisse av Torget i 1917.
(Kvinneresland, 1996, s. 142)

Figur 2.26: Skisse av Stavanger sentrum i 1987.
(Kvinneresland, 1996, s. 141)

Figur 2.25: Bilde fra 1970-1980 av Sjøfartmonumentet "Regå" montert i 1968 med Ankerbygget som ble bygget i 1964 i bakgrunnen. (Kværstad, 1970-1980)

1940-1974 DEN MODERNE BYEN

I løpet av 1950-1960 årene endret Torget karakter. Gamle bygg ble revet og nye ble bygget i modernistisk stil. I 1966 i Kongsgårdbakken 6 åpnet Stavangers første og eldste pub Korvetten som fremdeles er der i dag. Det ble anlagt nye torgtrapper og fotgjengerunderganger under Haakon VII's gate og Kongsgårdbakken. På denne tiden var Torget fortsatt en populær samlingsplass, særlig på godværsdager og i salgssesongene for ferske grønnsaker, frukt, bær og blomster. I 1968 ble Sjøfartsmonumentet plassert innerst i Vågen som en gave fra rederiet Sigval Bergersen i anledning rederiets 75-års jubileum, og denne står her fremdeles. (Austbø et al., 2008)

Figur 2.27: Bilde fra rundt 1960-1970 "Det gamle Torget" på folkemunne. Pilen markerer hvor undergangene var som førte myke trafikanter under kjøretøy trafikken. SR-Bank bygget fra 1961 er vernet og vises til venstre i bildet. (Brueland, 1960-1970)

1974 -> OLJEALDEREN

Salgsområdet på Torget ble redusert i 1980 årene på grunn av utvidelsen av Kongsgårdbakken. Det ble gjort flere grep på denne tiden for å redusere trafikkbelastningen rundt Torget, Vågen og over Domkirkeplassen. (Austbø et al., 2008). Kongsgårdbakken fungerte som en del av et overordnet riksveianlegg frem til 1989. (Stavanger kommune, 1999)

Figur 2.28: Torget i år 2000. (*Stavanger kommune, 2001, s. 7*)

I kommunedelplanen for Stavanger sentrum 1994-2005 anbefalte kommunaldirektør for byutvikling at Torget med indre deler av Vågen burde gjennomgå en rehabiliteringsprosess. Det ble uttalt at området var i en forfatning som var langt fra en historisk by verdig og det ble anbefalt en snarlig innsats. (*Stavanger kommune, 1999*)

Stortingsmelding nr. 4 (1996-1997) fremmet i anledning årtusenskiftet en nasjonal stafett for utvikling av offentlige rom i kommunene. Her skulle lokal identitet uttrykkes og markere et samlingspunkt for aktivitet og samvær. Det skulle fram mot 2005 opparbeides et "Tusenårssted" i norske kommuner. De skulle forankre markeringen av tusenårsskiftet hos befolkningen i alle deler av landet, og representere forankring, forandring og utfordring. (*Stavanger kommune, 1999*)

I 1998 ble Torget og indre del av Vågen kåret til Stavanger kommune sitt Tusenårssted av Stavanger formannskap. Det ble opprettet en styringsgruppe med følgende medlemmer:

- Kommunaldirektør Halvor S. Karlsen, kommunalavdeling byutvikling (leder)
 - Kommunaldirektør Harald Hermansen, Kommunalavdeling kultur, idrett, kirke
 - Plan- og anleggssjef Leiv Jr. Molven, kommuneavdeling tekniske driftstjenester
 - Sjefsarkitekt byplan Turid Haaland, kommunalavdeling byutvikling (prosjektleder)
- (*Stavanger kommune, 1999*)

Etter Torget ble en del av prosjektet med Stavangers Tusenårsstedet startet prosessen med ny utforming av Torget. Ambisjonene var store for det nye Torget og Tusenårsstedet. Prosessen med den nye utformingen av Torget har tatt lang tid og er den dag i dag fremdeles en debatt.

2.3.1.2 PROSESS OG INVOLVERING

Sommeren i 1998 gjennomførte Stavanger kommune et prøveprosjekt angående trafikken i indre Vågen. Hovedprinsippene i dette prøveprosjektet ble lagt til grunn for videre planlegging av Tusenårsstedet. Vinteren i 1998-1999 gjennomførte Stavanger kommune et utredningsarbeid gjennom fem lokale arbeidsgrupper som til sammen hadde 20 møter. Det var 50 personer som deltok fra offentlige etater, lokale råd og institusjoner, samt øvrige ressurspersoner. De skulle komme frem til prinsipper for fysisk utforming av Tusenårsstedet, som skulle tas med videre i planleggingen. Arbeidsgruppene var inndelt etter ulike tema: Historiegruppen, Torggruppen, Trafikkgruppen, "Den nye allmenningen" gruppen og Nabo- og næringslivgruppen (*Stavanger kommune, 1999*)

I 1999 holdt Stavanger en idekonkurranse om ny utforming av Tusenårsstedet. Først var det en åpen prekvalifisering hvor det kom inn 27 søker og 15 ble valgt ut. Alle de 15 teamene skulle bestå av arkitekter, landskapsarkitekter og bildende kunstnere. Det ble dannet en jury som besto av 10 medlemmer (*Stavanger kommune, 1999*):

- Kommunalråd Karl Jan Søyland fra Arbeiderpartiet (Juryens leder)
- Kommunalråd Tone Brandtzæg fra Høyre (Juryens nestleder)
- Havnedirektør Bjørn Helgøy fra Interkommunalt havnevesen
- Sivilarkitekt MNAL Niels A. Torp fra Norske Arkitekters Landsforbund
- Landskapsarkitekt MNLA Ingrid Haukeland fra Norske Landskapsarkitekters forening
- Skulptør Geir Stormoen fra Norske Billedhuggerforening
- Kultursjef Rolf Norås fra Kommunalavdeling kultur, idrett, kirke
- Vei- og trafikksjef Turid Åsen Olsgård fra kommunalavdeling tekniske driftstjenester
- Byplansjef Anne Skare fra Kommunalavdeling byutvikling
- Prosjektleder/sjefarkitekt Turid Haaland fra Kommunalavdeling byutvikling

Konkurransegrunnlaget for den profesjonelle idekonkurransen er presentert i et hefte på omlag 30 sider pluss ulike vedlegg. Videre oppsummeres hovedtrekkene fra konkurransegrunnlaget for å vise hva som ble bestilt den gangen Tusenårsstedet

skulle utformes (*Stavanger kommune, 1999*):

- **Markedspllass:** Torget skulle fortsatt utformes som det viktigste torgarealet i Stavanger for omsetning av grønnsaker, frukt og blomster. Det ble også nevnt at man ikke skulle se bort fra at torgsalget kunne inneholde andre varetilbud med tiden.
- **Offentlig møteplass og hyggelig oppholdssted:** Legge til rette for daglig bruk og forme vakre og interessante arenaer. Området skulle utformes som et viktig møtepunkt og oppholdssted både på dagtid og kveldstid.
- **Felles storstue:** Det ble presistert at Torget er et viktig samlingspunkt ved høytider og markeringer med opptil 15 000 mennesker. Derfor lå det i oppgaven å utforme scenearealer og sitteplasser på en slik måte at de kunne få en mangfoldig bruk til små og store samlinger/arrangementer.
- **Kunstnerisk utsmykking:** Det var ønske om kunstnerisk utforming på høyde med det beste som fantes i Skandinavia på den tiden. Her lå det altså veldig høye ambisjoner. Forslagene skulle og foreslå plassering eller omklassering av 5 statuer/monumenter i området (Kielland, Bergersen, Go'dagen, nytt nasjonalt utvandrermemento og Sjøfartsmonument skulle ha samme plassering).
- **Trafikkareal:** Det skulle utformes trafikkarealer som fungerer godt som trafikkleder og krysningsområder. Det skulle også være funksjonelt i forbindelse med utvidelse av oppholdsrommet ved spesielle anledninger.
- **Materialbruk:** Det ble vist til at det i Stavanger sentrum tradisjonelt har vært brukt gatestein i grå granitt i utsiden med enkelte innslag av skifer på fortau. Det var derfor ønskelig at disse materialene ble brukt.
- Tilpasning til bevegelseshemmede og orienteringshemmede
- Ta hensyn til klimaforhold spesielt med tanke på vind og nedbør
- Annet: Forslagene skulle også vise beplantning, belysning, plassering av flaggstenger, festivalvimpler, informasjonstavler mm.

Det var mange hensyn og ønsker som nevnt over da Tusenårsstedet skulle utformes. Forenklet kan det trekkes konklusjoner om at det var et ønske om å skape en storlått moderne festplass som samtidig tok vare på lokal identitet, fungerte som et godt byrom for alle i hverdagen med torghandel.

Samtidig som den profesjonelle idekonkurransen ble holdt var det også en åpen lokal parallell konkurrans. Her kunne alle sende inn en beskrivelse av sine erfaringer/opplevelser fra Torget/Vågen i Stavanger eller andre offentlige plassrom i Norge og utlandet. Beskrivelsen kunne være i form av prosa, novelle, dikt, tegning, collage eller fotomontasje. En forutsetning var at den ble utført slik at Stavanger kunne lære av andre folk/generasjoner og dermed få ideer til annerledes måter å utforme og bruke sine byrom. (*Stavanger kommune, 1999*)

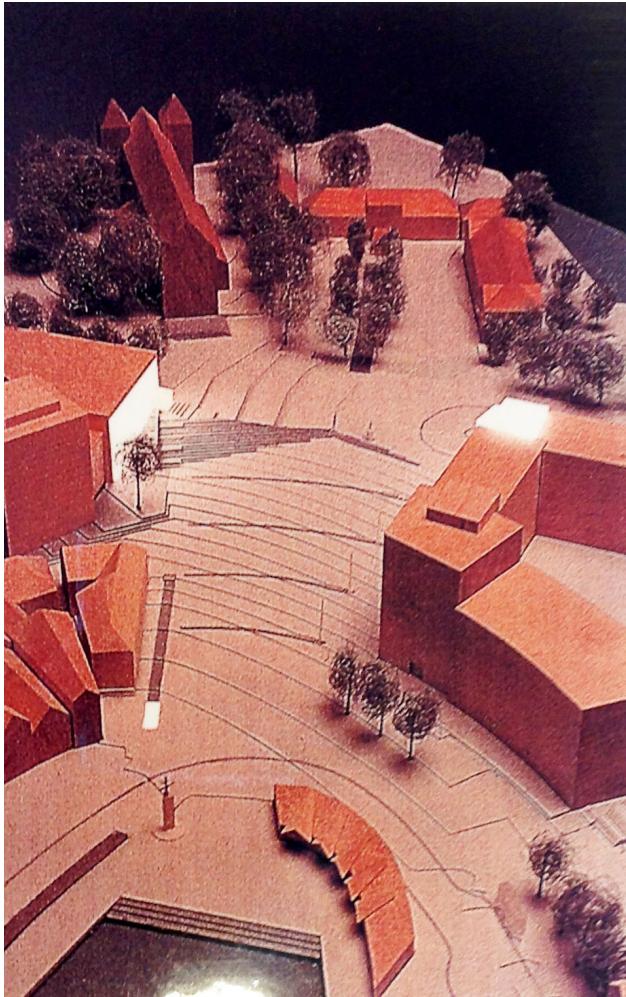
Det var innleveringsfrist for konkurransene i desember 1999. Den 01.01.2000 ble det lagt ned en symbolisk grunnstein for Tusenårsstedet på Torget. I perioden 01.01.2000-12.02.2000 ble alle forslagene utstilt anonymt på Sølvberget kulturtorg. Her ble publikum gitt anledning til å kommentere prosjektene i egen postkasse. (*Stavanger kommune, 1999*)

04.02.2000 ble det offentliggjort at forslaget "Piazza Siddisi" vant førstepremie i den profesjonelle konkurransen. I følge Stavanger Aftenblad sin artikkel fra 05.02.2000 (*Natland & Refvem*) var det en enstemmig jury som valgte ut vindeforslaget. Forslaget var utarbeidet av:

- Arkitektkskap AS v/Birger Heyerdahl, sivilarkitekt MNAL (teamleder)
- Inge Dahlman, landskapsarkitekt MNLA
- Tordis Hoem, sivilarkitekt MNAL/billedkunstner
- Anne Kaurin, landskapsarkitekt MNLA

Juryens skriftlige begrunnelse for valg av vindeforslaget var ikke mulig å oppdrive hos Stavanger kommune, men i Stavanger Aftenblad kommer noe av begrunnelsen frem:

"Prosjektet har et enkelt hovedgrep, med en klar definisjon av rommets veger og en terregnutfoming som på en vakker måte formidler kontakten mellom Vågen og Domkirken. Samtidig også mellom den gamle bykjernen og den nyere byen og det sentrale utsiden, heter det i juryens innstilling. Juryen peker også på at prosjektet er fleksibelt både med hensyn til bruk av Torget og varierende gjennomgangstrafikk i Kongsgårdbakken og indre Vågen." (*Natland & Refvem, 2000*)

Figur 2.29: Bilde av modellen til vinnerforslaget Piazza Siddisi fra de innleverte plansjene. (Heyerdahl et al., 1999)

Forslaget ble presentert på 10 stykk A1 plansjer (Heyerdahl, Dahlman, Hoem & Kaurin, 1999) og en fysisk modell. Plansjene er fremdeles tilgjengelig hos Stavanger kommune. Forslaget sine hovedgrep for Torget i korte trekk:

- **Terren og gulv:** Torget skulle gis et sammenhengende jevnt skårende gulv i flat brostein med innslag av skifer som utnytter nivåforskjellen mellom Vågen og Domkirken til å skape oppholdssoner som trapper og solterrassen.
- **Glasstårn:** Et lysende informasjonstårn på hjørnet på toppen av Kongsgårdbakken skulle sammen med SR-Bank sin glassfasade på motstående side ramme inne Torget. Det skulle være en cafe på toppen med utsikt over hele Stavanger.
- **Kunstnerisk ide med regnvann:** Vannrenner, vannpost og en lysende brønn skulle være en fortelling om vannet som renner av plassen og ut i sjøen. I enden av vannrenne skulle det være

store steinbenker langs Kongsgårdbakken. I den ene vannrennen skulle det være innlagt sitat fra Oberfelder sitt dikt "Regn". Brønnen skulle ha en lyd klokke for å høre flo og fjære samtidig som det skulle fungere som en sitteplass.

- **Vegetasjon:** Torget skulle plantes med et stort tre med mye symbolikk. Ved at Torget ikke har annen vegetasjon skulle det skapes en flott kontrast til det grønne området ved Kiellandshagen og Breiavatnet i sør. Treet på Torget presenteres med en symbolikk om verdenstreet fra norrøn mytologi, asken Yggdrasil. Verdenstreet sto midt i Åsengården som var verdens sentrum og gudenes bosted. Askens blader gir lett skygge, vakkert lysspill og er flotte i vinden.

Det skrående terrenget og vannposten er elementer som man finner igjen i Torgets tidligere historie. Det refereres ikke til dette på prosjektets plansjer, men det kan godt tenkes at det har vært en tanke om å bringe tilbake noen elementer fra historien inn i nyere tid. Mange av elementene som er beskrevet i forslaget finner man igjen på dagens Torg, slik som vannrennene med steinbenker, treet, trappa, brønnen, det skrående terrenget. Noen av de største elementene fra forslaget som man ikke finner igjen er glasstårnet, vannrenne med sitatet og det er ikke brukt brostein på gulvet.

Etter at forslaget ble innlevert var det en lang prosess videre til dagens torg. Alle de som hadde utarbeidet vinnerforslaget ble leid inn av Stavanger kommune som konsulenter for å arbeide med gatebruksplanen (2001), ettersom arbeidet skulle baseres på vinnerforslaget.

Høsten 2000 brukte Stavanger kommune på temamøter, orienteringsmøter og utforming av forprosjekt til gatebruksplanen. I februar 2001 la kommunen ut høringsforslaget til gatebruksplanen for Tusenårsstedet. Her ble det presentert at Tusenårsstedet skulle innvies 07.06.2005 som var 100 års dagen for unionsoppløsningen med Sverige. (Stavanger kommune, 2001)

Høringsforslaget (Stavanger kommune, 2001) til gatebruksplanen for Tusenårsstedet var på omlag 80 sider.

Figur 2.30: Illustrasjon for hvordan det nye Torget skulle bli, presentert i høringsforslaget 2001. (Stavanger kommune, 2001, s. 7)

" Utformingen av torget skal gjenspeile stedets historie og egenart, samtidig som den skal gi muligheter for framtidig bruk. Torget er kontinuerlig i endring i løpet av døgnet og året med hensyn til bruk, værets skiftninger og lysforhold. Torgets utforming skal gi rom for og speile disse skiftningene og være grunnlag for felles opplevelse. " (Stavanger Kommune, 2001, s. 51)

Her presenteres i korte trekk de viktigste grepene og temaene for Torget fra høringsforslaget (Stavanger kommune, 2001):

- **Gulvet:** Gulvet skal være fra vegg til vegg med det opprinnelige terrenget og den store flaten for samling og opphold. Brostein med finoverflate er fortsatt med i denne planen og. Det skulle og legges ned felt med granitt/skifer langs fortau og i naturlige gangsoner for å lette framkommeligheten for bevegelseshemmede og barnevogner.
- **Fasader:** Det ble fremmet at fasadene burde gis mulighet til å kunne bli benyttet i forbindelse med festarrangementer.
- **Vann:** Vannrennene, vannpost med vasketrau for frukt og bær, og brønnen er fremdeles med og fremmes som plassens ornament som både tar utgangspunkt i og tydeliggjør et

kjennetegn ved Stavanger nemlig de skiftende værtypen. Brønnen skal være et viktig sitte og møte sted. Den ble her foreslått laget i glass eller en større steinblokk med lydklokke. Brønnen blir beskrevet med funksjonen "speakers stone".

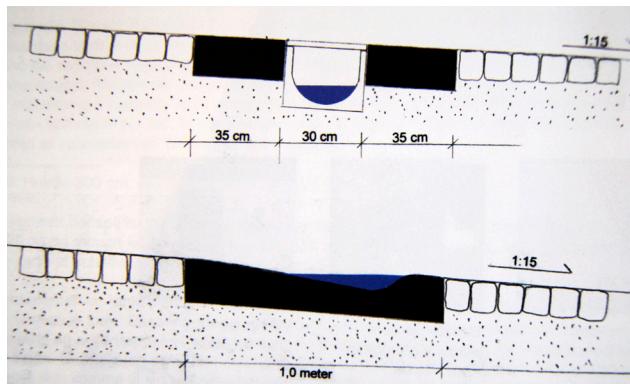
- **Kunst:** Det ble anbefalt å beholde Alexander Kielland og sjøfartsmonumentet men flytte de andre statuene til andre steder.
- **Vegetasjon:** Asketreet som synliggjør årets skiftninger og i arealet mellom trappen og Banken skal det være busker eller blomster.
- **Glasstårnet:** Fremmes som et viktig element og vil gi en arkitektonisk balanse ved inngangen til Torget. Det vil fungere som et målpunkt og være et mediatårn med utadvendte publikumsfunksjoner. Undergangene skulle være koblet på underetasjen med utgang til Kiellandshagen. Det poengteres at grunnen er kommunalt eid men forholdet til nabobebyggelsen er konfliktfylt. Høringsforslaget skriver mye om å bruke undergangene som en ressurs.
- **Torgtrappa:** Et viktig arkitektonisk element i planen. Det var planlagt en nedgang til et servicelager i de gamle undergangene gjennom en luke i trappa. Toppen av luken skulle kunne benyttes til scene og som talerstol.
- **Plataet:** Dette blir i vinnerforslaget omtalt som solterrassen. Her var det planlagt å gi rom

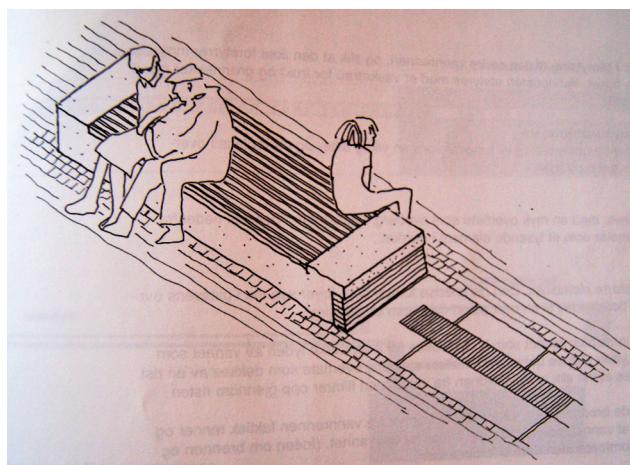
Figur 2.31: Planforslaget i høringsforslaget her ser man asketreet på hverdagsscenen, torgtrappen, vannrennene, glasstårnet, vannposten mm. (Stavanger kommune, 2001, s. 43)

for benker, uteservering, hverdagsscene med glasstak og asketreet.

- **Sitteplasser:** Benker på oversiden av Torgtrappen, under asketreet, steinene ved de fire vannrennene, luken i trappa, brønnsteinen samt uteservering ved asketreet og langs Hauge huset.
- **Trafikk:** Kjøretøytrafikken avgrenses med pullerter og bruke kontraster i gulvet for å markere de ulike trafikkgruppene ferdsselsarealer. Det var fokus på å skape et fotgjengervennlig miljø med lav fart på kjøretøy.
- **Belysning:** Her skrives det om nattbyen, mørke, lyset, nattehimler og reflekterende vann. Det legges også vekt på å skape trygghetsfølelse hos publikum gjennom riktig lyssetting. Det skrives også om scenografiske belysningsmuligheter.
- **Fokus på fremkommelighet for bevegelseshemmede, blinde og svaksynte:** Her fremmer de en mulig konflikt med bruk av brostein som gulvmaterial og viktigheten av gode ledende linjer. Det skrives også om hellingen på Torget som ikke er optimal for rullestolbrukere men at det ikke har vært mulig å finne andre gode løsninger.
- **Markedslass:** Det vises til ulike skisser for oppstilling av markedsboder.
- **Festplassen:** Det vises også til ulike måter å plassere en scene, og det skrives om at de tre atkomstene ut på plassen fra undergangene gjennom glasstårnet, luken i trappa og en åpning ved SR-bank bygget kan gi rommet spennende scenografiske løsninger.

Figur 2.32: Skisser av to alternativer til utforming av vannrenne fra høringsforslaget. Den øverste er med rist. (Stavanger kommune, 2001, s. 52)

Figur 2.33: Skisse av benk ved enden av vannrenne presentert i høringsforslaget. (Stavanger kommune, 2001, s. 53)

I høringsperioden kom det inn en hel del merknader. Det som fremkommer mest her er kritikk til flytting av busstopp, glasstårnet, plassering av hverdagsscenen og den lange gjennomføringstiden på prosjektet. 14.12.2001 (Stavanger kommune) i kommunalstyret for byutvikling ble planen vedtatt med tilleggspunkter. Under er tilleggspunktene som omhandlet Torget beskrevet kort:

- Det skulle legges frem 3 forslag til utforming av glasstårnet i nær samarbeid med naboen, og fremlegges som egen sak.
- Det ble opprettet egen sak om kunstnerisk utsmykking for flytting av eksisterende skulpturer og oppsetting av nye. Den nye utsmykkingen skulle utformes etter egen begrenset konkurranse eller i samarbeid med utvalgte skulptører.
- Bruk av de eksisterende undergangene skulle fremlegges i egen sak.
- Kvalitet i materialbruk fremlegges i egen sak.
- Det skulle i detaljeringsprosessen vurderes om det kan skapes større grad av ly for vind ved sitteplasser og mer beplantning og gode benker for eldre i området.

Figur 2.34: Det kunstneriske elementet ved planen, tidevannsbrønnen, vannrennen med dikt i risten og vannposten presentert i høringsforslaget. (Stavanger Kommune, 2001, s. 55)

I 2003 ble det offentliggjort at Tusenårsstedet ble minst ett år forsinket på grunn av at arbeidet var mer komplisert og sammensatt en man først hadde antatt. (Bendiksen, 2003). Ett år senere ble det annonsert at planen var at Tusenårsstedet skulle åpnes samtidig med åpningen av Stavanger som europeisk kulturbymet i 2008, som skulle være i desember 2007. (Bendiksen, 2004)

I 2005 sendte Stavanger kommune ut en melding om en mindre vesentlig reguleringssendring av planen. Her kom det frem at det regulerte rommet under terrenget (undergangen) utgår fra planen. I en artikkel fra Stavanger Aftenblad i 2005 (Veland) kommer det frem at årsaken til dette er at det ble for kostbart å sette undergangene i god stand og at det var liten interesse for bruken av dette arealet. Det ble også i 2005 klart at man valgte å gå for granitheller istedenfor brostein først og fremst på grunn av hensyn til universell utforming (Bendiksen, 2005).

I juni 2008 var det åpningsseremoni for Tusenårsstedet med snorklipping og underholdning. Det siste byggearbeidet hadde blitt avsluttet bare et par uker før. (Isioma, 2008). I 2012 var det en folkelig protestbølge mot Tusenårsstedet, og etter dette satte høyrepolitikeren Egil Olsen i gang en idedugnad for forbedringer. I 2013 ble det laget et forprosjekt for ny møblering av Torget. (Moi, 2013). Dagens Torg har en del endringer i forhold til vinnerforslaget og høringsforslaget. Tidevannsbrønnen var på plass i 2007 men har ikke hatt lyden av vann som var tiltenkt på grunn av for lite tilførsel av vann. De opprinnelige tankene til vinnerforslaget

om glasstårnet, bruken av undergangene og vannrennen med sitat fra diktet "Regn" som skulle ha en vannpost og tidevannsbrønnen på hver ende har uteblitt. Mye av den kunstneriske ideen med bruken av regnvann som vist på skisse i figur 2.24 har ikke blitt som skissert.

I 2015 åpnet kaffekjeden Starbucks dørene på Torget i SR-Bank bygget, med ny inngang gjennom blomsterbedet i Torgtrappen. Samme år var det også en arkitektkonkurranse om hvordan nye treboder til salgsbodene på Torget skulle se ut. I 2016 ble Torget på nytt opprustet med ny belysning (lysmaster, lys i vannrenner lys på fasader, mm.), benk på hverdagsscenen, benker i Torgtrappen, lyd i tidevannsbrønnen og flyttbare kirsebærtrær i potter.

Mye har vært skrevet i lokalaviser om pengebruken på Torget og Tusenårsstedet. De planlagte bodene i tre har støtt på mange utfordringer i form av utforming som tåler vind og det økonomiske. Derfor er disse salgsbodene ikke å se på Torget i dag.

TILHØRIGHET KONKLUSJON:

Torget er omringet av flere kulturminner: Domkirken (fredet), Stavanger katedralskole Kongsgård (fredet), Hauge huset (ikke vernet), SR-bank bygget (vernet), Ankerkvartalet (registrert men har ikke vernestatus enda) og sjøhusrekken langs kaiene (ulik vernestatus). Torget ligger omtrent midt i middelalderbyen Stavanger hvor bygrunnen er automatisk fredet.

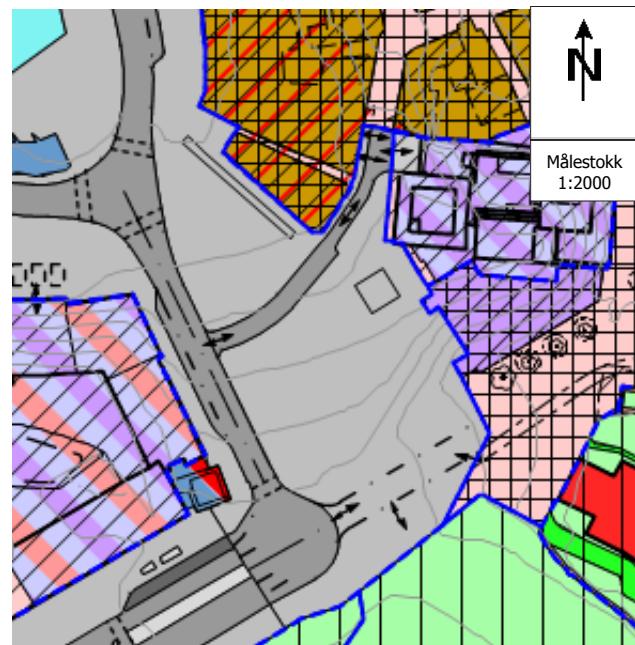
Historiske spor: Torget er kjent som markeds plass fra 1600-tallet og da Torget skulle fornyes i forbindelse med Tusenårsstedet ble dette også videreført som funksjon på Torget. Dagens Torg har tilbakeført den slake bakken som var på Torget (figur 2.23), samt er det en Torgtrapp som det også var på "det gamle Torget". Vannelement har hatt en sentral rolle på Torget med Mortepumpen og vannfontenen, og på dagens Torg er det vannrenner, vannpost og tidevannsbrønn. Killand statuen og Sjøfartsmonumentet står fremdeles på dagens Torg og har gjort det i siden 1928 og 1968.

Bruke stedets kvaliteter: Det nye Torget utnytter stedets terregn til å skapet soner som Torgtrappen og Hverdagsscenen. Utsikten mot Domkirken og utover Vågen er også tydelige gjennom dagens utforming.

Kunst: Kielland statuen og Sjøfartsmonumentet er historiske skulpturer. Nye elementer som anses som kunstneriske elementer er Torgtrappene, asketreet, tidevannsbrønnen og vannrennene. Disse elementene har ingen informasjon om kunstner eller bakgrunn, og avhengig av hvem som tolker elementene vil kanskje asketreet bare være et tre, og ikke et verdenstre fra norrøn mytologi. Tidevannsbrønnen vil kanskje for noen bare være en stor stein. Derfor kan det diskuteres i hvilken grad dette punktet er oppfylt.

Kultur: Torget har lang historie som samlingsplass for byens befolkning både som markedschluss og som festplass. Dette var også tydelig i konkurransegrunnlaget hvor det ble beskrevet at Torget hadde hatt opptil 15 000 mennesker samlet for ulike arrangementer. I prosessen med den nye utforminga er det tydelig at Torget skulle videreføres som en festplass, et torg og et godt byrom i hverdagen.

Involvering: Det har vært en lang og omfattende prosess bak utforminga av det nye Torget. Det er tydelig at Stavanger kommune har forsøkt å ta mange hensyn og oppfordret folket til å si sin mening. De har også involvert ulike aktører i form av de 5 arbeidsgruppene samt de pålagte høringsperiodene. Høringsforslaget er ganske likt vinneforslaget slik at man kan stille seg spørrende til hvor vidt folks mening har utløst endringer i forslaget. Hvis man ser på dagens Torg opp mot høringsforslaget er det endringer: bygulvet er ikke i brostein, tidevannsbrønnen er ikke i glass med tilknytning til en vannrenne med dikt i messing, undergrunnen ble ikke tatt i bruk og glasstårnet er ikke bygget. Går man inn på gjeldene reguleringssplaner i Stavanger kommune (figur 2.35) ser man at glasstårnet er regulert inn og tidevannsbrønnen med vannrenne. Endringene kan vitne om at forslaget har blitt påvirket av hensyn til ulike meninger, behov samt økonomi. Etter at Torget ble ferdig har det vært som nevnt en folkedebatt som fremdeles pågår den dag i dag om hvor vidt Torget er bra eller dårlig og forslag om endringer. Noen elementer har blitt tilført i senere tid som for eksempel kirsebærtrærne. Folkedebatten vitner kanskje om at involveringen ikke har vært god nok? En annen tanke er at det kanskje har blitt så mange kompromisser, hensyn og en lang prosess slik at det blir litt av alt, og man mister de opprinnelige ideene og fokuset på helheten?

TEGNFORKLARING:

■ Torg/Gangareal/gågate	■ Sentrumformål
■ Kjøreveg	■ Kontor
■ Kjøreveg	■ Forretning/Kontor
■ Annen veggrunn	■ Forretning/Kontor/Tjenesteyting
■ Gangveg/Torg	■ Forretning
■ Bussholdeplass	■ Forretning/Kontor/Offentlig
■ Havneområde i sjø	■ Offentlig bygg - kirke
■ Park	■ Annet byggeområde
■ Annet friområde	■ Bevaring av bygninger/anlegg
✓ Regulert fotgjengerfelt	■ Bebyggelse som inngår i planen
✓ Regulert parkeringsfelt	✓ Planlagt bebyggelse
✓ Regulert kjørefelt	✓ Byggegrense
✓ Regulert kant kjørefelt	✓ Regulert nytt tre
✓ Regulert senterlinje	● Eksisterende tre - bevares
↔ Avkjøsel - Inn/ut	✓ Høydekurve
	✓ Forsenkningskurve

Figur 2.35: Gjeldene reguleringssplan, hvor man ser at glasstårnet er regulert inn. (Stavanger kommune, 2017)

TILHØRIGHET:

Historie:

- ✓ Kulturminner
- ✓ Historiske spor
- ✓ Bruke stedets kvaliteter, eks: terrenget og utsikt

Kunst:

- ✓ Skulpturer og andre kunstverk

Kultur:

- ✓ Eks: Tradisjonelle/årlige arrangement

Involvering:

- ✓ Medvirkning og samarbeid

2.3.2 TRYGGHET

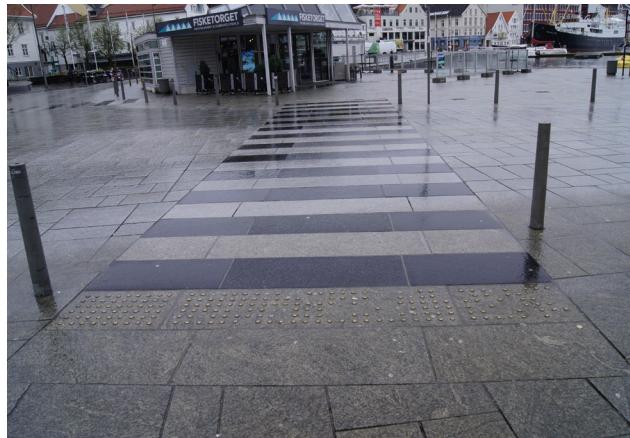
TRAFIKKSIKKERHET

Torget har 3 fotgjengeroverganger som viser i reguleringsplanen (figur 2.35). Fotgjengerovergangene er markert med kontrast i belegget, samt innlagte taktile flater som skal gjøre det synlig for svaksynte også. Pullertene er med på å synliggjøre hvor kjørebanene er og hvor fotgjengerovergangene er ved at avstanden mellom pullertene er større ved fotgjengerovergangene. Fotgjengerovergangene er også plassert i naturlige ganglinjer. Kjørebane og Torget har samme gulv slik at uten pullertene ville det vært lite synlig om man er i kjørebane eller i fotgjengerarealet.

Innkjøring over Torget til Skagen er forbudt men gjelder ikke varelevering mellom 16:00-11:00 samt innkjøring til Torgterrassen sin garasje. Denne kjørebanen er ikke spesielt synlig sett bort fra en litt større avstand mellom pullertene ved innkjøringen fra Kongsgårdbakken. Dette resulterer i en slags shared space løsning hvor kjøretøyene må kjøre på fortgjengerenes premisser. Kjøretøyene som kjører inn her vil nok oppfatte dette ettersom kjørebanen ikke er markert og man kjører gjennom et byrom. Kjøretøyene som kjører her skal enten til garasjen eller levere varer i følge skiltingen.

Fortauet langs Kongsgårdbakken er litt opphøyet med kantstein fra kjørebanen som synliggjør skille mellom harde og myke trafikanter. Det er ingen egne sykkelfelt, slik at syklende må velge mellom å sykle i kjørebane, fortau eller på Torget. Fartsgrensen er 30 km/h og Kongsgårdbakken har en rundkjøring i begge ender som kan virke fartsbegrensende. Det er også korttidsparkering langs Kongsgårdbakken på venstre side. Nærmeste sykkelparkering er langs Haakon VII's gate.

Når det er fest på Torget eller Tusenårsstedet kan man stenge av trafikkarealet i Kongsgårdbakken og på kaiene for kjøretøy og ettersom pullertene er små og gulvet er likt integreres arealet i festplassen. Ved å stenge av trafikken når det er fest med store folkemengder unngår man mulige konflikter mellom de mange myke trafikantene og kjøretøy. Pullertene kan også senkes ned ved behov.

Figur 2.36: Fotgjengerovergangene er tydelig markert i belegg og med taktile overflater.

Figur 2.37: Pullerter som markerer kjørebane i Kongsgårdbakken, samt et litt opphøyet gangfelt langs Ankerkartalet. Bildet viser at selv om fotgjengerovergangen er tydelig resulterer det ikke alltid i riktig bruk. Her ser man at hunden krysser på rett sted mens damen krysser på opp siden av fotgjengerfeltet.

Figur 2.38: Bildet er tatt i fra Skagen i nærheten av garasjen til Torgterrassen mot Kongsgårdbakken. Viser arealet hvor kjøretøy som krysser Torget skal kjøre for å krysse Torget.

KRIMINALITET

Tabell 2.0 viser at innholdet i bygningene tilknyttet Torget rommer handel, kontor, skole og kirke. Det er ingen boliger i direkte tilknytning til Torget. I første etasje er det 10 ulike mat salgssteder i form av restauranter, barer, hurtigmat, kiosk og kafe. Foruten om disse består første etasje av kjøpesenter, bank, kirke og skole. Det meste er altså publikumsrettet virksomhet i første etasje selv om det kan diskuteres hvor vidt en bank og en skole er publikumsrettet. Åpningstidene viser at det er noe som er åpent hele døgnet og at det er overlappende funksjoner dag og natt. Dette kan føre til at man har mennesker i byrommet hele døgnet.

Torget er godt belyst med ulike lys som kan reguleres etter behov. Det er både lyskastere som danner mønster på torgflaten, belyste fasader og lyskastere, lys i vannrenner, Kielland statuen og under brønnsteinen. Belysningen på Torget ble hedret med diplom under Lysprisen 2016. Det er brukt 21 led globolyskastere, som gjør anlegget størst i Europa. Motivene som danner mønster på torgflaten består av blant annet Rogalandsblomsten, sildestim, snø og mm. Motivene skal gjenspeile årstidene og lokal tilhørighet. (Amundsen, 2017)

Figur 2.39: Et eksempel på hvordan belysningen på Torget er, her med Rogalandsblomsten. (Amundsen, 2017)

Figur 2.40: Lyskaster brukt på Torget. (Amundsen, 2017)

Funksjoner og åpningstider							
	man	tirs	ons	tors	fre	lør	søn
1. Etg							
SR-bank	10:00-15:30	10:00-15:30	10:00-15:30	10:00-17:30	10:00-15:30	Stengt	Stengt
Torgterrassen kjøpesenter	09:00-21:00	09:00-21:00	09:00-21:00	09:00-21:00	09:00-21:00	10:00-18:00	Stengt
Starbucks	07:00-21:00	07:00-21:00	07:00-21:00	07:00-21:00	07:00-21:00	09:00-21:00	09:00-20:00
Fish & Cow	11:00-01:30	11:00-01:30	11:00-01:30	11:00-01:30	11:00-01:30	11:00-01:30	Stengt
Burger King	10:00-00:00	10:00-00:00	10:00-00:00	10:00-04:00	10:00-04:00	10:00-04:00	11:30-00:00
7-Eleven Sjøhuset	Døgnåpent	Døgnåpent	Døgnåpent	Døgnåpent	Døgnåpent	Døgnåpent	Døgnåpent
Fisketorget	11:00-22:00	11:00-22:00	11:00-22:00	11:00-22:00	11:00-22:00	11:00-22:00	Stengt
Dolly Dimple's Torget	11:00-22:00	11:00-22:00	11:00-22:00	11:00-22:00	11:00-00:00	11:00-00:00	13:00-22:00
Groovy Burger & Dogs	11:00-23:00	11:00-23:00	11:00-23:00	11:00-23:00	11:00-23:00	11:00-23:00	11:00-23:00
Korvetten	11:00-02:00	11:00-02:00	11:00-02:00	11:00-02:00	11:00-02:00	11:00-02:00	13:00-00:00
Happy Time	11:00-23:00	11:00-23:00	11:00-23:00	11:00-04:00	11:00-04:00	12:00-04:00	12:00-23:00
BAR Social Eating	Stengt	17:00-00:00	17:00-00:00	17:00-01:00	17:00-03:00	17:00-03:00	Stengt
Mulige salgsboder	(09:00-18:00)	(09:00-18:00)	(09:00-18:00)	(09:00-18:00)	(09:00-18:00)	(09:00-18:00)	(13:00-18:00)
Domkirken	Normalt 11:00-16:00, men kan ha andre åpningstider i forbindelse med vieler osv.						
Stavanger Katedralskole Kongsgård	Vanlig skoletid					Stengt	Stengt
Øvrige Etg.							
Skagen Fondene	08:00-21:00	08:00-21:00	08:00-21:00	08:00-21:00	08:00-21:00	Stengt	Stengt
Diverse firmaer/kontorer	Mest vanlig kontortid					Stengt	Stengt

Tabell 2.0: Åpningstider og funksjoner i byggene rundt Torget.

1815
1865
1873
1999
2016

Figur 2.41: Historisk utvikling av Torget markert med blått og omgivelsene. (kart hentet fra 1881.no)

MENNESKELIG SKALA

Torget i Stavanger er som vist på s. 16 plassert midt i byens senter og har en veldig sentral plassering, som Whyte påpeker er viktig i mindre byer. Reguleringsplanen for Tusenårsstedet omfatter et areal på 31 000 m² inkludert sjøarealet. Tar man deler av arealet fra Haakon VII's gate og deler av indre vågen med trafikkareal blir byrommet på omlag 20 000 m². Selve Torget er på 4 200 m², med Kongsgårdbakken blir arealet 5 200 m². Tusenårsstedet skrider langt over den optimale størrelsen på 6000-8000 m². Selve Torget ligger under denne størrelsen, men på grunn av at Torget flyter inn i andre byrom i sør og nord kan man ikke utelukkende si at størrelsen er innenfor den anbefalte størrelsen. Torget har dermed utsydelige veggger i nord og sør. Den historiske utviklingen (figur 2.41) viser at Torget tidligere har hatt tydelige veggger.

Selve Torget har en bredde på 55 m, med Kongsgårdbakken er bredden 70 m. Lengden på Torget er ca. 100 m, men tar man lengden fra Domkirken til sjøkanten får man en lengde på ca. 170 m. Bredden er altså innenfor den anbefalte grensen på 100 m, mens lengden er lengre enn anbefalte grensen.

Hovedtorget Piazza del Campo i den toskanske byen Siena som er et stort byrom på omlag 12 150 m² (135 x 90 m). Dette rommet har tydelige veggger og pullerter som danner rom i rommet som beskrevet i teorien. På Torget i Stavanger er det også pullerter men disse er ikke like romdannende som i Siena ettersom de er mye mindre i størrelse. Pullertene på Torget i Stavanger er mer en trafikksentral.

Figur 2.42: Ulike mål av avstander på Torget, samt arealet vist med grønt som er på 5 200 m².

Torget har totalt 22 salgsplasser, og når de er på plass danner de små rom i det store rommet. I følge retningslinjene for *salg og aktiviteter i byens torg og uteområde i Stavanger kommune (2011a)* har salgsbodene åpningstider fra 09:00-18:00 mandag til lørdag og søndag fra 13:00-18:00. Det står også at de må være i bruk minst 2/3 av tiden fra april til oktober. Det er dermed ikke sikkert at salgsplassene er i bruk hver dag hele året. Når de ikke er på plass og det ikke er arrangementer på plassen vil disse salgsplassene stå tomme.

I høringsplanen for Tusenårsstedet var det vist hvordan salgsplassene kunne organiseres for å skape små gater på Torget (figur 2.44). Planen for salgsboder som brukes i dag ser annerledes ut (figur 2.45). De er i dag organisert slik at salgsbodene skal danne tre mindre rom i rommet. Problemet her er at disse mindre rommene er avhengig av at alle salgsplassene er i bruk på likt for å skape disse rommene. Salgsbodene er et viktig virkemiddel for å skape rom i rommet, men utfordringen ligger i gjennomføringen. Det hjelper lite om bare en av de 22 slagsbodene er på plass. Man er avhengig av å ha flere på plass samtidig for at det skal skape rom i rommet i hverdagen.

Hverdagsscenen er utformet som et lite platå i kanten av Torget og har et tre, en benk, et glastak og tre steinelementer som sammen skaper et mindre rom i rommet. Øverst ved Kongsgårdbakken er det plassert 8 trær i potter som også virker noe romdannende.

Størrelsen på Torget og Tusenårsstedet når det er fest gir rom for store arrangementer med plass til mange mennesker. I figur 2.43 ser man 4 ulike forslag til organisering av scene (markert med gul) og publikum (markert med lilla) på Torget.

Figur 2.43: Ulike muligheter for plassering av scene og publikum presentert i høringsforslaget (Stavanger Kommune, 2001, s. 79)

Figur 2.44: Eksempel på plasseringer av ulike salgsboder presentert i høringsforslaget (Stavanger Kommune, 2001, s. 72).

Figur 2.45: Dagens plan for plassering av totalt 22 salgsplasser, mottatt på e-post av Stavanger Kommune (09.05.2017).

UBEHAGELIGE SANSEPÅVIRKNINGER

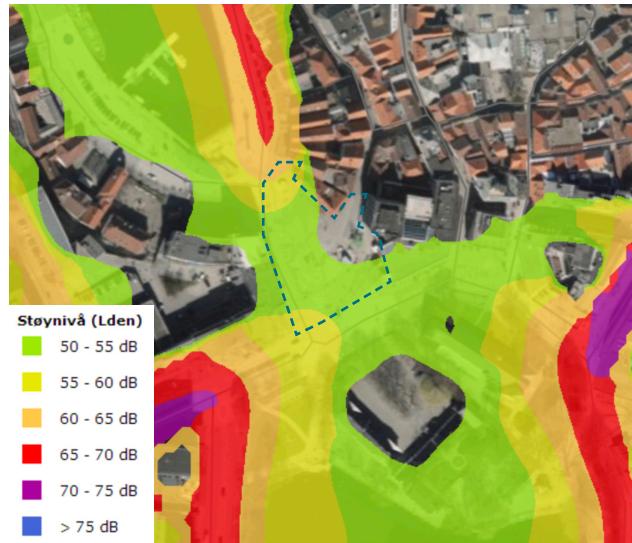
Stavanger kommune har to målestasjoner (Våland og Kannik) som overvåker luftkvaliteten, men ingen er i direkte tilknytning til Torget. Dermed har det ikke vært mulig å finne spesifikk tall for Torget. De mest trafikkerte veiene i Stavanger sentrum ligger utenfor Torget, men det kan ved høy trafikk på kaiene og i Kongsgårdbakken påvirke luftkvaliteten på Torget. Det er 9 trær på Torget som kan bidra til å bedre luftkvaliteten, men 9 tær fordelt på 5 200 m² har gjerne begrenset effekt.

Støykartet (figur 2.46) viser at Torget stort sett ligger innenfor 50-55 dB. Området rundt hverdagsscenen har lavest støynivå på Torget. Støyen kommer fra kjøretøy. Ved konserter og arrangementer med bruk av høyttalere skal det i følge retningslinjene avsluttes senest kl. 23:00. På lørdager og søndager kan det gis dispensasjon til kl. 24:00. Det finnes også egne krav til hvor høy lyd som kan spilles på Torget. (*Stavanger kommune, 2011a*). Støy fra arrangementer på Torget kan bære langt og påvirke mange mennesker som ikke deltar på arrangementet.

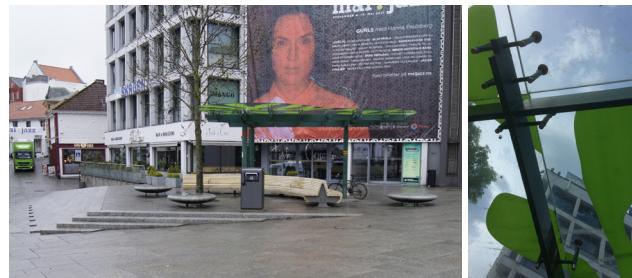
Stavanger kommune har hovedansvar for vedlikehold av Torget. Salgsbodene og arrangementer har ansvar for å rydde opp etter seg, og det samme gjelder restaurantene med uteserveringsarealer. *Butenschøn (2012, s. 259)* skriver i sin bok at valg av materiale på bygulvet på Torget i Stavanger har gitt vedlikeholdsproblemer, med bilolje og tyggegummi, søppel og slitasje. Han påpeker også at den daglige skjøtselen av et så viktig og krevende byrom er en stor utfordring for byen og at det er svake tradisjoner for bydrift i Norge.

I en avisartikkel fra Stavanger Aftenbladet (*Ellingsen, 2015*) viser de bilder av søppel som flyter på Torget om natten i helgene. Hvor festglade mennesker og måker får skylden for forsøplingen. En Dørvak er intervjuet og han skryter av kommunens gode vedlikehold som får alle spor fra nattens festligheter til å forsvinne før folk våkner opp.

Om man skal søke ly for nedbør må man finne plass under glasstaketet på Hverdagsscenen. Dette er ikke tett slik at noe vann kommer gjennom sprekkene. Samtidig kommer ikke alltid nedbør dalene rett ned, men ofte sides langs og da vil ikke glasstaketet hjelpe særlig mye. Man kan også stå utenfor inngangen til Ankerbygget her et det et lite innhukk som gir tak over hode. Utenom dette finner man ingen steder å søke lys for nedbør.

Figur 2.46: Støykart hvor Torget er markert. (*Miljøstatus.no, 2013*)

Figur 2.47: Hverdagsscenen på Torget med asketreet, benken, de tre steinene og glasstaket. Til høyre ser man et nærbilde av glasstaketet hvor man ser at det er små glipper mellom glassplatene som gjør at regnvann kommer gjennom.

Figur 2.48: En takflate ved inngangen til Ankerkvarteralet, som gir mulighet til å søke ly for nedbør.

Vind er alltid et tema på Vestlandet og skal man forsøke å finne ly fra den er Hverdagsscenen det beste alternativ her. Ettersom den ligger litt beskyttet av Burger King bygget fra nordlige vinder. Salgsboder som bruker utsalg fra biler kan stilles opp på en slik måte at de kan skape lunere plasser på torgflaten.

KONKLUSJON TRYGGHET

Trafikksikkerhet: Det er lav fartsgrense, tydelige fotgjengeroverganger og skilting. Det er pullerter som minner trafikanter om hvor kjørebanen er. Det er noe problematisk med at det er tillatt med innkjøring av privatbiler til garasje og varelevering over Torget. Ved stor pågang kan dette fort bli kaotisk. Trafikksikkerheten er også avhengig av brukerne. Hvor vidt barn får løpe fritt studeres i kapitelet 3 om bylivet.

Kriminalitet: Det er god belysning på Torget, med mulighet for å regulere etter behov. Det er funksjoner som overlapper natt og dag. Første etasje har noe ensrettet funksjon ettersom de fleste dører fører til en eller annen form for matslag utenom kjøpesenteret, kirken, skolen, bankene og kontorene i øvrige etasjer. Dette kan gi grunnlag for at det er mennesker i byrommet hele døgnet, noe som studeres i kapitelet 3 om bylivet.

Menneskelig skala: Torget ligger sentralt plassert i byen. Det er lengder på lengre enn 100 m og mangl på tydelige vegger. Dette gjør at det opplevde rommet er større enn selve Torget og skaper et rom på større enn 6000-8000 m². Det finnes en plan for å bringe inn salgsboder som elementer for å danne mindre rom i rommet, men er avhengig av gjennomføringen.

Ubehagelige sansepåvirkninger: Det er god luftkvalitet ut fra det forskeren har funnet ut av, men er avhengig av været og trafikken. Støyen er i hverdagen lite, foruten om ved stor trafikk. Ved festligheter kan høyttalere skape støy for omkringliggende bebyggelse. Salgsbodene kan skape ly for vind og nedbør, men dette er avhengig av at de er på plass. Hvis ikke salgsbodene er på plass er det lite tak å stå under foruten om glastaket som ikke er tett.

TRYGGHET:

Trafikksikkerhet:

- ✓ Tydelige fotgjengeroverganger
- ✓ Lav fartsgrense og god skilting
- ✗ Barn som får lov til å løpe fritt rundt

Kriminalitet:

- ✓ Funksjoner som overlapper dag og natt
- ✓ God belysning
- ✗ Alltid mennesker i byrommet

Menneskelig skala:

- ✗ Maks lengde på 100 m, optimalt 80-90 m
- ✗ Maks 10 000 m², optimalt 6000-8000 m²
- ✗ Bruk av små rom i stort rom, eks:
Søyleganger, kolonnader, trerekker,
markedsboder, pullerter, kiosker osv.
- ✓ Plassert sentralt i byen
- ✗ Tydelige vegger

Ubehagelige sansepåvirkninger:

- ✗ Beskyttelse mot dårlig vær
- ✗ God luftkvalitet og lite støy
- ✗ Godt vedlikehold

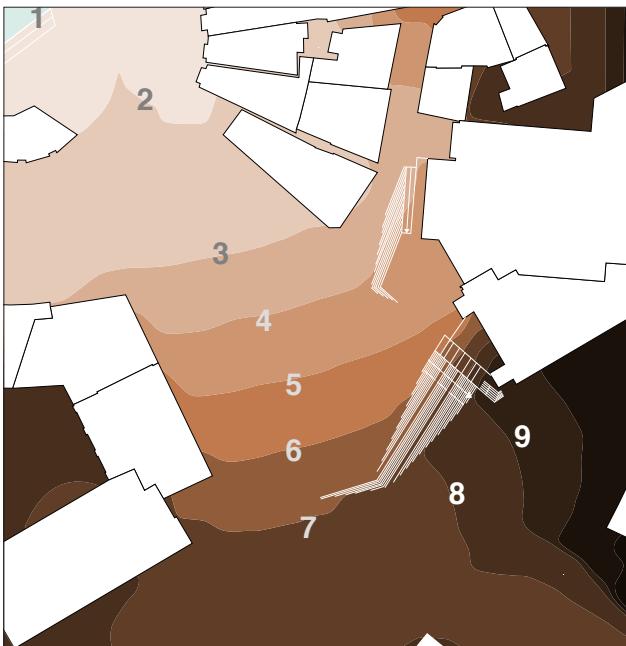
2.3.3 TILGJENGELIGHET

BYGULVET

Bygulvet henger sammen med omkringliggende gater/byrom og strekker seg med samme gulv fra vegg til vegg.

Torget strekker seg om en flate med et nesten jevnt fall fra Torgtrappene ned til Burger King bygningen før det slakner mer ut ned til sjøen. Fra sjøen og til toppen av torgtrappen er det ca. 8 meter høydeforskjell. Fra Torgtrappene og ned til Burger King er det nesten 60 m og stiger med 4 m. Dette er akkurat kravet til universell utforming om en stigning på 1:20.

For svaksynte er det lagt inn noen ledelinjer på Torget og taktile flater ved fotgjengeroverganger. Torgflaten har 4 åpne vannrenner på ca. 30 m, 28 m, 22 m og 15 m som alle er ca. 0.8 m brede. Disse kan skape utfordringer for fotgjengere generelt som snublekanter. Spesielt for de med høye hæler, barnevogner, rullestolbruker m.m. De er belyst om kvelden slik at de er synlige i mørket. Det er areal på begge sider av vannrennene til å komme fra nedre Torget til toppen av Torget uten å måtte krysse vannrennene. Måten Torget heller på gjør også at det er mulig å komme seg opp til toppen av Torgtrappen uten å bruke trappen.

Figur 2.49: Typologi Torget med Torgtrapper og bygninger.

Figur 2.50: Torgtrappen som sekundær sitteplass med rekksverk som mulig støttepunkt.

Figur 2.51: Primære benker med ryggstøtte i Torgtrappen.

I høringsforslaget og på plansjene til Pizza del Siddisi er det vist tegninger av vannrenne med en rist av messing. Denne ville gjort det mulig å krysse rennene uten å bli påvirket av gropen som rennene danner i gulvet. Torgtrappene har opptrinn på 12,5 cm og inntrinn på 40 cm med to inntrinn på 1200 cm. Den siden nærmest SR-bank har flest trinn og her er det også lagt inn rekksverk man kan holde seg i. De to brede inntrinnene gjør det mulig for folk med rullestol og barnevogn og komme seg inn på trappen fra den ene enden, og inn til inngangen til Starbucks og benkene i andre ende.

STØTTEPUNKTER OG SITTEPLASSER

Det finnes mulige støttepunkter å stå ved i kantene av byrommet:

- Pullerter
- Killand statuen
- Brønnsteinen
- Fasadenes hakk og kanter
- Krukkene med trær
- Asketreet
- Rekksverket i trappen
- Vannposten (i sommerhalvåret)
- Lysmastene

Primære sitteplasser:

- De tre benkene i trappen med ryggstøtte (3 x 2 m)
- Den buende benken under hverdagsscenen hvor man kan sitte på begge sider med ryggstøtte (2 x 8 m)
- Benkene med border utenfor Burger King, men disse er en del av uteserveringen til Burger King. De ryddes ikke bort og Burger King har ingen servitører som kommer ut med maten. Det er fullt mulig å sette seg ned her uten å ha kjøpt noe mat, men det kan være disse plassene oppfattes semiprivate.

Sekundære sitteplasser:

- De fire steinene ved vannrennene (4 x 3,5 m)
- Brønnsteinen (2 x 6 m)
- 4 amfitrappene uten benker (4 x 3,5 m)
- Torgtrappene og trappene ved Hverdagsscenen (ca. 200 m)
- De tre steinene ved Hverdagsscenen (3 x 1,5 m)

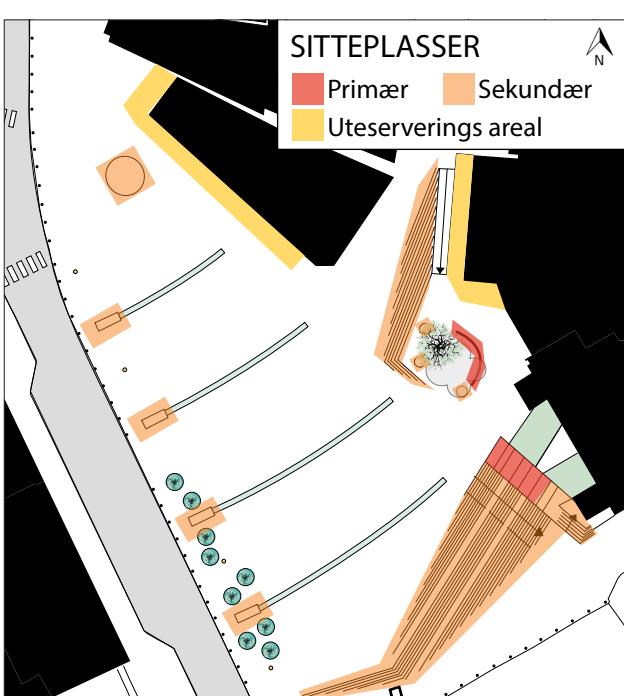
1 fot lineær sitteplass for hver 30 m² åpen plass. 1 fot er 0,3048 m. Torget er på 4 200 m² (5 200 m² med Kongsgårdbakken). Dette betyr at det skal være minst 43 m (53 m) med lineær sitteplass på Torget. Hvor minst 10 % skal være med ryggstøtte, som gir

minst 4-6 m. Det er 67 m uten å ta med trappene (ca. 200 m) og uteservering. Hvor ca. 22 m er med ryggstøtte.

Fish & Cow bruker løse stoler og border til sin uteservering, men de ryddes bort når restauranten er stengt og hvor mange stoler det er avhenger av været. De mest skjermede sitteplassene er den buende benken under hverdagsscenen. Steinene ved den øverste vannrennen er noe skjermet av trærne i krukker. De fleste av sitteplassene kan virke samtalevennlige for ulike grupper mennesker. Steinene ved vannrennene ervesdig nærmest trafikken i Kongsgårdbakken som kan virke støyende ved en samtale.

Figur 2.52: Sekundær sitteplass ved øverste vannrenne litt skjermet av trærne i krukker i Kongsgårdbakken.

Figur 2.53: Sitteplasser: primære, sekundære og uteservering.

MAT

Burger King og Fish & Cow har uteserveringsarealer på Torget som dekker et areal på ca. 70 m². 20 % av torgarealet er 840 m². Torget er omringet av mange ulike tilbud for mat som vist på s. 51, både restauranter, hurtigmat, kafe og kiosk.

I retningslinjene (*Stavanger Kommune, 2011a*) er det skilt mellom torghandel og markedshandel. Hvor torghandel er salg av tradisjonelle torgvarer som landbruksprodukter, frukt, grønt, blomster og gartnervarer. Markedshandel er definert til salg av husflid, brukskunst, smykker, klær, solbriller, brukthandel og lignende. Her står det også i punkt 7.1: **"Stavanger Torg er en festplass for byen. Når det ikke er arrangementer på Stavanger Torg skal det være torg-, markedshandel eller nattsalg der."**

Da Torget var under ombygging flyttet torghandelen opp på Domkirkeplassen, og siden har de blitt stående der. Med tiden har det også blitt stadig færre torghandlere. Dette med torghandel har også vært en stor debatt i byen om hvorfor det er færre, hvordan få flere og hvor vidt man bør få de tilbake på Torget igjen. Dette har resultert i at Torget i dag brukes som markedspllass som selger ting. Om natten er det en Pølsebuss på Torget som er en kjent salgssted for nattmat i Stavanger. Nylig fikk Stavanger også en foodtruck som selger grøt på ulike steder i Stavanger. Bilen har stått på nedre del av Torget når den har vært på Torget.

Det er 16 søppeldunker på Torget i dag, med 4 ulike design. Tre av dem er helt lukket slik at måkene ikke skal kunne dra ut søppelet. De er plassert i kantene av rommet, men en er spesielt synlig på Hverdagsscenen. Den stjeler noe av utsikten om man sitter på den buende benken og henger ikke helt sammen med dimensjonene og designet på andre elementer her. Den forminsker også plassen til eventuelle opptrerder som finner sted på Hverdagsscenen. En annen av søppeldunkene står veldig nærmest steinen ved den ene vannrennen som er ment som sekundær sitteplass. Det kan virke uhyggelig å sitte så nært en søppeldunk, spesielt hvis den er full av søppel som lukter.

Det nærmeste offentlige toalettet ligger på RoskildeTorget hvor det er et HC toalett. Andre toaletter er inne på kjøpesenteret Torgterrassen og de omkringliggende restaurantene.

Figur 2.54: Denne typen søppeldunk finnes også i fargen grå på Torget. Denne søppeldunknen er plassert veldig nærmee en av steinene på vannrennene som er sekundær sitteplass.

Figur 2.55: Eksempel på en tredje type søppeldunk, plassert på toppen av Torgtrappen.

Figur 2.56: Eksempel på fjerde type søppeldunk plassert på Hverdagsscenen. Denne typen er lukket slik at måkene ikke skal komme til og dra ut søpelet.

SPENNENDE ELEMENTER

De mest interessante og dominerende utsiktene på Torget er mot Domkirken og ut over Vågen. Her har man frie siktlinjer og lange sikt.

I høringsforslaget beskrives det mye om hvordan brønnsteinen kunne være utformet i glass og sammen med vannrennene og vannposten skape spennende elementer i rommet. Belysningens varierende mønster og farger på bygulvet kan oppleves som et spennende element. Kielland statuen er også belyst på en slik måte at den kaster en spennende skygge på bakken. Arrangementer av ulike slag kan skape noe uventet og virke spennende.

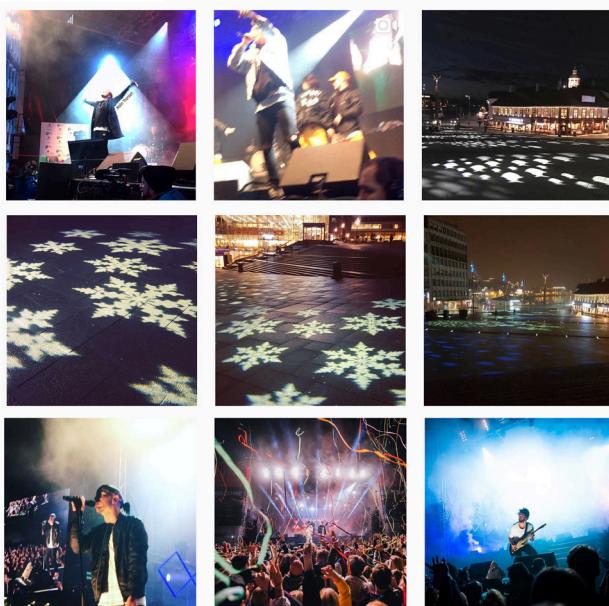
Når folk ser noe spennende eller rart tar mange gjerne bilder av det, og publiserer de på sosiale medier som for eksempel Instagram. Ser man på bilder tatt av Torget i Stavanger på Instagram er det tydelig at arrangementer, utsikten mot vågen og domkirken, lysene på bakken og Kielland statuen er det som folk tar mest bilder av. Det er nesten ikke noen bilder av brønnsteinen, vannrennene og vannposten. Markedsbodene kan og være spennendene elementer, men det avhenger gjerne av hva de selger og hvordan de ser ut.

En annen ting som Whyte påpeker kan trekke oppmerksomhet er mennesker som gjør noe rart og spontant. Spiller musikk, tryller, mimer, danser osv. I politivedtekten (Stavanger kommune, 2011b) er det en rekke regler for hvilken aktivitet som er tillatt på offentlige steder. Arrangementer skal meldes inn til politiet. Det finnes en norm for hvordan man skal oppføre seg når man er i det offentlige rom. I politivedtekten står det:

- **"Den som på eller mot offentlig sted vil fremføre sang eller musikk, stelle til oppvisning eller framvisning eller gjøre bruk av høyttaler, må sende inn melding til politiet. Det samme gjelder den som på eller i nærheten av offentlig sted ønsker å dele ut eller spre opprop, annonser, reklame e.l. eller gjøre bruk av gående, kjørende eller flygende reklame."**
- **"På ut eller i umiddelbar nærhet av offentlig sted er det forbudt å kaste eller slippe Stein, snøball eller annet, som kan være til skade eller ulempe for dem som ferdes der."**
- **"Politiet kan forby aking og annen form for sport, lek eller spill på bestemte offentlige steder når dette er påkrevd av hensyn til ferdsel eller den alminnelige orden."**

Instagram

Torget i Stavanger

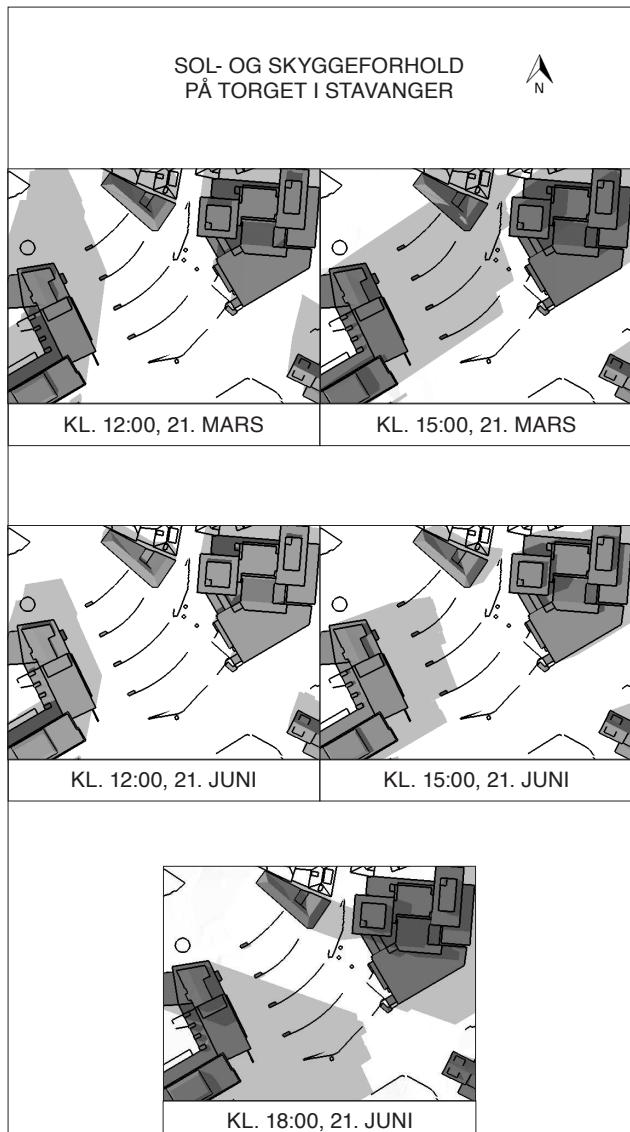

Figur 2.57: Nøn bilder som er publisert på Instagram av Torget i Stavanger. (*Instagram, 2017*)

Figur 2.58: Belysningen av Kielland statuen. (*Amundsen, 2017*)

Det er bra for følelsen av trygghet at det er regler for hvordan man kan oppføre seg i det offentlige rom, men det kan kanskje sette en stopper for spontan aktivitet. For eksempel hvis en gruppe dansere er ute og nyter solen på Torget og får lyst til å danse på torgflaten, og sette på litt musikk fra mobilen. Det ville kanskje samlet seg folk for å se på. I prinsippet skulle de da ha meldt i fra til politiet om at de ønsket å gjøre dette. Det er selvfølgelig ikke sannsynlig at politiet ville sette en stopper for det, eller om noen kaster litt ball på Torget osv. Men det kan skape norm om at slikt gjør man ikke i det offentlige rom. Da kan man gjerne stille spørsmålet hvor offentlig er det offentlige rom?

Figur 2.59: Sol og skyggeforhold på Torget i Stavanger. (*Basert på 3D modell mottatt av Stavanger kommune*)

PLASSER Å NYTE GODVÆR

Området med Hverdagsscenen og Torgtrappen har stort sett sol hele døgnet. Bygget i Kongsgårdbakken er på 7-8 etasjer og vender mot sørvest. Dette blir derfor skyggesiden og fasadene mot Torgterrassen er solveggen. Når solen kommer fra sør rundt klokka 12:00 er det gode solforhold på hele Torget avhengig av hvor høyt solen står er det noe skygge på nedre torg. Rundt klokka 15:00 kommer solen fra sørvest og da skygger byggene mer på nedre Torg, spesielt om vinteren. (Se figur 2.59)

Dette gjør at sitteplassene i trappene og på hverdagsscenen gir mulighet til å nyt solen når den er der stort sett hele året og hele døgnet.

KONKLUSJON TILGJENGELIGHET:

Bygulvet: Gulvet henger sammen både med gater og bygninger. Det er også tilpasset fotgjengere med respekt for ganglinjer. Hvor vidt gulvet er universelt utformet kan diskuteres. Vannrennene kan virke som snublekanter for fotgjengere og de kan bli glatte ved regn. De kan tvinge enkelte fotgjengere til å bevege seg rundt dem. Ved oppstilling av slagsboder og ved samling av store folkemengder kan vannrenne bli mindre synlige. Når det er mørkt er vannrenne belyst slik at de er synlige.

Støttepunkter og sitteplasser: Det er mulige støttepunkter å stå ved, men det kan diskuteres om det nok og gode nok. Det er flere ulike sitteplasser både primære og sekundære. Det er ingen bruk av løse stoler foruten om ved uteserveringen til restauranten Fish & Cow. Torget oppfyller minste kravet til antall meter lineær sittepllass samt de 10 % med ryggstøtte.

Mat: Det er 10 ulike mat utsalg i byggene rundt Torget som består av restauranter, kiosk, hurtigmat, bar og kafe. Om natten er det en Pølsebuss som mobil salgsenhets og en grøtbil har vært plassert på Torget på dagen. Ettersom Torghandlerne er borte fra Torget er det utenom disse to eksemplene ingen mobile salgsenheter av mat. Det er to av ti mat utsalgssteder som har uteservering restauranten Fish & Cow og hurtigmatkjeden Burger King. Dette arealet er ikke nok til å oppfyllet kravet om 20 % av byrommet.

Spennende elementer: Det er fine utsikter med Vågen og Domkirken. Når det gjelder noe uventet/merkelig som fenger oppmerksomheten er det lysshovet om kvelden som er sterkest. Salgsbodene kan virke på denne måten avhengig av utseende og salgsvarer. Arrangementer når de finner sted kan fungere som dette. Mennesker som gjør noe merkelig er også en mulighet. Det er flere samtalevennlige sitteplasser. Hvor de mest problematiske er sitteplassene på steinene ved vannrennene nær Kongsgårdbakken som kan bli påvirket av støy fra trafikken.

Plasser å nyte godt vær: Det er plasser å nyte godt vær spesielt langs solveggen ved Hverdagsscenen og i Torgtrappen som har sol hele døgnet. Hverdagsscenen er også den mest skjermede sitteplassen på Torget, samt den ene steinen ved den øverste vannrenne som er omkranset av trær.

TILGJENGELIGHET:

Bygulvet:

- ✓ Universelt utformet
- ✓ Sammenhengende med både gater og bygninger
- ✓ Tilpasset fotgjengere
- ✓ Gode overflater
- ✓ Respekt for ganglinjer

Støttepunkter og sitteplasser:

- ✓ Tilgang på støttepunkter å stå ved
- ✓ Tilgang på primære og sekundære sitteplasser
- ✓ Bruk av løse stoler
- ✓ Minst 1 fot (0,3 m.) lineær sittepllass for hver 30 m², hvor 10 % har ryggstøtte.

Mat:

- ✓ Tilgang på mat, eks: mobile salgsenheter, kiosk, kafe eller utendørskafe
- ✗ 20 % av byrommet skal brukes til utendørsservering
- ✓ Mange soppeldunker
- ✓ Tilgang på toaletter

Spennende elementer:

- ✓ Interessante utsikter og noe å se på
- ✓ Samtalevennlige sittearrangementer
- ✓ Noe rart som samler folk, eks: skulptur, mennesker som opptrer eller kunst

Plasser å nyte godt vær:

- ✓ Utnytte sol og skygge, eks: solveggen
- ✓ Skjermede sitteplasser

2.3.4 TRIVSEL

MATERIALER

Bygulvet er i følge *Butenschøn* (2012) sin beskrivelse av Torget, i solide 18 cm tykke plater av lys indisk granitt. Det er også robust, men passer de inn? Det var mye skriverier i aviser om valget av indisk granitt hvor det kom fra og hvor vidt det passet inn. I vinneforslaget ble gulvet beskrevet med brostein og innslag av granitt, og dette ble også videreført i høringsforslaget. Brostein ble beskrevet i konkurransegrunnlaget som et materiale med lang tradisjon i Stavanger. I høringsforslaget står det at brostein kan by på konflikt med universell utforming, men at de vurderer brostein som et viktig element å videreføre.

Andre materialer som finnes er stein i ulik form, grønne stålsøyler, glass, lyst tre, messing elementer i gulvet. Det er mye stein altså gråe elementer. De passer inn med gulvet og messingen detaljene er gjennomført i alle elementer på gulvet. De grønne søylene står i kontrast men henger sammen med asketreet, krukkene henger og sammen med messingen i gulvet. Stavanger er en kjent trehusby, slik at tre er et passende material. Søppeldunkene har ikke tatt med seg materialer som er brukt, bortsett fra at de fleste er grå eller svarte.

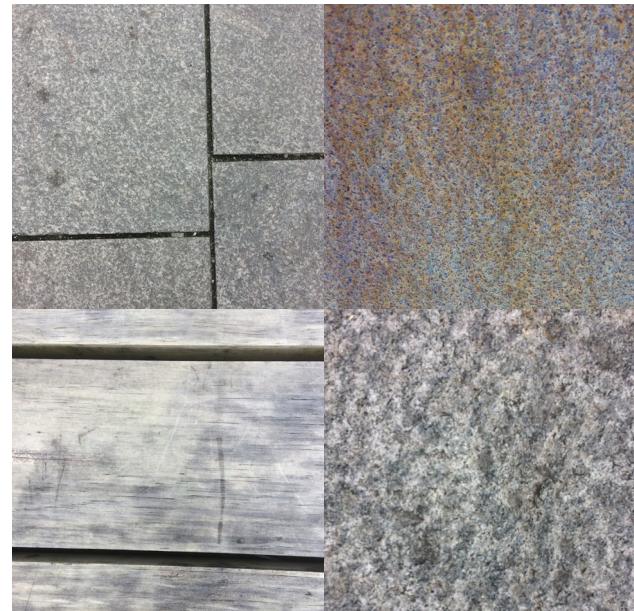
Torget har blitt kritisert for å være en grå plass, og det er mest grå materialer. De grå stein materialene passer sammen, men det gjør også plassen grå. I vinneforslaget ble det påpekt at plassen skulle stå i kontrast til den grønne Kiellandshagen og Byparken. Denne kontrasten er ikke så synlig utenom fra fugleperspektiv. Steinene er slitesterke og robuste og passer inn, men det at de passer inn er kanskje ikke alltid positivt?

VEGETASJON

Asketreet ved Hverdagsscenen har som nevnt en symbolisk betydning fra norrøn mytologi beskrevet i vinneforslaget. Denne symbolikken er ikke skrevet på noen plate eller synliggjort, slik at de som ikke har lest vinneforslaget eller blitt fortalt det vil nok ikke kunne se denne symbolikken. Det er ikke sikkert det er et poeng i det, men det ville kanskje gjort treet mer interessant. Treet skal også synliggjøre årstidene. Blomsterbedet ved torgtrappen bidrar til fargerik vegetasjon i det gråe rommet. Trærne ved Domkirken og Kongsgård er også synlig fra Torget. De 8 kirsebærtrærne i krukker på Torget er flyttbare slik at ved store arrangementer kan de tas bort, men i hverdagen bidrar de til å ramme inne og bryte opp det den grå flaten.

VANN

Regnvann er noe vinneforslaget ønsker å bruke som kunstnerisk utsmykking. Det skulle synliggjøres i vannrennene og man skulle høre regnvannet møte sjøen i tidevannsbrønnen. Den siste vannrennen skulle ha en vannpost på den ene siden og tidevannsbrønnen på andre side, og imellom skulle vannrennen ha en messingsrist med innskrevet dikt om regn. På denne måten skulle regnvannet brukes som en ressurs i utformingen. Den siste vannrennen med diktet ble ikke laget, og brønnen ble en stor stein som det renner regnvann inn under. Vannposten er plassert på enden av den nederste vannrennen og tas bort om vinteren.

Figur 2.60: Materialer på Torget.
(Bygulvet, krukker, trebenker, steinelementer)

Figur 2.61: Asketreet ved Hverdagsscenen (11.05.2017).

Figur 2.62: Blomsterbed ved Torgtrappen.

Figur 2.63: Trærne i krukker.

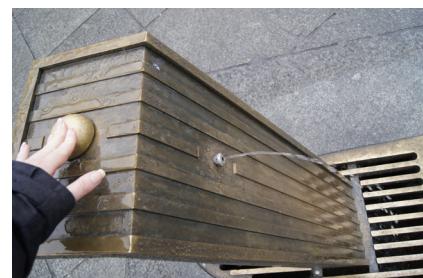
Bildet i figur 2.66 er fra en dag det regnet en god del, men det er ikke mye vann i vannrennene, men noe er det. I 2016 ble det installert en pumpe under tidevannsbrønnen som skal sikre at det kommer nok vann under steinen, og gir lyd i messingsinstrumentene under. Det er ikke lyden av regnvann og sjøvann man hører men vann som treffer messingsinstrumenter. Når det regner er det altså noe vann på Torget, som man kan se og ta på. Uten om dette kan man drikke vannet fra vannposten om sommeren. Ved bryggekanten mot Vågen er det en trapp ned i sjøen, og her kan man ta på vannet og høre lyden av sjøen som plasker. Sjøen er også synlig fra hele Torget.

FASADER

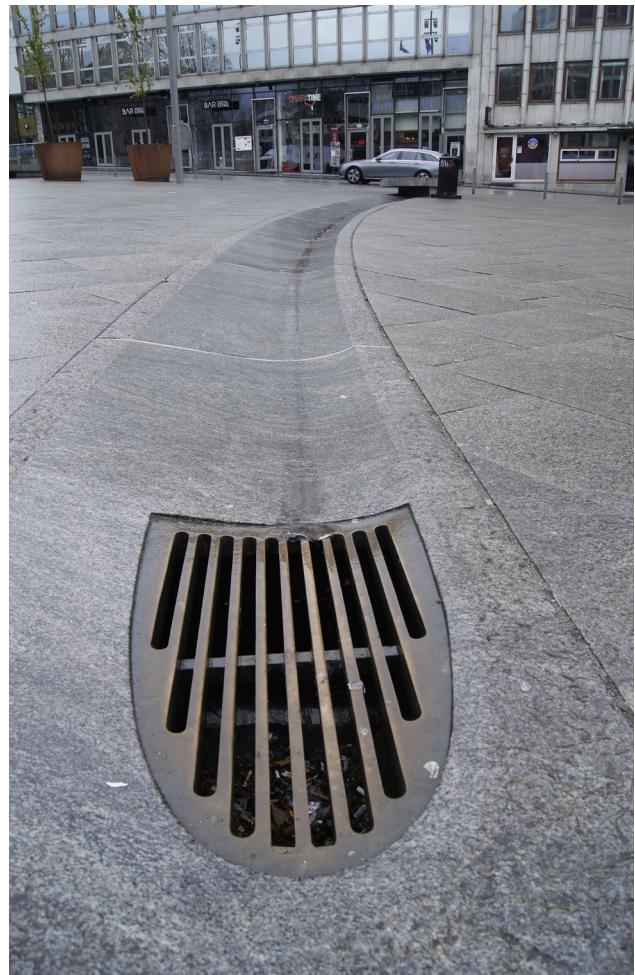
Det er som nevnt flere publikumsrettede virksomheter i første etasje. Dette noe variasjon av funksjoner i fasadene med en overvekt av ulike virksomheter som selger mat. J. Gehl sin inndeling av fasader kan være noe vanskelig å bruke på Torget ettersom han snakker om gater med ulike krav til hver 100 meter fasadelengde. På Torget er det ingen fasadelengder på 100 meter. Tar man likevel utgangspunkt i Gehl sin inndeling av fasader er det ingen av fasadene på Torget som havner nederst på skalaen. Det er en del dører, noe variasjon av funksjoner og en del detaljer. Det er flere små enheter, men Burger King har lengst fasadelengde mot Torget sett bort

Figur 2.64: Tidevannsbrønnen.

Figur 2.65: Vannposten.

Figur 2.66: En av vannrennene på en regnfull dag.

fra Torgterrassen som har flere funksjoner. Ingen av fasadene oppfyller alle punktene til Gehl for aktive fasader. Det ligger derfor et potensial i å gjøre fasadene mer aktive.

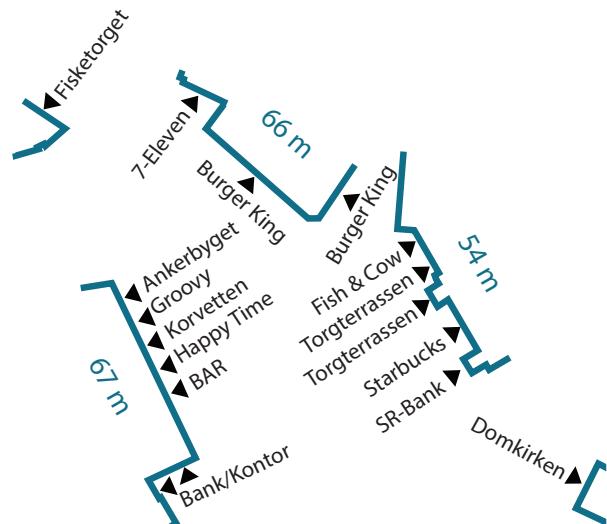
Det er direkte kontakt med gatene både Haakon VII's gate i sør, Kongsgårdbakken, Kaiene og Skagen. Det sammenhengende gulvet synliggjør den direkte kontakten. Før ombyggingen var det to underganger som sluset de myke trafikantene som en elv fra Breivannet og Haakon VII's gate inn i den åpne dammen, Torget. På denne måten var man nesten tvunget som fotgjenger til å gå på Torget. Nå er undergangene borte og det er fri flyt av myke trafikanter på hele Tusenårsstedet.

DETALJER

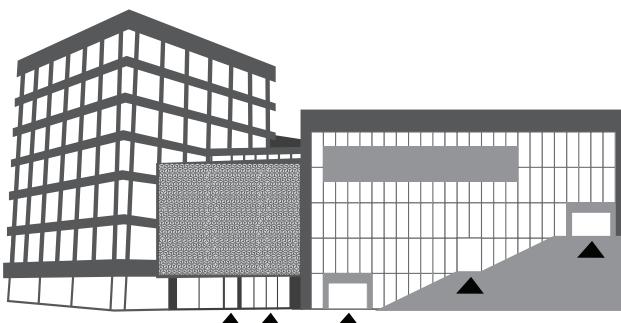
Det er flere ting å se på som utsikter, lysshow om kvelden, kanskje salgsboder, kanskje arrangementer og kanskje andre mennesker. Man kan kanskje høre lyden av mäker, vinden som blåser i trærne, trafikken, en konsert eller andre mennesker. Man kan kanskje lukte sjøen, matlukt, blomster eller andre mennesker. Det er altså ulike sanseopplevelser men mye er avhengig av tid på døgnet, årstid, været eller hva som skjer og hvem som er der.

Torget har som nevnt under materialer mye gråe materialer. Det er noe vegetasjon som bidrar til å bryte opp det grå samtid benkene i lyst tre. Det røde taket på Hauge huset er også veldig synlig fra Torget. Lysshowet om kvelden kan også ha mønster i ulike farger. Salgsplassene kan også fylles med boder som kan gi mer farger i fargepaletten på Torget. Det er altså en overvekt av grått men når vegetasjonen er i blomst er det andre farger, samt ved bruk av lysshow i farger.

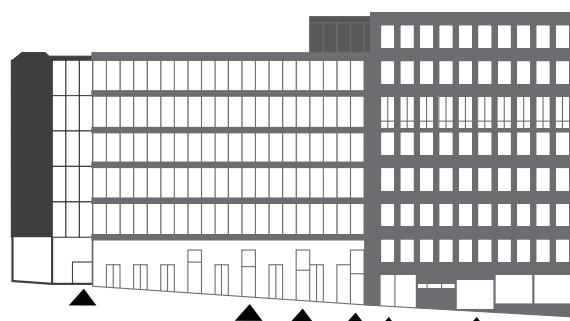
På Torgterrassen sin fasade er det en blomstrende hvit plate på 8x10 m som brukes til å montere reklamer på. I figur 2.61 ser du denne flaten, med reklame for mai jazzen som er en årlig tradisjon i byen. Andre ganger er det reklame for butikker, salgsplakater osv. Det at det henger reklame for kulturelle arrangementer kan argumenteres for som informasjon mer enn salgs reklamer for butikker. Denne flaten er veldig synlig og dominerende i byrommet. På Kielland statuen er det en informasjonsplate om statuen. Det henger også en liten blå informasjonstavle på Hauge huset om husets historie. Utenom dette er det ingen informasjon på Torget.

Figur 2.67: Fasadelengder og innganger på Torget.

Figur 2.68: Skisse av Torgterrassen og SR-Bank bygget sin fasade mot Torget med innganger markert.

Figur 2.69: Skisse Ankerkvarteret sin fasade mot Torget med innganger markert.

Figur 2.70: Skisse Burger King sin lengste fasade mot Torget med innganger markert.

KONKLUSJON TRIVSEL

Materialer: Det er valgt robustere materialer. Det kan diskuteres i hvilken grad de passer inn. Indisk granitt passer mindre inn enn tradisjonell brostein. Alle stein elementene passer sammen med hverandre, men de passer gjerne for mye sammen og skaper et grått rom. Detaljer i messing på gulvet er gjennomført, men detaljgraden mangler på søppeldunkene som er av ulikt design.

Vegetasjon: Det er trær og trær i grupper samt et blomsterbed. Tilsammen 9 trær fordelt på 5200 m² som gjerne kan virke noe lite. Det er utsikt til trær ved omkringliggende byrom.

Vann: Det er brukt regnvann som ressurs. Det er mulighet til å høre lyden av vann når det blåser i sjøen og vannet som treffer messingsinstrumentene, men det er ingen fontene eller vann som bruser. Det er mulighet til å ta på vannet nede ved sjøen. På selvt Torget er det mulighet på sommerhalvåret ved vannposten, og når det regner nok til at vannrennene fylles.

Fasader: Det er relativt små enheter foruten Burger King som har en relativ stor enhet med to fasade-lengder mot Torget. Det er mange dører, men ikke nok til å oppfylle Gehl sitt krav til aktiv fasade. Det er en del variasjoner og detaljer i fasadene. Det er noe variasjon av funksjoner med en overvekt av mat utsalg. Det er en overvekt av publikumsrettet virksomhet i første etasje. Her finnes det en mulighet til å skape mer aktive fasader med flere små enheter, større variasjoner av funksjoner og mer vertikal fasadeinndeling. Torget har direkte kontakt med gaten.

Detaljer: Det finnes ulike sanseopplevelser men mye er avhengig av været, mennesker og gjennomføring. Fargepaletten er også avhengig av dag eller natt, salgsboder og årstider. Det er mest formidling av reklame, men det finnes en mulighet til for å henge opp informasjon på reklametavlen til Torgterrassen.

2.3.5 HVERDAGEN

TRIVSEL:

Materialer:

- ✓ Robuste
- ✗ Passer inn på stedet

Vegetasjon:

- ✓ Trær og beplantning
- ✓ Trær i grupper

Vann:

- ✓ Bruk av regnvann som ressurs
- ✗ Lyden av vann
- ✗ Tilgjengelige vannelement

Fasader:

- ✗ Små enheter
- ✓ Mange dører
- ✗ Store variasjoner av funksjoner
- ✗ Mest vertikal fasadeinndeling
- ✓ Gode detaljer i fasaden
- ✓ Publikumsrettet virksomhet i 1. etg.
- ✓ Forholdet til gaten

Detaljer:

- ✗ Ulike sanseopplevelser (se, høre og lukte)
- ✗ Farger i en passende palett
- ✗ Formidling av informasjon ikke bare reklame

Torget i Stavanger som et byrom i hverdagen har mange kvaliteter, slik det har kommet fram i vurderingen. Det som er den største utfordringen i hverdagen er den menneskelige skalaen. Størrelsen overgår kravene, og er derfor avhengig av å skape rom i rommet. Det viktigste i planen for å skape rom i rommet er salgsbodene. Det finnes en plan for dette, men det er helt avhengig av gjennomføringen. Disse er også med på å skape ly for vinden og kan også skape ly for nedbør. Det er lite muligheter for beskyttelse mot nedbør foruten om det ikke helt tette glasstaket. Det skrå gulvet kan være en utfordring for plassering av salgsoder med telt og border. Det er ikke nok areal avsatt til utendørsservering og en mulighet ligger i økt matutsalg fra mobile salgsenheter som bruker Torgflaten til uteservering. En annen mulighet kan være å gi de ulike restaurantene rundt Torget et felles uteservings areal på Torget.

Torget er et bedre byrom i hverdagen om sommeren enn om vinteren utfra at flere krav blir oppfylt for da brukes mer areal til uteservering med løse stoler, men fortsatt for lite i forhold til kravet. Vannposten er også på plass om sommeren som gir mulighet til å ta på vannet, drikke vannet og høre lyden av

vannet. Salgsbodene har også krav om å være på plass 2/3 av tiden, og dermed mer sannsynlig at det er rom i rommet. Hvor godt dette blir fulgt opp er avhengig av gjennomføringen.

Naturlig nok er det flest funksjonene åpne i alle ukedagene og mindre i helgene. Men flere av funksjonene har lengre åpningstider torsdag, fredag og lørdag. Dette gjør også at det er flere funksjoner åpne om natten disse dagene enn de andre. Torget har sitt kanskje mest spennende element synlig om kvelden/natten når det er mørkt med lysshøjet. Om dagen er de mulige spennende elementene, salgsboder, regn i vannrennene, utsikter og mennesker. Salgsbodene er ikke på plass om natten, men det er mulig med nattmatsalg som Pølsebussen. Dette er igjen avhengig av gjennomføring.

I høringsforslaget er det beskrevet mindre arrangementer og forestillinger som kan ha spennende scenografiske elementer med utgang fra undergangen til steder. Hvor en utgang kunne fungere som en talestol. Dette ble ikke utført. Hverdagsscenen med glasstak skulle være en mindre scene for mindre arrangementer i hverdagen. Denne plassen er i dag fylt med en søppeldunk og tre steiner som kan flyttes. Det er fortsatt mulighet for å ha mindre arrangementer her som kan gi folk på Torget noe spennende å se eller høre på.

2.3.6 FEST

Under menneskelig skala på trygget er størrelsen beskrevet, og det er 20 000 m² med plass til arrangementer. Det er innlagt strøm, vann opplegg for lys, flyttbare elementer og mulighet for å stenge trafikkareal. I høringsforslaget ble det presenter ulike måter rommet kunne organiseres på under arrangementer. Torgets helling er noe som kan være positivt for arrangementer med scene. Ved å plassere scenen nederst vil publikum heves opp over og kunne gi bedre sikt for alle i publikum. Torgtrappene kan brukes som amfi og sitteplasser for arrangementer.

Stavanger kommune (2013) har utarbeidet en visjon og strategi for Stavanger som arrangementsby. Visjonen er i korte trekk at Stavanger skal være en fremdragende vertsby for alle arrangementer.

Hovedmålet er at Stavanger skal innen 2025 ha en markant økning i antall og deltagere innenfor idrett, kultur, konferanser, kurs, faglige møter, store nasjonale og internasjonale messer. Her påpekes det at arrangementer er positivt for byen. De gir opplevelser og inspirasjon for byens befolkning, samt er viktig for næringslivet. Videre skrives det at det spesielt er viktig å få økt aktivitet i de nye store arenaene som er bygd de siste årene. En utfordring som beskrives er at frivillig arbeid har vært en bærebjelke for kultur- og idrettsarrangementer. På grunn av endringer i størrelser, kompleksitet og sikkerhetskrav har det blitt økt behov for kompetanse og økonomisk gjennomføringsevne. Det finnes mulighet til å søke om økonomisk støtte fra kommunen til arrangementer.

Det ble i 2011 vedtatt en *arrangementhåndbok for utendørs arrangement i Stavanger kommune (2011b)* sammen med *retningslinjer (Stavanger kommune, 2011a)*. Her beskrives det at noen steder brukes til salg på dagtid og arrangement på kveldstid, som gjør at man må ta høyde for riggetid av utstyr, og dette gjelder spesielt Torget. Hverdagsscenen på Torget er fremmet til bruk ved mindre arrangementer som krever begrenset eller ingen stengning av trafikkarealer med moderat publikumspotensial. Det er også nevnt en del spesielle forhold som demonstrasjoner ved at de gjerne oppstår på kort varsel. Torget med kaiene er beskrevet som eterom til store arrangementer. I utgangspunktet skal alle arrangementer på Torget ha gratis adgang, slik at det er tilgjengelig for alle. I 2008 ble det gitt dispensasjon til et større arrangement på Torget, hvor man måtte kjøpe billett for å få tilgang til arrangementet (*Fremo, 2008*).

Kravene til de 4T-følelsene er mer oppfylt ved bruk som festplass enn i hverdagen. Ved at størrelsen kan ses på som oppfylt her spesielt ved store arrangementer. En scene kan skape økt grad av tydelige vegger, og størrelsen skaper mange muligheter for arrangementer. Ved arrangementer er det ofte spennende elementer og flere elementer som skaper rom i rommet. En scene eller andre elementer skaper også ly for vind. Arrangementer kan også være så pass spennende at man bryr seg mindre om dårlig vær (nedbør). Det største utfordringene ved festplassen er vedlikehold med rydding, opp og ned rigging. Dette kan ta lang tid ved store arrangementer å gjøre rommet mindre tilgjengelig mens det holder på. Støy fra arrangementer kan oppleves negativt for de som

ikke deltar på arrangementet. Det finnes regler for dette men hvor vidt de overholdes avhenger av gjennomføring.

2.3.7 MENNESKER

De 4T-følelsene handler i seg selv om mennesker og deres opplevelse av rommet. Det er likevel viktig å ta hensyn til at det er ulike mennesker i ulik alder, med ulike behov og interesser. For barn er rommet viktigst på dagen og tidlig kveld. Det er ingen lekeapparater på plassen, men barn trenger ikke alltid lekeapparater for å utfolde seg. Sikkerhet er viktig for om barn får løpe fritt rundt eller må holde hånden til en voksen. Unge bruker gjerne rommet i grupper dag, kveld og natt. Eldre bryr seg gjerne om det er ryggstøtte på benkene og forsøpling. De ulike behov og interesser må også dekkes for at det skal være et tilbud for alle. Arrangementer kan ha ulike målgrupper, og det samme kan funksjonene i byggene og tilbuddet i salgsbodene.

2.3.8 DELKONKLUSJON AV TORGET SOM BYROM

Konklusjonen for det fysiske miljøet på Torget i Stavanger er at det er byens festplass, og byrommet har mange kvaliteter som gjør det til en god festplass. Torget som byrom i hverdagen har flere kvaliteter som for eksempel sentral plassering, kulturminner, historiske spor, belysning, mange sitteplasser og fine utsikter. Det er også noen essensielle svakheter som at byrommet flyter ut i andre byrom på grunn av utsikter til havet, og gir rommet en stor størrelse. Andre svakheter er at materialvalget ikke passer inn på stedet med indisk granitt framfor brostein. Derimot gir dette enklere tilgjengelighet for alle, universell utforming som igjen også kan være en utfordring ved regn osv. Reklame er svært synlig i rommet, men det ligger en mulighet i å øke informasjonen i rommet ved bruk av samme flate.

Fasadene har noe ensrettet funksjon og har et potensiale i å gjøres om til mer aktive fasader. Det er også noe mangel på beskyttelse mot dårlig vær. Dette kan gjøres noe med gjennomåtende glasstaket på Hverdagsscenen, lage flere takutstikk på

fasadene eller fylle torgflaten med noe som skaper ly. Et annet element som har forbedringspotensial er bruken av kunst ved at det er to synlige skulpturer, men resten er mer kunstnerisk utsmykking uten angitt kunstner.

Rom i rommet er kanskje det viktigste element som må sikres i hverdagen med salgsplasser. Dette kan også bidra til ly for vind og vær, samt skape flere skjermede sitteplasser. Det er også et forbedringspotensial i økt uteserveringsareal. Det er også andre ting som er viktig for hverdagen og er avhengig av gjennomføring som vedlikehold, informasjon, bruk av løse stoler og spennendene elementer. Analysen har vist at det er planer for gjennomføring av rom i rommet, arrangementer, og vedlikehold. Enkelte elementer er avhengig av været, tidspunkt og årstid. Dette gjelder eksempel lysshøvet som er synlig kveld og natt. Regn gir vann i vannrenner og vannposten er tilgjengelig på sommeren. Vegetasjonen gir farger til rommet på vår, sommer og høst. Trafikk kan påvirke støy og luftkvaliteten på Torget.

Gjennom undersøkelse av prosessen bak utformingen av Torget kom det fram at det er forsøkt å skape god medvirkning og samarbeid. Hvor vidt dette har vært en suksess eller ikke er vanskelig å avgjøre. Det som er sikkert er at selv om den offisielle prosessen med ny utforming av Torget er ferdig for denne gang er det fortsatt en folkedebatt om Torgets utforming. Samarbeid og medvirkning er fremdeles viktig for gjennomføring av ulike virkemidler og bruken av Torget.

Mennesker er ulike og opplever stedet ulikt. For å finne svar på om plassen er en god festplass og et godt hverdagsbyrom for alle må man se på det sosiale miljøet. Ved å studere det sosiale miljøet kan man også få innsikt i gjennomføringsevnen på de overnevnte punktene. Det er altså forutsetninger for at Torget kan være et godt byrom til fest og hverdag, men det må bekreftes gjennom det sosiale miljøet for å få et endelig svar. Her kan man finne svar på om det alltid er mennesker i rommet, løper det barn fritt rundt, hva ser ut til å virke som spennende elementer og er vannrennene et hinder.

Figur 3.0: Byliv på Torget i Stavanger
lørdag 21. mai klokka 01:53.

3. DET SOSIALE MILJØET - BYLIVET

- **Bylivet**
- **Metode for å analysere bylivet på Torget i Stavanger**
- **Bylivet på Torget i Stavanger**

3.1 BYLIVET

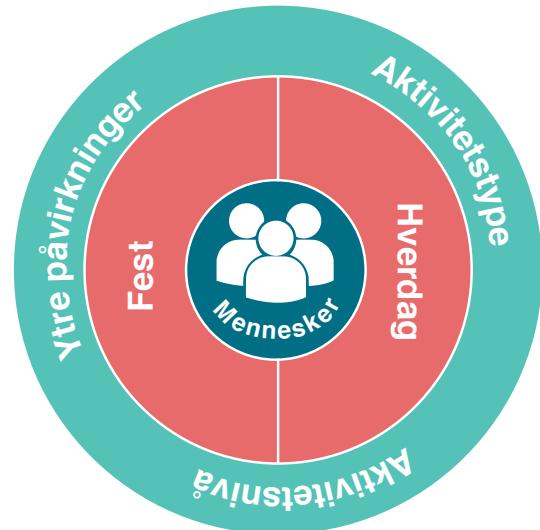
Omfanget av bylivet påvirkes betydelig av kvaliteten til byrommet (det fysiske miljøet) er noe J. Gehl (2010) er svært tydelig på. Whyte (1988) studerte som nevnt også denne sammenhengen mellom det fysiske miljøet og det sosiale miljøet. Begge sier at byrommets fysiske kvalitet i høy grad påvirker byrommets aktiviteter både i omfang og karakter. Det fysiske miljøet har blitt presentert i forrige kapitel og nå skal bylivet presenteres.

Aktivitetsnivået består i følge J. Gehl (2010, s. 81) av både hvor mange og hvor lenge. I forrige kapitel ble det nevnt viktigheten at byrommet er tilgjengelig for alle, og derfor vil det også være nødvendig å se på hvem som bruker byrommet. En annen viktig faktor som påvirker bylivet er værforhold som man ikke kan styre, noe J. Gehl (2010) også påpeker. Man kan til en vis grad hevde at ved å studere bylivet kan man konkludere med hvor godt byrommets fysiske miljø faktisk er. Hvis man også tar høyde for de ytre påvirkningene som først og fremst er klimaet og værholdene. Whyte (1988) er også enig i at været har stor påvirkning, men at det ikke er avgjørende.

I litteratursøket på bylivet er det også kommet frem til en teoretisk modell for bylivet. Bylivet er et resultat av aktivitetstype i form av hvilke aktiviteter som utspiller seg i rommet, og hvilket aktivitetsnivå er det i form av hvor mange og hvor lenge. Samtidig må det tas høyde for ytre påvirkninger som klima og været. Dette må studeres både til hverdag og fest. Et annet viktig punkt er hvem bruker byrommet og hva gjør de. Denne teoretiske modellen blir utdypet under.

3.1.1 AKTIVITETSTYPE

J. Gehl (2010) beskriver hva som er felles for livet i byens rom. Aktivitetene er allsidige, sammensatte, overlappende og skifter hyppig. Man skifter mellom målrettet ferdsel, sansing, hvile, opphold og samtaler. Han snakker om det uforutsette og det uplanlagte, spontane handlinger som gir ferdselen og opphold i byens rom en helt spesiell aktivitet.

Figur 3.1: Teoretisk modell for byliv til hverdag og fest.

Noen er på vei, ser på folk og begivenheter, inspireres til å stanse for å se nøyere på folk og begivenheter, eller noen inspireres til opphold eller deltagelse.

"Folk går raskt av sted, eller slentrer langsomt eller lufter hunden. De står og snakker, henter penger i en bankautomat, mater fugler, lar fingre langsomt kjenne over kleshengerne på utestativene foran butikkene, studerer vindusutstillinger, samler underskrifter til en petisjon. De bare er der, de sitter, observerer, de gamle hviler på benkene, slår ihjel tiden, en barnehagegruppe spiser matpakke og drikker saft, noen dupper tærne i et basseng en varm sommerdag, gatemusikanter spiller, utekafeenes stoler brukes også vinterstid etter at røykerne er sendt ut på gata, noen tiggere med en sliten papirkopp plassert foran fortauet. Folk ligger utstrakt, sover ut en rus, strekker seg på en liten gressflate eller en benk. Barn leker, boller ruller, det klatres på skulpturer og i trær, rullebrettene smeller over granittskjøtene."

Noen mosjonerer, jogger stille forbi, gjør gymnastikk mot en bakvegg. Mange er rett og slett bare til stede. De individuelle ritualer, små grupper som møtes, ungdom

som slentrende etter skoletid, mødre eller fedre med barnevogn, eldre damer under den ufokuserte handleturen. Aktiviteten endres gjennom døgnet, fra den tidlige morgens raske vandring med veske på vei til jobben til den stille formiddagen og ettermiddagen med fargerike plastposer og strømmer av folk på vei hjem eller fritidssysler andre steder i byen, så skrifter det til et mer hektisk kvelds- og natteliv, røykere i små grupper utenfor restaurantene, køer foran pølseboder og kebabsjapper i sene lørdagstimer, og over midnatt knuffing og roping og egling fra dem som ble litt for fulle innendørs eller som ikke har lyst til å sjangle seg hjemover riktig enda.

Største attraksjonen for alle er andre mennesker. Folk ser folk, vil være sammen med folk, glir inn i strømmen. Hvor godtfolk er, kommer godtfolk til heter det. Kanskje kommer noen vi kjenner, kanskje ikke. Undersøkelser viser at det er det uforutsigbare og det uventede, det som er knyttet til andre mennesker, som oppleves som den viktigste kvaliteten ved det offentlige rom.” (Butenschøn, 2012, s. 311-312)

Montgomery (2013, s. 167) påpeker også det samme som Butenschøn sin skildring av bylivet ovenfor med å si: ”at noe skjer fordi noe fikk lov til å skje.” J. Gehl (2010) sier at man forenklet kan se på de ulike aktivitetene på en skala etter graden av nødvendighet. Hvor man har de aktivitetene man er nødt til å utføre på den ene siden, som å gå på jobb eller skole, vente på bussen, hente varer og annet. Denne type aktivitet skjer under alle forhold. På den andre siden har man de valgfrie aktivitetene som den enkelte får lyst til å gjøre, som å gå en tur, stå å se på byen, sitte å nyte utsikten eller det fine været og annet.

J. Gehl (2010, s. 28) deler inne de ulike aktivitetene i tre kategorier:

- Nødvendig aktiviteter: Aktiviteter som er en integrert og nødvendig del av hverdagen. Med andre ord, det er ikke et valg.
- Valgfrie aktiviteter: Omfatter aktiviteter som er rekreative og lystbetonede. Byrommets kvalitet er en avgjørende forutsetning for denne gruppen aktiviteter.
- Sosiale aktiviteter: Omfatter alle former for kommunikasjon mellom mennesker i byens rom. En viktig forutsetning er at det er andre mennesker til stede.

Figur 3.2: Et bilde av bylivet på Piazza del Campo i Siena i Italia. (Onniboni, 2013)

Byrommets kvalitet er så pass avgjørende for valgfrie aktiviteter hevder J. Gehl (2010) at man kan bruke graden av oppholdsaktivitet som en målestokk for hvor god kvaliteten er på byrommet. Han understreker dette med å si at mange fotgjengere er ikke nødvendigvis et signal om god kvalitet. Dette fordi årsaken kan være dårlig transporttilbud eller at det er langt mellom funksjoner.

Montgomery (2013) har en litt annen vinkling på dette med å passere et sted. Han sier at når vi snakker om byer, snakker vi vanligvis om hvordan steder ser ut og hvordan det føles å være på disse stedene. Da hevder han at vi mister halve historien fordi måten vi opplever de fleste stedene i en by på når vi passerer. Vi passerer gjennom på vei til et annet sted. Derfor sier han at bylivet handler like mye om å passere et sted som å oppholde seg på stedet. Whyte (1988) legger også vekt på folk som passerer. Han ser på de som passerer som en sekundær bruk av byrommet. Han hevder basert på sin studie at halvparten vil se inn i rommet, gå inn i rommet, peke på det eller stoppe for å diskutere. Derfor fremmet han punktet med forholdet til gaten, fordi folk stopper ofte ikke i midten av en stor plass for å prate. Whyte deler inn aktivitetene i opphold og passere, til forskjell fra J. Gehl sine tre punkter.

J. Gehl (2010) sier også at det å gå i byens rom kan være et mål i seg selv, men det kan også være en begynnelse. Guro Berge beskriver det "å gå i byen" i boka til Butenschøn (2012) ved at det å være fotgjenger er en grunnleggende menneskelig aktivitet. Man kan filosofisk forstå gående som en person som går i byen for å oppleve byen. Gåing er knyttet til mange funksjoner til det daglige liv, både sosialt, helse og transport. Hun sier fotgjenger er essensen av bylivet spesielt i åpne offentlige rom. Når vi går i byens parker og plasser er vi med på å skape byen vi bor i. Vi bidrar til trivsel og trygghet.

De sosiale aktivitetene består av mange ulike aktiviteter. J. Gehl (2010, s. 33) deler disse inn i ulike former for kommunikasjon og kontakt mellom mennesker:

- Passive se- og hørekontakter: En beskjeden kontaktform men den mest omfattende sosiale byaktiviteten.
- Aktive se- og høre kontakter: Her utveksles hilsninger, snakker med bekjente og møtes. De tilfeldige møtene og små samtalene ved boder, på benker og annet. Noen spør om veien. De korte ordvekslingene kan føre til lengre

samtaler og igjen til bekjentskap. Nøkkelord her er det uforutsette og det spontane.

- Omfattende se- og høre kontakter: Eksempelvis barn som leker, markeder, gatefester, møter, opptog og demonstrasjoner.

J. Gehl (2010, s. 35) trekker frem utsagnet fra et mer enn 1000 år gammelt islandsk eddadikt "mennesker er menneskers største glede". Byliv gir noe å se på gjennom adferd, ansikter og følelser. Det gir også noe å snakke om, nemlig mennesker. Han viser til undersøkelser fra København som konkluderer med at arrangementer, begivenheter, byggeplasser, opptrender eller musikere får mange mennesker til å stoppe opp og se, mer enn butikker langs fasadene. Tilsvarende for benker og stoler i byens rom, hvor benker som gir god utsikt over bylivet brukes mer enn plasser hvor man ikke kan se på andre mennesker.

" Mennesker ser på mennesker som ser på andre mennesker. " (Whyte, 1988)

Whyte er altså enig med J. Gehl, og snakker også om noe som skjer. Whyte fremmer at noe spennende som skjer kan være andre mennesker i form av en mimer, tryller, danser og andre spontane aktiviteter kan fremme økt oppholdsaktivitet.

I boka til Butenschøn (2012) er det med et utdrag fra Thure Erik Lun sin bok Uranophilia hvor han beskriver det å oppholde seg i en trapp:

" Man kan jo utmerket godt sitte i en trapp. Hvis man derimot sitter på gaten, blir man tvangsinngått, eller kommer i fyllearresten, mens i trappen derimot blir den sittende betraktet som et harmonisk studerende vesen, et ånds menneske, alltid blir trappesittende møtt med et smil, og når man møter noen i en trapp, mykner hjertene, og ikke minst er det lett å samtale i trapper, man stanser et sted i trinnene, står i trinnene, og ordene kommer lett, folk som kjenner hverandre, sjenerer seg ikke for å se på hverandre. " (Butenschøn, 2012, s. 314)

3.1.2 AKTIVITETSNIVÅ

Aktivitetsnivået er som nevnt i følge J. Gehl (2010, s. 81) et produkt av både antall mennesker og tiden de tilbringer. Han sier mange har lenge vært av den oppfattelsen at bylivet handler om antall brukere, og sier så enkelt er det ikke. Både antall brukere (kvantiteten) og hvor lenge den enkelte bruker byrommet (kvaliteten) er avgjørende. Man må med andre ord jobbe med både antall og varighet hvis målet et å skape et levende og attraktivt byrom.

Det handler også om hvor mange som gjør hvilken aktivitet, hvor mange passerer hvor mange oppholder seg. Hvor mange av de som oppholder seg sitter? Hvor sitter de? Hvor mange står og hvor? De som passerer gjennom rommet hvordan passerer de rommet? På kryss og tvers eller langs kanten? Whyte (1988) studerte de som passerer et rom og lar seg fasinerer av hvordan de beveger seg på kryss og tvers men aldri kolliderer. Det hele virker perfekt timet.

3.1.3 YTRE PÅVIRKNINGER

At aktivitetene påvirkers av været og klimaet har blitt nevnt. J. Gehl (2010) forklarer dette med at er forholdene utendørs helt umulige som for eksempel ved en snøstorm skjer det stort sett ingen form for aktivitet. Hvis forholdene er sånn passe, vokser graden av nødvendige aktiviteter. Er derimot forholdene gode kan man fremdeles se mange nødvendige aktiviteter, men også et stigende antall valgfrie aktiviteter. Når det er fint vær fristes man til å oppholde seg i byens rom for å nyte været, stedet og livet i byen. J. Gehl (2010) sier med andre ord at klimaet er en viktig faktor for omfanget og valg av aktivitet. Hvis det er for kaldt, varmt eller vått reduseres eller gjøres det umulig å foreta seg enkelte aktiviteter.

Andre ytre påvirkninger som kan være viktig å ta hensyn til er hvis det skjer noe spesielt andre steder i byen, som også kan føre til flere mennesker enn vanlig i byen og byrommet. Det kan være en cruisebåt, salgsdager i byen, en stor konferanse eller konsert på en arena og annet. Det er også her gjennomføringsevnen av de fysiske elementene kommer inn. Hvis det er masse søppel liggende

rundt eller is på bakken kan dette påvirke bylivet. Er det salgsboder som tiltrekker seg mennesker eller andre spennende temporære elementer.

"Arrangementer, markeder og festivaler kan også bidra til byliv for kortere eller lengre perioder. Kommunen, handelsstanden, kulturlivet og frivillige samarbeider ofte om ulike arrangementer i sentrum" (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2017, s. 28)

3.1.4 HVERDAG OG FEST

Det også viktig å se på hvordan bylivet er til ulike årstider, gjennom uken og døgnet i hverdagen. Man snakker også om når skjer de ulike aktivitetstypene og hvordan er aktivitetsnivået. Er det mest oppholdsaktivitet om sommeren? Om kvelden eller på en lørdag? Hvis det er fest i byrommet vil det naturlig nok være et annet byliv som finner sted en den hverdaglige situasjonen. Hvor mye byliv det er vil avhenge mye av størrelsen og type arrangement.

3.1.5 MENNESKER

Til slutt må man også se på hvem som gjør hva, hvor lenge, av hvor mange og når. Er det barn, unge, voksne og eldre til stede i byrommet? Interesserer og behov kan ses gjennom er det syklende, skatere, barnevogner, røykkere, lekende barn og folk som nyter en lunsj ute i byrommet. Kanskje er det noen interesser og behov som ikke er synlige i rommet?

3.2 METODE FOR Å ANALYSERE BYLIVET PÅ TORGET

Jan Gehl forteller i et intervju i boka "Happy City" til Montgomery (2013) hvordan han først startet å analysere bylivet i Strøget i København. Han satt seg ned i regnet, i sola og i slaps for å se hva som skjedde om vinteren og om sommeren, om dagen og om natten, på arbeidsdager og i helgen. Han så på hva barn gjorde, hva eldre gjorde og hvem som bare var der. Tanken var å studere syklusen av dagen, uken og året for å se hvordan rytmen forandret seg. Han ville synliggjøre for alle hvordan mennesker reagerer til byens former, slik at vi kunne starte samtalen om interaksjonen mellom form og liv.

Whyte (1988) viser gjennom filmen sin hvordan han også studerte bylivet og byrommet gjennom å observere ulike byrom på ulike tidspunkt. Han brukte et kamera til hjelp som også hadde en klokke som synliggjorde tiden. Whyte brukte også flere direkte observasjon med hjelp av et kart på papir hvor det ble markert hva folk gjorde hvor og av hvor mange. Denne metoden kalles behavior mapping.

For å studere bylivet på Torget i Stavanger brukes metoder som både Gehl og Whyte brukte i sine analyser av bylivet. Videre utdypes metodene som er brukt for å samle inn data om bylivet på Torget i Stavanger.

Blaikie (2010) beskriver fire hovedkilder på hvordan man kan samle inn ulik data; naturlige sosiale omgivelser, semi naturlige omgivelser, kunstige omgivelser og sosiale gjenstander. I denne oppgaven er det aktuelt å bruke naturlige sosiale omgivelser som handler om mennesker i sammenhenger der aktivitet av interesse finner sted. De ulike aktivitetene av interesse i denne oppgaven finner sted på Torget i Stavanger. Det er to situasjoner som er viktig for oppgaven å dekke, hverdag og fest. Det er noe ulikt metodevalg for de to ulike situasjonene som blir beskrevet under.

Begge tar utgangspunkt i å samle inn primær data gjennom direkte observasjon med fokus på den teoretiske modellen beskrevet på foregående sider. Dataen vil bestå av både kvalitativ og kvantitativ data.

3.2.1 METODEVALG HVERDAGEN

For å samle inn data i hverdag situasjonen er det viktig at observasjonene danner et bilde av hverdagen. Med hverdagen menes ulike tider på døgnet, uken og året. På grunn av tidsbegrensning har forskeren måtte begrense data innsamlingen til en mengde som er overkommelig på den tiden som er til rådighet. Det er derfor gjort observasjoner 5 ganger hver dag i en uke i mars. På denne måten får man en god oversikt over døgnets syklus og uken. Det som er svakheten er at man ikke får dekket de ulike årstidene. Den uken observasjonene ble gjort inneholdt ulikt vær med både kulde, regn, varme og sol. Det som manglet i værforholdene var en veldig vindfull dag og snøfall. Windfulle dager er noe som er vanlig på Vestlandet og kunne derfor vært verdifullt for oppgaven å få med. Snø i store mengder er ikke et vanlig syn i Stavanger, slik at dette er ikke like viktig for å dekke årstidene. Ettersom det var ulikt vær den uken observasjonene ble gjort kan forskeren trekke noen konklusjoner for de ulike årstidene.

Dataen som samles inn angående mengde og aktivitetstype ble gjort gjennom metoden som Whyte brukte kalt behavior mapping. Det er en empirisk undersøkelse som brukes for å analysere hvilke aktiviteter som skjer hvor. Dette gjøres vanligvis manuelt med hjelp av et plankart over det utvalgte stedet og en pen til å markere ulike symboler for ulike aktiviteter som blir observert. Man noterer også ned tidspunkt, dato og værforhold på undersøkelsestidspunktet.

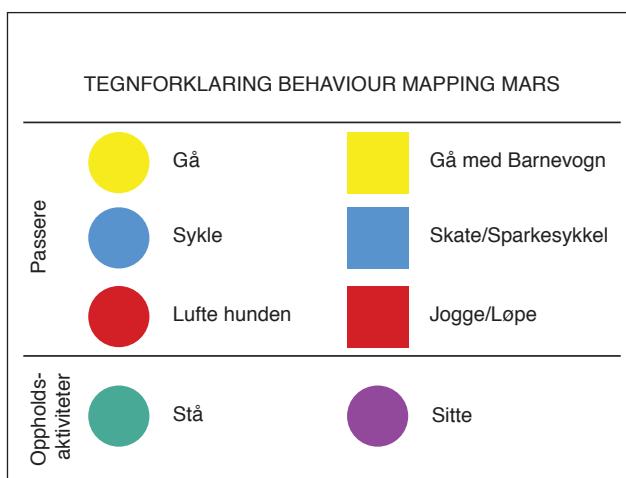
BRUK AV NY APP - BEHAVIORAL MAPPER

I denne oppgaven ble det prøvd ut en ny app for behavior mapping som to studenter på instituttet for data- og elektroteknikk ved Universitetet i Stavanger utviklet som en del av sin bacheloroppgave. Gjennom samarbeid med studentene Alexander W. Sørensen og Espen S. Vier med oppgaven deres kalt "Behavioral mapper – a tablet application for behavior mapping" ble det mulig å forenkle innsamlingen av denne dataen. I mars var en prøveversjon ferdig utviklet men ikke blitt testet. Den første testen av appen ble gjort i

forbindelse med innsamlingen av data til denne oppgaven. Appen ble testet ut av forskeren 5 ganger hver dag i en uke i mars. Forskeren valgte å legge inn eget kartgrunnlag, selv om appen også hadde mulighet for å velge kart fra nettbaserte kartjenester. Dette fordi forskeren ønsket en detaljgrad som var tydeligere enn kartjenestenes. I appen valgte man symboler med ulike farger for de ulike aktivitetstypene som vist i figuren 3.3. Det er valgt å skille mellom aktiviteter som passerer rommet og oppholdsaktiviteter. Det kunne vært valgt flere ulike aktivitetstyper, men det var nødvendig å holde det på en overkommelig skala.

For å dekke døgnets syklus ble det valgt å gjøre observasjonene klokka 08, 12, 16, 20 og 00 hver dag i en uke fra mandag 20.03.17 til søndag 26.03.17. I utgangspunktet hadde forskeren satt observasjonstiden til 15 minutt, men dette ble tydelig allerede første gang at var for lenge. Det var for mange mennesker i et relativt stort rom til at det ville gitt en håndterbar mengde data. Derfor ble observasjonstiden kortet ned til 5 minutter. Totalt ble det gjennomfør 35 behavior mapping analyser.

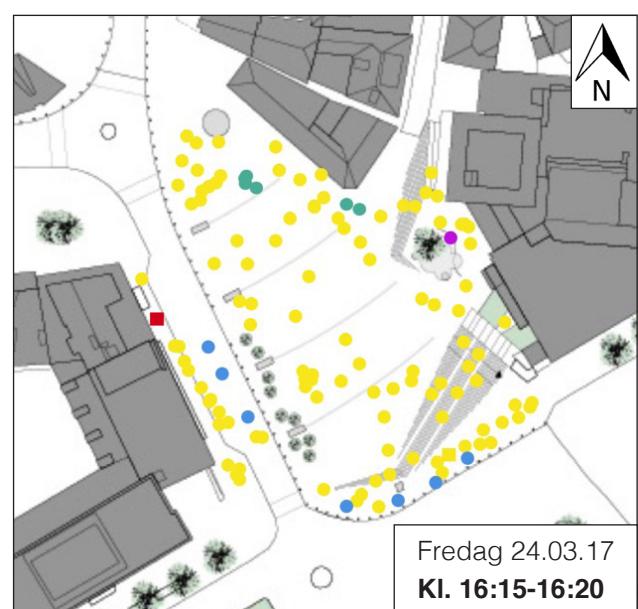
Ettersom dette var første gang appen ble prøvd ut var det flere forbedringspotensialer som forskeren merket seg. Likevel forenklet det mye av arbeidet og skapte ingen betydningsfulle problemer for datainnsamlingen. Ved å bruke appen kunne man enkelt eksportere ut data i form av kart og numerisk data som kunne behandles videre i f. eks. Excel. Figur 3.4 og tabell 3.0 viser eks. på data som ble eksportert ut av appen. Hvis dette hadde vært gjort manuelt ville det skapt en stor digitaliseringssjobb i etterkant som på denne måten ble unngått. Forbedringspotensialene ble formidlet til student-

Figur 3.3: Tegnforklaring på valgte symboler i appen - Behavioral mapper

ene som utviklet appen og på denne måten fikk alle noe igjen for samarbeidet. Ettersom det gamle Torget hadde underganger som ledet folk til Torget ble det valgt å utføre en registrering av passerende på Haakon VII's gate ved toppen av Torget. Dette ble også gjort 35 ganger samme uke på samme tider i 5 minutter. Appen ble også brukt til dette men på en enklere måte. Her ble det registrert hvor mange gående, syklende osv. som passerte. Dette for å se på hvor mye av trafikken som før måtte passere Torget nå foregår her. Denne dataen er ment som en supplering til diskusjonen om bylivet på Torget ved at de som passerer her også er en del av rommet. Appen samlet inn data om hvor mange og aktivitetstyper på ulike steder i byrommet.

For å dekke informasjonen til hele den teoretiske modellen var det også et ønske å samle inn data om hvem som opphold seg i rommet voksne, barn, enkelt personer, grupper osv. En annen ting var også hvis noen satt seg ned eller stoppet opp for en prat hvor lenge var de der. Andre ting som også var ønskelig å få data på var de temporære elementene som eksempel salgsboder og hvordan folk krysser rommet. Derfor hadde forskeren med seg et plankart på papir og noterte ned hvordan mennesker krysset rommet, elementer som var unike for tidspunktet og hvem som var der hvor lenge osv. Dette ble gjort etter appen ble bruk, tiden på dette arbeidet varierer fra gang til gang ut ifra hvor mye det var å notere, hvor lenge folk var der. Det ble også tatt bilder for å dokumentere variasjonen og ytre påvirkninger som arrangementer i byen og cruisebåter ble notert.

Figur 3.4: Et eksempel på et bilde eksportert ut av appen fra analysen på Torget.

Behavior mapping Torget										
Fredag 24.03.17	Været	Gå	Sykkel	Barnevogn	Lufte hund	Jogge/løpe	Skate/sparkesykkel	Stå	Sitte	Totalt
Kl. 08:10-08:15	3 grad, Sol/Sky, lite vind	40	15	0		0	0	6	0	61
Kl. 12:08-12:13	4 grader, Overskyet, En del vind,	140	5	0		2	0	6	1	154
Kl. 16:15-16:20	5 grader, Yr, Lite vind	107	7	1		1	0	6	1	123
Kl. 19:58-20:03	6 grader, Yr, En del vind	129	1	0		0	0	9	0	139
Kl. 00:12-00:17	5 grader, Vått/Skyet, Litt vind	175	1	0		1	0	36	5	218
25 minutter		Totalt	591	29	1	0	4	63	7	695

Tabell 3.0: Tabellen viser eksempel på data som er eksportert ut av appen ved bruk 5 ganger en dag. Her er den blitt behandlet ved at dataen er summert opp og været er lagt inn.

Det var nødvendig å forenkle dette arbeidet for å skape en overkommelig mengde arbeid slik at det ble kommentert ned korte kommentarer på et ark. All rådataen er presentert i vedlegget til oppgaven slik at det er mulig å etterprøve og om noen ønsker å bruke dataen videre er den tilgjengelig for det.

SVAKHETER

Svakhetene ved denne metoden er at på grunn av størrelsen og til tider store mengder folk kan det være mulig at enkelte personer har blitt registrert to ganger. Derfor er det noe usikkerhet i tallene spesielt ved store mengder folk. En annen svakhet er at mange mennesker gjorde flere aktiviteter men ble bare registrert med en. Hvis det dukket opp aktiviteter som ikke hadde et symbol ble det valgt den som var nærmest og notert på arket. Dette var for eksempel barn som leker. Det var vanskelig å for forskeren å få til å stå på Torget akkurat på de samme tidspunktene 5 ganger hver dag i en uke, men de er innenfor en tidsramme som gjør at det er mulig å sammenligne. Det ville vært mer optimalt å ha akkurat samme tidspunkt hver dag. Trafikk i Kongsgårdbakken av kjøretøy er ikke registrert samt parkering i Kongsgårdbakken. Enkelte tidspunkt regnet det ganske mye som førte til at forskeren valgte å sitte i bilen å utføre registreringen for å ikke gjøre Ipaden eller kameraet vått. Dette kan ha ført til at noe data har gått tapt og er en svakhet. En siste svakhet er at forskeren hadde mye som skulle gjøres på alle 35 gangene og dette kan ha ført til en variasjon i nøyaktigheten på det som ble kommentert, bilder og tegnet inn på kartet.

Sekundærdata som ble brukt for å tilføre mer data til hverdagen er tellepunkter som Stavanger Sentrum As har plassert på ulike steder i bysentrum. Disse punktene teller personer som passerer og hvilken retning de går. Svakheten med disse tallene er at de kan ikke skiller om samme person passerer flere ganger. Samme person passerer også gjerne mer enn et av tellepunktene opp til flere ganger på kort

tid. Men tallene kan gi en indikasjon på hvor mange folk det er i byen til en hver tid. Dataen er tilgjengelig ned til hver time. For å få sammenlignbar data mot de 5 minuttene som ble tatt gjennom behaviour mapping på Torget er det valgt å ta en time før og etter observasjonen og finne gjennomsnittet på 5 minutter i det tidsrommet. Rådataen er tilgjengelig i vedlegget til oppgaven.

Det å bearbeide den innsamlende dataen er veldig krevende arbeid og var derfor viktig å få gjort på et tidlig stadig. Derfor var det ikke mulig å få til flere observasjoner, men det hadde styrket oppgaven om dette hadde blitt gjort enda oftere. Spesielt om man hadde fått gjort observasjoner vinter, vår, sommer og høst gjennom flere år. Det ville og vært interessant om dette hadde blitt gjort før de bygde om Torget. For å kunne sammenligne dem. Samtidig er det en mye data som har blitt samlet inn og man vil kunne trekke noen konklusjoner ut fra dem.

3.2.2 METODEVALG FEST

Det vil også være aktuelt å bruke direkte observasjoner av fester på Torget. Under arbeidet med oppgaven var det et stort arrangement som skapte feststemning på Torget. Det var gratiskonserten "Vinterlyd" 9 mars. Dataen ble samlet inn gjennom observasjoner som ble skissert på plankart, notater og foto. Det var ikke aktuelt å bruke appen her ettersom det var alt for store folke mengder. Det ble derfor fokusert på hvordan rommet ble arrangert fysisk i form av scene og lignende. Samt hvordan menneskene samlet seg, hvor de står og sitter. Det ble også forsøkt å observere aldersgrupper som var tilstede. Været ble også notert.

Sekundær data som har blitt innhentet her er en kalender som ble gjort tilgjengelig av Stavanger Sentrum As over alle arrangementer som ble holdt på Torget i 2016 og 2015. Disse er forsøkt kategorisert etter størrelse, type og plassering.

3.3 BYLIVET PÅ TORGET I STAVANGER

3.3.1 BYLIVET I HVERDAGEN

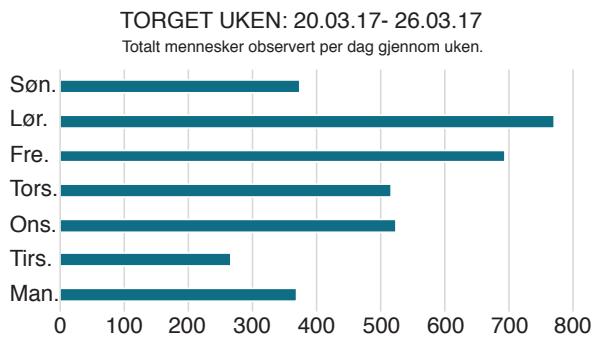
3.3.1.1 UKEN

TOTALT PERSONER

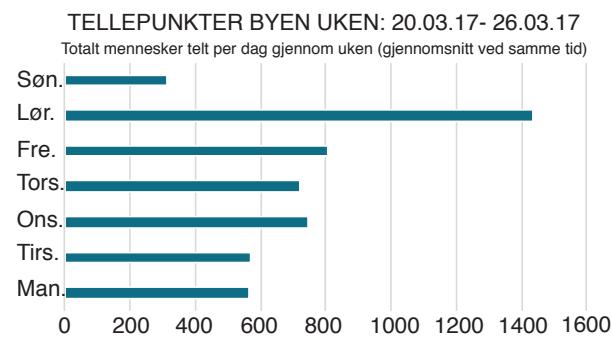
Det var flest mennesker på lørdag og fredag, og det var minst mennesker på tirsdagen. Ser man på tellepunktene er det betydelig fler mennesker på lørdag enn de andre dagene. Det er også minst mennesker på søndagen. Dette viser at det ikke er helt samsvar mellom at mye folk i handlegatene gir mye folk på Torget eller omvendt.

På lørdagen var det familiefestival på Sølvberget som tiltrakk seg mange mennesker, som kan være noe av årsaken til den store forskjellen på tellepunktene denne dagen. Ettersom Sølvberget ligger i sentrum av alle tellepunktene. Samt var det ikke spesielt fint vær som gjorde at folk kanskje ikke ville oppholde seg på Torget men heller gå rundt i handlegatene. På søndag var det veldig fint vær og mange oppholdt seg på Torget men butikkene er stengt slik at det er naturlig at det var minst folk i bygatene denne dagen.

Totalt antall mennesker på Torget gjennom hele uken fordelt på 175 minutter var 3 517. På den samme tiden var det 901 mennesker totalt som passerte Haakon VII's gate ved Kongsgård skole. Dette er omtrent 1/4 av den totale mengden på Torget. På det gamle Torget ville disse menneskene mest sannsynlig gått gjennom undergangene og inn på Torget. De er likevel i dag en del av Torget ettersom gaten har direkte kontakt med Torget.

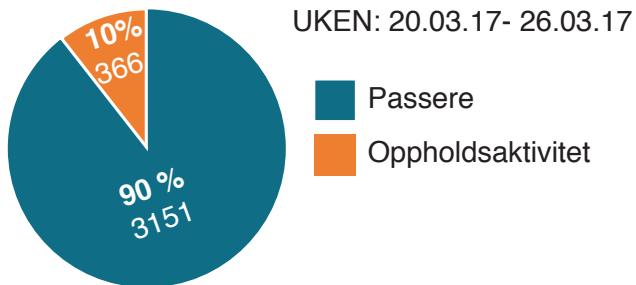
Figur 3.5: Torget: totalt antall mennesker per dag (5 x 5 min).

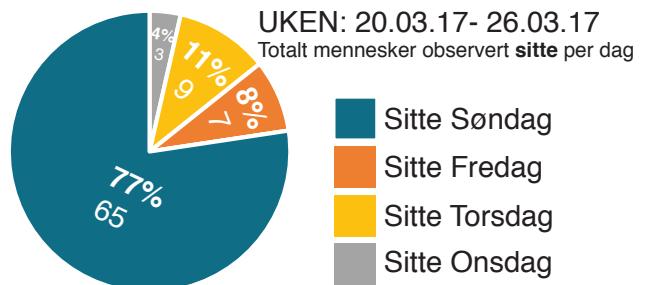
Figur 3.6: Byen: gjennomsnitt (5 x 5 min) antall mennesker per dag.

Tabell 3.1: Været og andre påvirkningsfaktorer gjennom uken

Ukedag	Været	Andre påvirkninger
Mandag	6°C, sol/regn, litt vind	
Tirsdag	6°C, regn/skyet, lite vind	
Onsdag	5°C, sol/yr, lite vind	Vintog på kvelden -Stavanger vinfestival fra onsdag til lørdag.
Torsdag	3°C, sol/skyet, lite vind	
Fredag	4°C, yr/skyet, litt vind	Cruisebåt 09-16 med 580 passasjerer.
Lørdag	6°C, regn/skyet, litt vind	Familiefestival, Sølvberget 11:15-15:30. Demonstrasjon, Torget 13:00.
Søndag	8°C, sol/skyet, litt vind	Cruisebåt 07-17 med 441 passasjerer.

Figur 3.7: Fordeling av oppholdsaktivitet og passering på Torget.

Figur 3.8: Fordeling antall sittende på Torget gjennom uken.

AKTIVITETSTYPER

90 % av de registrerte menneskene i løpet av uken passerte Torget som en del av nødvendige aktiviteter. Gå, sykle, gå med barnevogn og jogge/løpe på vei fra A til B. De resterende 10% var oppholdsaktiviteter i form av valgfrie eller sosiale aktiviteter. Dette gjelder folk som står og sitter alene eller sammen med andre.

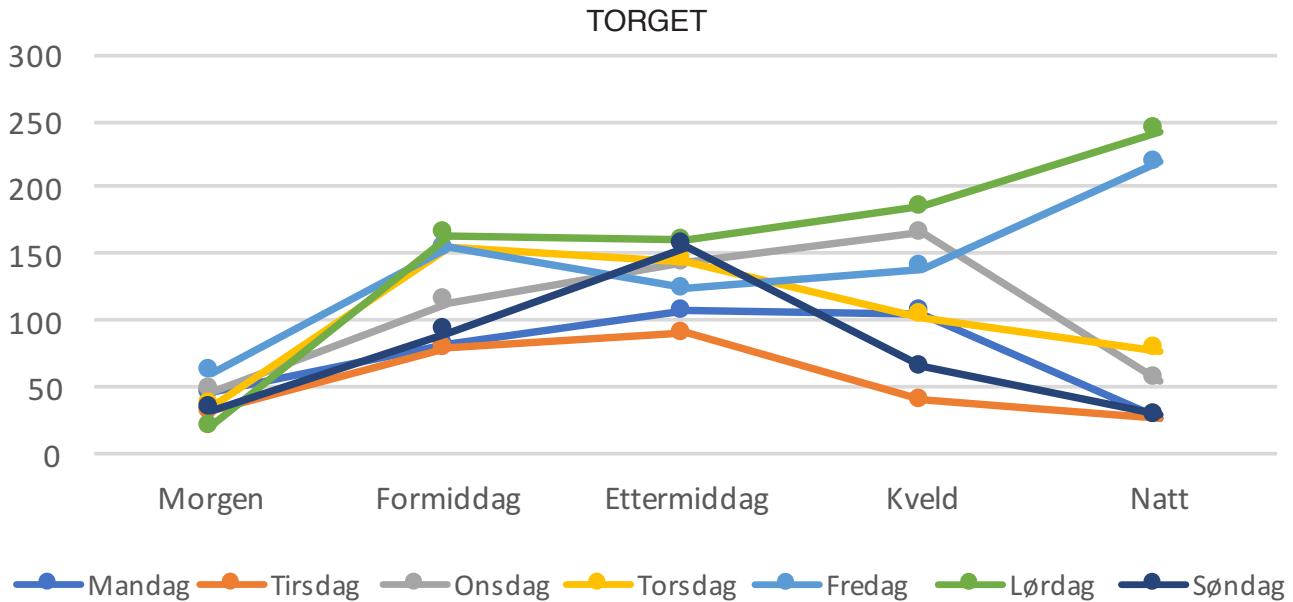
Det er altså i løpet av uken i mars for det meste et gå i gjennom byrom og ikke et oppholdsrom. Det var ikke det fineste været denne uken, men to dager med fint vær hvor det var mye opphold. På søndag var det veldig fint vær på dagen og dette ga mye opphold. Hele 77% av de som ble registrert sittende var registrert på søndagen. På denne måten ser man hvor mye været har å si for opphold i hverdagen på Torget. Det er registrert folk som sitter på dager med mindre fint vær også, men det er et lite antall mennesker sammenlignet med når det var fint vær. Været har med andre ord stor innvirkning på hvor mange som sitter, men er ikke fullstendig avgjørende.

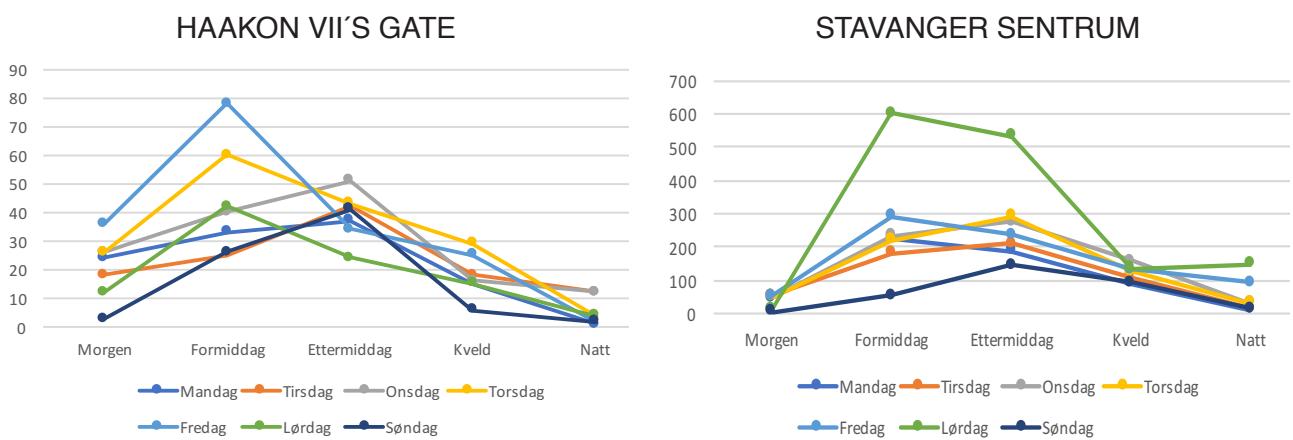
Figur 3.9: Torsdag 23.03.17 kl. 12:33, mennesker som sitter på Torget.

Figur 3.10: Søndag 26.03.17 kl. 16:23, Hverdagsscenen er fylt med mennesker som sitter på benken, trappen og de tre steinene.

Figur 3.11: Torget: 5 minutter 5 ganger i døgnet gjennom uken 20.03.17-26.03.17

Figur 3.12: Haakon VII's gate: 5 minutter 5 ganger i døgnet gjennom uken 20.03.17-26.03.17

Figur 3.13: Stavanger sentrum: gj. snitt 5 minutter 5 ganger i døgnet gjennom uken 20.03.17-26.03.17

DØGNET GJENNOM UKEN

Grafen (figur 3.11) viser at det er flest mennesker på fredag og lørdag natt på Torget. Da er Torget fylt av mennesker som spiser nattmat, noen venter på andre, vennegrupper som prater, kjærestepar og noen står i kø for å komme inn på nattklubben på BAR & Social Eating. Kongsbakken er stengt for trafikk slik at de store folkemengdene ikke kommer i konflikt med trafikken. Ser man på samme grafen for Haakon VII's gate (figur 3.12) er det minst trafikk om natten gjennom hele uken. Det samme gjelder for tellepunktene i Stavanger sentrum, men her viser det en liten økning på fredag og lørdag natt. Torget har minst aktivitet om morgenene hver dag gjennom hele uken. Bortsett fra at det på mandag, tirsdag og søndag er litt mindre mennesker om natten enn om morgenene. Det er også minst aktivitet om morgenene ved tellepunktene i Stavanger sentrum.

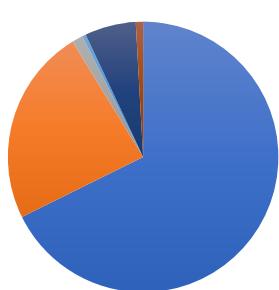
Haakon VII's gate har stort sett en del mer trafikk om morgenene enn om natten til forskjell fra Torget og sentrum. Både Haakon VII's gate og sentrum har mest trafikk omtrent alle dager på formiddagen og ettermiddagen. Torget har for uten om fredag og lørdag natt nokså lik trafikkmengde formiddag, ettermiddag og kveld. Tirsdag og søndag er unntaket hvor det er en god del mindre folk på kvelden enn på formiddag og ettermiddag.

Den viktigste konklusjonen her er at det alltid er mennesker på Torget. Gjennom hele uken med observasjoner var forskeren aldri alene på Torget. Det er også interessant at det er mest mennesker på Torget på fredag og lørdag natt.

3.3.1.2 DØGNET

MORGEN

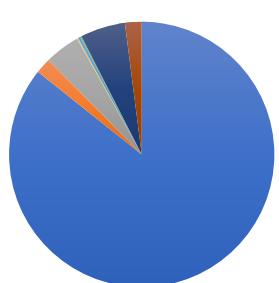
Om morgenen er det mest folk som går alene og noen to og to. Det er mest voksne og studenter som antas å være på vei til jobb eller skole. Det er minst aktivitet lørdag morgen som er naturlig ettersom mange ikke skal på jobb eller skole da. På søndagen ble det observert flere med kofferter trillende gjennom Torget. På lørdagen og søndagen ble det observert et barn. Omrent 2/3 går og omrent 1/4 sykler. Det er observert noen som stopper opp for en kort prat eller venter. Totalt 2 personer ble observert sittende. Den ene var en eldre dame onsdag morgen som satt og leste avisens og den andre var en voksen dame som drakk kaffe søndag morgen. Det ble ikke observert noen som oppholdt seg lengre enn 10 minutter.

Figur 3.14: Aktivitetstyper morgenen totalt gjennom uken.

FORMIDDAG

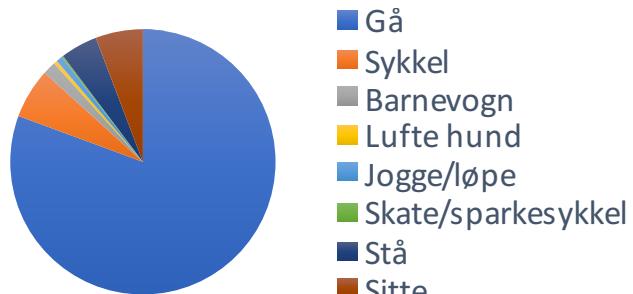
Formiddagen preges av studenter fra Kongsgård videregående skole, eldre, og damer med barnevogn. Det er flere grupper med folk og ikke bare enkelt personer. Antall syklende har minsket drastisk fra morgenens. Det er nesten 5/6 gående og den resterende delen består mest av stående og barnevogner. Det er observert 17 sittende personer totalt om formiddagen gjennom uken.

Figur 3.15: Aktivitetstyper om formiddagen totalt gjennom uken.

ETTERMIDDAG

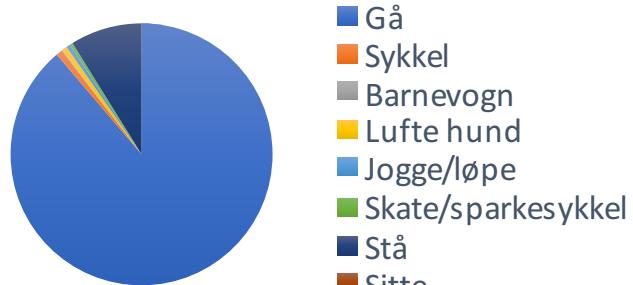
Om ettermiddagen er det studenter, ungdom, folk med handleposer, barn, familier, røykere, folk som venter og enkelt personer på vei hjem fra jobb eller skole. Andelen syklende øker litt igjen på formiddagen. Det er registrert 54 personer som sitter hvor 49 av dem er på søndagen når det var veldig fint vær.

Figur 3.16: Aktivitetstyper om ettermiddagen totalt gjennom uken.

KVELD

Om kvelden ble det observert mest grupper mennesker, kjærestepar, ungdom, barn, familier, folk som står og prater eller venter. Antall syklende har minsket veldig og antall gående er omrent 5/6. Den resterende delen består mest av stående og det ble ikke observert noen sittende.

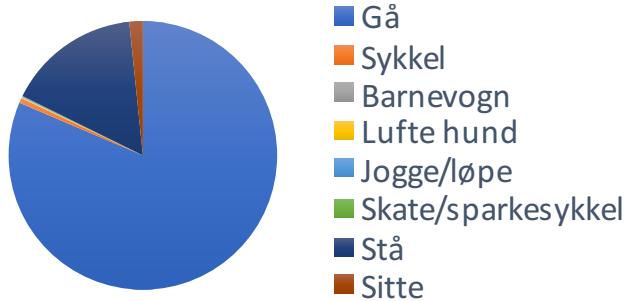

Figur 3.17: Aktivitetstyper om kvelden totalt gjennom uken.

NATT

Om natten er det voksne, enkelt personer, grupper, kjærestepar, folk som spiser nattmat og folk som venter eller stopper og sier hadde. Det er mest gående fremdeles og nest mest stående. Det ble observert 11 sittende og spise nattmat. Det ble også observert 4 samme damer omrent alle nettene. Basert på observasjonen om at de var der hver natt, og flere av nettene tok de med seg menn til

minibanken for så å forsvinne i en taxi, er det grunn til å tro at disse dame er prostituerde. De står langs Kongsgårdbakken og sirkulerer rundt på Torget. Dette kan ha negativ innvirkning på trygghet og trivsel følelsene. På fredag og lørdag natt var de mindre synlige grunnet store folkemengder.

Figur 3.18: Aktivitetstyper om natten totalt gjennom uken.

3.3.1.3 ELEMENTER OG BRUK

Basert på behavior mapping dataen (figur 3.19) ser man at det er ulike steder i rommet som er vanlige plasser å stoppe opp, vente på noen og møte på noen. Disse stedene er mest i kantene og ved tidevannsbrønnen, bunnen av trappen, ved hjørner, ved Kielland statuen og en er faktisk nesten midt på. Ved Hverdagsscenen er det en sone av aktiviteter. Her sitter folk, barn leker og noen står. Ved fasaden mot Kongsgårdbakken er det en kant som distribuerer aktiviteter i gateløpet. Her står noen og røyker, venter og møter på noen. Man får bekreftet her at rommet har flere støttepunkter å stå ved.

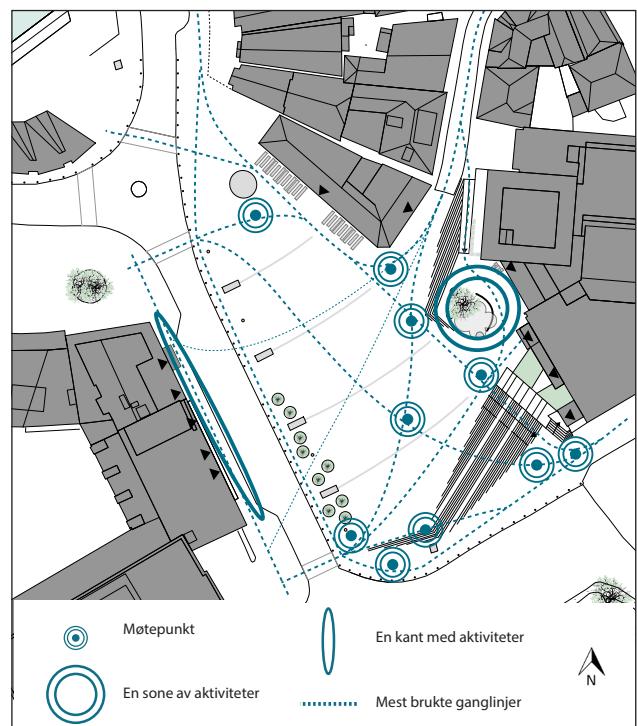
I vedlegget ser man også at bevegelsesmønstre som er registrert viser at folk krysser rommet på kryss og tvers. Det er enkelte traseer som brukes hyppigere enn andre (figur 3.19), men så lenge ingenting er i veien går folk der det passer de. Det er også mange som krysser Kongsgårdbakken uten å bruke de anviste fotgjengerfeltene. De ser rask om det kommer biler og så krysser de veien. Dette viser at de er klar over at de krysser en kjørevei men føler det er trygt å krysse den likevel.

Vannrennene ser ikke ut til å by på problemer for folk. Det ble observert syklende, barnevogner, damer i høye heller og eldre med rullator krysse dem. For noen av dem virket det å være en liten ulempe og krysse dem. Det ble ikke observert noen som snublet i dem. En dame i rullestol ble observert, og hun kom fra nedre torg, og passerte

langs kanten av vannrennene for så å bevege seg langs bunnen av trappen bort til kanten, og videre opp til Domkirkeplassen. Dette så også ut til å gå veldig greit.

De primære sitteplassene ble mest brukt, benken under Hverdagsscenen og de tre benkene i trappen. Torgtrappen er også mye brukt, samt noe i trappen opp til Hverdagsscenen. Sekundære sitteplasser som steinene ved vannrennene ble også observert brukt, men ikke tidevannsbrønnen. Uteserveringen til Burger King ble også brukt noe, men mest av folk som spiste mat fra Burger King. De er mulig å sitte på selv om du ikke har kjøpt mat på Burger King, men det er det ikke mange som gjør. Noe som tyder på at de oppleves semiprivate. Det ble også observert folk sitte på de tre steinene ved Hverdagsscenen. I mars hadde restauranten Fish & Cow ute et bord med fire løse stoler som det ble observert noen sitte ved med mat eller drikke fra restauranten.

Det er flere grupper mennesker som fører samtaler på de ulike sitteplassene som viser at Torget oppleves å ha samtallevnnlige sitteplasser. Det var også mest sittende når det var fint vær som viser at det mange plasser å nyte fint vær. De tre steinene på Hverdagsscenen ble brukt til å sitte på, men det ble også observert barn leke med dem. Ved å hoppe opp og ned, og skli på rompa over dem. Disse fungerer dermed som spennende elementer for barn.

Figur 3.19: Typisk aktivitetsmønster observert gjennom uken.

Det ble observert flere ta bilder av utsikten over Vågen og Domkirken. Det som ble mest fotografert var lysshowet på bygulvet om kvelden og lyssettingen av Kiellands statuen. En liten jente ble også observert dansende med piruetter i midten av lyset. Tre unge jenter ble observert hoppende mellom lyset. Dermed er dette det mest spennende elementet som ble observert denne uken i mars.

Vannposten var ikke på plass ettersom observasjonene ble gjort i mars. Derfor fikk forskeren ikke dokumentert bruken av denne. Det regnet på flere observasjonstidspunkt som skapte noe vann i vannrennene, men det ble ikke observert noen som tok bilder eller barn som tok på vannet eller plasket. Det virker ikke som om disse vannrennene eller tidevannsbrønnen fungerer på den måten som vinnerforslaget beskriver.

Figur 3.20: Fredag og lørdag natt er det mye aktivitet på Torget som fører til mye søppel og måker. Dette bildet er tatt natt til søndag 21. mai klokken 01:55.

3.3.1.4 GJENNOMFØRING

VEDLIKEHOLD

Onsdag, Torsdag og Lørdag morgen ble det observert en mann rydde, spyle og vaske utenfor Burger King. På Onsdag morgen ble det observert en mann fikse noe på fasaden til Kongsgårdbakken. På Lørdag ettermiddag ble det observert en bil fra Natur og Idrettsservice samle inn søppel fra soppeldunkene på Torget. Søndag formiddag ble det observert bark på nedre torg for å ta bort oljesøl, og dette ble fjernet innen ettermiddagen. Det ble observert mye søppel på bakken på fredag og lørdag natt, men dette var ryddet bort morgenene etter. Dette viser at det er rutiner for å rydde opp og denne uken ble det gjennomført på en god måte.

Figur 3.21: Søndag (26.03.17) morgen lå det bark utover nedre Torg for å fjerne oljesøl, noe som ble fjernet senere på dagen.

TRAFIKKSIKKERHET

Varelevering og kjøretøytrafikk over Torget: Tirsdag, onsdag, torsdag og fredag morgen ble det observert varelevering på Torget. På dette tidspunktet har de lov til dette. Det ble også observert privatbiler kjørende inn på Torget for å slippe av noen som trolig skulle på jobb på Torgterrassen. Privat biler som skulle til garasjen under Torgterrassen ble også observert om morgenens. Onsdag formiddag ble det observert varelevering på Torget, og på dette tidspunktet er det egentlig ikke lov i følge skiltet. Lørdag formiddag ble det også observert en varebil kjørende over Torget til Skagen. På dette tidspunktet var det en del mennesker i gatene og på Torget. På mandag kveld ble det observert en privatbil kjørende fra garasjen ved Torgterrassen over Torget. Det er altså noe trafikk og en god del varelevering stort sett på morgenens på Torget. Det ble ikke observert noen nesten ulykker og kjøretøyene som er på Torget kjører på fotgjengerens premisser, selv om det ikke er en ideell situasjon for fotgjengere.

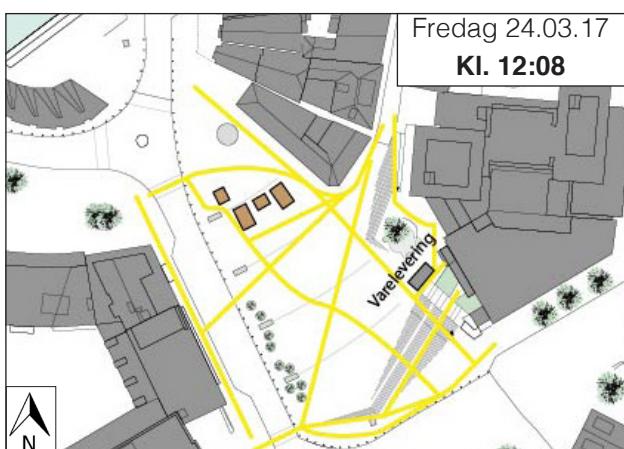
På fredag og lørdag kveld er det mest mennesker på Torget og da stenges Kongsgårdbakken for trafikk som skaper en trygghet i forhold til trafikksikkerhet. Det er observert små barn løpe rundt på Torget på egen hånd, som kan være et tegn på at foreldre opplever det som trygt å slippe barnene løs.

KRIMINALITET

Det ble alltid observert mennesker på Torget og dette skaper trygghet slik som Jane Jacobs snakker om. Fredag og lørdag natt var politiet synlig på Torget som kan skape en trygghet ettersom det er på disse tidspunktene det er mest folk på Torget. Fredag natt var det også en gruppe voksne med jakker markert med englevakt som sto ved Hverdagsscenen og delte ut kaffe, vann og lapppekaker til de som ønsket. Dette er en gruppe frivillige fra kristne menigheter som er ute og prater med folk. Både fredag og lørdag ble det observert en buss som kalles "lyset i mørket" fra IMI kirken som også er en gruppe frivillige. Bussen er åpen for alle som ønsker. Ettersom det er mange av menneskene på Torget på disse tidspunktene som er beruset kan det virke betryggende at det er noen voksne edru mennesker, som står og følger med og kan hjelpe om det skulle være noe.

ROM I ROMMET

Det ble observert 4 salgsboder på fredagen og tre på søndagen. Dette er de samme dagene som det var cruisebåter i Stavanger. På fredagen rigget de seg til på morgenen og den siste salgsboden ryddet ned på formiddagen. På søndagen rigget bodene seg til på formiddagen og pakket ned på ettermiddagen. De holdt seg innenfor åpningstidene, men var ikke åpne så lenge som de kunne vært. De pakker ned omtrent samtidig som cruisebåtene skal forlate Stavanger. Dette viser at det de selger er der først og fremst for å selge til turister og ikke for å tilby innbyggerne i Stavanger noe. Ser man på salgsvarerne er det ganske typiske turist suvenirer. Dette gjør de derfor lite spennende for andre enn turister. Det var altså 3-4 salgsplasser på plass av 22 mulige, og var plassert nederst på Torget. De bidrar til en ekstra "vegg" men skaper ikke rom i rommet.

Figur 3.25: Viser hvordan de fire bodene sto plassert (24.03.17).

Figur 3.22: En av markedsbodene som selger suvenirer til cruiseturistene på fredag (24.03.17).

Figur 3.23: Onsdag (16.05.17) var det også cruisebåt og flere av markedsbodene var på plass på Torget. Dette skape rom i rommet i motsetning til de 4 markedsbodene i mars.

Figur 3.24: Tirsdag (15.05.17) morgen var det også flere markedsbodene som rigget til samtidig som det var mye varelevering, og passerende myke trafikanter som gikk i mellom dem. Det var ganske kaotisk og økt fare for myke trafikanter på Torget.

Om natten ble det hver dag observert en Pølsebuss nederst på Torget som selger nattmat. På fredag og lørdag natt sto IMI bussen også på Torget. Dette skaper heller ikke rom i rommet, men det ble observert mennesker som brukte begge bussene. På denne måten bidrar de til aktivitet i rommet.

3.3.2 BYLIVET UNDER FEST

3.3.2.1 VINTERLYD 2017 9. MARS

KONSERTEN

Gratiskonserten startet klokken 18:00, men det var aktiviteter fra klokken 16:00. Konserten var arrangert av Kreftforeningen som en del av krafttak for kreft. Konserten kalles Vinterlyd. Det var 12 gang på rad at konserten ble arrangert i Stavanger. Da konserten startet var det opphold og helt greit vær, men mot slutten av konserten kom det regn. Folk hadde kledd seg godt og var klar for å få med seg konserten uansett vær. Det ble observert mest barn og ungdom, men også voksne og eldre. Folk sto tett i tett nær scenen for så å minske oppover mot Torgtrappen. Det var omrent 5000 mennesker til stede. I torgtrappen sto og satt folk tett i tett. Det ble også observert folk sitte å se ut av vinduet på Starbucks og på den private terrassen på toppen av Torgterrassen. Det var også rigget opp en trailer med mulighet til å gå opp på taket for å se på konserten. Her sto det også folk. Hellingen på Torget gjorde det mulig å se for de fleste uansett hvor man sto, bortsett fra små barn som måtte opp på skuldre til voksne. Hellingen skaper et godt konserstrom. Torgtrappene fungerte også godt som amfi for publikum under konserten. Vannrennene er ikke gode å stå opp i, slik at de skapte åpninger i folkemengden som kan være en bra ting på konsert av sikkerhetshensyn. Det kan og være en dårlig

VINTERLYD 09.03.17: PLASSERING AV SCENE, TELT OG TRAILERE

Figur 3.26: Organisering av byrommet under Vinterlyd 09.03.17.

ting ettersom vannrennene blir mindre synlig og kan skape snubletråder. Det ble ikke observert noen som snublet. Benken på enden av nederste vannrenne ble brukt til å stå på for å få bedre sikt. De andre var sperret av telt og biler.

DAGEN FØR OG ETTER

Onsdag Kl.19:00: var de godt i gang med oppriggingen. Scenen var oppe til konserten dagen etter. Fredag kl. 08:30: var nesten alt ryddet bort utenom to trailere som sto igjen på toppen av Torget. De trengte altså en dag før på opprigging og mindre tid på nedriggingen. Det gikk relativt fort slik at det opptar ikke rommet over lengre tid.

Figur 3.27: Vinterlyd 09.03.17, bildet er tatt omrent midt på Torget.

3.3.2.2 ARRANGEMENTER 2015 OG 2016

I 2015 var det 8 store arrangement som tar i bruk hele Torget, som tilsammen utgjør 11 dager:

- Vinterlyd konsert i mars
- Wings for life i mai
- Tour des fjordes i mai
- P4 sommerturne i juni
- VG lista konsert i juli
- Gladmaten i juli
- AMCAR Norge i juli
- Jubileumsturne Thon Hotel i september

Gjennom året var det totalt 136 dager med arrangementer fordelt på 53 ulike arrangementer. Hvor 45 var mindre arrangementer som foregikk på Hverdagsscenen, øvre eller nedre Torg. Dette er organisasjoner som har stand, reklame stunt, demonstrasjoner, markeringer, korpsmusikk og annet. Om natten i flere helger gjennom året er det frivillige fra ulike menigheter som samles på Torget. En av disse er IMI bussen "Lyset i mørket" som står på øvre del av Torget. En annen er englevaktene som bruker Hverdagsscenen.

I 2016 var det 6 store arrangement som tar i bruk hele Torget, som tilsammen utgjør 20 dager:

- Wings for Life i mai
- Sandvolly i juni
- VG lista i juli
- Gladmat i juli

- ONS konsert i juli
- Kapittelfestival konsert i september

Torget var stengt for arrangementer store deler av 2016 fra januar ut april, samt oktober og november. Det var derfor mindre antall dager med arrangementer i 2016. Det var totalt 58 dager med arrangementer fordelt på 30 ulike arrangementer. Hvor det var 38 dager med mindre arrangementer og 24 ulike.

De store arrangementene er stort sett på sommeren. De andre mindre arrangementene eller aktivitetene er fordelt ut over året med mest om sommeren. I tillegg brukes Torget også under 17. Mai og 1. Mai taler. Denne listen er basert på sekundær data fra Stavanger sentrum AS. Det er ikke sikkert alt er registrert spesielt demonstrasjoner som oppstår på kort tid. Dataen viser likevel at det er noe som skjer på Torget gjennom året med en overvekt om sommeren. Det er noen av dem som er mer kommersielle enn andre, og i et offentlig rom kan det diskuteres om dette skaper en slags privatisering av rommet. De kommersielle aktivitetene og arrangementene skaper og mer reklame inn i rommet. De mindre arrangementene er mer hverdagslige innslag. Det er de store arrangementene som skaper fest på Torget.

Figur 3.28: Gladmatfestivalen juli 2016, hovedscenen øverst på Torget og Torgtrappene fungerer som tribune. (Appetitt, 2016)

3.3.3 DELKONKLUSJON AV BYLIVET PÅ TORGET I STAVANGER

BYLIV HVERDAGEN

Det er mest menneskelig aktivitet fredag og lørdag natt i løpet av en uke. Det er alltid folk på Torget. I løpet av en dag ble det telt mennesker 5 minutter 5 ganger som gir 25 minutter. Det minste som ble telt på en dag var omrent 250 og det meste var omrent 772 på en dag. 90 % er passerende aktivitet og 10 % er oppholdsaktivitet. Graden av oppholdsaktivitet påvirkes sterkt av været, men er ikke 100% avgjørende for oppholdsaktiviteten. Gjennom uken ble det observert mennesker av ulik alder, enkelt personer og grupper med mennesker.

Det ligger et en mulighet i å skape noe i rommet som får flere av de 90 % til å stoppe opp og oppholde seg i rommet. Ettersom dette utgjør omlag 3000 mennesker fordelt på 175 minutter i løpet av en uke.

ELEMENTER I ROMMET OG BRUK

- Det er flere møtepunkter på Torget, hvor omrent alle ligger i kantene av rommet. Det er lite oppholdsaktivitet i midten av rommet.
- Vannrennene sammen med tidevannsbrønnen blir ikke fotografert og lite brukt som tyder på at de ikke oppfattes som spesielt spennende elementer.
- De primære sitteplassene blir mest brukt og Torgtrappene.
- Lysshownet fungerer som et spennende element om kvelden og skaper spontan aktivitet.
- Det er mangel på spennende elementer om dagen.
- Sitteplassene utenfor Burger King oppleves som semiprivate og blir derfor lite brukt.

GJENNOMFØRING

- Det er gode vedlikeholdsrutiner, men en utfordring med mye søppel på natten i helgene.
- Trafiksikkerheten er god, med størst utfordring ved store mengder varelevering på Torget. Flere barn ble observert løpende fritt rundt på Torget.
- Kriminalitet: Det er alltid folk, som er med på å gi økt trygghetsfølelse.
- Rom i rommet: Det er kun på dager med cruisebåter det er salgsboder på Torget i mars. Her ligger det et potensial i å øke antallet salgsboder til en hver tid og at de ikke er ensrettet mot turister.

Gjennomføringen av rom i rommet er svak og er et viktig element for å bryte ned den store størrelsen på byrommet som nevnt i forrige kapitel.

BYLIV FEST

Det er god nok plass til å samle mange mennesker og utformingen gir gode muligheter for at alle kan se. Under store arrangementer som gratiskonsert er ikke været like avgjørende for oppholdsaktiviteten. Det ble arrangert 8 store fester på Torget i 2015 og 6 i 2016. Det er også mindre aktiviteter og arrangement på Hverdagsscenen og øvre torg gjennom året. De mindre aktivitetene og arrangementene består av kommersielle, kulturelle, idrett, musikk, demonstrasjoner og markeringer. De er fordelt ganske jevnt gjennom året med en overvekt om sommeren. Dette viser at rommet brukes til ulike størrelser og ulike typer arrangement og aktiviteter. Det ligger en mulighet til å ha flere dager med aktivitet og arrangement gjennom året.

Torget fungerer bra som en festplass til store arrangementer som vinterlyd.

Figur 4.0: Eksempel på byliv på Torget i Stavanger under fest og i hverdag.

4. TIL HVERDAG OG FEST

- Det fysiske og det sosiale miljøet på Torget
- Anbefalinger for Torget i Stavanger
- Overførbarhet
- Egenrefleksjon

TORGET I STAVANGER DE 4T-FØLESEN

TILHØRIGHET:

Historie:

- ✓ Kulturminner
- ✓ Historiske spor
- ✓ Bruke stedets kvaliteter, eks: terren og utsikt

Kunst:

- ↗ Skulpturer og andre kunstverk

Kultur:

- ✓ Eks: Tradisjonelle/årlige arrangement

Involvering:

- ↗ Medvirkning og samarbeid

TILGJENGELIGHET:

Bygulvet:

- ↗ Universelt utformet
- ✓ Sammenhengende med både gater og bygninger
- ✓ Tilpasset fotgjengere
- ✓ Gode overflater
- ✓ Respekt for ganglinjer

Støttepunkter og sitteplasser:

- ✓ Tilgang på støttepunkter å stå ved
- ✓ Tilgang på primære og sekundære sitteplasser
- ↗ Bruk av løse stoler
- ✓ Minst 1 fot (0,3 m.) lineær sitteplass for hver 30 m², hvor 10 % har ryggstøtte.

Mat:

- ✓ Tilgang på mat, eks: mobile salgsenheter, kiosk, kafe eller utendørskafe
- ✗ 20 % av byrommet skal brukes til utendørsservering
- ✓ Mange soppeldunker
- ✓ Tilgang på toaletter

Spennende elementer:

- ↗ Interessante utsikter og noe å se på
- ✓ Samtalevennlige sittearrangementer
- ↗ Noe rart som samler folk, eks: skulptur, mennesker som opptrer eller kunst

Plasser å nyte godt vær:

- ✓ Utnytte sol og skygge, eks: solveggen
- ↗ Skjermede sitteplasser

TRYGGHET:

Trafiksikkerhet:

- ✓ Tydelige fotgjengeroverganger
- ✓ Lav fartsgrense og god skilting
- ✓ Barn som får lov til å løpe fritt rundt

Kriminalitet:

- ✓ Funksjoner som overlapper dag og natt
- ✓ God belysning
- ✓ Alltid mennesker i byrommet

Menneskelig skala:

- ✗ Maks lengde på 100 m, optimalt 80-90 m
- ✗ Maks 10 000 m², optimalt 6000-8000 m²
- ↗ Bruk av små rom i stort rom, eks: Søyleganger, kolonnader, trerekker, markedsboder, pullerter, kiosker osv.
- ✓ Plassert sentralt i byen
- ✗ Tydelige vegger

Ubehagelige sansepåvirkninger:

- ↗ Beskyttelse mot dårlig vær
- ↗ God luftkvalitet og lite støy
- ✓ Godt vedlikehold

TRIVSEL:

Materialer:

- ✓ Robuste
- ✗ Passer inn på stedet

Vegetasjon:

- ✓ Trær og beplantning
- ✓ Trær i grupper

Vann:

- ✓ Bruk av regnvann som ressurs
- ↗ Lyden av vann
- ↗ Tilgjengelige vannelement

Fasader:

- ↗ Små enheter
- ✓ Mange dører
- ↗ Store variasjoner av funksjoner
- ↗ Mest vertikal fasadeinndeling
- ✓ Gode detaljer i fasaden
- ✓ Publikumsrettet virksomhet i 1. etg.
- ✓ Forholdet til gaten

Detaljer:

- ↗ Ulike sanseopplevelser (se, høre og lukte)
- ↗ Farger i en passende palett
- ✗ Formidling av informasjon ikke bare reklame

4.1 DET FYSISKE OG DET SOSIALE MILJØET PÅ TORGET

4.1.1 KONKLUSJONER

Torget i Stavanger fungerer godt som en festplass, men ikke like godt i hverdagen. I hverdagen er det behov for å styrke de 4T-følelsene.

Visjonen er at Torget skal være byens festplass, og i hverdagen skal det være et godt byrom med torghandel/markeds plass. Salgs plassene har varierende grad av oppmøte, og er mest synlig om sommeren. De er først og fremst rettet mot turister. Denne delen av visjonen svikter, og dette påvirker byrommet i hverdagen.

Mangler og potensialer for hverdagen:

- **Tilhørighet:** kunst/kultur har et forbedringspotensial, samt involvering og samarbeid.
- **Trygghet:** utydelige vegger gir stor størrelse som kan brytes ned med rom i rommet. Rom i rommet med salgsboder har svak gjennomføring. Varelevering og privat biler over Torget kan skape utrygge situasjoner. Det er mangel på steder å søke ly for vind og nedbør.
- **Tilgjengelighet:** mangel på løse stoler, skjermede sitteplasser, lite uteserveringsareal og mangel på spennende elementer på dagen spesielt. Det ligger et potensial i å benytte mobile salgsenheter. Universell utforming har størst utfordring med vannrennene.
- **Trivsel:** Det ligger et potensial i å skape mer aktive fasader, mer vegetasjon og mer formidling av informasjon. Det ville vært mer stedstilpasset med bruk av brostein enn indisk granitt. Det er mye gråe elementer. Søppeldunker har ikke samme detaljeringsgrad som resten av elementene. Det er mangel på lyd av vann og muligheten til å ta på vann.
- **Byliv:** ligger et potensial i å få flere til å oppholde seg i rommet og ikke bare passere. Det er behov for å legge til rette for oppholdsaktivitet i midten av rommet.

4.1.2 FREMTIDSPLANER TORGET

ANKERKVARTALET

Ankerkvartalet skal bygges om og utvides. Fasadene mot Kongsgårdbakken skal bestå, og utvidelsen vil ligge på baksiden. Det er uvisst hvor mye av innholdet i første etasje mot Torget vil forandre seg. Det nye ankerkvartalet legger opp til 8 500 m² kjøpesenter med 25-30 butikker, food court og restauranter. Det skal også komme 7 500 m² nye kontorlokaler som gir 30 000 m² kontorlokaler totalt. Byggestart er planlagt til 2018 og ferdigstilling i 2020-2021. (*Øgreid Eiendom, 2017*)

Hvis det kommer en inngang fra Kongsgårdbakken til det nye kjøpesenteret vil dette kunne skape mer tilførsel av mennesker på Torget. Det kan også bli en trussel ved at det trekker folk inn i bygningen (kjøpesenteret) og bort fra gatene i byen (Torget).

FOODTRUCKS PÅ VEI TIL STAVANGER

I mai 2017 vedtok Stavanger kommune 8 regler for foodtrucks. Det er ikke bestemt hvor de skal plasseres, men det skal trolig bestemmes før sommeren 2017. De 8 reglene i korte trekk:

1. Det gis tillates til 8 foodtrucks (mobile salgsenheter) i Stavanger.
2. De skal ha nødvendige godkjenninger.
3. De skal ha egen avfallshåndtering både utvendig og innvendig.
4. De skal ikke være lengre enn 8 m eller bredere enn 2,6 m. De kan ikke ha tilhenger.
5. Administrasjonen definerer salgsplasser og vareutvalg, samt evt. områder for utplassering av sitteplasser.
6. Salgstiden skal være 09:00-20:00 med mulighet for dispensasjon (07:00-09:00). Oppstilling på salgslass krever at de er betjent og åpne minimum 8 timer.
7. Må flyttes under arrangement eller gjøre avtale med det aktuelle arrangementet.
8. Administrasjonen skal lage en bookingløsning og regler for å unngå konflikt om salgsplassene.

Retningslinjene skal evalueres etter ett år.
(*Stavanger kommune, 2017*)

Hvis disse 8 foodtrucks plassene blir plassert på Torget gir det mulighet til å øke arealet brukt til uteservering, bruken av løse stoler og rom i rommet. De kan også skape ly for vind og nedbør. Ved at de er pålagt å ha åpent 8 timer vil det også sikre en gjennomføring så lenge det er noen som er interessert i å benytte seg av plassene. De vil også kunne virke som spennende elementer i byrommet, som gir noe til hverdagsbrukere og turistene.

CITY IMPACT DISTRICT (CID)

I høringsforslaget til den nye kommunedelplanen for Stavanger sentrum (*Stavanger kommune, 2016*) ble det skrevet lite om Torget. Det som ble skrevet om av interesse for Torgets fremtid er virkemidler utenfor plan- og bygningsloven. Her er det fokus på temporære aktiviteter. De bruker ordet midlertidig byutvikling som skiller seg fra tradisjonell byutvikling ved at man; initierer fremfor å regulere, ta større hensyn til stedets potensiale, ta små trinn og prøver seg frem, fleksible faser, åpen tidsramme, inkludere lokale ressurser i prosessen og ha søkelyset på prosess framfor produkt. Stavanger Sentrum AS anbefales som et offentlig privat kontaktpunkt for å bistå innkommende initiativ til arrangementer, med myndighet til å tildele areal og stille krav til innhold, samt ansvarlig for en helhetlig regi av arrangementer og festivaler. Videre står det at det skal inngås dialog med gårdeiere om felles og helhetlig programmering av strøksgater og delområder. (*Stavanger kommune, 2016*)

Dette arbeider holder Stavanger sentrum AS på med gjennom CID (City impact district). Det holdes gårdeiermøter og målet er å få til et samarbeid som kan styrke programmeringen av byens bygg og byrom. Stavanger sentrum har som mange andre byer en fragmentert gårdeierstruktur som til motsetning fra et kjøpesenter hvor det ofte er en eier som har samlet ansvar for drift, markedsføring, underholdning, åpningstider, butikkblanding, utvikling av bygninger og tilstøtende uteareal. Alle leietakere er også i et kjøpesenter forpliktet til å følge felles regler. Dette er et stort fortrinn for kjøpesenter sammenlignet med bysentrum.

I mange andre store byer i verden er det vanlig å bruke en BID (business improvement district) ordning for å samkjøre deler av bysentrum. Bryant Park i New York er et eksempel på en BID. I Norge er ikke denne ordningen lovlig, og Norsk

Prosjekt er eid av:

- Stavanger kommune
- Stavanger Sentrum AS
- Urban Sjøfront AS
- Grønn By

Formål:

Oppfølging av KDP Stavanger sentrum, virkemidler utenfor Plan- og bygningsloven.

Mars 2016 – desember 2017
Finansiert av partene og tilskudd fra KMD på 1.5 mill. pr. år i 2016 og 2017

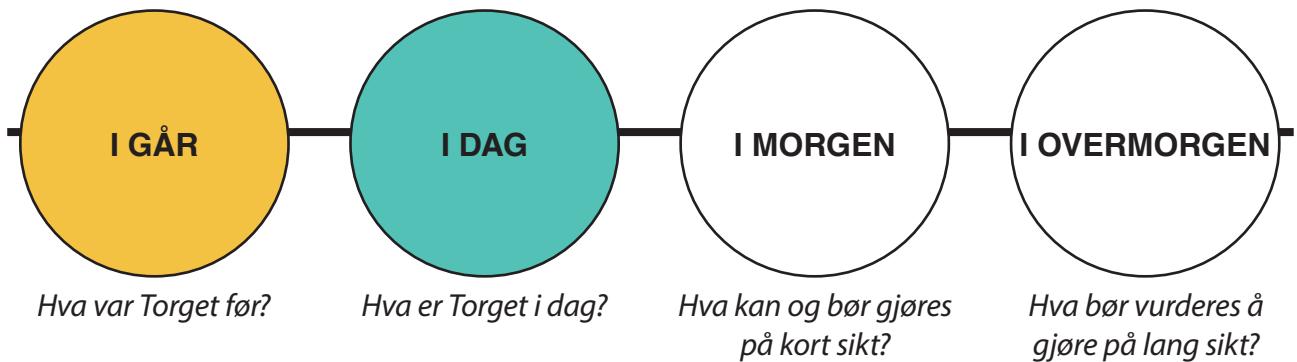
STAVANGER
SENTRUM
Soleklart!

Figur 4.1: Faktaboks om CID (Innhold mottatt i e-post fra Kristin Gustavsen, 09.06.17)

Sentrumsforening forsker på ulike måter å innføre dette i Norge. Det som ikke er lov er i hovedsak å tvinge frem et samarbeid. Det må være et frivillig samarbeid for å få gjennomført det i Norge.

Stavanger Sentrum AS jobber med å få til en slik frivillig ordning med gårdeierne i Stavanger sentrum. Hvis det opprettes et distrikt for området rundt Torget kan man styrke gjennomføringsevnen av midlertidige tiltak, programmering av bygninger og kanskje også det samme for salgsplassene, aktiviteter og arrangement på Torget. Stavanger Sentrum vil da være bindeleddet mellom kommunen, gårdeiere og initiativtakere. På denne måten skaper man en bydrift som *Buteschøn (2012)* påpeker at det er svak kultur for i Norge. Her ligger det en stor mulighet til å forbedre gjennomføringsevnen til rom i rommet, spennende elementer, aktiviteter og arrangementer på Torget.

4.2 ANBEFALINGER FOR TORGET

Oppgaven har så langt besvart spørsmålet om hva og hvordan Torget var i går gjennom den historiske analysen. Hva og hvordan Torget er i dag er også dekket med konklusjoner om hva som er svakheter, kvaliteter og muligheter. Da blir spørsmålet hva kan man gjøre i morgen (på kort sikt)? Stavanger kommune har brukt mange år og mye penger på dagens Torg. Det vil derfor ikke være samfunnsnyttig å si at man skal utarbeidet et nytt design. Analysene viser også at det er mye bra med dagens Torg. Det finnes derimot noen av svakhetene og mulighetene som kan gjøres noe med på kort sikt uten å trenge nytt design, men fokus på gjennomføring av temporære elementer.

En gang i fremtiden vil Torget trenge en ny oppgradering, når dette blir usikkert. Den dagen det skjer vil man på nytt måtte vurdere Torget og se hvilke behov som er avgjørende da. Noen av svakhetene som er kommet frem i analysene av dagens Torg vil være noe man må vurdere å gjøre noe med i fremtiden.

Det vil på de neste sidene presenteres et eksempel på et mulig konsept med virkemidler for å bedre Torget på kort sikt og noen tanker om hva som bør gjøres på lang sikt. Her presenteres ikke designløsninger men noen tanker rundt mulige funksjoner som kan etableres og hva de kan bidra til sett opp mot konklusjonene av dagens Torg. Til slutt presenteres det kort punkter som muligens bør vurderes i fremtiden sett opp mot analysene. De fremtidige punktene vil kunne endres etter man har prøvd ut de kortsiktige og midlertidige løsningene. Ved å studere hvordan det midlertidige påvirker bylivet kan man finne svaret på hva som bør gjøres i fremtiden og hva som bør være mer permanent.

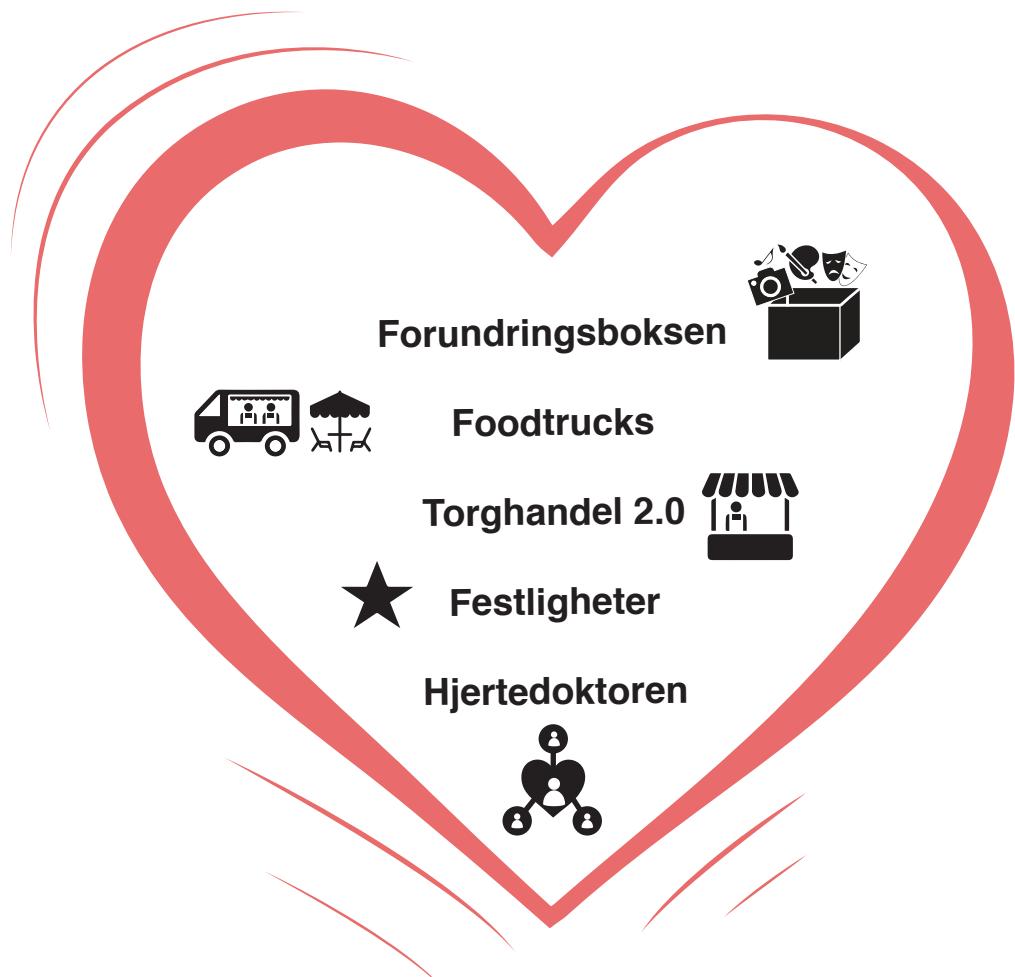
I MORGEN

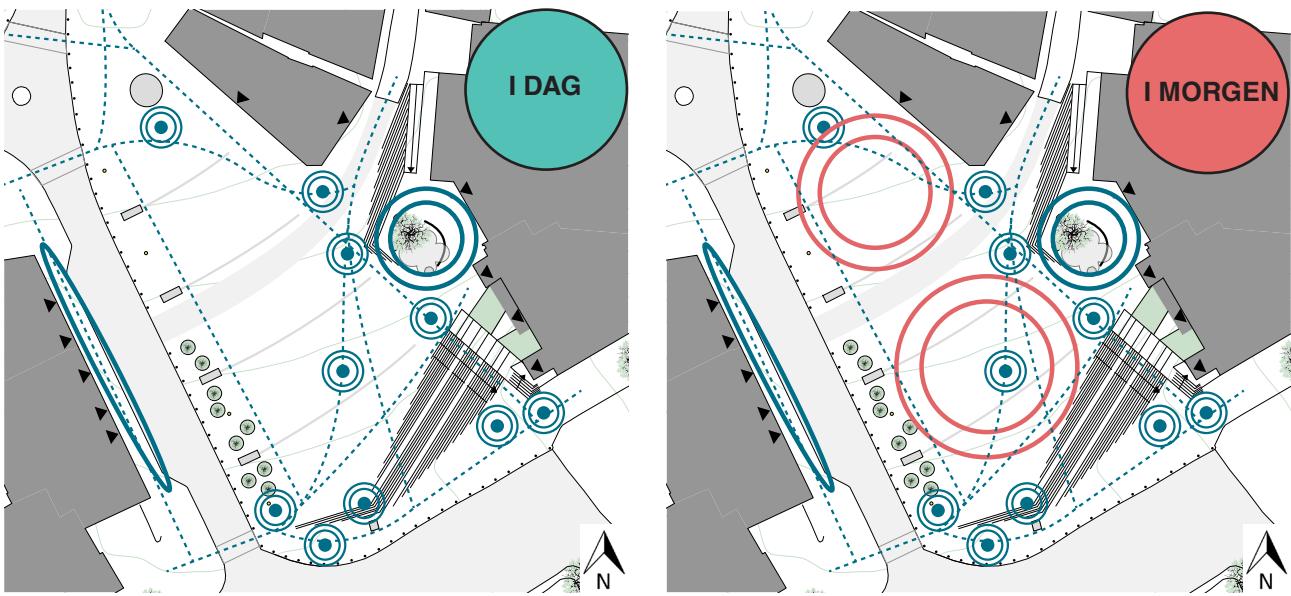
VISJON

STAVANGERS PUMPENDE HJERTE

“Torget i Stavanger skal fremme lokal identitet og bidra til at befolkningen møtes i hverdagen og til fest”

Virkemidler for å få Stavangers hjerte til å pumpe:

Figur 4.2: Bruken av Torget i hverdagen i dag, og to mulige aktiviseringssoner i morgen.

Det som kan gjøres med en gang er å aktivere midten av byrommet. Kartet til venstre over viser viktige møtepunkt i dag, mest brukte ganglinjer og aktive soner. Kartet til høyre viser to mulige aktiviseringssoner som kan aktiveres nå. Under beskrives ulike virkemidler som kan benyttes for å aktivere disse sonene:

FOODTRUCKS

- De skal selge mat laget av lokale råvarer eller lokale restauranter/kokker. Dette kan bidra til å fremme tilhørighet. Ettersom det allerede er mye mat på Torget i dag er dette ikke det viktigste med dette virkemidlet. Det som er viktig er at de kan bidra til å bruke mer areal til uteservering og løse stoler.
- De skal også ha et samlet pop-up uteserveringsområde med border, stoler og parasoller (tak på en eller annen måte).
- Dette vil gi flere samtalevennlige sittemuligheter, og gi større areal til uteservering, og bidra til å skape rom i rommet.
- Foodtruckene kan skjerme mot vind og nedbør. Foodtruckene kan også ha et utseende samt innhold som kan virke spennende både for byens befolkning og turister. De kan være til stede om morgenen (frokost), dag (lunsj), kveld (middag) og natt (nattmat).
- De kan også designe uteserveringsområdet til å inneholde blomster og annet som bryter opp med de gråe elementene.

TORGHANDEL 2.0

- Hva er fremtidens torghandel? Hva kan man selge eller tilby Stavangers befolkning på et lite areal?
- F. eks.: En håndverksbod med sykkelverksted eller systue, en politiskbod som partiene kan dele på å benytte, en organisasjonsbod som ulike organisasjoner kan rullere på, kanskje kan Servicetorget til Stavanger kommune ha en bod og flere boder kan være tilgjengelig til andre.
- Her må man prøve seg frem og ikke lage strenge regler for hva innholdet skal være.
- De kan ikke ha en fast bod uten å garantere for oppmøte. Alle som søker om å bruke en bod må fortelle hva de skal bruke boden til og på hvilken måte den gir noe tilbake til innbyggerne i Stavanger eller fremmer lokal identitet.
- Dette kan skape rom i rommet, virke spennende ved at innholdet endrer seg og man vet ikke alltid hva man kan finne.
- Ved at bodene retter seg mot både innbyggere kan det styrke tilhørighet følelsen.

FORUNDRINGSBOKS

- En flyttbar glass "boks". Den skal være relativ permanent men skal kunne flyttes under arrangementer eller ved andre behov.
- Innholdet skal ikke være permanent, det skal roteres hyppig. På denne måten vet man at den er der, men aldri hva som er inni den.
- Den skal fremme lokal kultur, kunst og musikk. Den skal ha høytalere som bringer lyden ut av boksen ved musikkbruk. Her skal lokale kunstnere, musikere, underholdere mm. få vise frem sitt arbeid. Det kan være en musiker som spiller gitar, en fotograf som stiller ut bildene sine osv.
- På denne måten skaper man noe i rommet som virker spennende selv for de som passerer Torget ofte. Det vil også kunne styrke tilhørigheten.
- Den skal være relativ liten og kan utformes som en paviljong. På en eller annen måte gis et tak som man kan stå under å se inn.

FESTLIGHETER

- Det er fortsatt viktig at Torget brukes som byens festplass, med ulike arrangementer og aktiviteter av ulike størrelser.
- Det er spesielt viktig å få til mer festligheter om vinteren, vår og høst. Da er det også kanskje mindre pågang rundt foodtrucks og torghandel 2.0. Da kan disse arealene fylles med ulike aktiviteter og mindre arrangementer.
- F. eks.: Skøytebane hvor foodtruckene kan selge kakao mm. Danseoppvisninger, teaterstykker, julemarked osv.

HJERTEDOKTOREN

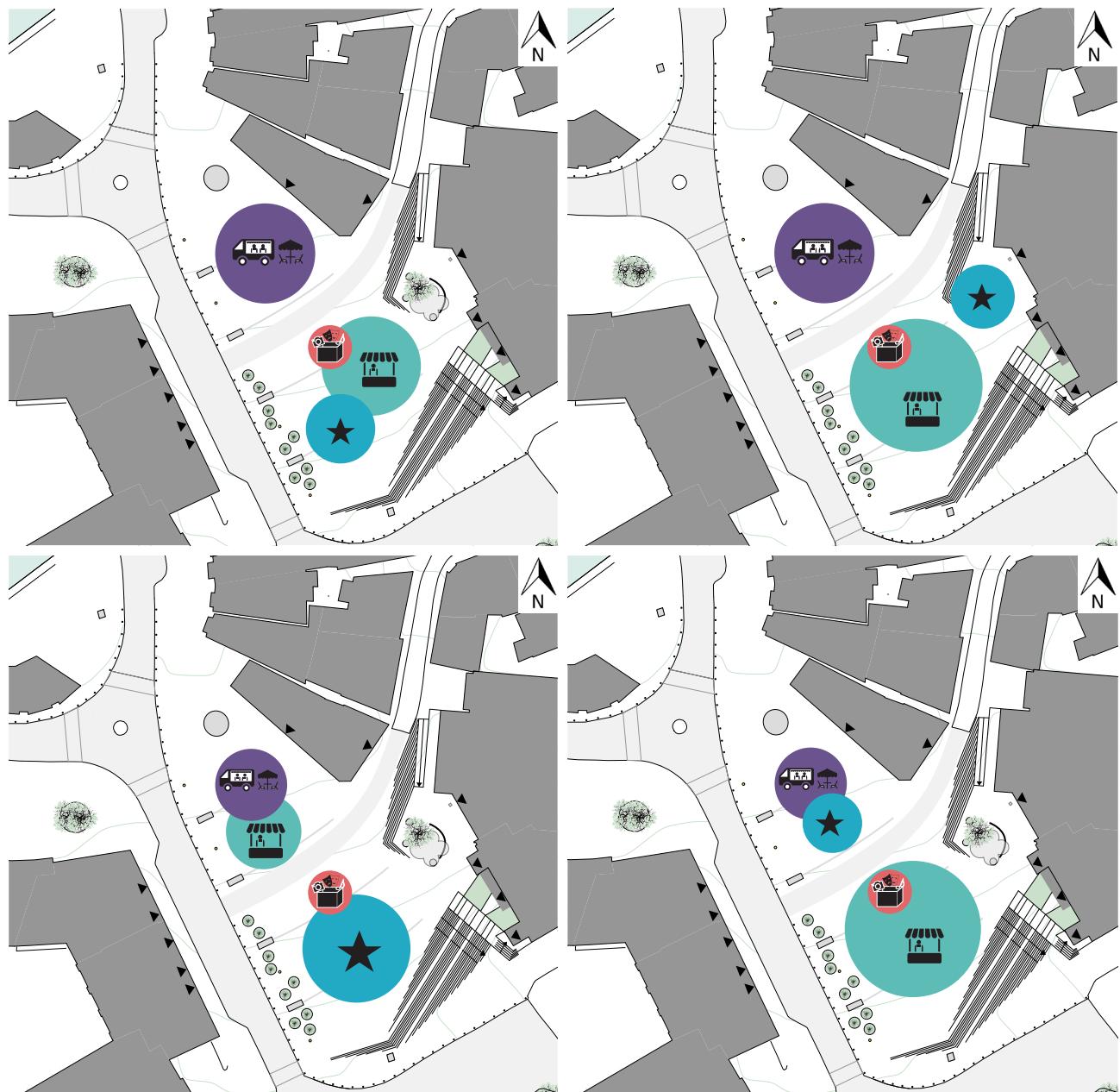
- Det trengs noen som jobber med organiseringen av disse elementene. De må sørge for at rommet fylles med foodtrucks, torghandel 2.0, innhold i forundringsboksen og festligheter, gjennom hele året og døgnet på ulike måter.
- De må være kontaktpunktet for initiativtakere til torghandel 2.0, foodtrucks, forundringsboksen og festligheter. De er også kontaktpunktet mellom initiativtakerne, kommunen og gårdeiere/naboer.
- Ettersom Stavanger Sentrum AS jobber med lignende oppgaver ville det vært naturlig at de har denne funksjonen. De kan også se det i en større sammenheng med resten av Stavanger sentrum og andre byrom.
- Ved å ha et slikt kontaktpunkt kan det også øke befolkningens involvering ved at de enklere kan ta kontakt og fremme ideer osv.
- I dette arbeidet bør det også være en evalueringss prosess ved at det gjøres analyser og evalueringer av hva som fungerer og ikke.
- Åpenhet er viktig for dette kontaktpunktet. Ved at man må være åpen for å høre på ulike ideer, samt være åpen for å teste ut ulike forslag. Det må også være åpenhet rundt evalueringen av hva som fungerer og ikke. Dette kan gjøres gjennom å publisere data på hvor mange mennesker var til stedet, salgstall fra boder, foodtrucks og omkringliggende bygninger. Det vil også være fornuftig å gjøre observasjoner av hvor mange som passerer og hvor mange som oppholder seg på Torget. På denne måten kan man vise til hva som får folk til å stoppe opp eller ikke. Ved å gjøre dette har man også et godt faktagrunnlag for å kunne ta avgjørelser på hva som bør gjøres også på lang sikt.
- Dette er en stor jobb og krever derfor en økonomisk investering. Politikerne og folket i Stavanger må gå inn for at de ønsker å aktivisere Torget for å få dette til.

ULIKE ORGANISERINGER AV BYROMMET

Torget i Stavanger kan organiseres med de ulike virkemidlene på ulike måter. Dette kan avhenge av årstid, etterspørsel, initiativ og arrangementer. Hverdagsscenen kan alltid brukes slik den gjøres i dag og mer. Foodtruckene foreslås å ha en sone nederst på Torget hvor det er slakest for å gjøre det enklere å plassere ut stoler og bord. Torghandel 2.0 foreslås å ha en sone øverst som kan få noe skjerming for nordlig vind fra foodtruckene nederst. Det må ivaretas en åpning for biler til varelevering og kjøring inn til garasje i Skagen. Denne åpningen markerer overgangen mellom de to sonene. Forundringsboksen foreslås plassert midt i rommet. Dette vil skape et midtpunkt og et fokuspunkt i rommet. Disse virkemidlene kan bidra til å gjennomføre rom i rommet, skape ly for vind

og nedbør, spennende elementer, mer løse stoler, flere skjermede sitteplasser, mer uteservering, flere mobile salgsenheter, mer vegetasjon, mer formidling av informasjon, bryte opp gråheten og styrke innslaget av kultur, kunst og involvering.

Hjertedoktoren må organisere denne fordelingen av rommet. For eksempel hvis det en dag bare er 3 foodtrucks som ønsker å stå på plassen og fire boder må det passes på at de stilles opp på en slik måte at de ikke står spredt. De må organiseres slik at de danner et rom i rommet ut fra hvor mange som ønsker å være der den bestemte dagen. Denne organiseringsjobben kan mest sannsynlig forenkles ved hjelp av teknologi, men noen må også påse at det følges opp.

Figur 4.3: Ulike muligheter for organisering av de ulike virkemidlene på Torget.

LANGSIKTIG VURDERINGER

Hvis man utfører det kortsiktige forslaget presentert i denne oppgaven har man lært en hel del om hva som fungerer og ikke fungerer. Man har også dannet seg et stort faktagrunnlag om bruken av Torget som kan bidra til mer kunnskap om byrommet. Dette kan være til stor hjelp for langsigte løsninger.

De punktene som gjenstår fra funnene i analysen som ikke kan bli dekket av den kortsiktige planen er punkter som bør vurderes i fremtiden. Dette gjelder varelevering, innkjøring over Torget, permanente steder med ly for nedbør og vind, vannelementer, fasadene, tydelige vegger, passende materialer, permanent vegetasjon og like soppeldunker.

Varelevering: Hvis Torget skal aktiviseres mer kan det også bli mer problematisk å få til varelevering inne på Torget. Dette er nok ikke et særegent problem for Torget. Varer skal leveres til alle deler av Stavanger sentrum også inne i gågatene. Derfor er nok dette et problem som bør vurderes som en helhet

Innkjøring over Torget brukes av private biler som skal til garasjen under Torgterrassen. Dette er også noe som kan bli kaotisk ved en høyere aktivisering av Torget. I fremtiden bør man vurdere om denne garasjen bør fjernes eller ha strengere regler for inn- og utkjøring.

Det er mulighet for å skape ly for vind og nedbør gjennom de kortsiktige virkemidlene, men det bør vurderes mer permanente løsninger. Glasstaket på Hverdagsscenen bør gjøres tett og kanskje større. Det bør etableres flere takutstikk på fasadene.

Soppeldunkene er et lite problem i den store sammenheng og kan gjøres noe med på kort sikt, men er gjerne ikke så viktig. Den dagen de skal byttes ut bør de byttes ut slik at de er like og henger sammen med resten av byrommet i form av materiale, farger og detaljeringsgrad.

En dag i fremtiden skal Torget fornyes igjen og da bør man vurdere å skape tydeligere vegger slik at ikke rommet flyter inn i andre byrom og blir veldig stor i størrelse. I dag har rommet så pass utsydelige vegger at det kan oppfattes mer som et stort infrastruktur anlegg for gjennomgang av myke og harde trafikanter. Ved å skape mer tydelige vegger skaper man også et tydeligere byrom.

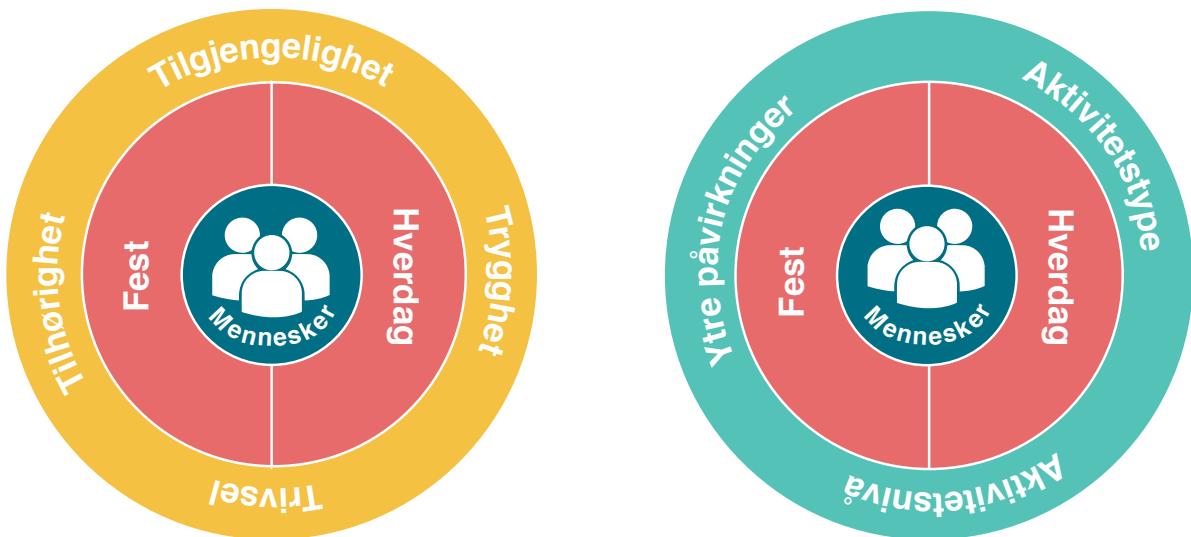
På et tidspunkt skal også bygningene rundt Torget fornyes, og det foreligger allerede en plan om å fornye Ankerkartalet. Da bør man fokusere på å gjøre fasadene mer aktive med små enheter, mange dører, vertikal fasadeinndeling og gode detaljer. Innholdet i bygningene spesielt første etasje bør vurderes også noe som kan gjøres uten å fornye fasadene, men er avhengig av leietaker og gårdeiere. Hvis man tenker på fasadene rundt Torget som en enhet og tenker hva har vi og hva trenger vi. Får man til et slikt samarbeid som det jobbes med gjennom CID kan man gjerne få til en slags helhets tanke. Da kan man få større variasjon av funksjoner og ikke bare ensrettet rundt mat.

Når Torget skal fornyes en gang i fremtiden bør også vannrennene bli fjernet og heller finne andre måter å bruke regnvannet som en ressurs i byrommet. Dette ettersom vannrennen er en ulykke for alle fotgjengere og virker ikke til å fungere som et spennende element. På en annen side er de veldig identitetsbærende for Torget ved at ingen andre byrom har dette, men det finnes flere muligheter til å lage identitetsbærende elementer. Det bør skapes en mulighet til å ta på vann og høre lyden av vann i større grad en det er mulighet til i dag.

I fremtiden bør man og gjerne vurdere om man skal skape en større flate som er flat slik som Hverdagsscenen for å forenkle muligheten til å plassere ulike elementer i byrommet som boder, foodtrucks og aktiviteter. Samtidig er hellingen en kvalitet ved store konserter slik at man bør ikke gjøre dette uten en total vurdering av fordeler og ulemper ved hverdag og fest. Kanskje finnes det en designløsning som kan skape gode forhold for begge deler.

En annen ting man burde tenke på i fremtiden er valg av materiale kanskje bør man finne en måte som både tar vare på historiske materialer som brostein og er universelt utformet. Det ikke nødvendigvis brostein som er riktig valg, men det kan være mer stedstilpasset enn indisk granitt. Man kan også vurdere om det bør være mer permanent vegetasjon på Torget.

4.3 OVERFØRBARHET

Figur 4.4: Teoretisk modell for det fysiske miljøet - byrommet og det sosiale miljøet - bylivet.

Den teoretiske modellen for hva som skaper et godt byrom til hverdag og fest sammen med sjekklisten kan anvendes for andre festplasser. Det er ikke bare Stavanger kommune som jobber med å fortette sentrum og gi flere hverdagsbrukere av byrommene i sentrum og dermed også byens festplass. På denne måten kan det være aktuelt å benytte den samme teoretiske modellen med sjekkliste og metodene på andre festplasser. Et byrom et alltid unikt i form av at den har sin unike plassering. Dermed vil mye være ulikt fra Torget, men kanskje vil noe være likt også? Slik som gjennomføringsevnen til å aktivisere rommet, spesielt nasjonalt.

Appen som ble brukt til å undersøke bylivet på Torget er blitt forbedret etter den ble testet ut i forbindelse med denne oppgaven. Den vil kunne være aktuell for å analysere alle typer byrom, og kan forenkle mye av analysearbeidet. Innledningsvis ble det skrevet om at det nasjonalt er et økt fokus på byrom og byliv, dermed er det mer behov for å analysere også. På denne måten kan appen være veldig nyttig til å samle inn store mengder data om ulike byrom. Kanskje kan man samarbeide om å lage en nasjonal base med data fra ulike byrom kategorisert etter størrelse og type byrom?

Det hadde vært spennende og anvendt den samme teoretiske modell og metodene på flere festplasser for å teste den mer ut og verifisere den. På en annen side er den begrunnet gjennom teori fra ulike fagpersoner som har forsket på dette slik at det ligger en verifisering her.

4.4 EGENREFLEKSJON

Arbeidet med denne masteroppgaven har vært lærerikt, spennende og krevende. Valg av studieområdet Torget i Stavanger er noe som de fleste i Stavanger har en formening om, og dermed har oppgaven utløst mange interessante diskusjoner i ulike sammenheng og med ulike personer. Ettersom jeg har bodd i Stavanger i 7 år har jeg lenge lurt på hva som egentlig er greia med Torget. Gjennom denne oppgaven har jeg fått et bedre innblikk i kvalitetene og utfordringene med Torget. Jeg har også fått en forståelse for at det finnes mange følelser rundt Torget ved å se på den historiske utviklingen og prosessen bak utforminga.

Valg av oppgave ga meg også mulighet til å få kontorplass og ekstern veileder hos Stavanger Sentrum AS. Dette har gitt meg mulighet til å diskutere oppgaven med flere ulike mennesker med ulike roller både kommunen, næringslivet, gårdeiere og innbyggere. Ved å sitte her å skrive oppgaven har jeg også tilegnet meg kunnskap utover oppgaven spesielt rundt sentrumsutvikling. Det blir spennende å følge med på deres arbeid med å styrke Stavanger sentrum videre.

Når jeg ser tilbake på arbeidet jeg har gjort er det flere ting jeg skulle ønske jeg hadde gjort annerledes om jeg hadde startet på nytt med enda mer tid. Da ville jeg brukt mer tid på å finne flere teorier rundt gode byrom til hverdag og fest. Jeg ville også ha analysere bylivet på Torget flere ganger i løpet av et helt år for å se på hvordan bylivet og rommet endrer seg. Selv om jeg er ikke sikker på om det ville ført til noen annerledes konklusjon, men ettersom det er et byrom som det blir snakket om i stor skala kunne det vært fornuftig å ha data som ikke kan kritiseres for å være mangefull. Det hadde også vært interessant å teste ut ulike virkemidler basert på konklusjonene. For eksempel hva hadde skjedd med bylivet på Torget om man hadde rullet ut en plen og plassert mange løse fluktstoler opp på?

En annen ting er at personlige følelser/erfaringer/minner er en del av et byrom og det hadde vært interessant og gått mer i dybden på dette. Det ville også være spennende å gå dypere inn i prosessen bak utformingen gjennom å intervju ulike aktører som tok del i prosessen. På en annen side er det mye som er dokumentert her gjennom lokale aviser og det er mer mangel på fakta om byrommet og bylivet.

Når jeg ser på konklusjonene er det lite som overrasker meg i forhold til hva jeg tenkte før jeg startet på oppgaven. Det som var mest overraskende var hvordan belysningen utløste spontan aktivitet og hvor mange som faktisk benytter seg av plassen til å nytte solfylte dager. Ut fra det jeg hadde lest i avisene og hørt fra folk hadde jeg en tanke om at det var helt dødt på Torget uten om når det er fest. Selv om oppgaven kanskje ikke kommer med noen veldig overraskende konklusjoner håper jeg den kan bidra til å ta diskusjonen om Torget et skritt videre. Kanskje kan man fortsette analyseringen av bylivet slik som man har gjort i flere år på Strøget i København. Kanskje kan oppgaven stoppe ryktene og klagingen om at Torget er et dødt sted. For det er ikke dødt, men et gå-i-gjennom-torg, og mye kan gjøres for å skape mer oppholdsaktivitet. Det blir spennende å følge fremtidig utvikling og debatt rundt Torget.

REFERANSELISTE

Aase, T. H. og Fossåskaret, E. (2014). *Skapte virkeligheter: Om produksjon og tolkning av kvalitative data*. (2. utgave). Universitetsforlaget

Amundsen, O. J. (2017). *Lysdesign og teknologi med et byrom som lerret*. Utemiljø: 1-17.
Hentet fra: <http://www.utmiljonytt.no/786-2/> (01.05.17)

Austbø, A., Hoff, K. L., Hovland, E., Høiland, N. L., Roalkvam, M. G., Sørheim, N. E., Thime, T., Thoring, E. , & Wigstrand, Ø. (2008). *Stavanger byleksikon*. Stavanger: Wigstrand.

Blaikie, N. (2010). *Designing Social Research: The Logic of Anticipation*. (2.utgave). Cambridge: Polity Press.

Bendiksen, S. (25.09.2004). *Tårnbygg kan stå klart til 2008*. Stavanger Aftenblad. Hentet fra: <http://arkiv.aftenbladet.no>

Bendiksen, S. (22.03.2003). *Åpningen utsatt i minst ett år*. Stavanger Aftenblad. Hentet fra: <http://arkiv.aftenbladet.no>

Bendiksen, S. (04.02.2005). *Hard granitt og myk belysning*. Stavanger Aftenblad. Hentet fra: <http://arkiv.aftenbladet.no>

Butenschøn, P. (2012). *Norske gater og plasser: Våre viktige byrom gjennom 200 år*. Oslo: Press I samarbeid med Riksantikvaren og Statens vegvesen.

Danemark, et al. (2002). *Explaining Society: An Introduction to Critical Realism in the Social Sciences*. Routledge.

Ellingsen, T. (13.07.2015). *Skylder på måkene*. Stavanger Aftenblad. Hentet fra: <http://arkiv.aftenbladet.no>

Francis, M. (2001). *A Case Study Method for Landscape architecture*. Landscape Journal, 20(1).
Hentet fra: <https://lafoundation.org/myos/my-uploads/2010/08/19/lj-casestudymethod-francis.pdf> (15.03.17)

Fremo, A. W. (05.03.2008). *Ja til inngangsbillett på Torget*. Stavanger Aftenblad. Hentet fra: <http://arkiv.aftenbladet.no>

Gehl, I. (1971). *Bo-miljø*. København: Teknisk forlag.

Gehl, J. (2010). *Byer for mennesker*. København: Bogværket.

Grimnes, P. (01.04.2017). *Jeg er luta lei den årelange hetsingen av Torget*. Debattinnlegg. Stavanger Aftenblad. Hentet fra: <http://www.aftenbladet.no/meninger/debatt/Jeg-er-luta-lei-den-arelange-hetsingen-av-Torget--541346b.html> (03.04.2017)

Heyerdahl, B., Dahlman, I., Hoem, T., & Kaurin, A. (1999). *Piazza Siddisi*. Plansjer levert inn til Stavanger kommune.
Hentet fra: Stavanger kommune sitt servicetorg.

Hillnhütter, H. (2016). *Pedestrian access to public transport*. PhD thesis UiS, nr. 314. Stavanger: Universitetet i Stavanger.

Isioma, D. (07.06.2008). *Tusenårsstedet åpnet i gyllent solskin*. Stavanger Aftenblad. Hentet fra: <http://arkiv.aftenbladet.no>

Jupskås, S. H. (13.09.2013). *Slik blir det nye Torget, nytt igjen*. Stavanger Aftenblad.
Hentet fra: <http://arkiv.aftenbladet.no>

Jupskås, S. H. (30.03.2016). *Torget blir forsiktig igjen - Stavanger Tusenårsstedet*. Stavanger Aftenblad.
Hentet fra: <http://arkiv.aftenbladet.no>

Kommunal- og Moderniseringsdepartementet. (2017). *Byrom - en idehåndbok, hvordan utvikle byromsnettverk i byer og tettsteder*. Norge. Hentet fra: https://www.regjeringen.no/contentassets/c6fc38d76d374e77ae5b1d8dcdbbd92a/byrom_idehandbok.pdf (20.02.2017)

Kvinesland, G. (1996). *Stedsanalyse Stavanger sentrum: Vedlegg til: Kommunedelplan Stavanger sentrum 1994-2005*. Stavanger: Stavanger kommune, Kommunalavdeling byutvikling, byplan.

Meld. St. 18 (2016-2017). (2017). *Bærekraftige byar og sterke distrikt*.

Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-18-20162017/id2539348/> (20.01.17)

Moi, H. (21.11.2013). *Torg arkitekten vant med kritikk*. Stavanger Aftenblad. Hentet fra: <http://arkiv.aftenbladet.no>

Montgomery, C. (2013). *Happy City - Transforming our lives through urban design*. (1. utgave). United States of America.

Natland, J., og Refvem, F. (05.02.2000). *Piazza Siddisi*. Stavanger Aftenblad. Henter fra: <http://arkiv.aftenbladet.no>

Stavanger kommune. (2017). *Foodtrucks i Stavanger*. Saksprotokoll. Kommunalstyret for miljø og utbygging. Hentet fra: <http://opengov.cloudapp.net/Meetings/STAVANGER/AgendaItems/Details/208565> (19.05.17)

Stavanger kommune. (2016). *Samfunnsdel og Planbeskrivelse: Kommunedelplan for Stavanger sentrum*. Høringsversjon 05.04.2016, sist revidert 16.06.2016. Hentet fra: <http://www.stavanger.kommune.no/Global/KB%20-%20Kultur%20og%20byutvikling/Sentrumsplanen/Andregangshøring/Vedtaksjusterte%20plandokumenter/Planbeskrivelse%20vedtaksjustert.pdf> (20.02.17)

Stavanger kommune. (2013). *Vision og strategi for Stavanger som arrangementby*. Hentet fra: <http://stavanger.kommune.no/Documents/Plandokumenter/Arrangementsstrategi%20for%20Stavanger%20kommune%20vedtatt%2010%2004%2014.pdf> (05.05.17)

Stavanger kommune. (2011a). *Retningslinjer for salg og aktiviteter i byens torg og uterom i Stavanger*. Hentet fra: <http://www.stavanger.kommune.no/Documents/BMU%20dokumenter/Park%20og%20vei/Torg%20og%20uterom%20salgsplasser/Retningslinjer%20vedtatt%20i%20bystyre%2009.05.pdf> (25.04.17)

Stavanger kommune. (2011b). *Arrangementhåndbok for utendørs arrangement i Stavanger kommune*. Park og vei-avdelingen. Hentet fra: <http://stavanger.kommune.no/Documents/BMU%20dokumenter/Park%20og%20vei/Utendørs%20arrangement%20håndbok%202011/Arrangementhåndbok%20for%20utendørs%20arrangement%202011-rettet%208.12.11.pdf> (11.04.17)

Stavanger kommune. (14.12.2001). *Saksprotokoll: Plan 1850G Tusenårsstedet (Gatebruksplan/bebyggelsesplan), Torget og indre deler av Vågen, PBL § 25.6 spesialområde for bevaring (automatisk fredet bygrunn - middelalderbyen Stavanger) Stavanger sentrum, Storhaug og Eigernes/Våland bydeler*. Protokollutskrift. Stavanger kommune. Kommunalstyret for byutvikling. Hentet fra: Stavanger kommune sitt servicetorg.

Stavanger kommune (2001). *Tusenårsstedet i Stavanger: Torget med indre deler av Vågen. Gatebruksplan. Høringsutkast*. Kultur og byutvikling. Prosjekteringsgruppen Piazza Siddisi. Hentet fra: Stavanger kommune sitt servicetorg.

Stavanger kommune (1999). *Idekonkurranse: Tusenårsstedet i Stavanger. Torget og indre deler av Vågen*. Stavanger kommune. Kommunalavdeling byutvikling. Hentet fra: Stavanger kommune sitt servicetorg.

Veland, B. (10.06.2005). *Undergangen ved Torget Stenges*. Stavanger Aftenblad. Hentet fra: <http://arkiv.aftenbladet.no>

Whyte, H. W. (1988). *The Social Life of Small Urban Spaces*. [VIDEO]. USA. Hentet fra: <https://archive.org/details/SmallUrbanSpaces> (05.03.17)

Unwin, S. (2009). *Analysing Architecture*. (3 utgave). United Kingdom: Tayler & Francis Ltd - M.U.A

Yin, R. K. (2014). *Case Study Research: Design and Methods* (5. utgave). Thousand Oaks: Sage.

Øgreid Eiendom. (2017). *Ankerkvartalet*. Hentet fra: <http://www.ankerkvartalet.no/om-ankerkvartalet> (23.05.17)

FIGURLISTE

Figurer, tabeller, kart og foto er egenprodusert der annet ikke er spesifisert.

1. BYENS FESTPLASS

Figur 1.0: Torget og indre Vågen i Stavanger under ONS festivalen i 2008. Kilde: Kallen. (2008). [Bilde]. Hentet fra: http://www.theseptemberwhen.no/category/konsert/ (28.02.17)	10
Figur 1.1: Oppgavens oppbygging	14
Figur 1.2: Plassering av Torget i Stavanger	16
Figur 1.3: Flyfoto av Torget i Stavanger. Kilde: Flyfoto. (2016). [Bilde]. Hentet fra: http://cdn-cache.ne.no/inset/1024x768/files/2016/06/2/574fdbda53ab33.85016214.jpeg (22.02.17)	17
Figur 1.4: Torget i Stavanger fra Vågen mot Stavanger Domkirke. Kilde: Stavanger Travel AS. (2008). [Bilde]. Hentet fra: http://www.stavangertravel.com/news/stavanger-harbour-vaagen-torget-2008.cfm (22.02.17)	17
Figur 1.5: Det gamle Torget. Kilde: Brueland, A. (1960-1970). <i>Torget med nye trapper og undergang</i> . [Bilde]. Hentet fra: http://www.stavangerbilder.no/fotoweb/archives/5003-Foto/Indeks/BySt020_0250.tif.info#c=%2Ffotoweb%2Farchives%2F5003-Foto%2F%3Fq%3DBySt020_0250/ (01.03.17).	18
Figur 1.6: Avgrensning av Torget i Stavanger og tilgrensende plasser, bygninger, vann og parker. Bakgrunnskart er hentet fra: https://kart.gulesider.no	19
Figur 1.7: Noen av de mange overskriftene om Torget i Stavanger fra Stavanger Aftenblad sitt arkiv 2003-2017. Overskrifter hentet fra: http://arkiv.aftenbladet.no	20
Figur 1.8: Kartutsnitt av Torget i Stavanger 2017	22

2. DET FYSISKE MILJØET - BYROMMET

Figur 2.0: Lyssetting på Torget i Stavanger når det mørkner. Kilde: Refvem F., (2016). <i>Lyssettingen skaper et nytt torg, når mørket faller på</i> . [Bilde]. Hentet fra: http://www.aftenbladet.no/lokalt/Torget-i-Stavanger-kan-vinne-pris-532204b.html (01.05.17)	23
Figur 2.1: Teoretisk modell for et godt byrom til hverdag og fest	24
Figur 2.2: Jan Gehl (2010) sine 12 kvalitetskriterier for gode byrom med fokus på byen i øyenhøyde.	25
Figur 2.3: Piazza del Campo i den toskanske byen Siena. Kilde: Sailko. (2014). <i>Streets i Siena</i> . [Bilde]. Hentet fra: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Siena,_il_campo_03.JPG (10.04.17)	26
Figur 2.4: Sommer i Bryant Park. Kilde: Conradww1. (2012). <i>Bryant Park</i> . [Bilde]. Hentet fra: https://interestinginnyc.files.wordpress.com/2012/06/bryant-park.jpg (10.04.17)	28
Figur 2.5: Vinter i Bryant Park. Kilde: Linetshaya, Y. (2015). <i>Winter Carnival in Bryant Park</i> . [Bilde]. Hentet fra: http://www.bigapplesecrets.com/2015/01/new-york-events-january-february-2014.html (10.04.17)	28
Figur 2.6: Et eksempel på mobile salgsenheter i byrom fra byen Bath i England. Kilde: Alamy. (2015). <i>Street stalls in Southgate Place, a pedestrian area of the city of Bath, England</i> . [Bilde]. Hentet fra: http://i7.alamy.com/zooms/ac3951105c1641a99e2c61c6f203442b/street-stalls-in-southgate-place-a-pedestrian-area-of-the-city-of-f5tka2.jpg (01.05.17)	29
Figur 2.7: Deler av plassen utenfor Seagram bygget i New York. Kilde: NYC-architecture. (2017). <i>The seagram building</i> . [Bilde]. Hentet fra: http://nyc-architecture.com/UES/UES002.htm (15.05.17)	31
Figur 2.8: Eksempel på en aktiv fasade. (J. Gehl, 2010, s. 251)	32
Figur 2.9: Eksempel på en vennlig fasade. (J. Gehl, 2010, s. 251)	32
Figur 2.10: Eksempel på en midt i mellom fasade. (J. Gehl, 2010, s. 251)	32
Figur 2.11: Eksempel på en kjedelig fasade. (J. Gehl, 2010, s. 251)	32
Figur 2.12: Eksempel på en inaktiv fasade. (J. Gehl, 2010, s. 251)	32
Figur 2.13: Covent Garden i London er kjent for sine gateartister. Kilde: Alamy. (2010). <i>Covent Garden</i> . [Bilde]. Hentet fra: http://www.dailymail.co.uk/travel/article-1245231/Leicester-Square-Covent-Garden-win-Purple-Flags-tourist-appeal.html (15.05.17)	35

Figur 2.14: Stavanger Domkirke bygget i ca. 1125 i romantisk stil med kor i gotisk stil, og er fredet. Kilde: Høyfødt, H. (2007). [Bilde]. Hentet fra: https://no.wikipedia.org/wiki/Stavanger_domkirke#/media/File:Stavanger_domkirke2.JPG (01.05.17)	39
Figur 2.15: Et utsnitt av Aagards kart fra 1726. Fem gater møttes på Torget og kartet viser et nesten lukket areal mellom Vågen, Kongsgård og Domkirken. (Austbø et al., 2008, s. 301)	39
Figur 2.16: En skisse av Stavanger sentrum i ca. 1815. (Kvinnesland, 1996, s. 140)	40
Figur 2.17: Hauge huset på Torget fra rundt 1906-1913. Kilde: Kjellerød, G. (1906-1913). <i>Svaneapoteket på torget i Stavanger, H. Hauge & co, Manufaktur og kolonialhandel.</i> [Bilde]. Hentet fra: https://digitalmuseum.no/011015156264/svaneapoteket-pa-torget-i-stavanger-h-hauge-co-manufaktur-og-kolonialhande (16.05.17)	40
Figur 2.18: Stavanger Katedralskole, fredet: Hovedbygg har grunnmur fra 1260, kjent som Stavangers lærde og borgerskole fra 1826. Bildet er fra omkring 1920 tallet. Kilde: Dreyer Bok Stavanger. (1975). <i>Et album om Kongsgård 1824-1974.</i> [Bilde]. Hentet fra: http://www.nb.no/nbsok/nb/88f8a96aea4815b1c38bd01846171394?lang=no#65 (s. 66) (03.05.17)	40
Figur 2.19: En skisse av Torget i ca. 1850. (Kvinnesland, 1996, s. 142)	40
Figur 2.20: En skisse av Torget i ca. 1865. (Kvinnesland, 1996, s. 142)	41
Figur 2.21: En skisse av Stavanger sentrum i ca. 1865. (Kvinnesland, 1996, s. 141)	41
Figur 2.22: Bildet fra den dagen Alexander Kielland statuen ble avduket, søndag 6. mai 1928. Statuen står fremdeles på Torget i dag. Kilde: Gran, G. (2015). <i>Kiellands forbannelse.</i> [Bilde]. Stavanger Aftenblad. Hentet fra: http://www.aftenbladet.no/lokalt/Kiellands-forbannelse-202531b.html (23.04.17)	41
Figur 2.23: Torget med torghandlere en sommerdag i 1937. Kilde: Waldemar, E. (1937). <i>Stavanger Torg.</i> [Bilde]. Hentet fra: http://www.stavangerbilder.no/fotoweb/archives/5003-Foto/Indeksret/BySt004_0044.tif?info#c=%2Ffotoweb%2Farchives%2F5003-Foto%2F%3Fq%3DBySt004_044 (01.04.17)	41
Figur 2.24: En skisse av Torget i 1917. (Kvinnesland, 1996, s. 142)	42
Figur 2.25: Bilde fra 1970-1980 av Sjøfartmonumentet "Regå" montert i 1968 med Ankerbygget som ble bygget i 1964 i bakgrunnen. Kilde: Kværstad, J. (1970-1980). <i>Ankerbygget og Sjøfartsmonumentet (AKA "Regå").</i> [Bilde]. Hentet fra: http://www.stavangerbilder.no/fotoweb/archives/5003-Foto/?q=sjøfartsmonumentet (01.04.17)	42
Figur 2.26: En skisse av Stavanger sentrum i 1987. (Kvinnesland, 1996, s. 141)	42
Figur 2.27: 1980 årene "Det gamle Torget" på folkemunne. Torget. Pilen markerer hvor undergangene var som førte myke trafikanter under kjøretøy trafikken. SR-Bank bygget fra 1961 som er vernet vises til venstre i bildet. Kilde: se figur 1. 5	42
Figur 2.28: Torget år 2000. (Stavanger kommune, 2001, s. 7)	43
Figur 2.29: Bilde av modellen til vinnerforslaget Pizza Siddisi fra de innleverte plansjene. (Heyerdahl et al., 1999)	45
Figur 2.30: Illustrasjon av hvordan det nye Torget skulle bli, presentert i høringsforslaget 2001. (Stavanger kommune, 2001, s. 7) ...	46
Figur 2.31: Planforslaget i høringsforslaget her ser man asketreet på hverdagsscenen, torgtrappen, vannrennene, glasstårnet, vannposten mm. (Stavanger kommune, 2001, s. 43)	47
Figur 2.32: Skisser av to alternativer til utforming av vannrennene fra høringsforslaget. Den øverste er med rist. (Stavanger kommune, 2001, s. 52)	47
Figur 2.33: Skisse av benk ved enden av vannrenne presentert i høringsforslaget. (Stavanger kommune, 2001, s. 53)	47
Figur 2.34: Det kunstneriske elementet ved planen, tidevannsbrønnen, vannrennen med dikt i risten og vannposten presentert i høringsforslaget. (Stavanger kommune, 2001, s. 55)	48
Figur 2.35: Gjeldene reguleringsplan, hvor man ser at glasstårnet er regulert inn. Kilde: Stavanger kommune. (2017). Kartløsning. [Bilde]. Hentet fra: https://kart.nois.no/smart/ (03.05.17)	49
Figur 2.36: Fotgjengerovergangene er tydelig markert i belegg og med tactile overflater	50
Figur 2.37: Pullerter som markerer kjørebane i Kongsgårbakken, samt et litt opphøyet gangfelt langs Ankerkvarтаlet. Bildet viser at selv om fotgjengerovergangen er tydelig resulterer det ikke alltid i riktig bruk. Her ser man at hunden krysser på rett sted mens damen krysser på opp siden av fotgjengerfeltet	50
Figur 2.38: Bildet er tatt i fra Skagen i nærheten av garasjen til Torgterrassen mot Kongsgårbakken. Viser arealet hvor kjøretøy som krysser Torget skal kjøre for å krysse Torget	50
Figur 2.39: Et eksempel på hvordan belysningen på Torget er, her med Rogalandsblosten. (Amundsen, 2017)	51
Figur 2.40: Lyskaster brukt på Torget. (Amundsen, 2017)	51
Figur 2.41: Historisk utvikling av Torget markert med blått og omgivelsene. Kilde: Kartene er fra: https://kart.1881.no (03.04.17).	52

Figur 2.42: Ulike mål av avstander på Torget, samt arealet vist med grønt som er på 5 200 m ²	52
Figur 2.43: Ulike muligheter for plassering av scene og publikum presentert i høringsforslaget (<i>Stavanger Kommune, 2001, s. 79</i>).	53
Figur 2.44: Eksempel på plasseringer av ulike salgsboder presentert i høringsforslaget (<i>Stavanger Kommune, 2001, s. 72</i>).	53
Figur 2.45: Dagens plan for plassering av totalt 22 salgsplasser, mottatt på e-post av Stavanger Kommune (09.05.2017).	53
Figur 2.46: Støykart hvor Torget er markert. Kilde: Miljøstatus.no. (2013). Hentet fra: http://www.miljostatus.no/kart (02.04.17).	54
Figur 2.47: Hverdagsscenen på Torget med asketreet, benken, de tre steinene og glasstaket. Til høyre ser man et nærbilde av glasstaket hvor man ser at det er små gliper mellom glassplatene som gjør at regnvann kommer gjennom.	54
Figur 2.48: En takflate ved inngangen til Ankerkvaralaet, som gir mulighet til å søke ly for nedbør.	54
Figur 2.49: Typologi Torget med Torgtrapper og bygninger.	56
Figur 2.50: Torgtrappen som sekundær sitteplass med rekksverk som mulig støttepunkt.	56
Figur 2.51: Primære benker med ryggstøtte i Torgtrappen.	56
Figur 2.52: Sekundær sitteplass ved øverste vannrenne litt skjermet av trærne i pottene nær trafikken i Kongsgårdbakken.	57
Figur 2.53: Sitteplasser: primære, sekundære og uteservering.	57
Figur 2.54: Denne typen soppeldunk finnes også i fargen grå på Torget. Denne soppeldunken er plassert veldig nærmee en av steinene på vannrennene som er sekundær sitteplass.	58
Figur 2.55: Eksempel på en tredje type soppeldunk, plassert på toppen av Torgtrappen.	58
Figur 2.56: Eksempel på fjerde type soppeldunk plassert på Hverdagsscenen. Denne typen er lukket slik at måkene ikke skal komme til og dra ut søppelen	58
Figur 2.57: Noen bilder som er publisert på Instagram av Torget i Stavanger. Kilde: https://www.instagram.com (20.05.17)	59
Figur 2.58: Belysningen av Kielland statuen. (<i>Amundsen, 2017</i>)	59
Figur 2.59: Sol og skyggeforhold på Torget i Stavanger. Kilde: Basert på 3D modell mottatt av Stavanger kommune.	59
Figur 2.60: Materialer på Torget. (Bygulvet, krukker, trebenker, steinelementer)	61
Figur 2.61: Asketreet ved Hverdagsscenen (11.05.2017).	61
Figur 2.62: Blomsterbed ved Torgtrappen.	62
Figur 2.63: Trærne i krukker.	62
Figur 2.64: Tidevannsbrønnen.	62
Figur 2.65: Vannposten.	62
Figur 2.66: En av vannrennene på en regnfull dag.	62
Figur 2.67: Fasadelengder og innganger på Torget.	63
Figur 2.68: Skisse av Torgterrassen og SR-Bank bygget sin fasade mot Torget med innganger markert.	63
Figur 2.69: Skisse Ankerkvaralaet sin fasade mot Torget med innganger markert.	63
Figur 2.70: Skisse Burger King sin lengste fasade mot Torget med innganger markert.	63

3. DET SOSIALE MILJØET - BYLIVET

Figur 3.0: Byliv på Torget i Stavanger lørdag 21. mai klokka 01:53.	67
Figur 3.1: Teoretisk modell for byliv til hverdag og fest.	68
Figur 3.2: Et bilde av bylivet på Piazza del Campo i Siena i Italia. Kilde: Onniboni, L. (2013). <i>People gathering in Piazza del campo (Siena-Italy)</i> . Hentet fra: http://www.arch2o.com/reshaping-squares/ (03.04.17).	69
Figur 3.3: Tegnforklaring på valgte symboler i appen - Behavioral mapper.	73
Figur 3.4: Et eksempel på et bilde eksportert ut av appen fra analysen på Torget.	73

Figur 3.5: Torget: Totalt antall mennesker per dag (5 x 5 min).	75
Figur 3.6: Byen: Gjennomsnitt (5 x 5 min) antall mennesker per dag.	75
Figur 3.7: Fordeling av oppholdsaktivitet og passering på Torget.	76
Figur 3.8: Fordeling antall sittende på Torget gjennom uken.	76
Figur 3.9: Torsdag 23.03.17 kl. 12:33, mennesker som sitter på Torget.	76
Figur 3.10: Søndag 26.03.17 kl. 16:23, Hverdagsscenen er fylt med mennesker som sitter på benken, trappen og de tre steinene.	76
Figur 3.11: Torget: 5 minutter 5 ganger i døgnet gjennom uken 20.03.17-26.03.17.	77
Figur 3.12: Haakon VII's gate: 5 minutter 5 ganger i døgnet gjennom uken 20.03.17-26.03.17.	77
Figur 3.13: Stavanger sentrum: gj. snitt 5 minutter 5 ganger i døgnet gjennom uken 20.03.17-26.03.17.	77
Figur 3.14: Aktivitetstyper <u>morgenen</u> totalt gjennom uken.	78
Figur 3.15: Aktivitetstyper om <u>formiddagen</u> totalt gjennom uken.	78
Figur 3.16: Aktivitetstyper om <u>ettermiddagen</u> totalt gjennom uken.	78
Figur 3.17: Aktivitetstyper om <u>kvelden</u> totalt gjennom uken.	78
Figur 3.18: Aktivitetstyper om <u>natten</u> totalt gjennom uken.	79
Figur 3.19: Typisk aktivitetsmønster observert gjennom uken.	79
Figur 3.20: Fredag og lørdag natt er det mye aktivitet på Torget som fører til mye søppel og måker. Dette bildet er tatt natt til søndag 21. mai klokken 01:55.	80
Figur 3.21: Søndag (26.03.17) morgen lå det bark utover nedre Torg for å fjerne oljesøl, noe som ble fjernet senere på dagen.	80
Figur 3.22: En av markedsbodene som selger suvenirer til cruiseturistene på fredag (24.03.17).	81
Figur 3.23: Onsdag (16.05.17) var det også cruisebåt og flere av markedsbodene var på plass på Torget. Dette skape rom i rommet i motsetning til de 4 markedsbodene i mars.	81
Figur 3.24: Tirsdag (15.05.17) morgen var det flere markedsboder som rigget til samtidig som det var mye varelevering, og passerende myke trafikanter som gikk i mellom dem. Det var ganske kaotisk og økt fare for myke trafikanter på Torget.	81
Figur 3.25: Viser hvordan de fire bodene sto plassert (24.03.17).	81
Figur 3.26: Organisering av byrommet under Vinterlyd 09.03.17.	82
Figur 3.27: Vinterlyd 09.03.17, bildet er tatt omtrent midt på Torget.	82
Figur 3.28: Gladmatfestivalen juli 2016, hovedscenen øverst på Torget og Torgtrappene fungerer som tribune. Kilde: Appetitt. (2016). Hentet fra: http://www.appetitt.no/matnytt/gladmatfestivalen-2016 (23.05.17)	83

4. TIL HVERDAG OG FEST

Figur 4.0: Eksempel på byliv på Torget i Stavanger under fest og i hverdagen.	85
Figur 4.1: Faktaboks om CID. Kilde: Innhold mottatt i e-post fra Kristin Gustavsen, 09.06.17.	88
Figur 4.2: Bruken av Torget i hverdagen i dag, og to mulige aktiviseringssoner i morgen.	91
Figur 4.3: Ulike muligheter for organisering av de ulike virkemidlene på Torget.	93
Figur 4.4: Teoretisk modell for det fysiske miljøet - byrommet og det sosiale miljøet - bylivet.	95

TABELLER

Tabell 2.0: Åpningstider og funksjoner rundt Torget.	51
Tabell 3.0: Tabellen viser eksempel på data som er eksportert ut av appen ved bruk 5 ganger en dag. Her er den blitt behandlet ved at dataen er summert opp og været er lagt inn.	74
Tabell 3.1: Været og andre påvirkningsfaktorer gjennom uken.	75

VEDLEGG 1: DATAINNSAMLING AV BYLIVET PÅ TORGET I STAVANGER

Dette er en utdypet presentasjon av dataen som ble samlet inn i forbindelse med analysen av bylivet på Torget i Stavanger.

PRIMÆRDATA:

Bylivet: Hverdagen, en uke i mars
Bylivet: Gratiskonsert Vinterlyd

SEKUNDÆRDATA:

Tellepunkter i byen
Arrangementer på Torget 2015 og 2016

BYLIVET: HVERDAGEN, EN UKE I MARS

20.03.17 MANDAG

KI. 08:18-08:38

Det var mange personer som passerte Torget alene på vei til arbeid eller skole. Det var mest trafikk langs kantene.

KI. 12:02-12:20

Det var en del elever fra Kongsgård på Torget. En eldre dame satt på benken ved Hverdagsscenen og røykte. En ung mann satt kort ned i Torgtrappen. Menneskene beveget seg fortsatt mest i kantene av Torget.

KI. 16:02-16:18

Det var mange studenter og ungdom, og en god del mennesker med handleposer. Noen stoppet kort opp under Hverdagsscenen, mens noen andre stoppet kort opp og snakket under paraplyer. Et lite barn med foreldre passerte Torget.

KI. 19:58-20:20

Det var tre barn som lekte med lysene på bygulvet ved å hoppe mellom dem. En privatbil kjørte gjennom Torget fra garasjen under Torgterrassen. Det sto en ung mann og ventet på kjæresten sin som kom ut fra Torgterrassen. En ung dame sto og røykte. Flere små grupper mennesker stoppet opp og snakket mens de ventet på flere.

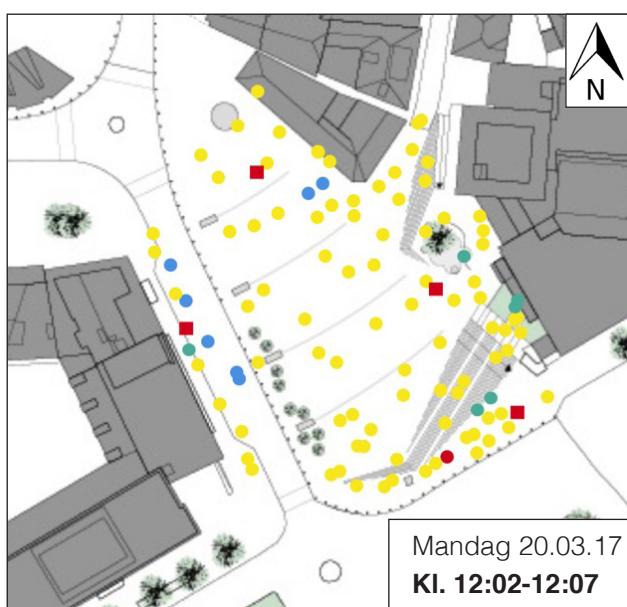
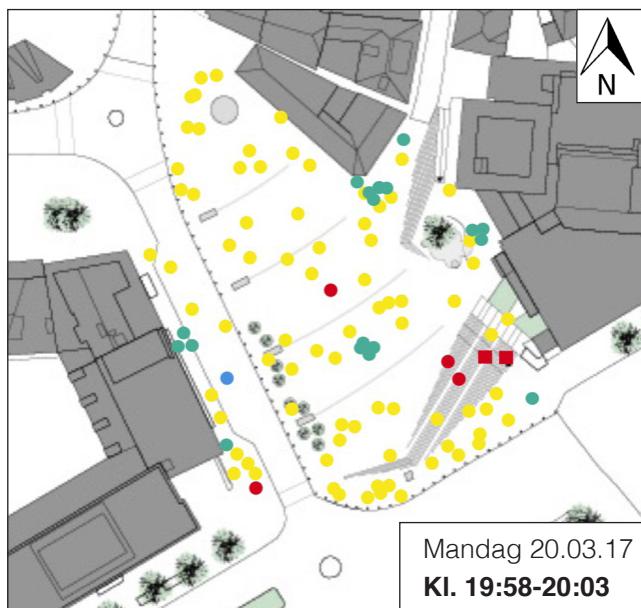
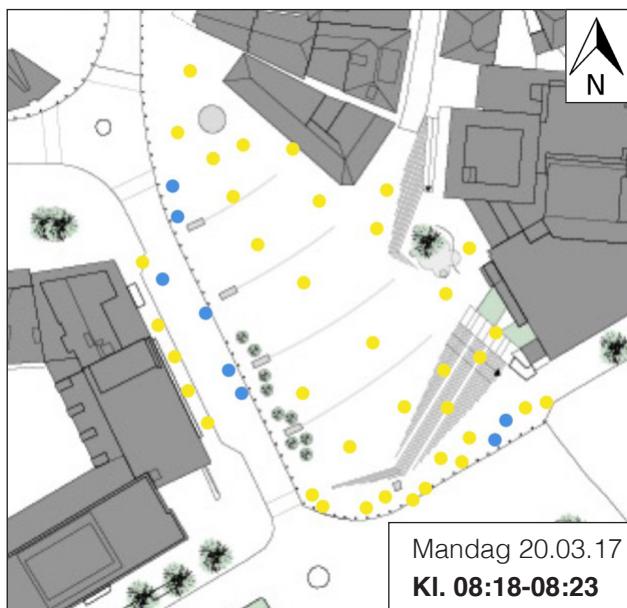
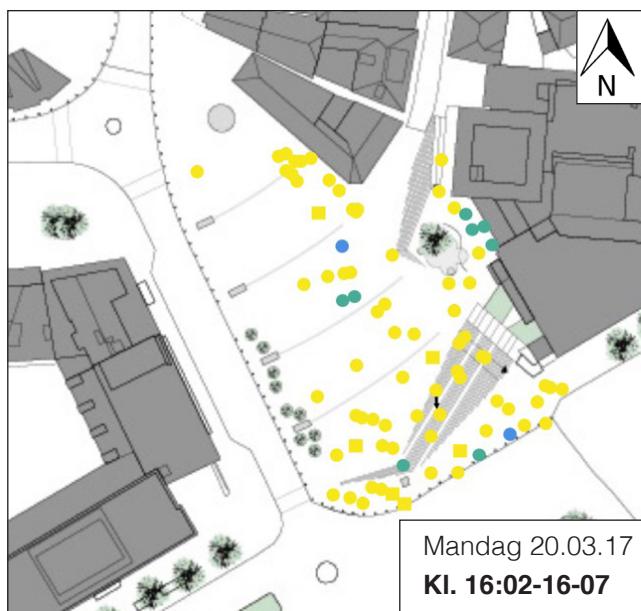
KI. 00:00-00:20

Pølsebussen var på plass, og tre stykk sto og ventet på maten sin her. To stykk sto og snakket utenfor Burger King. Tre stykk sto og røykte utenfor Korvetten. En mann pratet i telefonen under taket på Hverdagsscenen.

Forskeren brukte bilen ned til Torget på dette tidspunktet og parkerte foran Ankerkvarteret i Kongsbakken. Med en gang bilen svingte inn på parkeringen kom en dame løpene bort til bilen og dro i håndtaket på bilen. Da hun ikke fikk opp håndtaket prøvde hun og se inn i bilen. Da hun oppdaget at sjåføren var en ung dame gikk hun bort til tre andre damer hun sto sammen med utenfor Ankerkvarteret. Det tydet på at de var vant til å hoppe inn i bilene som parkerer her. Dette kan tyde på prostitusjon.

TEGNFORKLARING BEHAVIOUR MAPPING MARS

Passere	○ Gå	□ Gå med Barnevogn
	○ Sykle	□ Skate/Sparkesykkel
	○ Lufte hunden	□ Jogge/Løpe
Oppholdsaktiviteter	● Stå	● Sitte

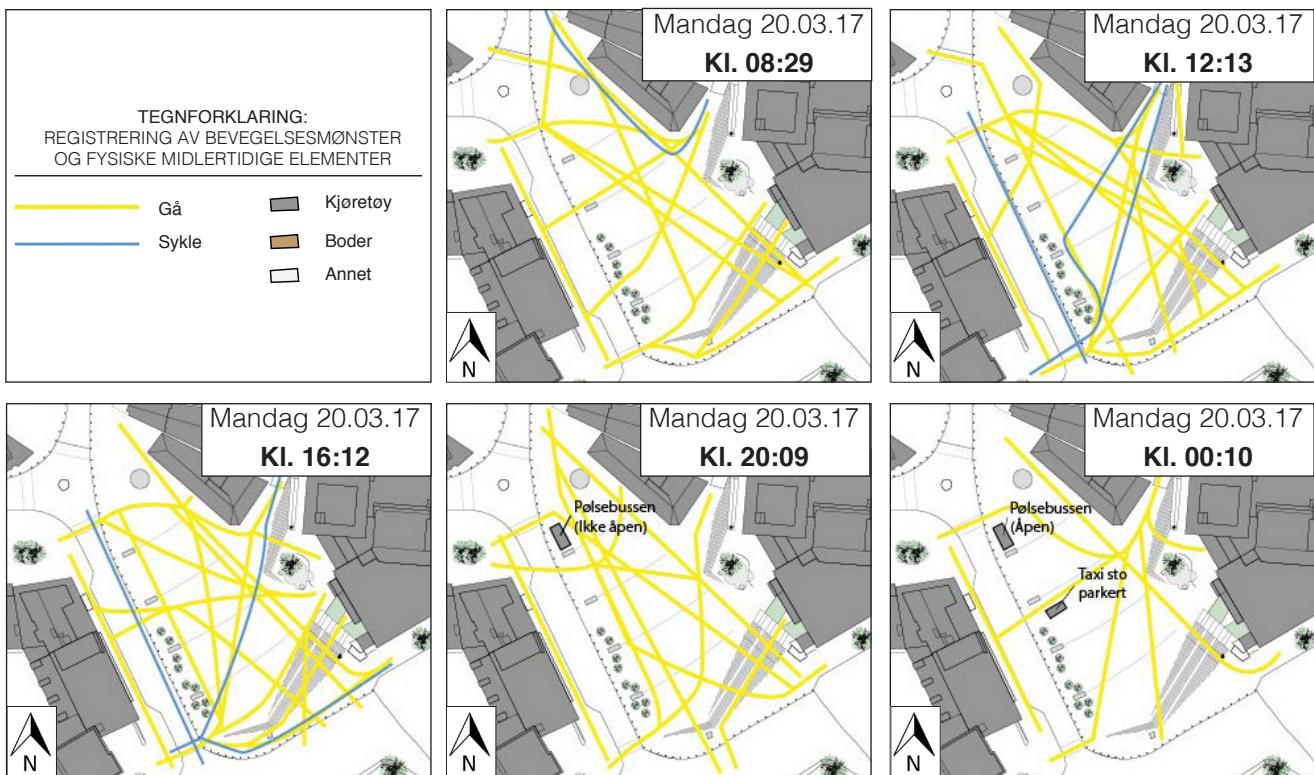
Behavior mapping Torget										
Mandag 20.03.17	Været	Gå	Sykkel	Barnevogn	Lufte hund	Jogge/løpe	Skate/sparkesykkel	Stå	Sitte	Totalt
Kl. 08:18-08:23	8 grader, Sol, Lite vind	37	8	0	0	0	0	0	0	45
Kl. 12:02-12:07	8 grader, Overskyet, Litt vind	66	2	6	0	0	0	8	0	82
Kl. 16:02-16:07	5 grader, Mye regn, Litt vind	89	7	0	1	4	0	6	0	107
Kl. 19:58-20:03	6 gader, Mørkt, Lite vind, Vått	80	1	0	4	2	0	19	0	106
Kl. 00:00-00:05	6 gader, Litt regn, Lite vind	22	0	0	0	0	0	6	0	28
25 minutter	Totalt	294	18	6	5	6	0	39	0	368

Trafikkteiling Kong Haakon VIIIs gate

Mandag 20.03.17	Været	Gå	Sykkel	Barnevogn	Jogge/Løpe	Skate/sparkesykkel	Totalt
Kl. 08:24-08:29	8 grader, Sol, Lite vind	18	6	0	0	0	24
Kl. 12:08-12:13	8 grader, Overskyet, Litt vind	25	5	1	1	1	33
Kl. 16:07-16:12	5 grader, Mye regn, Litt vind	28	9	0	0	0	37
Kl. 20:04-20:09	6 gader, Mørkt, Lite vind, Vått	12	2	0	1	0	15
Kl. 00:05-00:10	6 gader, Litt regn, Lite vind	2	0	0	0	0	2
25 minutter	Totalt	85	22	1	2	1	111

Oppholdsregistrering Torget

Mandag 20.03.17	Været	Stå alene		Sitte alene		Stå sammen		Sitte sammen		Totalt (ant. x tid)
		Antall	Tid (min)	Antall	Tid	Antall	Tid	Antall	Sitte	
Kl. 08:29-08:38	8 grader, Sol, Lite vind	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kl. 12:13-12:20	8 grader, Overskyet, Litt vind	0	0	2	2,5	0	0	0	0	7
Kl. 16:12-16:18	5 grader, Mye regn, Litt vind	1	3	0	0	0	0	0	0	3
Kl. 20:09-20:20	6 gader, Mørkt, Lite vind, Vått	3	1,1,7	0	0	2,3,2	3,5,2	0	0	34
Kl. 00:10-00:20	6 gader, Litt regn, Lite vind	1	5	0	0	3,2,3,4	5,5,5,>10	0	0	85
	Totalt	5	17 min	2	7 min	19	35 min	0	0	129

21.03.17 TIRSDAG

KI. 08:58-09:15

To privatbiler kjørte inn på Torget for å slippe av noen. En privatbil kjørte over Torget for å komme til garasjen under Torgterrassen. En trailer og en Bring bil sto parkert på Torget. Det var mye folk som passerte på vei til arbeid eller skole. Det var to gående som stoppet kort opp og tok en prat før de skilte lag.

KI. 12:02-12:18

En flokk med barnehageunger passerte Torget, samt en klasse med barneskoleelever. En mann sto og tok en røyk, mens en annen mann sto og ventet på noen. Det var mange mennesker som kom fra Skagen veien.

KI. 16:03-16:18

Det var mange passerende i regnværet. To stykk stoppet kort opp og tok en prat foran inngangsparti til Torgterrassen.

KI. 19:58-20:15

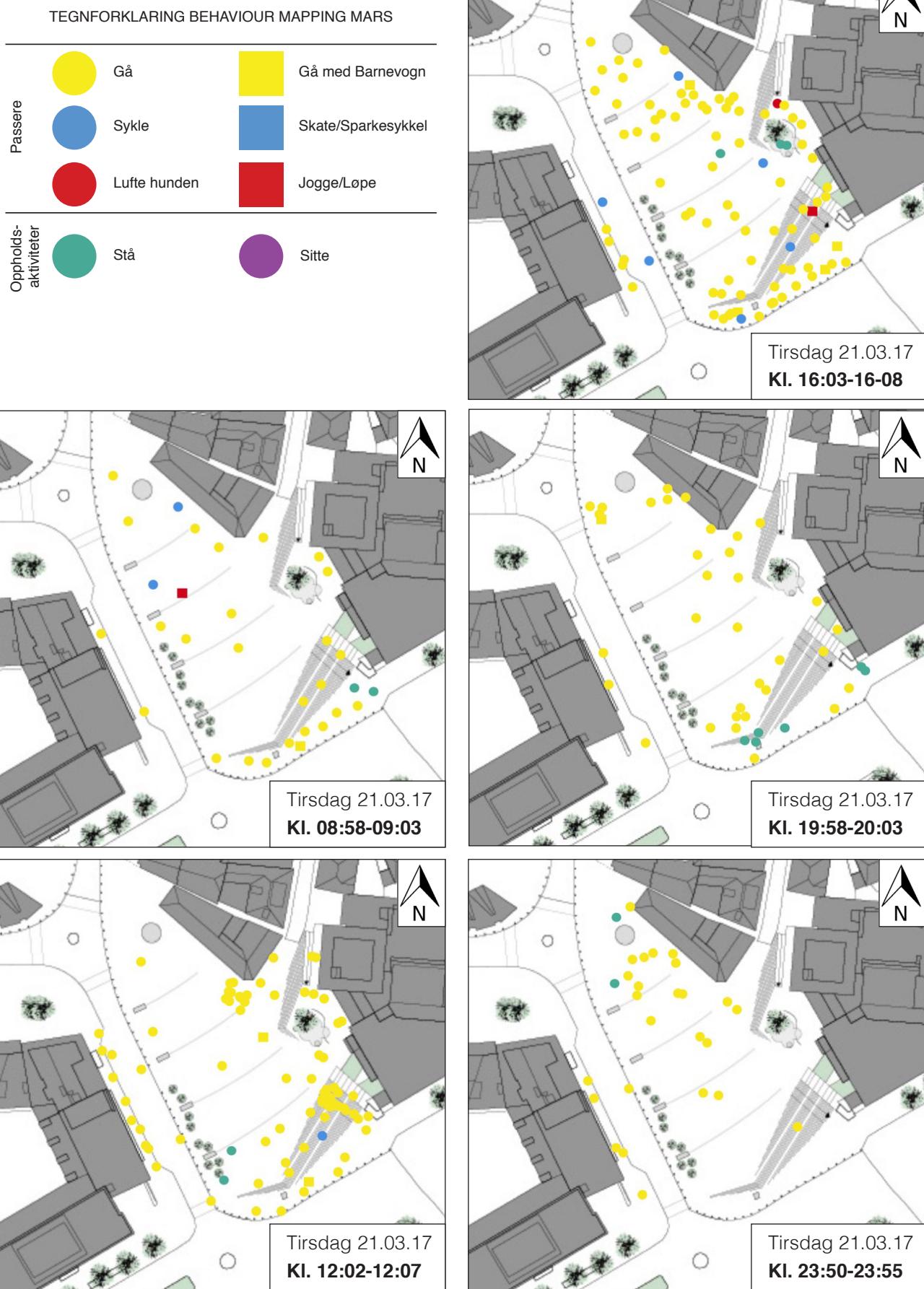
Pølsebussen var på plass, men ikke åpen enda. Det var mye vennegjenger og kjærestepar. En mann luftet hunden sin, en gruppe unge jenter stoppet opp og tok bilder av seg selv. Det var en del enkelt personer som sto og ventet på andre. Tre eldre karer sto og røykte utenfor Korvetten. Politiet parkerte på Torget og gikk inn på Burger King.

KI. 23:50-00:10

Det var mange større grupper med mennesker som gikk sammen. Mange sto i kø inne på Burger King, og to sto og ventet på mat fra Pølsebussen. Noen enkelt personer sto og ventet på andre. Noen stoppet opp for en kort prat før de gikk hver sin vei.

Hun samme damen som prøvde å komme inn i bilen på mandag natt var på Torget denne kvelden og sammen med to andre damer. De sto og ventet langs fasaden til Ankerkvartalet eller sirkulerte rundt på Torget og pratet med forbipasserende menn.

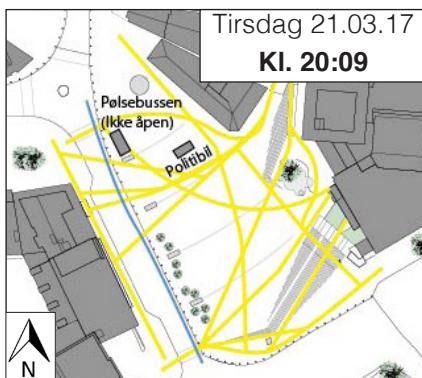
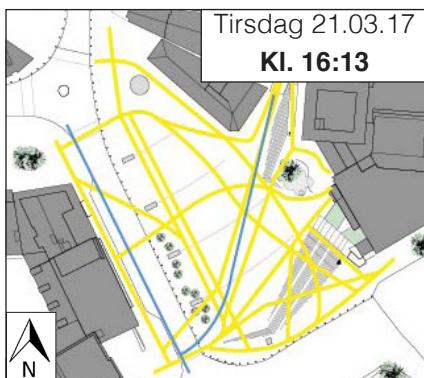
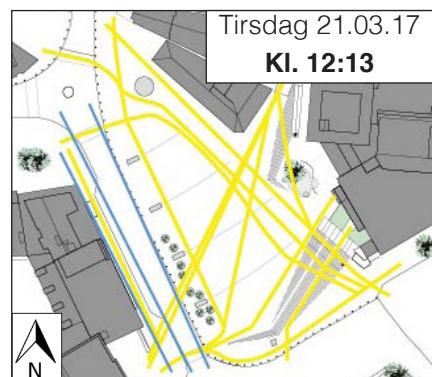
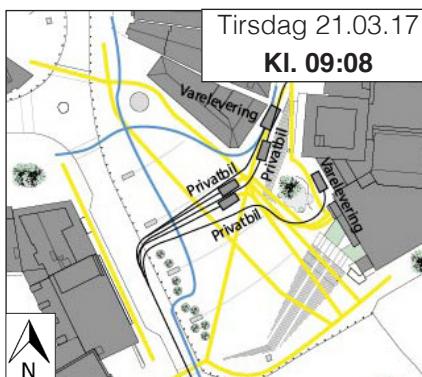
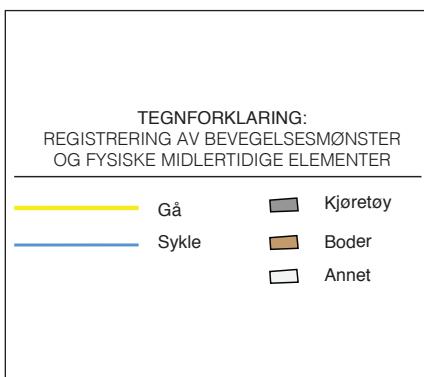
Behavior mapping Torget										
Tirsdag 21.03.17	Været	Gå	Sykkel	Barnevogn	Lufte hund	Jogge/løpe	Skate/sparkesykkel	Stå	Sitte	Totalt
Kl. 08:58-09:03	6 grader, Mye regn, Lite vind	25	2	1	0	1	0	2	0	31
Kl. 12:02-12:07	6 gader, Litt regn, Litt vind	74	1	2	0	0	0	2	0	79
Kl. 16:03-16:08	5 grader, Mye regn, Lite vind	75	6	4	1	1	0	3	0	90
Kl. 19:58-20:03	5 grader, Litt regn, Lite vind	33	0	1	0	0	0	6	0	40
Kl. 23:50-23:55	5 grader, Vått, Lite vind	25	0	0	0	0	0	2	0	27
25 minutter	Totalt	232	9	8	1	2	0	15	0	267

Trafikkelling Kong Haakon VIIIs gate

Tirsdag 21.03.17	Været	Gå	Sykkel	Barnevogn	Jogge/Løpe	Skate/sparkesykkel	Totalt
Kl. 09:03-09:08	6 grader, Mye regn, Lite vind	15	3	0	0	0	18
Kl. 12:08-12:13	6 gader, Litt regn, Litt vind	22	1	1	1	0	25
Kl. 16:08-16:13	5 grader, Mye regn, Lite vind	32	4	1	5	0	42
Kl. 20:04-20:09	5 grader, Litt regn, Lite vind	16	2	0	0	0	18
Kl. 23:55-00:00	5 grader, Vått, Lite vind	2	2	0	0	0	4
25 minutter	Totalt	87	12	2	6	0	107

Oppholdsregistrering Torget

Tirsdag 21.03.17	Været	Stå alene		Sitte alene		Stå sammen		Sitte sammen		Totalt (ant. x tid)
		Antall	Tid (min)	Antall	Tid	Antall	Tid	Antall	Sitte	
Kl. 09:08-09:15	6 grader, Mye regn, Lite vind	0	0	0	0	2	2	0	0	4
Kl. 12:13-12:18	6 gader, Litt regn, Litt vind	2	2,1	0	0	0	0	0	0	3
Kl. 16:13-16:18	5 grader, Mye regn, Lite vind	0	0	0	0	2	1	0	0	2
Kl. 20:09-20:15	5 grader, Litt regn, Lite vind	3	1,2,3	0	0	3	10	0	0	36
Kl. 00:00-00:10	5 grader, Vått, Lite vind	3	2,3,4	0	0	5,2,4	>10, 5, 3	0	0	81
Totalt		8	18 min	0	0	18	31 min	0	0	126

22.03.17 ONSDAG

KI. 08:55-09:15

Det var mye varelevering denne morgen med 5 trailere og en varebil. En mann spylte og ryddet utenfor Burger King. En annen mann fikset noe på fasaden til Ankerkvarteralet. En eldre dame satt og leste avis samtidig som hun tok en røyk på benken under Hverdagsscenen. Tre av byens løse fugler satt på andre enden av benken og drakk øl. Det var mye folk som passerte Torget på vei til jobb eller skole.

KI. 12:05-12:25

Det var en god del elever fra Kongsgård skole som oppholdt seg på Torget. Det sto tre personer fra SOS Barneby på toppen av Torget og stoppet forbipasserende. En varebil fra Diplom is sto parkert på Torget. Det var mye eldre, ungdom og damer med barnevogner. Et lite barn sammen med faren passerte Torget. En dame satt seg ned på kanten av en benk utenfor Burger King mens hun ventet på noen. En voksen mann satt seg ned på benken under Hverdagsscenen.

KI. 16:73-16:30

Det var flere passerende antakelig på vei hjem fra arbeid eller skole. Noen stoppet kort opp for å vente på noen. Et barn med to damer og en eldre dame satt seg ned på benken under Hverdagsscenen.

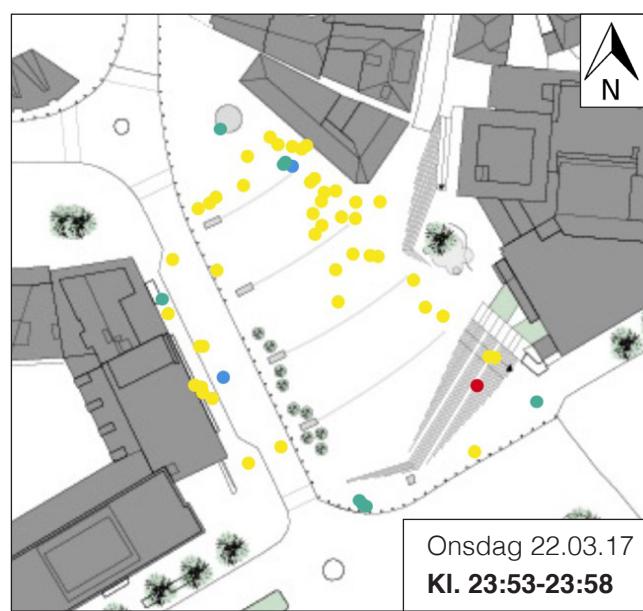
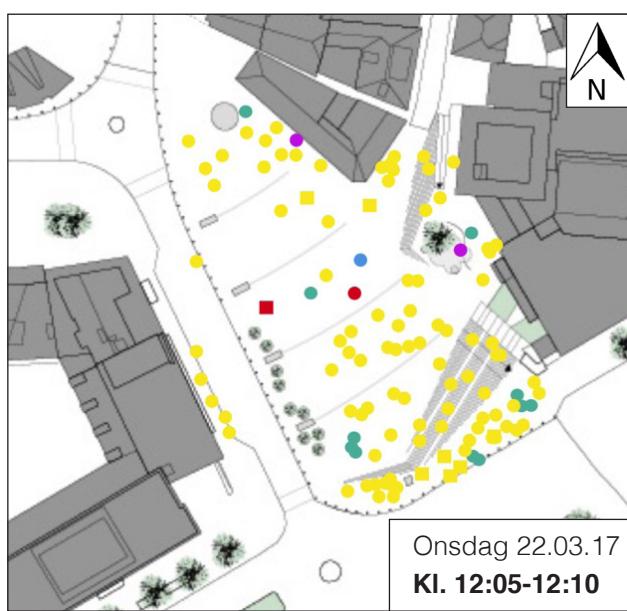
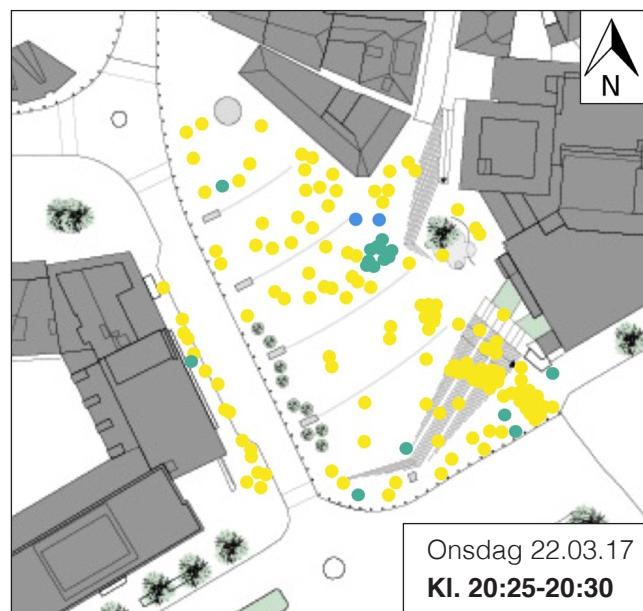
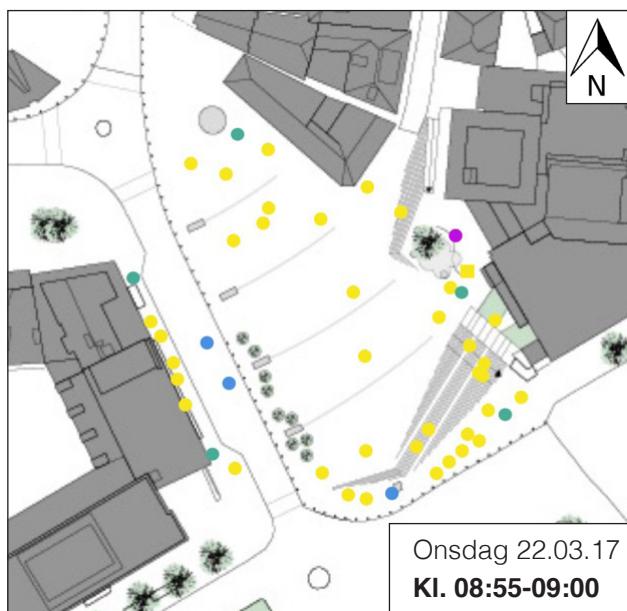
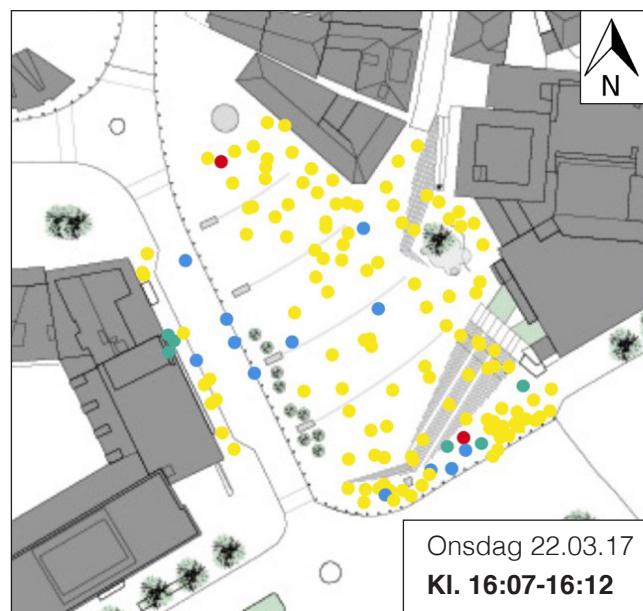
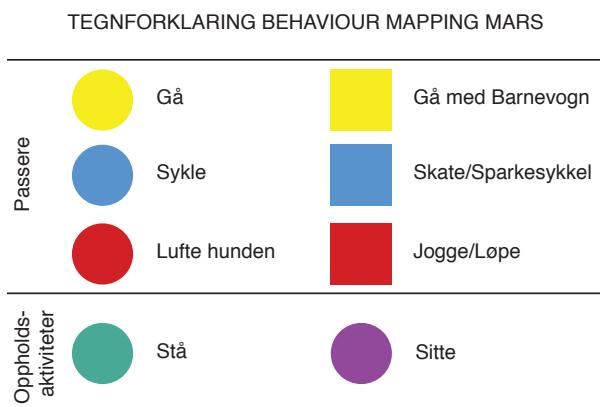
KI. 20:25-20:45

Det var en gruppe turister som stoppet kort opp og tok bilder av lysshowet på Torget. Noen enkelt personer sto og ventet. Barn med og uten foreldre ble observert. Det var mest vennegjenger og kjærestepar. Pølsebussen var på plass, men ikke åpen enda. Det sto en mann og pratet i lengre tid med han som rigget til Pølsebussen. En annen mann sto og røykte utenfor Korvetten. Fra onsdag til lørdag var det den årlige Vinfestivalen i byen og denne kvelden var det årlige Vintoget. Vintoget innebærer at flere grupper mennesker går med vinglass mellom ulike planlagte stoppesteder i byen. Dette førte til at flere grupper på opp til omlag 30 mennesker passerte Torget. Et av stoppestedene var restauranten Fish & Cow. Dette skapte en kø av mennesker utenfor restauranten sitt inngangsparti.

KI. 23:47-00:15

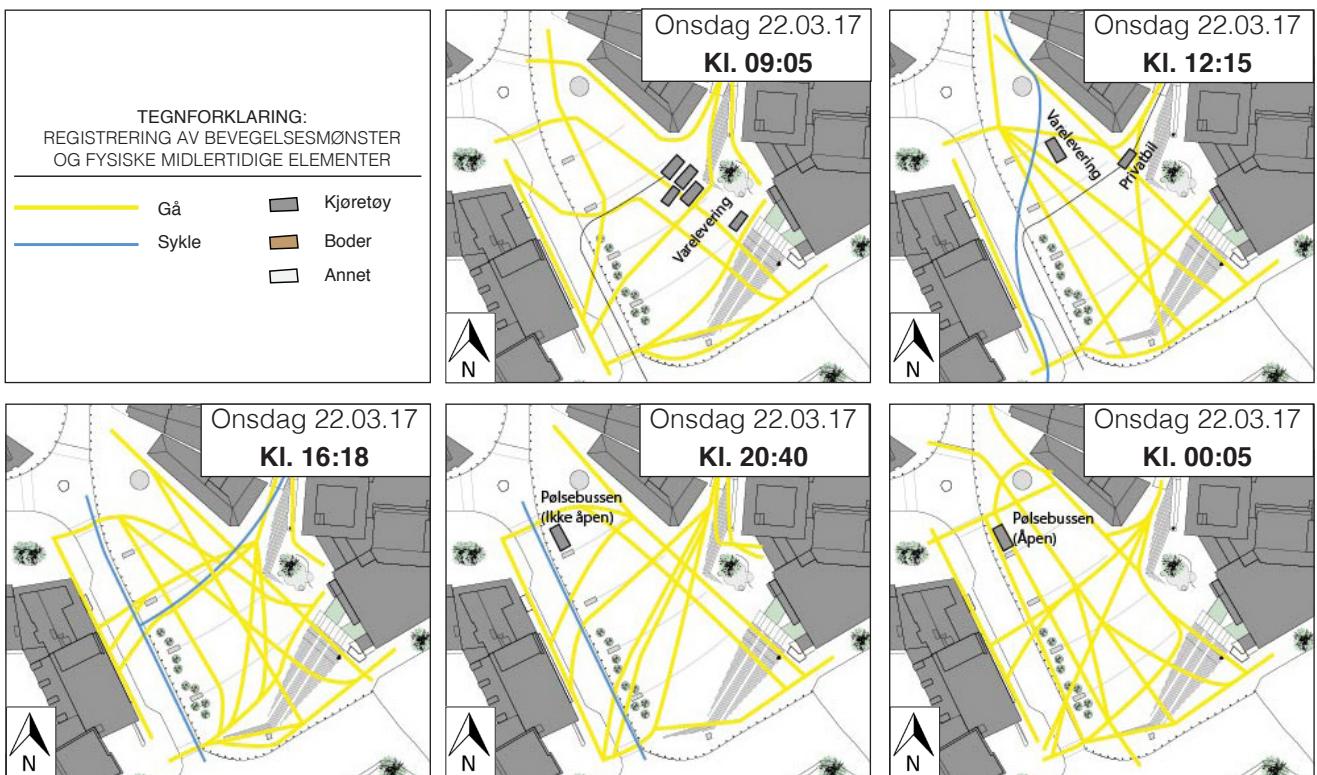
Det var flere personer med nattmat i hånden, og folk gikk inn og ut av Burger King. Pølsebussen hadde også flere kunder. Det var fremdeles mye vennegjenger og kjærestepar. Det var noen som stoppet og pratet før de gikk hver til sitt. Det sto en forlatt sykkel låst fast under taket på Hverdagsscenen. To av de samme damene fra mandag og tirsdag natt sirkulerte også denne natten på Torget. Den ene damen fikk med seg en mann bort til minibanken på hjørnet av Ankerkvarteralet for deretter å forsvinne i en taxi.

Behavior mapping Torget										
Onsdag 22.03.17	Været	Gå	Sykkel	Barnevogn	Lufte hund	Jogge/løpe	Skate/sparkesykkel	Stå	Sitte	Totalt
Kl. 08:55-09:00	5 grader, Regn i lufta, Lite vind	37	3	1	0	0	0	5	1	47
Kl. 12:05-12:10	5 grader, Sol, Litt vind,	91	1	7	1	1	0	11	2	114
Kl. 16:07-16:12	7 grader, Sol, Lite vind	122	12	1	2	0	0	6	0	143
Kl. 20:25-20:30	1 grad, Tørt, Mørkt, En del vind	146	2	0	0	0	0	17	0	165
Kl. 23:47-23:52	1 grad, Tørt, Lite vind	44	2	0	1	0	0	8	0	55
25 minutter	Totalt	440	20	9	4	1	0	47	3	524

Trafikkelling Kong Haakon VIIIs gate										
Onsdag 22.03.17	Været	Gå	Sykkel	Barnevogn	Jogge/Løpe	Skate/sparkesykkel	Stå	Sitte	Totalt	
Kl. 09:00-09:05	5 grader, Regn i lufta, Lite vind	20	5	1	0	0				26
Kl. 12:10-12:15	5 grader, Sol, Litt vind,	37	2	1	0	0				40
Kl. 16:12-16:17	7 grader, Sol, Lite vind	39	10	1	1	0				51
Kl. 20:30-20:35	1 grad, Tørt, Mørkt, En del vind	15	1	0	0	0				16
Kl. 23:53-23:58	1 grad, Tørt, Lite vind	2	0	0	0	0				2
25 minutter	Totalt	113	18	3	1	0				135

Oppholdsregistrering Torget										
Onsdag 22.03.17	Været	Stå alene		Sitte alene		Stå sammen		Sitte sammen		Totalt (ant. x tid)
		Antall	Tid (min)	Antall	Tid	Antall	Tid	Antall	Sitte	
Kl. 09:05-09:15	5 grader, Regn i lufta, Lite vind	0	0	1	>10	0	0	3	>10	40
Kl. 12:15-12:25	5 grader, Sol, Litt vind,	0	0	2	>10, 5	3, 2	2,2	4	10	65
Kl. 16:17-17:20	7 grader, Sol, Lite vind	3	1,2,2	0	0	2	2	4	10	49
Kl. 20:35-20:45	1 grad, Tørt, Mørkt, En del vind	4	1,1,2,2	0	0	6,2	3,4	0	0	32
Kl. 23:58-00:05	1 grad, Tørt, Lite vind	3	7,2,3	0	0	3,2	8,12	0	0	60
Totalt		10	23 min	3	25 min	20	33 min	11	30 min	246

23.03.17 TORSDAG

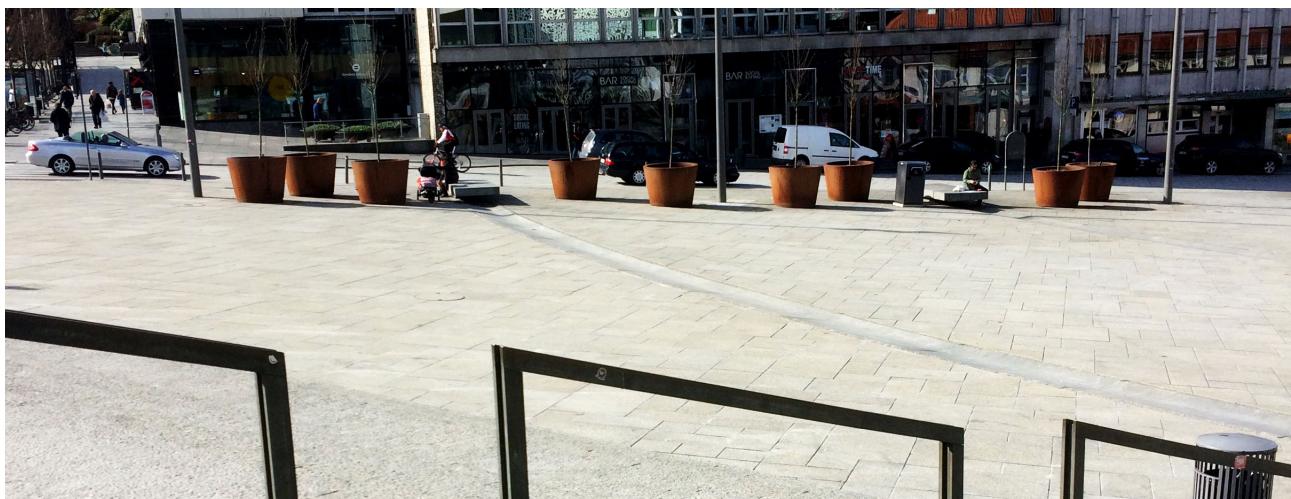
KI. 08:15-08:30

Det var mange mennesker på vei til arbeid eller skole, og ingen stoppet opp. Det var varelevering på Torget og en som vasket benkene uten for Burger King.

KI. 12:11-12:50

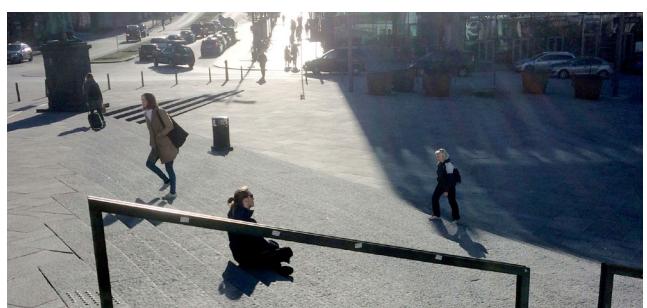
Først var det et par som satt seg ned, men etterhvert fylte det seg opp med flere mennesker som satt seg ned. Fem damer med barnevogner samlet seg rundt benken på Hverdagsscenen i lengre tid. En mann satt i trappen og røykte. Et eldre ektepar drakk kaffe og røykte utenfor restauranten Fish & Cow. En far med en liten jente satt i trappen ved Hverdagsscenen. En ung jente satt og snakket i mobilen på benken ved Hverdagsscenen. Et eldre ektepar og en eldre dame satt også på benken ved Hverdagsscenen. En eldre dame satt og leste en bok mens hun drakk kaffe på en av benkene i Torgtrappen. To menn satt og spiste lunsj fra Starbucks på en av benkene i Torgtrappen. En eldre dame med kaffekopp fra Starbucks satt også på en av benkene i Torgtrappen.

En dame med barnevogn og en eldre dame satt og drakk kaffe på steinen ved den øverste vannrennen. En ung mann satt kort ned på en annen stein ved en annen vannrenne. Fire personer sto og pratet nederst på Torget i lengre tid. En mor med to barn satt i trappen og spiste pølse. En mann med to store hunder satt seg ned i Torgtrappen. Noen sto og røykte utenfor Korvetten. Det var en barneskoleklasse som krysset Torget. En privatbil kjørte til garasjen under Torgterrassen. En annen privatbil sto parkert ved Hverdagsscenen mens en mann løp ut og inn med varer til Torgterrassen.

Kl. 16:02-16:22

Tre barn lekte med de tre store steinene ved Hverdagsscenen og løp rundt, mens faren satt og fulgte med på en av benkene i Torgtrappen. Et par satt seg ned utenfor restauranten Fish & Cow og nøt en kaffe og røyk. Et kjærestepar satt seg ned på den nederste benken i Torgtrappen. En privatbil kjørte over Torget fra garasjen under Torgterrassen. Torget var skyggelagt på bunnen av Torgtrappen og ned til Burger King.

Kl. 19:25-19:45

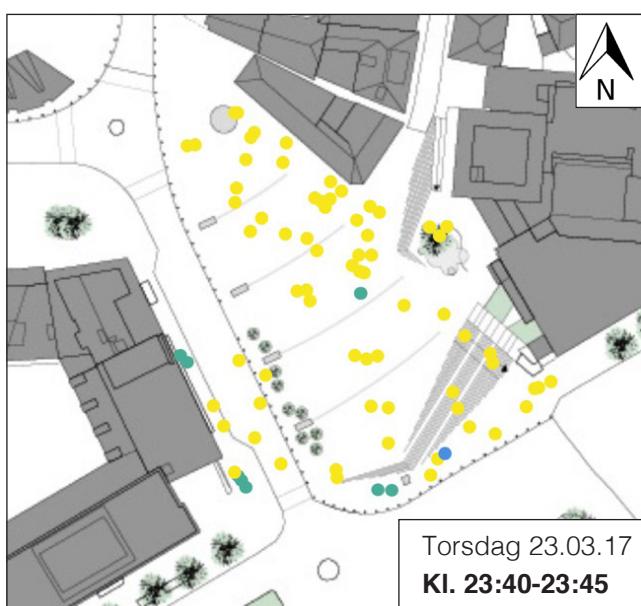
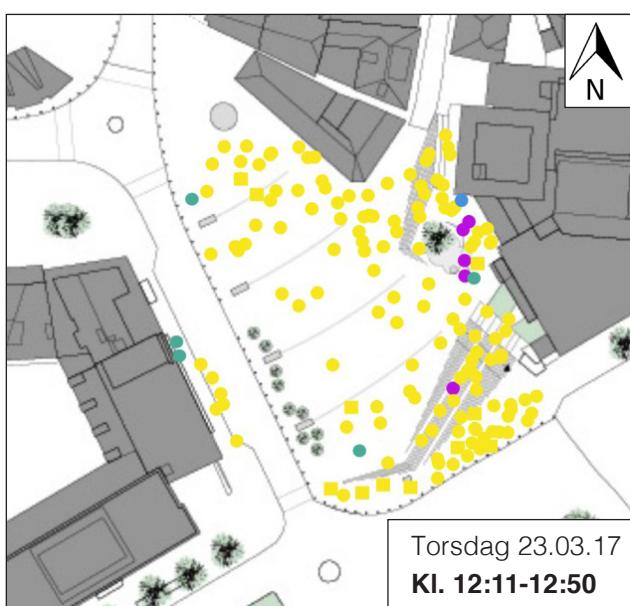
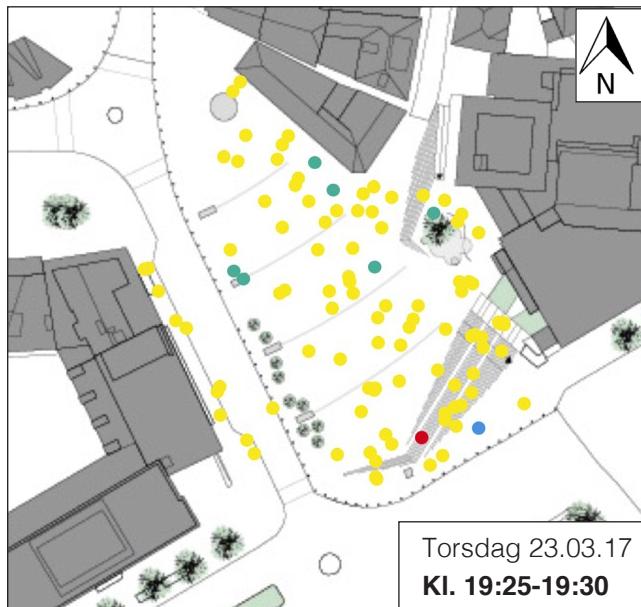
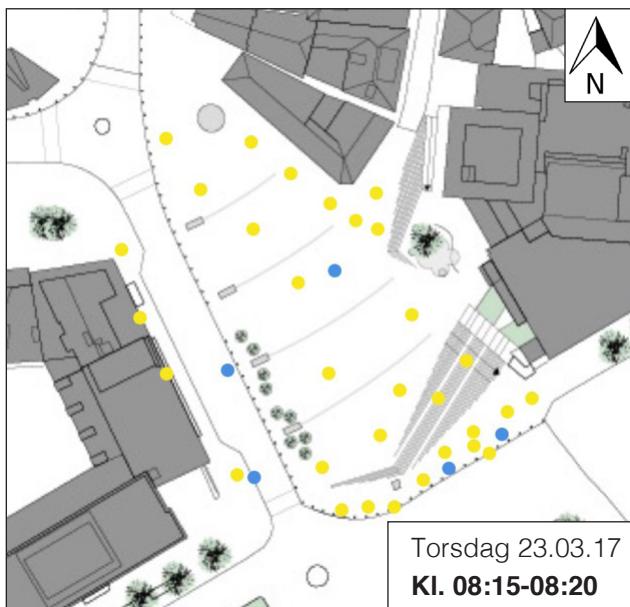
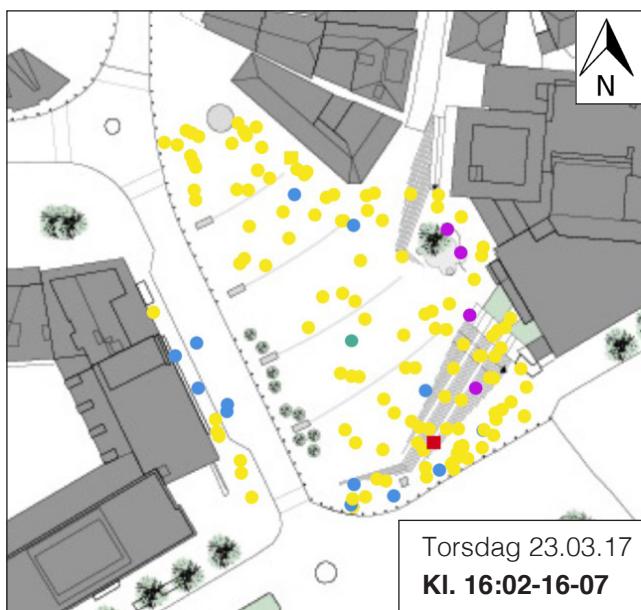
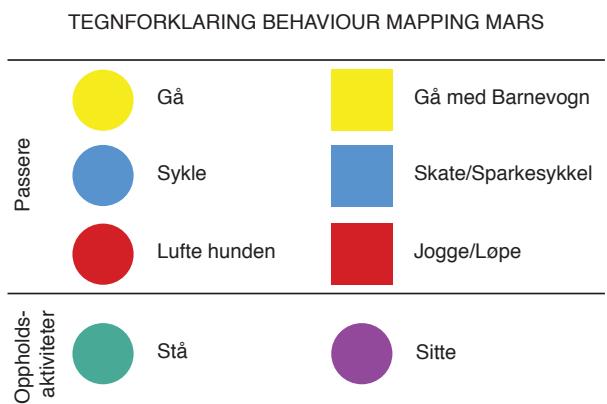
Det var flere som stoppet opp, noen ventet på andre, noen pratet kort og noen tok bilder av Vågen. Det var mest vennegjenger og kjærestepar. Pølsebussen var på plass men ikke åpen.

Kl. 23:40-00:00

Pølsebussen var åpen. Det var noen som stoppet kort opp for så og skille lag. Det var andre som sto og ventet på noen eller bli hentet i bil på toppen av Torget ved rundkjøringen. Det var mest trafikk nederst på Torget med mest vennegjenger og kjærestepar. To unge jenter hoppet og løp mellom lysene. Det var en som gikk tur og luftet hunden sin. Det var en som satt seg kort ned i Torgtrappen. Fire damer sirkulerte rundt på Torget, og hun ene fikk med seg en mann til minibanken for deretter å forsvinne i en taxi.

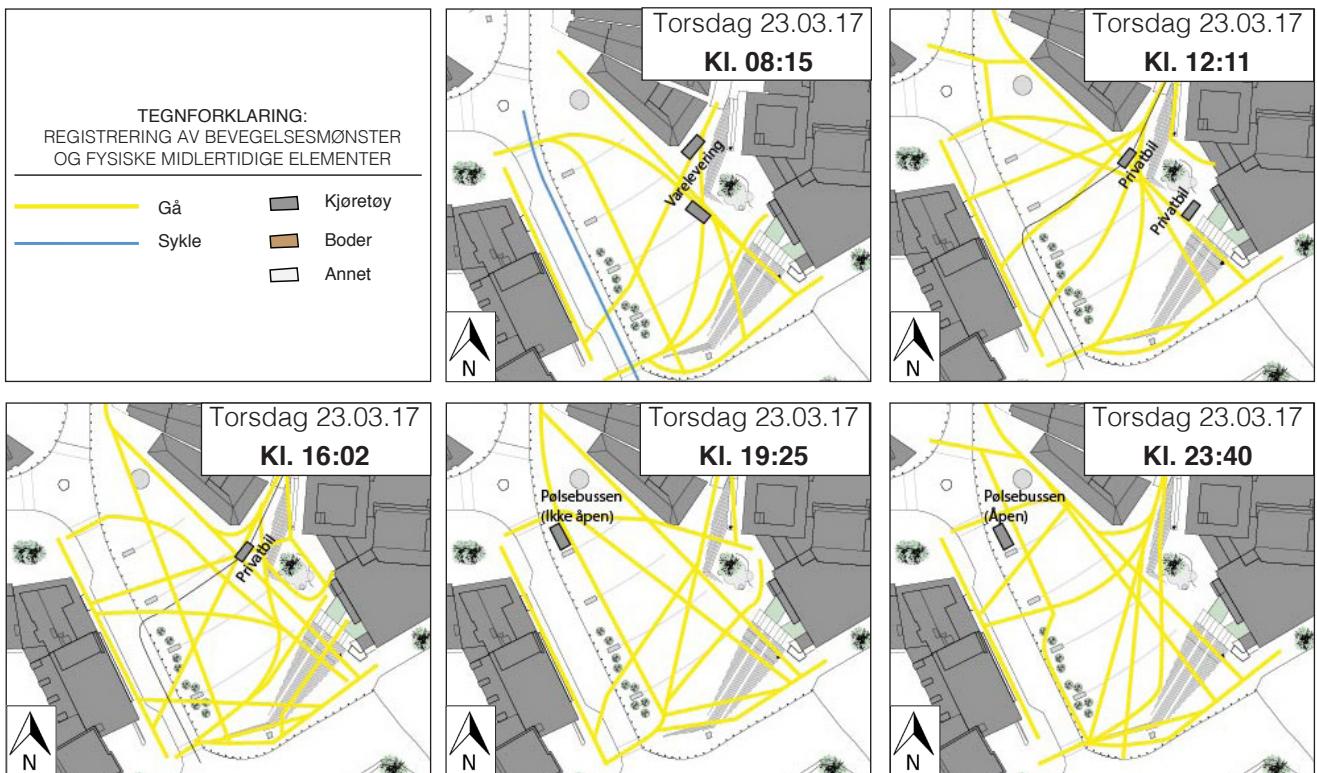
Behavior mapping Torget										
Torsdag 23.03.17	Været	Gå	Sykkel	Barnevogn	Lufte hund	Jogge/løpe	Skate/sparkesykkel	Stå	Sitte	Totalt
Kl. 08:15-08:20	1 grad, Sol, Lite vind	31	5	0	0	0	0	0	0	36
Kl. 12:11-12:16	3 grader, Sol, Lite vind	132	1	11	0	0	0	5	5	154
Kl. 16:02-16:07	6 grader, Sol, Litt vind	125	13	1	0	1	0	1	4	145
Kl. 19:25-19:30	2 grader, Tørt, Lite vind	95	1	0	1	0	0	6	0	103
Kl. 23:40-23:45	2 grader, Tørt, Lite vind	68	1	0	0	0	0	9	0	78
25 minutter	Totalt	451	21	12	1	1	0	21	9	516

Trafikkelling Kong Haakon VIIIs gate

Torsdag 23.03.17	Været	Gå	Sykkel	Barnevogn	Jogge/Løpe	Skate/sparkesykkel	Totalt
Kl. 08:20-08:25	1 grad, Sol, Lite vind	21	5	0	0	0	26
Kl. 12:16-12:21	3 grader, Sol, Lite vind	55	2	3	0	0	60
Kl. 16:07-16:12	6 grader, Sol, Litt vind	31	12	0	0	0	43
Kl. 19:30-19:35	2 grader, Tørt, Lite vind	28	1	0	0	0	29
Kl. 23:45-23:50	2 grader, Tørt, Lite vind	3	1	0	0	0	4
25 minutter	Totalt	138	21	3	0	0	162

Oppholdsregistrering Torget

Torsdag 23.03.17	Været	Stå alene		Sitte alene		Stå sammen		Sitte sammen		Totalt (ant. x tid)
		Antall	Tid (min)	Antall	Tid	Antall	Tid	Antall	Sitte	
Kl. 08:25-08:30	1 grad, Sol, Lite vind	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kl. 12:21-12:50	3 grader, Sol, Lite vind	Flere	Flere	6	4,5,10,30,10,7	3	5	5,3,2,2, 2,4,3,2	45,20,20,30, 12,20,15,2	>619
Kl. 16:12-16:22	6 grader, Sol, Litt vind	0	0	1	7	0	0	2,2	10,5	37
Kl. 19:35-19:45	2 grader, Tørt, Lite vind	1	5	0	0	3,2	10,3	0	0	41
Kl. 23:50-00:00	2 grader, Tørt, Lite vind	0	0	1	3	2,4,2	3,5,5	0	0	39
Totalt		10	23 min	3	25 min	20	33 min	11	30 min	117

24.03.17 FREDAG

KI. 08:10-08:30

Tre teltboder ble rigget opp av fire mennesker med to biler. Cruisebåten Astoria kom fra Ålesund og la til kai i Vågen kl. 09:00 med 580 passasjerer som dro videre til Tilbury (UK) kl. 16:00. Det var varelevering fra en trailer og en varebil. En privatbil kjørte over Torget til garasjen under Torgterrassen. De fleste gikk alene eller to og to. Det var noen som stoppet kort opp og pratet.

KI. 12:08-12:30

Noen turister gikk og så i teltbodene, samt tok bilder av Vågen og Domkirken. Det var varelevering. Det var mange eldre på Torget. En annen eldre dame satt på benken ved Hverdagsscenen, og en eldre mann satt utenfor restauranten Fish & Cow. En dame brukte steinen ved en av vannrennene til å knytte skoen sin på.

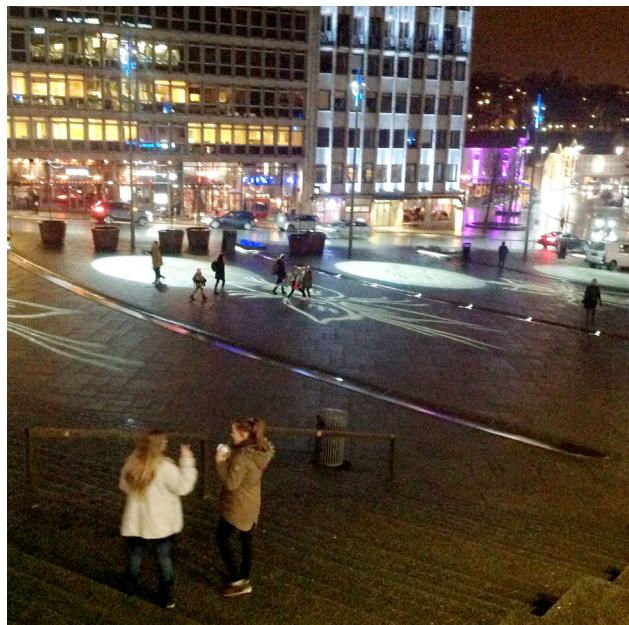
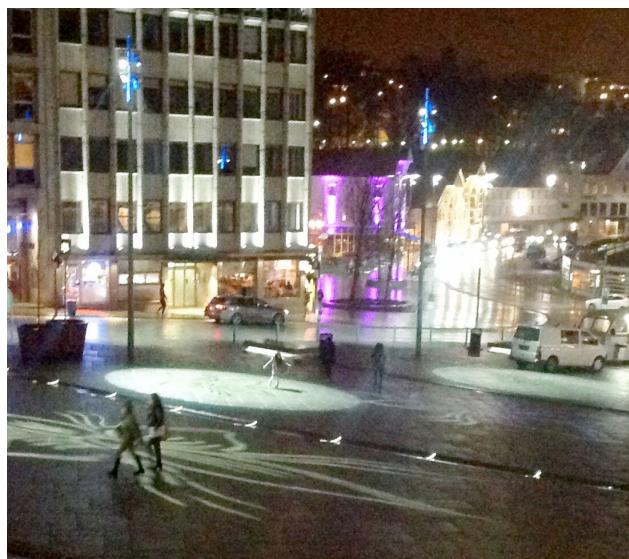

KI. 16:15-16:40

En privatbil kjørte over Torget til garasjen under Torgterrassen. To unge gutter med sparkesykkel sparket over Torget. Tre unge gutter gikk med mobilier i hendene over Torget. En eldre mann satt på benken under Hverdagsscenen. To unge jenter stoppet og pratet en liten stund. Teltbodene er ryddet bort.

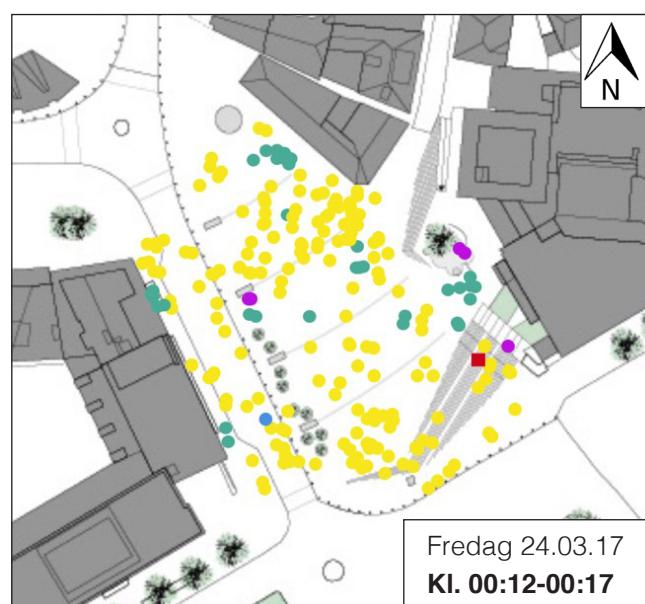
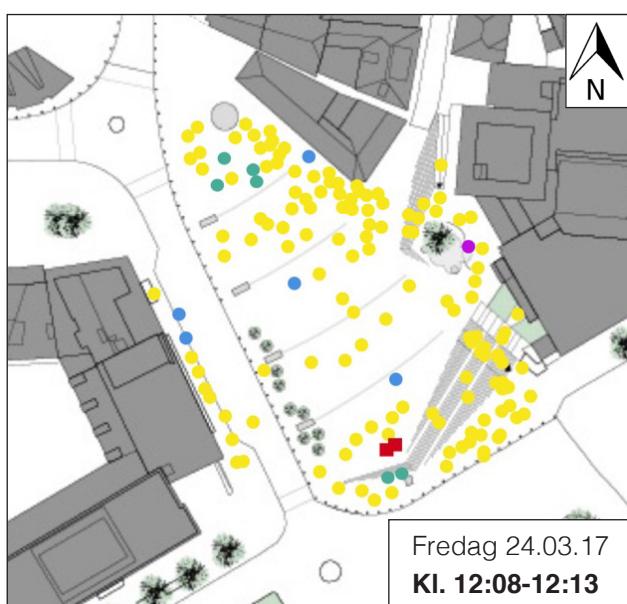
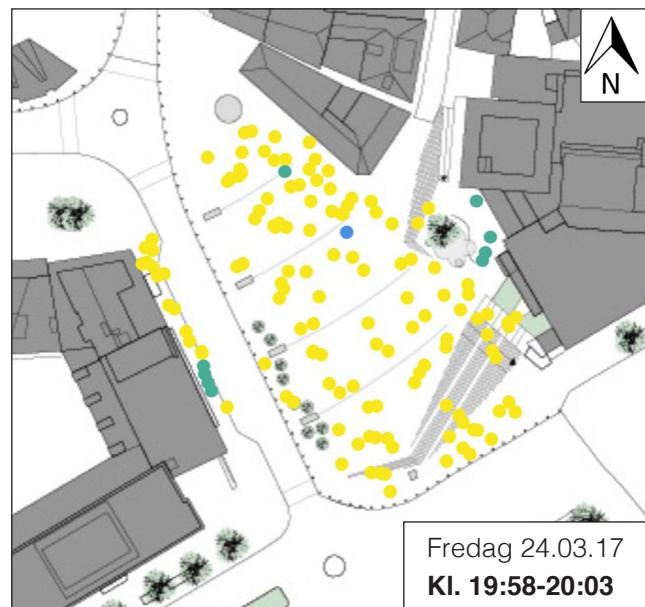
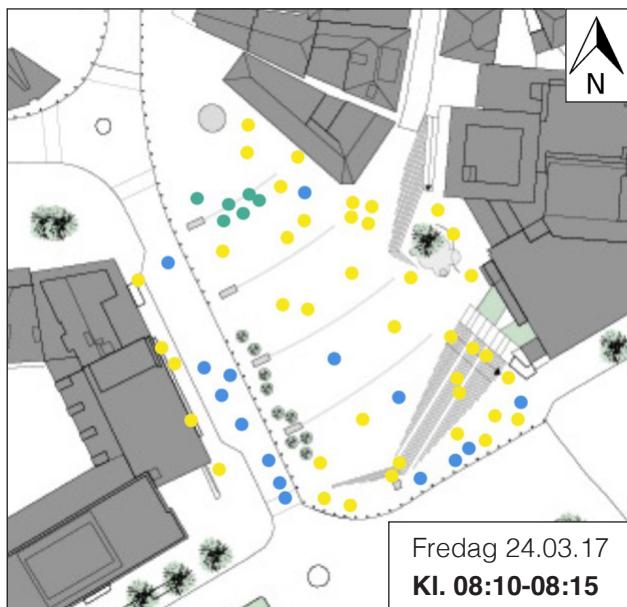
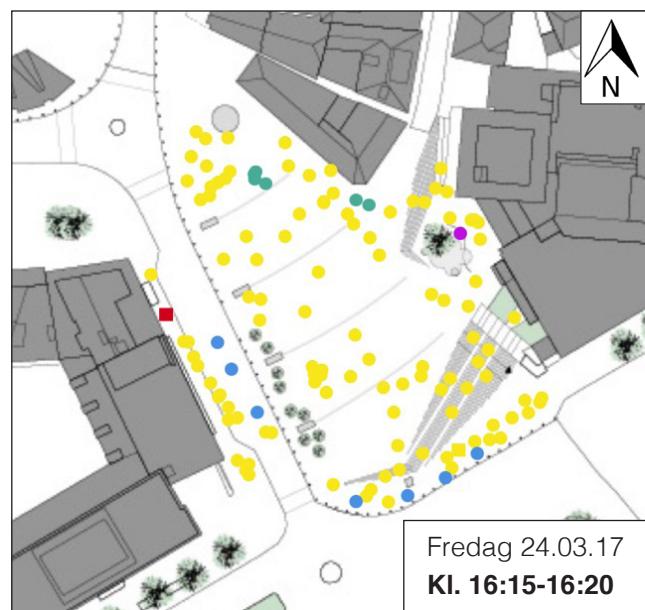
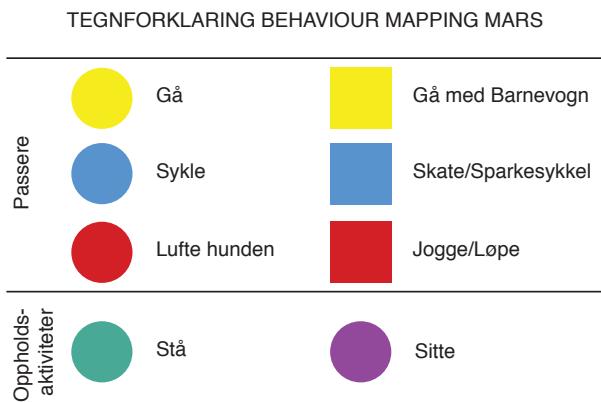
KI. 19:58-20:15

En liten jente tok løp bort til midten av lyset på Torgflaten og tok piruetter. Noen sto og ventet eller røykte. Det var flere grupper med mennesker, vennegjenger og kjærestepar. Det var også mye barn med og uten foreldre. Pølsebussen så ut til å være åpen.

KI. 00:12-00:30

Det var mange som gikk med nattmat i hånden. Det var mye lyd med latter og brøl. En god del beruset mennesker. Det sto en buss fra IMI kirken parkert på Torget som kalles "Lyset i mørket". Det sto og en gruppe voksne fra ulike menigheter på Hverdagsscenen og delte ut kaffe, vann og lappekaker. De hadde rigget seg til med et bord og gårt med jakker hvor det står skrevet "Englevaktene". To voksne menn satt på benken under Hverdagsscenen og spiste mat. Kongsbakken var stengt for trafikk og politiet gjikk synlig rundt. Pølsebussen var åpen. Det sto mange og snakket, røyket eller ventet på noen. Damene var på plass i natt og, men var mindre synlig på grunn av folkemengden.

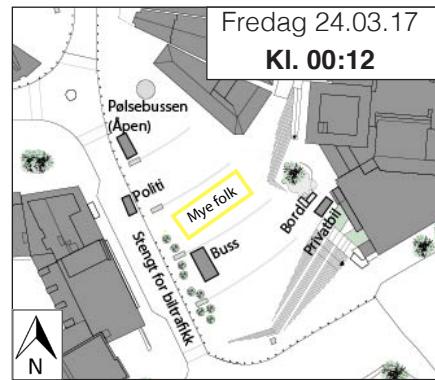
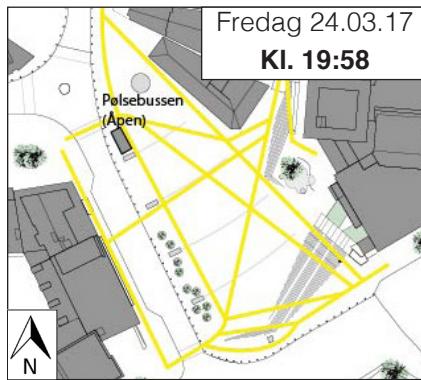
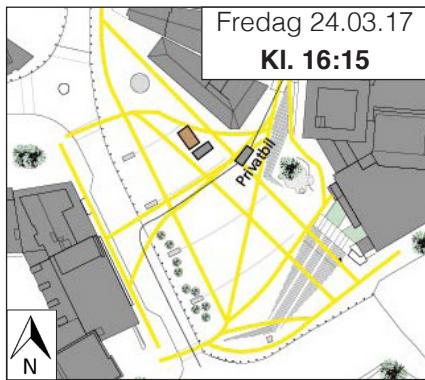
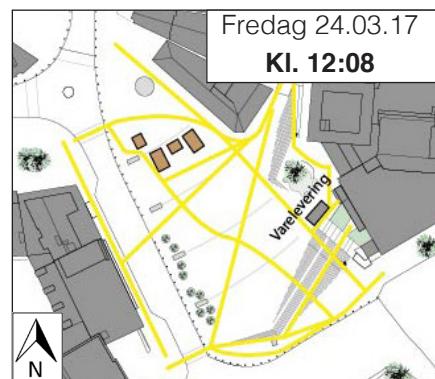
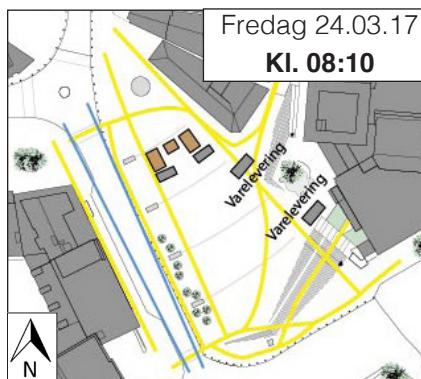
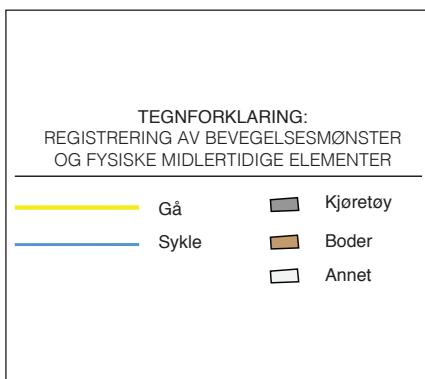

Behavior mapping Torget										
Fredag 24.03.17	Været	Gå	Sykkel	Barnevogn	Lufte hund	Jogge/løpe	Skate/sparkesykkel	Stå	Sitte	Totalt
Kl. 08:10-08:15	3 grad, Sol/Sky, lite vind	40	15	0		0	0	6	0	61
Kl. 12:08-12:13	4 grader, Overskyet, En del vind,	140	5	0		2	0	6	1	154
Kl. 16:15-16:20	5 grader, Yr, Lite vind	107	7	1		1	0	6	1	123
Kl. 19:58-20:03	6 grader, Yr, En del vind	129	1	0		0	0	9	0	139
Kl. 00:12-00:17	5 grader, Vått/Skyet, Litt vind	175	1	0		1	0	36	5	218
25 minutter	Totalt	591	29	1	0	4	0	63	7	695

Trafikkteiling Kong Haakon VIIIs gate										
Fredag 24.03.17	Været	Gå	Sykkel	Barnevogn	Jogge/Løpe	Skate/sparkesykkel	Stå	Sitte	Totalt	
Kl. 08:15-08:20	3 grad, Sol/Sky, lite vind	21	14	0	0	1				36
Kl. 12:13-12:18	4 grader, Overskyet, En del vind,	72	4	2	0	0				78
Kl. 16:20-16:25	5 grader, Yr, Lite vind	29	4	0	1	0				34
Kl. 20:03-20:08	6 grader, Yr, En del vind	25	0	0	0	0				25
Kl. 00:17-00:22	5 grader, Vått/Skyet, Litt vind	10	1	0	1	0				12
25 minutter	Totalt	157	23	2	2	1				185

Oppholdsregistrering Torget										
Fredag 24.03.17	Været	Stå alene		Sitte alene		Stå sammen		Sitte sammen		Totalt (ant. x tid)
		Antall	Tid (min)	Antall	Tid	Antall	Tid	Antall	Sitte	
Kl. 08:20-08:30	3 grad, Sol/Sky, lite vind	0	0	0	0	4, 2	5, 2	0	0	24
Kl. 12:18-12:30	4 grader, Overskyet, En del vind,	1	1	2	5, 6	2, 6	2, 1	0	0	22
Kl. 16:25-16:40	5 grader, Yr, Lite vind	3	1,1,1	1	10	2	5	0	0	23
Kl. 20:08-20:15	6 grader, Yr, En del vind	3	2,3,4	0	0	0	0	0	0	9
Kl. 00:22-00:30	5 grader, Vått/Skyet, Litt vind	Flere	Flere	1	10	Flere	Flere	2	10	>30
Totalt		>7	>13 min	4	31	>16	>44 min	2	10 min	78

25.03.17 LØRDAG

KI. 09:04-09:25

To menn spylte og vasket utenfor Burger King, Happy Time og Korvetten. En eldre mann ruslet litt rundt. Folk gikk helst alene eller to og to. Det var mest voksne, men et barn med faren sin ble observert.

KI. 16:20-16:40

Det var mange familier på Torget. Noen sto og snakket, andre ventet på å bli hentet på toppen av Torget. En bil fra "Natur og idrettsservice" kjørte rundt på Torget og samlet inn søppel fra søppeldunkene.

KI. 12:19-12:24

Det var mye barn på Torget. Dette kan ha noe med at det var gratis familiefestival på Sølvberget (Biblioteket), fra kl. 11:00 til 15:30. Det kjørte en varebil med varer fra Ringnes over Torget. Det var en planlagt demonstrasjon på Torget kl. 13:00 som ble rigget til under Hverdagsscenen. Demonstrasjonen var i regi av Folkeaksjonen Nei til mer bompenger. De hang opp bannere og holdt appell.

KI. 19:58-20:20

Det var en del barn med og uten foreldre, også mye vennegjenger og kjærestepar. Det var flere som sto og ventet på andre.

KI. 13:00-13:05

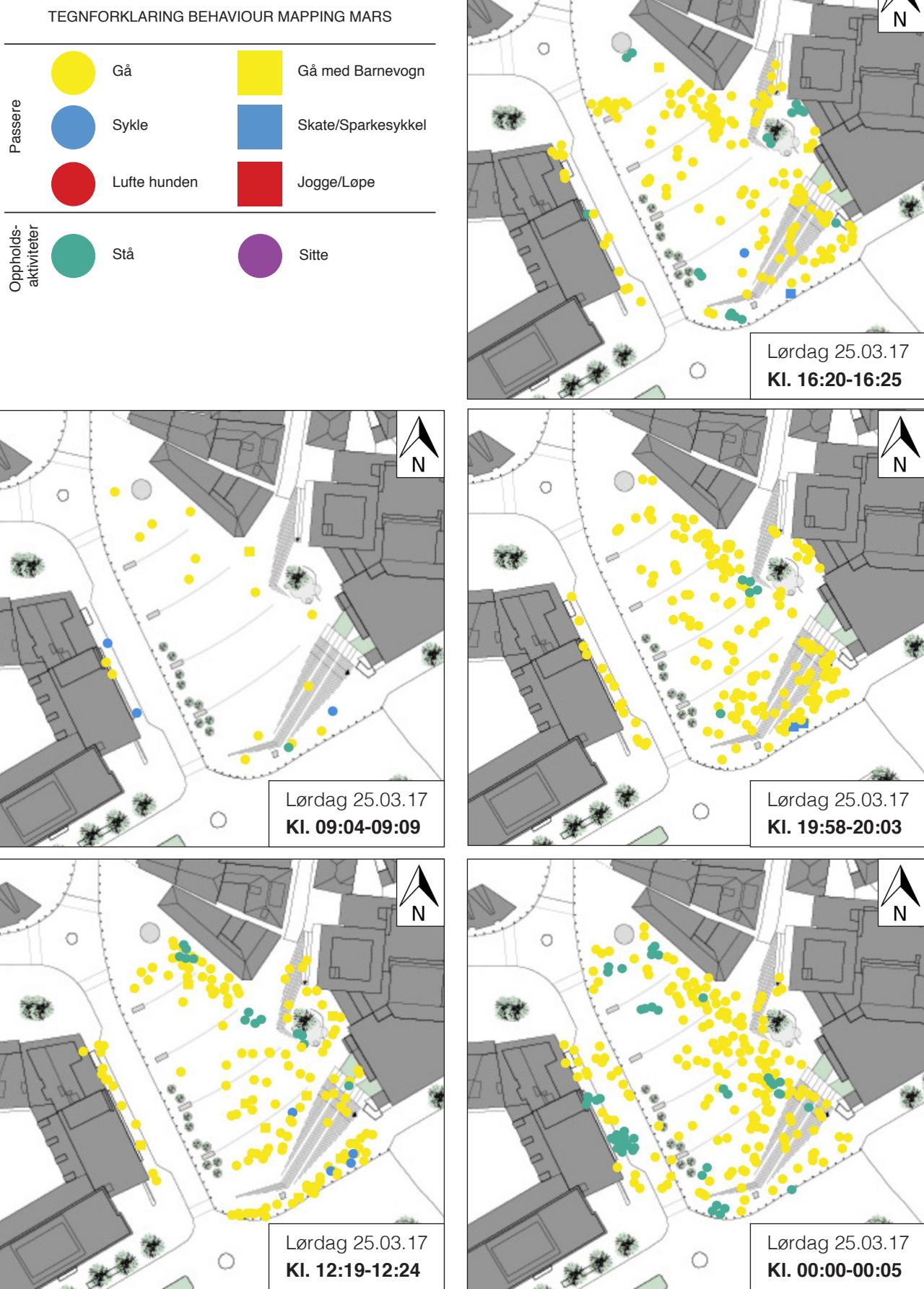
Det møtte opp omtrent 100 mennesker til demonstrasjonen.

KI. 00:00-00:20

Det var veldig masse folk, som gjorde det vanskelig å registrere. Det sto en buss fra IMI kirken som kalles "lyset i mørket" med mange personer inni. Det var en kø med mennesker foran utestedet til Bar & Social Eating. Kongsbakken var stengt for trafikk og folk krysset gaten hele tiden. Politiet sto parkert og gikk synlig rundt. Det var mange beruset mennesker. Noen sto alene og ventet. En mann lente seg til en pullert på toppen av trappen. Damene var på plass denne natten og, men forsvant i folkemengden. Pølsebussen var på plass og åpen.

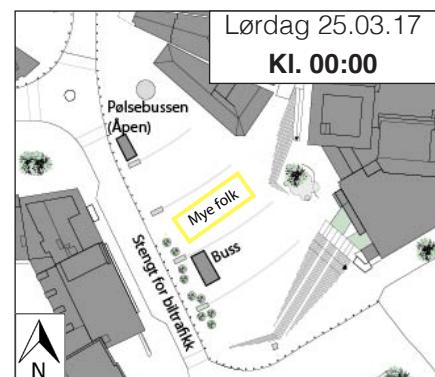
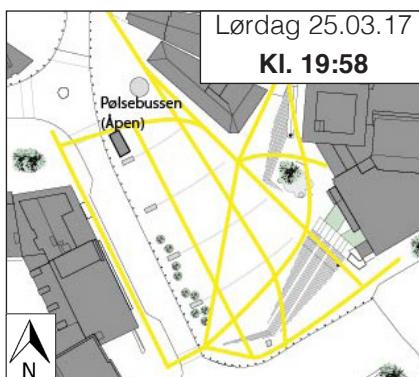
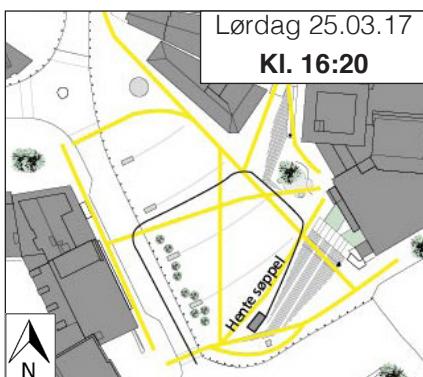
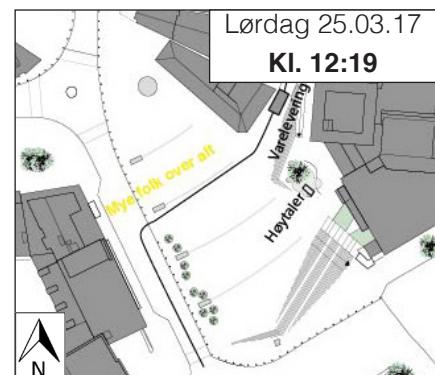
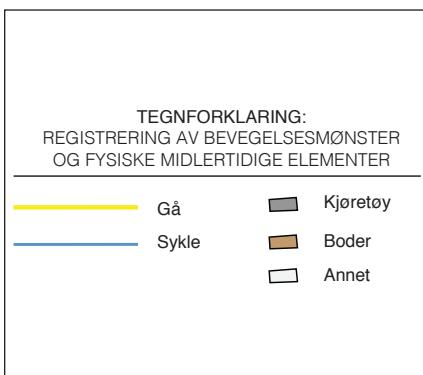
Behavior mapping Torget										
Lørdag 25.03.17	Været	Gå	Sykkel	Barnevogn	Lufte hund	Jogge/løpe	Skate/sparkesykkel	Stå	Sitte	Totalt
Kl. 09:04-09:09	6 grader, Vått/Skyet, Litt vind	15	3	1	0	0	0	1	0	20
Kl. 12:19-12:24	6 grader, Yrer, Lite vind	139	4	8	0	0	0	13	0	164
Kl. 16:20-16:25	6 grader, Regn, En del vind	139	1	2	0	0	1	17	0	160
Kl. 19:58-20:03	7 grader, Vått/Skyet, Lite vind	178	0	0	0	0	2	5	0	185
Kl. 00:00-00:05	7 grader, Yrer, Lite vind,	195	0	0	0	0	0	48	0	243
25 minutter	Totalt	666	8	11	0	0	3	84	0	772

Trafikkelling Kong Haakon VIIIs gate

Lørdag 25.03.17	Været	Gå	Sykkel	Barnevogn	Jogge/Løpe	Skate/sparkesykkel	Totalt
Kl. 09:09-09:14	6 grader, Vått/Skyet, Litt vind	12	0	0	0	0	12
Kl. 12:24-12:29	6 grader, Yrer, Lite vind	32	4	5	1	0	42
Kl. 16:25-16:30	6 grader, Regn, En del vind	38	3	4	0	0	45
Kl. 20:03-20:08	7 grader, Vått/Skyet, Lite vind	12	1	0	0	0	13
Kl. 00:05-00:10	7 grader, Yrer, Lite vind,	10	2	0	0	0	12
25 minutter	Totalt	104	10	9	1	0	124

Oppholdsregistrering Torget

Lørdag 25.03.17	Været	Stå alene		Sitte alene		Stå sammen		Sitte sammen		Totalt (ant. x tid)
		Antall	Tid (min)	Antall	Tid	Antall	Tid	Antall	Sitte	
Kl. 09:14-09:25	6 grader, Vått/Skyet, Litt vind	1	3	0	0	0	0	0	0	3
Kl. 12:29-13:15	6 grader, Yrer, Lite vind	Mange	Flere	0	0	Mange	Flere	0	0	>mange
Kl. 16:30-16:40	6 grader, Regn, En del vind	2	2,3	0	0	2	4	0	0	11
Kl. 20:08-20:20	7 grader, Vått/Skyet, Lite vind	0	0	0	0	2,4	5,2	0	0	18
Kl. 00:10-00:20	7 grader, Yrer, Lite vind,	mange	flere	0	0	Mange	Flere	0	0	>mange
Totalt		>3	>8	0	0	>8	>26	0	0	>32

26.03.17 SØNDAG

Kl. 09:30-09:50

Cruisebåten Minerva lå til kai i Vågen fra 07:00 til 17:00 med 441 passasjerer som kom fra Portsmouth (UK) og skulle videre til Kristiansund. Klokka ble stilt til sommertid denne natten. Det var en del folk med kofferter som krysset torget. Noen vasket og ryddet utenfor Burger King, samt det sto en "rydde" bil parkert. Starbucks var åpen og hadde en del kunder. Tre stykk gjorde klar bodene til turistene. En dame satt utenfor Starbucks med en kaffekopp i hånden. Nederst på torget lå det strødd bark på bakken, som kommunen hadde lagt ut på grunn av oljesøl.

Kl. 12:24-12:40

Det var mange mennesker som kom ut av Domkirken. Bodene med suvenirer var på plass. Det er mange som krysset Torget med koffert. Turister som stoppet og tok bilder av Domkirken og Vågen. Det satt et par på en av benkene utenfor Burger King. Flere av selgerne inni bodene satt på løse stoler.

Kl. 16:25-17:00

Barken var fjernet. Det var mange familier. Suvenir bodene pakket sammen. En familie på fire satt i Torgtrappen og delte en pizza fra restaurangen Pizza 28 (som ligger omlag 400 meter fra Torget). Flere barn løp rundt og lekte med de tre steinene ved Hverdagsscenen. Det var veldig mange som satt på benken ved Hverdagsscenen og benkene i Torgtrappen. Flere hadde Starbucks kopper i hendene. Det var en del måker som fløy rundt og skreik på grunn av mat som var solt.

Det var mye opphold på Torget denne fine ettermiddagen. Mindre passerende enn de andre dagene, men folk oppholdt seg lengre.

KI. 20:47-21:05

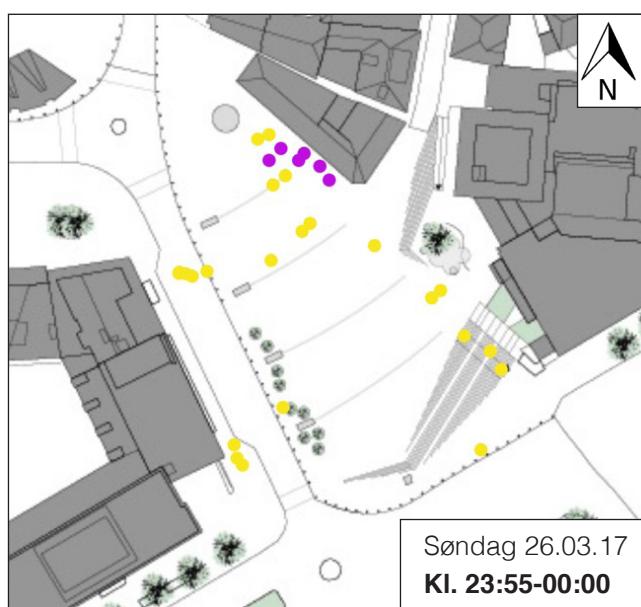
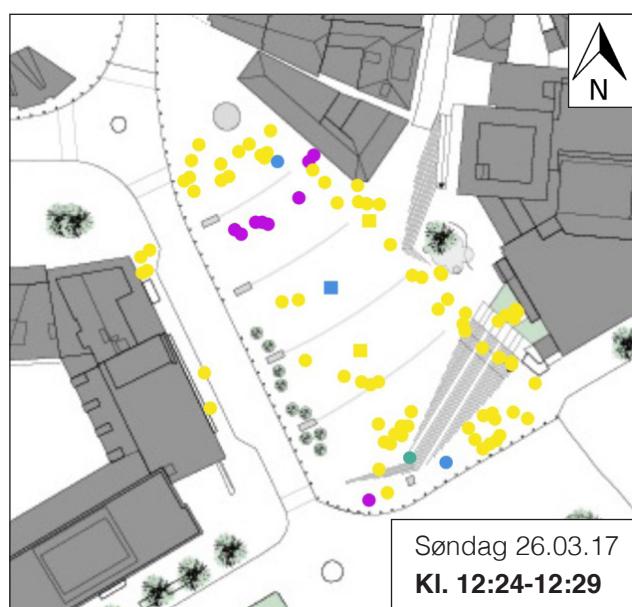
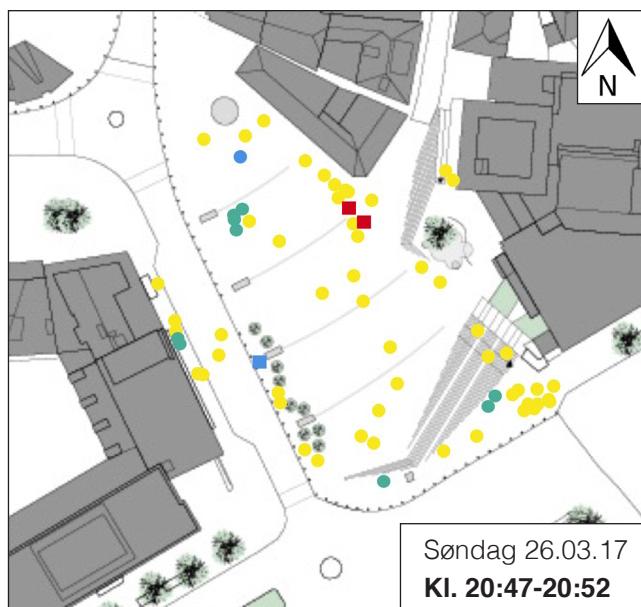
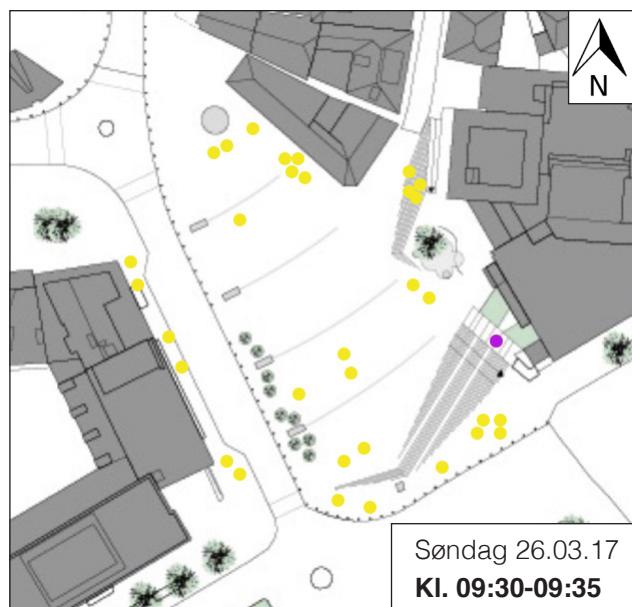
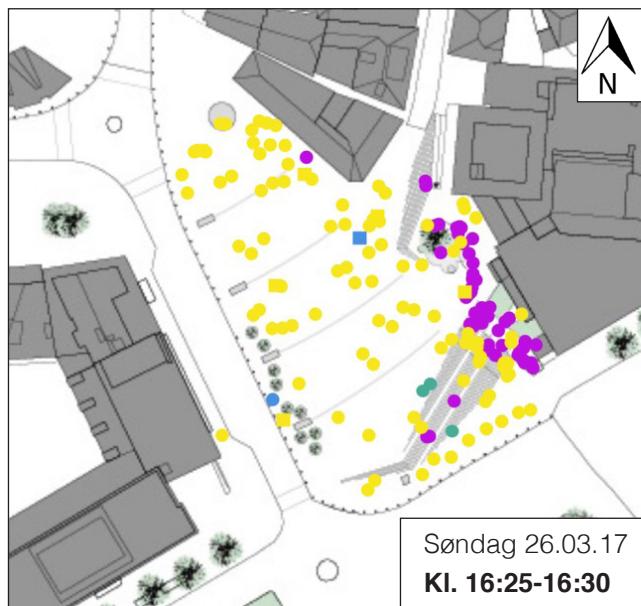
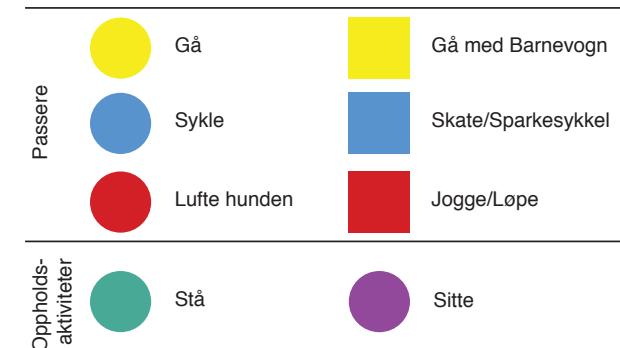
Pølsebussen var på plass og åpen. Det var en som jogget over torget i treningsklær. Mye vennegjenger og ungdom. Noen tok bilder, noen røykte og noen kjøpte pølse fra Pølsebussen. Det sto en ambulanse på Torget.

KI. 23:55-00:15

Det satt fire mennesker på benkene utenfor Burger King, hvor noen av dem spiste nattmat fra Burger King. En del folk sto i kø inne på Burger King. Det var mest vennegjenger, kjærestepar og enkelt personer. Det gikk en gruppe musikere og bar på instrumenter over Torget. Det var en del berust mennesker. To av de samme damene var her denne natten og.

TEGNFORKLARING BEHAVIOUR MAPPING MARS

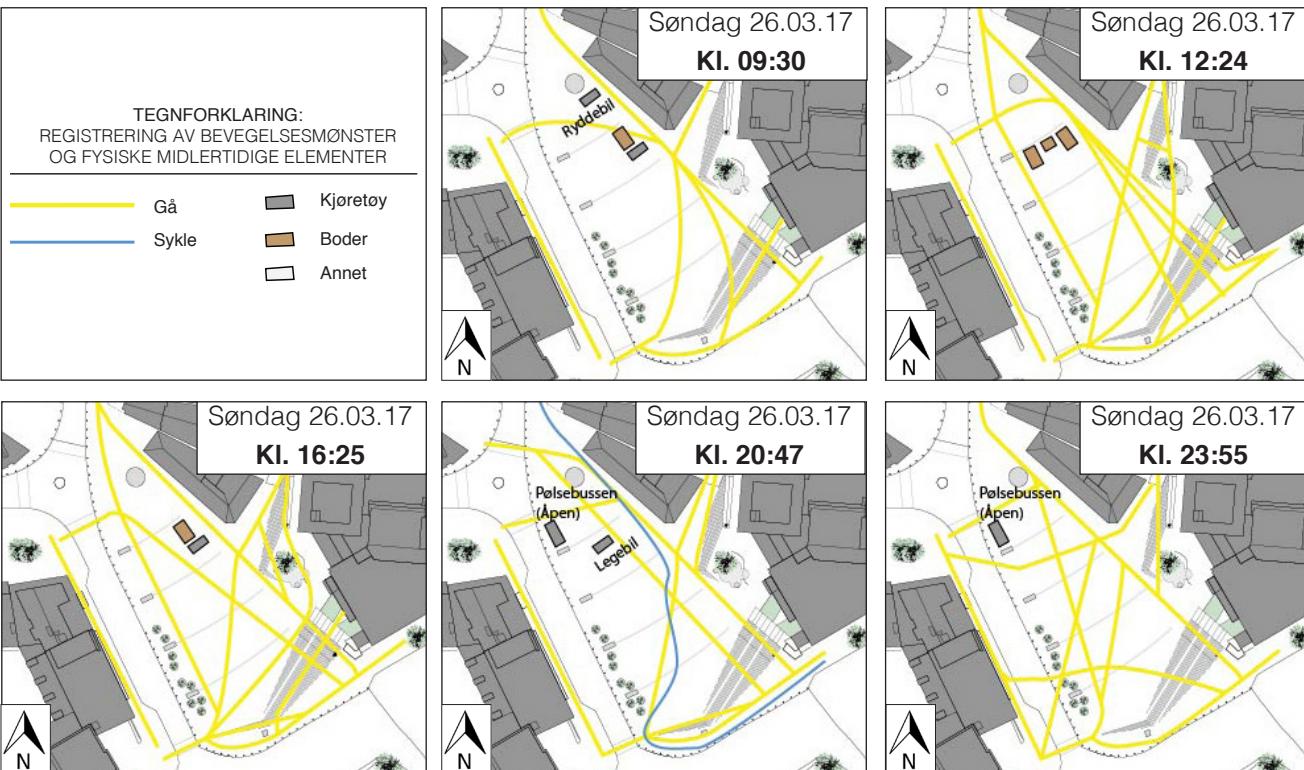
Behavior mapping Torget										
Søndag 26.03.17	Været	Gå	Sykkel	Barnevogn	Lufte hund	Jogge/løpe	Skate/sparkesykkel	Stå	Sitte	Totalt
Kl. 09:30-09:35	7 grader, Tåke, Lite vind	32	0	0	0	0	0	0	1	33
Kl. 12:24-12:29	9 grader, Sol/Tårt, Litt vind	77	2	2	0	0	1	1	9	92
Kl. 16:25-16:30	11 grader, Sol, Litt vind	96	1	6	0	0	1	3	49	156
Kl. 20:47-20:52	6,5 grader, Tårt/Mørkt, Lite vind	52	1	0	0	2	1	9	0	65
Kl. 23:55-00:00	7,5 grader, Tårt, Litt vind	23	0	0	0	0	0	0	6	29
25 minutter	Totalt	280	4	8	0	2	3	13	65	375

Trafikkelling Kong Haakon VIIIs gate

Søndag 26.03.17	Været	Gå	Sykkel	Barnevogn	Jogge/Løpe	Skate/sparkesykkel	Totalt
Kl. 09:35-09:40	7 grader, Tåke, Lite vind	3	0	0	0	0	3
Kl. 12:29-12:34	9 grader, Sol/Tårt, Litt vind	23	3	0	0	0	26
Kl. 16:30-16:35	11 grader, Sol, Litt vind	37	4	0	0	0	41
Kl. 20:52-20:57	6,5 grader, Tårt/Mørkt, Lite vind	5	1	0	0	0	6
Kl. 00:00-00:05	7,5 grader, Tårt, Litt vind	1	0	0	0	0	1
25 minutter	Totalt	69	8	0	0	0	77

Oppholdsregistrering Torget

Søndag 26.03.17	Været	Stå alene		Sitte alene		Stå sammen		Sitte sammen		Totalt (ant. x tid)
		Antall	Tid (min)	Antall	Tid	Antall	Tid	Antall	Sitte	
Kl. 09:40-09:50	7 grader, Tåke, Lite vind	0	0	1	10	2	3	0	0	16
Kl. 12:34-12:40	9 grader, Sol/Tårt, Litt vind	2	1, 2	0	0	4	2	2	10 min	31
Kl. 16:35-17:00	11 grader, Sol, Litt vind	flere	flere	flere	flere	flere	flere	mange	flere	>0
Kl. 20:57-21:05	6,5 grader, Tårt/Mørkt, Lite vind	2	3, 4	0	0	2	3	0	0	13
Kl. 00:05-00:15	7,5 grader, Tårt, Litt vind	0	0	0	0	2	5	2,2	10,10,10	70
Totalt		>4	>10	>1	>10	>10	>30	>8	>80	>130

20.03.17-26.03.17 UKEN TOTALT

Behavior mapping Torget										
20.03.17-26.03.17	Været	Gå	Sykkel	Barnevogn	Lufte hund	Jogge/løpe	Skate/sparkesykkel	Stå	Sitte	Totalt
175 minutter	Totalt	2954	109	55	11	16	6	282	84	3517

Trafikkelling Kong Haakon VIIIs gate

20.03.17-26.03.17	Været	Gå	Sykkel	Barnevogn	Jogge/løpe	Skate/sparkesykkel	Totalt
175 minutter	Totalt	753	114	20	12	2	901

BYLIVET: VINTERLYD GRATISKONSERT 09.03.17

08.03.17 ONSDAG KVELDEN FØR

10.03.17 FREDAG MORGEN ETTER

KI. 19:00: De var godt i gang med å rigge til scene og annet til konserten neste kveld.

KI. 09:30: Nesten alt fra gårdsdagen var ryddet bort utenom to trailere og en varebil sto igjen.

09.03.17 TORSDAG KONSERT DAG

KI. 18:00

Det var opphold og helt greit vær, men mot slutten av konserten kom det regn. Scenen var plassert nederst på Torget som gjorde at omtrent uansett hvor man sto kunne scenen. På denne måten får man utnyttet hellingen på Torget som et amfi. Det var flere telt plassert rundt på Torget med ulike aktiviteter. Det var også trailere hvor en av dem hadde mulighet til å gå opp på taket for å se scenen.

Det var veldig mange folk både barn, ungdom, voksne og eldre. Folk sto tett i tett nær scenen, mens lengre bak sto og satt folk tett i tett i trappen. Bilde til venstre er tatt i Torgtrappen.

Det satt og folk inne på Starbucks å så ut gjennom vinduet. Terrassen på toppen av Torgterrassen var det og folk på som så ned på scenen.

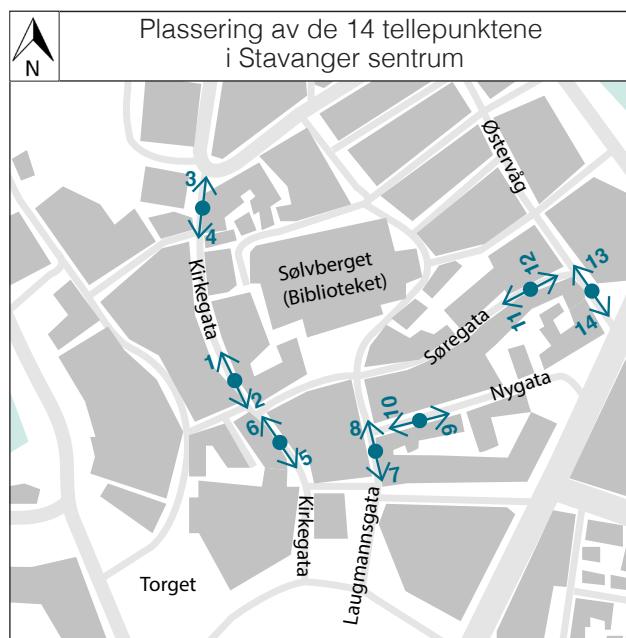

Kl. 21:00 Konserten var ferdig og de hadde begynt nedrigningen.

TELLEPUNKTER I BYEN

Stavanger Sentrum As har 14 tellepunkter fordelt på 7 plasseringer i sentrum som teller mennesker som passerer. Hver plassering har 2 tellepunkt som gjør det mulig å skille mellom hvilken retning menneskene går. Plasseringen og retningene på tellepunktene er vist med nummerering på kartet til høyre.

Her presenteres dataen fra tellepunktene fra 20.03.17-26.03.17. Den samme perioden som det ble gjort tellinger på Torget. I tabellen på neste side er det regnet ut gjennomsnittet for 5 minutter i den perioden som det ble gjort tellinger på torget. Dette for å kunne sammenligne med de 5 minuttene det er gjort tellinger på Torget.

**TOTALT ANTALL MENNESKER REGISTRERT AV TELLEPUNKTENE I STAVANGER SENTRUM
FRA MANDAG 20.03.17 TIL SØNDAG 26.03.17**

Tid	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag	Søndag	Totalt
00:00	57	77	102	205	232	1071	1418	3162
01:00	40	30	77	101	145	722	1087	2202
02:00	18	14	18	55	14	351	*0	470
03:00	47	50	31	60	98	228	958	1472
04:00	34	10	24	17	43	53	206	387
05:00	46	44	28	26	41	80	100	365
06:00	130	104	154	109	111	68	51	727
07:00	477	461	488	393	394	93	78	2384
08:00	666	832	692	815	883	258	30	4176
09:00	1174	952	1269	1123	1296	758	46	6618
10:00	1786	1582	2052	1887	2297	2752	355	12711
11:00	2765	2444	2812	2657	3859	5920	432	20889
12:00	2743	1948	2754	2746	3637	8482	831	23141
13:00	2619	2154	3086	3352	3541	9586	1051	25389
14:00	2056	2291	3016	3326	3683	8803	1352	24527
15:00	2364	2684	3479	3674	3304	7876	1433	24814
16:00	1865	2345	3088	3345	2872	4929	2063	20507
17:00	1780	2220	3061	3471	2898	2962	1972	18364
18:00	1579	1820	2740	2996	2303	2065	1250	14753
19:00	1252	1533	2322	1723	1446	1662	127	10065
20:00	853	997	1443	1247	1679	1657	1072	8948
21:00	524	446	896	700	1199	1466	501	5732
22:00	392	806	883	867	1025	1256	433	5662
23:00	222	311	501	512	1153	128	263	3090
Totalt	25489	26155	35016	35407	38288	65226	18109	243690

* Klokken ble stilt til sommertid på dette tidspunktet.

UTREGNING AV GJENNOMSNITTIG ANTALL MENNESKER VED DE 14 TELLEPUNKTENE I STAVANGER SENTRUM PÅ 5 MINUTTER
MORGEN (07:00-09:00), FORMIDDAG (11:00-13:00), ETTERMIDDAG (15:00-17:00), KVELL (19:00-21:00) OG NATT (23:00-01:00)

Mandag 20.03.17	Været	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	Totalt
		34	34	18	49	62	26	41	49	40	56	11	7	39	11	477
KI 07:00-08:00	8 grader og sol, lite vind	34	61	39	29	61	41	40	122	34	66	19	25	58	37	666
Gjennomsnitt 5 min		3	4	2	3	5	3	3	7	3	5	1	1	4	2	46
KI 11:00-12:00	8 grader, overskyet, litt vind	202	237	138	119	280	211	256	372	183	200	85	95	199	188	2765
KI 12:00-13:00		259	194	139	154	232	260	259	122	174	204	90	140	121	201	2549
Gjennomsnitt 5 min		19	18	11	11	21	20	21	29	15	17	7	10	13	16	228
KI 15:00-16:00	5 grader, mye regn, litt vind	210	163	105	124	192	233	337	307	139	141	55	97	106	155	2364
KI 16:00-17:00		134	133	102	103	141	172	252	244	107	121	50	77	82	147	1865
Gjennomsnitt 5 min		14	12	9	9	14	17	25	23	10	11	4	7	8	24	187
KI 19:00-20:00	6 gader, mørkt, lite vind, vått	100	63	76	70	118	108	196	215	44	56	14	60	45	87	1252
KI 20:00-21:00		69	34	58	32	44	76	169	134	35	22	16	50	40	74	853
Gjennomsnitt 5 min		7	4	6	4	7	8	15	15	3	3	1	5	4	7	89
KI 23:00-00:00	6 gader, lite vind, litt regn	28	12	24	17	10	45	39	8	6	3	2	9	1	18	222
KI 00:00-01:00		14	9	7	15	3	5	8	1	3	0	0	3	2	7	77
Gjennomsnitt 5 min		2	1	1	1	1	2	2	0	0	0	0	1	0	1	12
25 minutter Totalt		45	39	29	28	48	50	66	74	31	36	13	24	29	50	562
Tirsdag 21.03.17																
KI 07:00-08:00	6 grader, mye regn, lite vind	26	50	25	28	42	23	21	58	18	74	15	7	40	34	461
KI 08:00-09:00		46	99	64	53	96	25	40	120	49	58	34	23	76	49	832
Gjennomsnitt 5 min		3	6	4	3	6	2	3	7	3	6	2	1	5	3	54
KI 11:00-12:00	6 gader, lite vind, litt regn	181	194	131	123	231	200	238	338	146	146	110	104	153	149	2444
KI 12:00-13:00		146	161	112	99	168	170	195	250	110	132	75	90	112	128	1948
Gjennomsnitt 5 min		14	15	10	9	14	15	18	25	11	12	8	8	11	12	182
KI 15:00-16:00	5 grader, mye regn, lite vind	184	207	143	129	219	217	315	381	150	168	79	139	159	194	2684
KI 16:00-17:00		234	150	128	181	183	239	269	294	124	135	58	97	92	161	2345
Gjennomsnitt 5 min		17	15	11	13	17	19	24	28	11	13	6	10	10	15	209
KI 19:00-20:00	5 grader, litt regn, lite vind	81	98	150	84	135	134	210	274	36	70	27	57	76	101	1533
KI 20:00-21:00		60	48	95	72	64	94	191	148	51	16	15	31	42	70	997
Gjennomsnitt 5 min		6	6	10	7	8	10	17	18	4	4	2	4	5	7	108
KI 23:00-00:00	Vått, 5 grader, ingen regn	19	23	29	20	18	37	55	8	12	2	1	29	4	12	269
KI 00:00-01:00		16	2	4	18	5	16	13	3	2	1	2	4	4	54	144
Gjennomsnitt 5 min		1	1	1	2	1	2	3	0	1	0	0	1	0	3	16
25 minutter Totalt		41	43	36	34	46	48	65	78	30	35	18	24	31	40	569
Onsdag 22.03.17																
KI 07:00-08:00	Regn i lufta, lite vind, 5 grader	34	37	26	27	37	45	32	69	33	59	12	5	46	26	488
KI 08:00-09:00		39	83	42	37	111	40	21	127	33	42	22	13	46	36	692
Gjennomsnitt 5 min		3	5	3	3	6	4	2	8	3	4	1	1	4	3	50
KI 11:00-12:00	5 grader, litt vind, sol	221	252	163	162	280	200	191	295	216	201	104	152	161	214	2812
KI 12:00-13:00		289	253	83	108	291	286	210	167	141	126	154	157	236	253	2754
Gjennomsnitt 5 min		21	21	10	11	24	20	17	19	15	14	11	13	17	19	232
KI 15:00-16:00	Sol, 7 grader, lite vind	324	286	189	194	263	287	378	433	214	206	109	174	168	254	3479
KI 16:00-17:00		294	241	153	174	235	302	320	398	171	143	96	121	196	244	3088
Gjennomsnitt 5 min		26	22	14	15	21	25	29	35	16	15	9	12	15	21	275
KI 19:00-20:00	En del vind, 1 grad, tørt mørkt	249	114	128	260	282	283	288	303	62	81	31	59	90	92	2322
KI 20:00-21:00		149	58	80	178	127	185	202	186	48	42	8	52	49	79	1443
Gjennomsnitt 5 min		17	7	9	18	17	20	20	20	5	5	2	5	6	7	158
KI 23:00-00:00	Tørt, 1 grad, lite vind	39	33	49	43	21	74	84	15	29	8	5	31	9	61	501
KI 00:00-01:00		23	5	18	24	11	28	38	6	5	4	1	9	4	29	205
Gjennomsnitt 5 min		3	2	3	3	1	4	5	1	1	1	0	2	1	4	31
25 minutter Totalt		70	57	39	50	69	73	73	83	40	39	23	33	43	54	746
Torsdag 23.03.17																
KI 07:00-08:00	1 grad, sol, lite vind	33	24	12	31	28	36	18	41	32	59	15	6	49	9	393
KI 08:00-09:00		52	93	62	52	102	57	37	127	41	52	21	22	56	41	815
Gjennomsnitt 5 min		4	5	3	3	5	4	2	7	3	5	2	1	4	2	50
KI 11:00-12:00	3 grader, sol, lite vind	252	208	152	192	306	235	155	153	186	194	111	156	152	205	2657
KI 12:00-13:00		290	313	82	80	376	280	163	111	124	142	120	167	226	272	2746
Gjennomsnitt 5 min		23	22	10	11	28	21	13	11	13	14	10	13	12	20	221
KI 15:00-16:00	6 grader, sol, litt vind	318	312	163	154	317	296	378	509	222	257	112	168	184	284	3674
KI 16:00-17:00		288	254	156	169	246	272	317	484	204	243	118	154	194	246	3345
Gjennomsnitt 5 min		25	24	13	13	23	24	29	41	18	21	10	13	16	22	292
KI 19:00-20:00	2 grader, tørt, lite vind	136	108	123	93	166	140	236	274	70	65	37	69	75	131	1723
KI 20:00-21:00		103	72	89	113	105	121	219	167	39	36	15	45	47	76	1247
Gjennomsnitt 5 min		10	8	9	9	11	11	19	18	5	4	2	5	5	9	125
KI 23:00-00:00	lite vind, 2 grader, tørt	51	38	48	49	38	43	74	31	18	9	16	19	27	51	512
KI 00:00-01:00		34	6	11	26	26	17	45	17	7	14	0	7	5	17	232
Gjennomsnitt 5 min		4	2	2	3	3	3	5	2	1	1	1	1	1	3	32
25 minutter Totalt		66	61	37	39	70	63	68	79	40	45	25	33	38	56	720
Fredag 24.03.17																
KI 07:00-08:00	3 grad, sol/sky, lite vind	27	0	17	23	37	23	33	27	13	54	13	13	42	42	364
KI 08:00-09:00		65	80	57	65	96	66	58	125	46	71	14	19	52	69	883
Gjennomsnitt 5 min		4	5	3	4	6	4	4	6	2	5	1	1	4	5	54
KI 11:00-12:00	4 grader, en del vind, overskyet	304	346	226	222	356	280	312	617	211	216	143	157	211	258	3859
KI 12:00-13:00		265	319	276	198	311	233	322	390	193	254	124	177	252	321	3637
Gjennomsnitt 5 min		24	28	21	18	28	21	6	42	17	20	11	14	19	24	293
KI 15:00-16:00	Vått, lite vind, regn i lufta 5 c.	281	239	163	182	260	270	361	445	195	221	102	189	55	241	3204
KI 16:00-17:00		252	227	136	172	247	230	300	378	113	171	121	145	169	211	2872
Gjennomsnitt 5 min		22	19	12	5	1	21	28	34	13	16	9	14	14	19	237
KI 19:00-20:00	Yrer, en del vind, 6 c, vått	85	104	124	72	141	110	217	243	53	58	30	66	80	83	1446
KI 20:00-21:00		54	150	159	77	289	1									

ARRANGEMENT 2015 OG 2016 PÅ TORGET

Stavanger Sentrum AS har tilgang til Stavanger kommune sin arrangement kalender for Torget i Stavanger. Under vises informasjonen hentet fra kalenderen for årene 2015 og 2016:

ARRANGEMENTER PÅ TORGET I STAVANGER 2016

JANUAR							FEBRUAR							MARS							APRIL						
M	T	O	T	F	S	S	M	T	O	T	F	S	S	M	T	O	T	F	L	S	M	T	O	T	F	L	S
28	29	30	31	1	2	3	1	2	3	4	5	6	7	29	1	2	3	4	5	6	28	29	30	31	1	2	3
4	5	6	7	8	9	10	8	9	10	11	12	13	14	7	8	9	10	11	12	13	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	15	16	17	18	19	20	21	14	15	16	17	18	19	20	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	19	20	21	22	23	24	25	21	22	23	24	25	26	27	18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31	26	27	28	29	30	31	1	28	29	30	31	1	2	3	25	26	27	28	29	30	1
1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7	4	5	6	7	8	9	0	3	4	5	6	7	8	9
MAI							JUNI							JULI							AUGUST						
M	T	O	T	F	L	S	M	T	O	T	F	L	S	M	T	O	T	F	L	S	M	T	O	T	F	L	S
25	26	27	28	29	30	1	30	31	1	2	3	4	5	27	28	29	30	1	2	3	1	2	3	4	5	6	7
2	3	4	5	6	7	8	6	7	8	9	10	11	12	4	5	6	7	8	9	10	8	9	10	11	12	13	14
9	10	11	12	13	14	15	11	12	13	14	15	16	17	13	14	15	16	17	18	19	15	16	17	18	19	20	21
16	17	18	19	20	21	22	17	18	19	20	21	22	23	20	21	22	23	24	25	26	22	23	24	25	26	27	28
23	24	25	26	27	28	29	25	26	27	28	29	29	29	27	28	29	30	31	1	2	3	29	30	31	1	2	
30	31	1	2	3	4	5	4	5	6	7	8	9	10	1	2	3	4	5	6	7	5	6	7	8	9	10	11
SEPTEMBER							OKTOBER							NOVEMBER							DESEMBER						
M	T	O	T	F	L	S	M	T	O	T	F	I	S	M	T	O	T	F	L	S	M	T	O	T	F	L	S
29	30	31	1	2	3	4	26	27	28	29	30	1	2	26	27	28	29	30	1	2	28	29	30	31	1	2	3
5	6	7	8	9	10	11	9	10	11	12	13	14	15	3	4	5	6	7	8	9	7	8	9	10	11	12	13
12	13	14	15	16	17	18	14	15	16	17	18	19	19	10	11	12	13	14	15	16	12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25	20	21	22	23	24	25	26	17	18	19	20	21	22	23	19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	1	2	27	28	29	30	1	2	3	24	25	26	27	28	29	30	26	27	28	29	30	31	1
3	4	5	6	7	8	9	3	4	5	6	7	8	9	31	1	2	3	4	5	6	3	4	5	6	7	8	9

= STORT ARRANGEMENT

= MINDRE ARRANGEMENT

JANUAR:

- Ingen arrangement, stengt pga. byggearbeid

FEBRUAR:

- Ingen arrangement, stengt pga. byggearbeid

MARS:

- Ingen arrangement, stengt pga. byggearbeid

APRIL:

- Ingen arrangement, stengt pga. byggearbeid

MAI:

- 7: IMI bussen, øvre Torg, 23:00-04:00
- 8: Wings for Life, hele torget
- 12: Bohus Sofastunt, Hverdagsscenen
- 17: Nasjonaldagen
- 18-5.Juni: Anleggsarbeid deler av øvre torg
- 21: Plan Norge, Hverdagsscenen
- 21: IMI Bussen, 23:00-04:00
- 23-27: Fjordkraft, Hverdagsscenen
- 24-28: Humorfestival Buss/pop-ups Øvre Torg.
- 27: Englene, Hverdagsscenen
- 28: IMI bussen, 23:00-04:00
- 30-31: Fjordkraft, Hverdagsscenen

JUNI:

- 1-3: Fjordkraft, Hverdagsscenen
- 11: Korpsfest, øvre Torg
- 21- 26: Sandvolley

JULI:

- 6: VG Lista, øvre Torg
- 20-23: Gladmat
- 30-31: Promo på Torget (Skate NM)

AUGUST:

- 1-7: Marked, øvre Torg
- 8: Ottar-punktdemonstrasjon, øvre Torg
- 14-15: BankAxept, øvre Torg
- 16: Afghansk demonstrasjon, øvre Torg
- 29-31: ONS

SEPTEMBER:

- 10: Karisma, Hverdagsscenen, 21:00-24:00
- 10: Studentaksjon, Hverdagsscenen, 19:00
- 13: Akademikerne, Hverdagsscenen, 15:00
- 14-18: Kapittelfestival konsert, hele torget
- 16: IMI bussen, øvre Torg, natt
- 17: IMI bussen, øvre Torg, natt
- 23: IMI bussen, øvre Torg, natt
- 24: IMI bussen, øvre Torg, natt
- 24: Kristen tjeneste, Hverdagsscenen, natt

OKTOBER:

- Anleggsarbeid Torget, ingen uteleie.

NOVEMBER:

- Anleggsarbeid Torget, ingen uteleie.

DESEMBER:

- 2: Salem, Hverdagsscenen, 20:00-23:00
- 2: IMI bussen, øvre Torg, natt
- 10-11: Katolsk ungdomsforening innsamlingsaksjon, Hverdagssc.
- 14: Markering refugee welcome to Rogaland, Hverdagsscenen
- 16: NYE SOS Rasisme Demonstrasjon, øvre Torg, 17:00-19:00
- 16: Englevakt, Hverdagsscenen, 22:00-02:00
- 28: Markering, øvre Torg

ARRANGEMENTER PÅ TORGET I STAVANGER 2015

JANUAR							FEBRUAR							MARS							APRIL								
M	T	O	T	F	L	S	M	T	O	T	F	L	S	M	T	O	T	F	L	S	M	T	O	T	F	L	S		
29		31	1	2	3	4	26	27	28	29	30	31	1	23	24	25	26	27	28	1	30	31	1	2	3	4	5		
5	6	7	8	9	10	11	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	6	7	8	9	10	11	12		
12	13	14	15	16	17	18	10	11	12	13	14	15	16	9	10	11	12	13	14	15	13	14	15	16	17	18	19		
19	20	21	22	23	24	25	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	20	21	22	23	24	25	26		
26	27	28	29	30	31	1	23	24	25	26	27	28	1	23	24	25	26	27	28	29	27	28	29	30	1	2	3		
1	2	3	4	5	6	7	2	3	4	5	6	7	8	30	31	1	2	3	4	5	4	5	6	7	8	9	10		

MAI							JUNI							JULI							AUGUST									
M	T	O	T	F	L	S	M	T	O	T	F	L	S	M	T	O	T	F	L	S	M	T	O	T	F	L	S			
27	28	29	30	1	2	3	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7	27	28	29	30	31	1	2			
4	5	6	7	8	9	10	8	9	10	11	12	13	14	15	9	10	11	12	13	14	10	11	12	13	14	15	16	17		
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	15	16	17	18	19	20	21	17	18	19	20	21	22	23	24	
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	1	29	30	1	2	3	4	5	24	25	26	27	28	29	30		
25	26	27	28	29	30	31	1	2	3	4	5	6	7	6	7	8	9	10	11	12	31	1	2	3	4	5	6			
1	2	3	4	5	6	7	6	7	8	9	10	11	12		6	7	8	9	10	11	12	31	1	2	3	4	5	6		

SEPTEMBER							OKTOBER							NOVEMBER							DESEMBER									
M	T	O	T	F	L	S	M	T	O	T	F	L	S	M	T	O	T	F	L	S	M	T	O	T	F	L	S			
31	1	2	3	4	5	6	28	29	30	1	2	3	4	26	27	28	29	30	31	1	1	2	3	4	5	6	7	8		
7	8	9	10	11	12	13	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26		
14	15	16	17	18	19	20	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	1	2		
21	22	23	24	25	26	27	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
28	29	30	1	2	3	4	26	27	28	29	30	31	1	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	
5	6	7	8	9	10	11	2	3	4	5	6	7	8	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16

JANUAR:

- Ingen data

FEBRUAR:

- 14: LIONS fastelavnsris, Hverdagsscenen
- 16: Pegida, Hverdagsscenen
- 27: Englevakt, Hverdagsscenen, natt

MARS:

- 7: Kraftak mot kreft, Hele Torget
- 7: Kristen Tjenest, Hverdagsscenen, natt
- 13-22: UGÅ, Hverdagsscenen
- 14: Top Gear Promo, øvre Torg
- 21: IMI Bussen, øvre Torg, natt
- 27: Englevakt, Hverdagsscenen, natt

APRIL:

- 8: Leger uten grenser
- 17: Røde Kors Stand, Hverdagsscenen
- 18: Kristen Tjenest, Hverdagsscenen, natt
- 24: Englevakt, Hverdagsscenen, natt
- 25: Arrangement, ukjent

MÅNED:

- 1: To løpsbiler, nedre Torg
- 2: IMI bussen, øvre Torg, natt
- 2: Billettbod Beverly, nedre Torg
- 3: Wings for life
- 10: Harley Owners Group, Torget
- 16: Kurdisk forening, Hverdagsscenen
- 17: Nasjonaldagen
- 19: BMW Roadshow, nedre Torg
- 22: Tom's Shoes, nedre Torg
- 23: IMI bussen, øvre torg, natt
- 29: Englevakt, Hverdagsscenen, natt
- 30-31: Tour des fjordes

JUNI:

- 1-4: Kirkens Nødhjelp, Hverdagsscenen
- 1-3: Hellige Elisabeth, nedre Torg
- 8-17: Madsen design, nedre Torg
- 10: Chess mannskor, Hverdagsscenen
- 15-19: Rødekors, Hverdagsscenen
- 17: Islands nasjonaldag, øvre Torg
- 19: Løvetannsmarsjen, øvre Torg
- 20: Dyrebekytelsen, Hverdagsscenen
- 22-26: Røde kors, Hverdagsscenen
- 26: Englevakt, Hverdagsscenen
- 26: Røde kors jubileumsturne, øvre Torg
- 30: P4 Sommerturne, øvre Torg

= STORT ARRANGEMENT

= MINDRE ARRANGEMENT

JULI:

- 1: VG Lista aktivitetsområdet, øvre torg
- 2&6-9: Madsen, nedre Torg
- 3: LO sommerpatrulje, Hverdagsscenen
- 6-14: Hellig Elisabeth Kloster, nedre Torg
- 7-12: Plan Norge, Hverdagsscenen
- 22-25: Gladmat
- 28-29: Røde kors, Hverdagsscenen
- 30: AMCAR NORGE, Torget
- 31: Røde kors, Hverdagsscenen

AUGUST:

- 1: Røde kors, Hverdagsscenen
- 3-6: Impact Norge, Hverdagsscenen
- 7: Røde Kors, Hverdagsscenen
- 11-15: Matmarked, øvre Torg
- 21: Rehab., Hverdagsscenen
- 22: Korpsmusikk, Hverdagsscenen
- 29: Stavanger høyre, Torget

SEPTEMBER:

- 10: Tjen folket, Hverdagsscenen

• 12: Imi bussen, øvre Torg, natt

• 17: Wearlive øverst på torget

• 17-19: Jobbskaper, Hverdagsscenen

• 25: Englevakt, Hverdagsscenen, natt

• 26: Jobbskaper, øvre Torg

• 26: Imi bussen, øvre torg, natt

• 29: Jubileumsturne Thon Hotel, Torget

OKTOBER:

- 3: Imi bussen, øvre Torg, natt
- 3: Rosa sløyfe, Hverdagsscenen
- 5-9: Røde kors, Hverdagsscenen
- 10: Imi bussen, øvre Torg, natt
- 16: SOS barnebyer, Hverdagsscenen
- 17: IMI bussen, øvre Torg, natt
- 21: SOS Barneby, Hverdagsscenen
- 23: SOS Barneby, Hverdagsscenen
- 24: GO Tech AS, Hverdagsscenen
- 24: IMI bussen, øvre Torg, natt
- 27: Ergoterapidagen, Hverdagsscenen
- 30: Englevakt, Hverdagsscenen, natt
- 31: IMI bussen, øvre Torg, natt
- 31: Nye SOS rasisme, Hverdagsscenen

NOVEMBER:

- 6: Rumensk markering, Hverdagsscenen
- 7: IMI bussen, øvre Torg, natt
- 14: IMI bussen, øvre Torg, natt
- 21: IMI bussen, øvre Torg, natt
- 23-27: Plan Norge, Hverdagsscenen
- 27: Englevakt, Hverdagsscenen
- 28: Amnesty, Hverdagsscenen
- 28: IMI bussen, øvre Torg, natt

DESEMBER:

- 5: IMI bussen, øvre Torg, natt
- 6: LIONS, Hverdagsscenen
- 7-10: Strømmestiftelsen, Hverdagsscene
- 12: IMI bussen, øvre Torg, natt
- 13: LIONS, Hverdagsscenen
- 18: Englevakt, Hverdagsscenen, natt
- 19: IMI bussen, øvre Torg, natt
- 19: Kurdisk markering, øvre Torg
- 20: LIONS, Hverdagsscenen
- 22: KFUK, Hverdagsscenen